

אספקלריא לקהל פקודי

אספקלריא לפרשת ויקהל פקודי - החודש תשפ"ג

חינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת ויקהל פקודי - החודש תשפ"ג ו

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר ו
והיה כעץ שתול על פלגי מים" - השוואה מפתיעה בין דברי הזוהר הקדוש
לדברי המגיד מקוז'ניץ!..... ו

אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים ט
הארון במקדש..... ט

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים ... יג
"החודש הזה לכם ראש חודשים" (מבאר מהו הענין לקדש את חודש ניסן
בקריאת התורה!)..... יג

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לויקווד יט
הבוטח בה' זוכה לישועות..... יט

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ'
בב"ב, מח"ס באר צבי כג
נדבתו של משה רבנו למשכן..... כג

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר כז
קדושת הכהונה לדורות..... כז

הלכה בפרשה / הרב רפאל אלחנן רבינוביץ, מח"ס 'מאור יעקב' כ"ג חלקים על
הלכות המועדים וחדשי השנה כח
אם ל"רפורמה המשפטית" יש השלכות הלכתיות..... כח

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י' .. לו
פניני עיון בפרשת השבוע - פרשת ויקהל..... לו
פניני עיון בפרשת השבוע - פרשת פקודי..... לז

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון
מרוגטשוב מ
למה נקראת 'פרשת החודש' ולא 'פרשת פסח'..... מ

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן
מלכים ושא"ס מב
בענין זמן קבלת שבת..... מב

- יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו' ו'שמועה טובה' מד
- [מה היתה מטרת הפרוכת שעמדה בין הקדש לקדשים..... מד](#)
- להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב מז
- [שקול המשכן - למעשה בראשית..... מז](#)
- לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, ר"מ 'עץ חיים' ו'אהבת תורה', מח"ס 'לקוטי שערי תשובה', מאנשעסטער נד
- ["היית מתחרט לנצח למה לא גילית מיד לזקנך איך שרציחת הבחור הצילה חיים של 200,000 איש!"..... נד](#)
- מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד נח
- [הסגולה הגדולה לעשירות..... נח](#)
- משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, ר"מ בישיבת 'אור אליהו', מודיעין עילית. סו
- [פרשת החודש - ההתחדשות..... סו](#)
- מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית עו
- [לשון הכתוב רומז על החילוק בין עשיית בצלאל לעשיית אהליאב..... עו](#)
- [חינוך השולחן בהקמת המשכן..... עז](#)
- נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, כולל מגדל עוז (רחובות) עח
- [טענתו של בצלאל..... עח](#)
- נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל פ
- [תזכו למצוות..... פ](#)
- [קחו מאתכם - העיקר הוא ההקרבה וההתמסרות..... פא](#)
- נחלי מים - נושאים בפרשת השבוע, הרב דב יעקב ברטמן, טורונטו פד
- [המעפילים לעלות, אל ראש ההר יגיעו!..... פד](#)
- פרחים לתורה - כיצד מוכיחין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי פו
- [תוכחה בדרך הנכונה... והפעם -הדרך הנכונה אודות תוכחה לנתינת צדקה!..... פו](#)
- רגע חושבים / הרב בנימין טאובה, קרית ספר צ
- [פרשת החודש - לב חדש..... צ](#)

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער צב
כי נחלש שכלנו ומוחנו עד מאד צב

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה צה
תוכו כברו צה

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד צז
אש השבת, החודש והפסח צז
תבונות ההלכה - ביעור חמץ קא

תשובות הגר"ח - פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א שטרם נדפסו / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח קג
שו"ת בפרשת ויקהל קג
שו"ת בפרשת פקודי קד

חינוך קח
חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי קח
איזה 'ויקהל פקודי' אני? קח

חידות קי
פתגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה' קי
חידה בפרשת השבוע! קי
פתרון חידת 'פתגן הכתב' קיא

אספקלריא לדרך היומי קיב
אספקלריא לדרך היומי - הארות במסכת הנלמדת קיב
הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב קיב
הרב אהרן פוטולסקי, גני איילון לוד / תמצית מסכת נזיר קטו

סיפור קל

בומרנג (בעין הסערה) - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק..... קל

פרק ו' - איך מניעים את עגלת השידוכים?..... קל

סיפור / מתוך המדור 'לוית ח"ן' באספקלריא הנוכחי..... קלט

סיפור מרטיט ומטלטל על כוחו של רגע..... קלט

אספקלריא לפרשת ויקהל פקודי - החודש תשפ"ג

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

**"והיה כעץ שתול על פלגי מים" - השוואה מפתיעה בין דברי
הזוהר הקדוש לדברי המגיד מקוז'ניץ!**

דוד המלך משבח את האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובתורתו יהגה יומם ולילה
במלים: "וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם אֲשֶׁר פְּרִיּוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ, וְעָלְהוּ לֹא יִבּוֹל, וְכָל אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ".

הבאנו כמה מקורות וטעמים לכך שהכתוב ממשיך את תלמיד חכם "כעץ", וכמה נאה
לעסוק בזה כעת, בעומדנו די סמוך לחמשה עשר בשבט, ראש השנה לאילנות!

*

בזוהר הקדוש מבואר הפסוק 'והיה כעץ שתול' כך:

כשם שעץ שתול על פלגי מים, שאינו יבש, מצמיח חלקים רבים (שרשים, גזע, ענפים,
עלים, פרחים וכו') - כך העמל בתורה כלולה תורתו מחלקים רבים (פשט, רמז, דרש, סוד
וכו').

*

נביא כאן את תרגום לשון הזוהר הקדוש (פרשת בלק, דף רב ע"א):

כמה טובים הם דרכי ושבילי התורה!

שהרי בכל דבר ודבר יש כמה עצות, כמה טובות לבני אדם, כמה מרגליות שמאירות לכל
צד. ואין לך דבר בתורה שאין בו כמה נרות מאירים לכל צד: פסוק זה הוא כפשוטו, ויש בו
כפי מדרשו, ויש בו חכמה עליונה להזהיר למי שצריך.

אשרי חלקו מי שמתייגע בתורה תמיד. מי שמתייגע בה מה כתוב בו? 'כי אם בתורת ה'
חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה והיה כעץ'. למה זה סמוך לזה? אלא, מי שמשתדל בתורה
יומם ולילה, לא יהיה כעץ יבש, אלא כעץ שתול על פלגי מים: מה אילן (1) יש בו שרשים,
(2) ויש בו קליפות, (3) ויש בו מוח, (4) ויש בו ענפים, (5) ויש בו עלים, (6) ויש בו פרחים,
(7) ויש בו פרי - שבעה מינים אלו עולים לשבעה עשר - לשבעים [כל מין מהשבע כלול
מעשר, כנגד עשר הספירות, סך הכל שבעים] - גם דברי תורה: (1) יש בהם פשט המקרא,
(2) דרש, (3) רמז שרומז חכמה, גימטריאות, (4) סודות טמירים, סודות נסתרים אלו על אלו,

(5) פסול וכשר, (6) טמא וטהור, (7) איסור והיתרא. מכאן והלאה מתפשטים הענפים לכל צד, 'והיה כעץ' ודאי. ואם לא - אינו חכם בחכמה".
עד כאן דברי הזוהר הקדוש.

*

והנה, השוואה נפלאה לדברי הזוהר הקדוש, שמשלימה את ביאור המשך המזמור בנוסח 'דברי תורה עשירים במקום אחר', נמצא בקונטרס של המגיד מקוז'ניץ זי"ע על עשרה מזמורים ראשונים (נדפס בתוך ספר 'אמרי צדיקים'):

בזוהר הקדוש התפרש הפסוק 'והיה כעץ שתול' שרומז על כך שיש בתורה גם את חלק הסוד, כמו עץ שיש בו 'שבעים' חלקים, ובא הכתוב להורות שלומד התורה צריך שיהיו בו כל חלקי התורה, ואם לאו - אינו נחשב חכם בחכמת התורה.

והנה, המגיד מקוז'ניץ, בלא להזכיר כלל את דברי הזוהר הקדוש, בא ומפרש כך את הפסוק הבא אחריו! 'לא כן הרשעים כי אם כמץ אשר תדפנו רוח' (תהלים א, ד), שהרשעים טוענים: 'לא כן' שיש בתורה את חלק הפנימיות, 'כי אם כמוץ' - הם טוענים שיש בתורה רק את חלק החיצוניות.

והדברים משלימים זה את זה להפליא, שעל מה שאמר הכתוב קודם לכן שהאמת היא 'והיה כעת שתול' שיש גם את חלק הסוד שהוא חלק בלתי נפרד מהתורה, על זה עצמו ממשיך הכתוב ואומר שהרשעים אומרים "לא כן!" [שבזה מבואר היטב ש'לא כן' אכן בא לשלול את מה שנאמר בפסוק הקודם].

ובזה לא נשלמה עדיין ההפתעה. המגיד מקוז'ניץ כותב שם לפרש, שבלשון 'לא כן' טמון רמז שלכך הכוונה, כי 'כן' עולה בגימטריא 70, כמנין "סוד!".

ובכך יש הוספה נפלאה להשוואה עם דברי הזוהר הקדוש, שהלוא אף בזוהר הקדוש הנ"ל נזכר שב'והיה כעץ וגו'" נרמז דבר זה בעזרת מספר זה עצמו - 70! שבתורה כמו בעץ יש 'שבעים' חלקים, שיש בתורה גם את חלק הסוד!

שהלוא כפי שהבאנו, מבואר בזוהר הקדוש שעל לומד התורה נאמר 'והיה כעץ', כי כשם שבעץ יש מניין 70 - שבעת חלקי העץ בהכפלת עשר כנגד הספירות, כך התורה כלולה מכל החלקים, גם חלק הסוד.

והוא נפלא בס"ד.

*

* אופן חלוקת ספירת שבע חלקי התורה רשמתי לעת עתה על פי השערה בלבד.

וראה גם בזהר חדש (רות צו ע"ב, תרגום):

"כמו"ץ אשר תדפנו רוח. זו התורה שלהם וכו'. מה שאין כן בישראל, מה כתוב? והיה כעץ שתול על פלגי מים", ושמה יש מקום לפרש גם שם כעין דברי הזוהר הקדוש הנ"ל, שתורת הגוים נמשלה כעץ יבש, כי אין בה את כל החלקים, חסר בה את חלק הסוד.^ב

*

וכעין ביאור זה למזמורנו, נמצא בתוך דברי רבינו ה'חתם סופר' (דרשות חלק א, דף כד ט"ד), שכתב, שלעומת הצדיק שתורתו היא 'כעץ שתול', הרי שתורתו של הרשע היא 'כמוץ' שאין לו שורש וענף. אכן שם מבאר זאת לכאורה מנקודת מבט אחרת: שלרשע אין סייעתא דשמיא לאוקמי גירסא.

*

מעניין לעניין באותו עניין:

בדברי הזוהר נכלל, ש'והיה כעץ שתול על אפיקי מים' בא להדגיש: 'ולא כעץ יבש'. והנה חשוב לדעת, שלפי האמת מצאנו דברים קרובים לזה גם בש"ס - לפי אחת הגירסאות במסכת עבודה זרה (דף יט ע"א).

רבינו חננאל כותב שם: 'והיה כעץ שתול. שמשלח שרשים וענפים, ולא נעוץ ועומד בלבד', ופירש שם ב'חשק שלמה' (נדפס על דף הגמרא), שנראה שגירסת רבינו חננאל בגמרא עצמה היתה: 'כעץ שתול ולא נעוץ ועומד' (עיי"ש).

^ב וראה גם בזהר חדש תקונא קדמאה על בעת"ו, והשוה לכאן את דרשת חז"ל (ע"ז יט, א) אין אדם וכו' ממקום ובמקום שלבו חפץ, והאריז"ל פירשו על חלקו בתורה, וכן "ובתורתו" מבואר בשבט מוסר (ר"א הכהן האתמרי, מא (טו)) שהכוונה לחלקו שלו בתורה.

אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים

הארון במקדש

אֶת הָאָרוֹן וְאֶת בְּדִיּוֹ אֶת הַפִּפְרֹת וְאֶת פְּרֻכַת הַמָּסַךְ. אֶת הַשְּׁלֶחַן וְאֶת בְּדִיּוֹ וְאֶת כָּל פְּלִיּוֹ וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים. וְאֶת מְנֻרַת הַמָּאוֹר וְאֶת פְּלִיָּה וְאֶת גִּרְתֵּיהָ וְאֶת שְׁמֵן הַמָּאוֹר. וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת בְּדִיּוֹ וְאֶת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מָסַךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן (לה, יב-טו) יש להתבונן, שבעשיית כל כלי נאמר שנעשית גם תכליתו, עשיית הלחם עם השלחן, ועשיית השמן המאור עם המנורה, וקטורת הסמים עם מזבח הקטורת, למרות שודאי לא נעשו מראש כל צרכי עבודות הכלים לעולם, אלא ששלימות הכלים היא במה ששמו לחם על השלחן ומלאו שמן במנורה [ואת זה עשו הכהנים, ולא בצלאל], ואם כן צריך לבאר מפני מה בעשיית ארון לא הוזכר שהונחו בו הלוחות, אף שעל שם נקרא 'ארון העדות'. והנה בספר המצוות להרמב"ם (עשה כ) כתב, שמצות בנין בית המקדש 'כולל מינים רבים שהם המנורה והשלחן והמזבח וזולתם, כלם מחלקי המקדש, והכל יקרא מקדש', והיינו שיש קיום מצות בנין בית המקדש בעשיית כלי המקדש, ודקדק הגרי"ז שהרמב"ם מנה את כל הכלים זולת הארון. והביא בשם אה"ת הגר"מ, שהסיק מכך שהארון אינו מכלל כלי המקדש.

ולכאורה תמוה, שהרי מצינו במדרש (שמו"ר נ ב) שבצלאל שאל את משה מהו המשכן, ואמר לו שישרה הקב"ה את שכינתו בתוכו, ומלמד לישראל תורה, והיא נתונה בארון, ומבואר שהמשכן הוא מקום לארון, ככתוב (במדבר ט טו) 'וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדות', ופירש רש"י שהמשכן עשוי להיות אהל ללוחות העדות. וביותר אמרו בספרי (וזאת הברכה שמה) על כתוב (מלכים א, ח כא) 'ואבנה הבית לשם ה' אלהי ישראל', בית זה למה, לארון, ואומר (שם כא) 'ואשים שם מקום לארון', הרי שעיקר הבית לצורך הארון, ואיך לא יעכב.

והרמב"ן (כה ב) כתב 'עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, כמו שאמר (שם כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת, על כן הקדים הארון והכפרת בכאן כי הוא מוקדם במעלה'. ועוד כתב (דברים י ד) 'והיתה המצוה הראשונה ועשו ארון עצי שיטים כי הוא עיקר הכוונה בכל המשכן להיות ה' יושב הכרובים... הזכיר זו המצוה הראשונה שבענין המשכן ושהכל תלוי בה', הרי שעיקר המצוה בבניית המשכן והמקדש

¹ ומה שנוכרה הפרוכת עמו [וכן עם מזבח הזהב], יבואר אי"ה בהרחבה להלן (פר' פקודי).

הארון במקדש

הוא שיהיה בו מקום להניח בו ארון הקדש, שעל ידו נעשה מקום של השראת השכינה. ושוב נצבת התמיהה, למה אין הארון נחשב מכלל כלי המקדש.

חילוק בין הארון לשאר הכלים

והנה בברכות (נה). אמרו, בשעה שאמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן, אמר בצלאל למשה רבינו, מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן ארון וכלים, אמר לו שמא בצל אל היית וידעת'. וכתב הרש"ש שהמדרש חלוק בזה, שכן מצינו (שמו"ר שם), שאמר משה לבצלאל, משאנו עושים את המשכן אנו עושין הארון. אמר לו בצלאל, רבינו משה אין כבודה של תורה בכך, אלא אנו עושין הארון ואחר כך המשכן, לפיכך זכה שיקרא על שמו שנאמר ויעש בצלאל את הארון, הרי שבצלאל הוא זה שהקדים את הארון למשכן.

ברם, לכאורה הדברים חלוקים, כי בעוד האמור בגמרא עוסק בכל הכלים, שהם מקבלים קדושתם מהיות כלי המשכן, ולכן אמר בצלאל 'כלים שאני עושה להיכן אכניסם', הרי שבמדרש מדובר על עשיית הארון, וכיון שהוא נעשה לכבודה של תורה, הרי שצדק בצלאל באמרו עליו 'אנו עושין הארון ואחר כך המשכן'.

המשכן לארון העדות

ועומק הענין עולה מדברי בירושלמי (שקלים פ"ב ה"ב) תנא רבי יהודה גודגדא השולחן והמנורה והמזבחות והפרוכת מעכבין את הקרבנות, ובקרבת העדה נקט שאף הארון מעכב את הקרבנות, אך בירושלמי לא הוזכר הארון, וכבר כתב המנחת חינוך (מצוה צה) שכיון שבבית שני הקריבו קרבנות אף שלא היה ארון, מוכח שחסרון הארון אינו מעכב, והוא פלא, שהרי כאמור הארון הוא עיקר עניינו של המשכן והמקדש, ואיך כל הכלים יעכבו זולת הארון.

אכן, לפי האמור הרי הטעם שהארון אינו מעכב הוא, כי בעוד כל הכלים קדושתם תלויה במקומם בתוך המשכן, ולכך הם נכללים בצורתו, הרי הארון אין מקומו במשכן, אלא

י בפשוטו היה מקום לומר שרק המשכן הוקם כמקום לארון, וכן כתב החתם סופר (יו"ד סי' רלו) בטעם שהוקם בית שני אף שלא היה ארון, כי תכלית הארון היא לקיים 'ונועדתי לך שם מעל הכפורת מבין שני הכרובים', ולכך אינו מעכב אלא כשיש נביא כמשה שמתנבא נבואתו מבית הכפורת, והיינו רק בזמן המקדש. ויתכן ליתן טעם אחר, עפ"ד הרמב"ן בהקדמת ספר שמות 'כשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם', והרחיב בזה בכמה מקומות, שהמשכן הוא המשך קיום הגילוי שבהר סיני, והוא בלוחות שבארון הברית, וא"כ יש לומר שלכן הוא מקום הארון, אך המקדש הוקם להקרבת קרבנות ולחגוג בו, כמבואר ברמב"ם (בית הבחירה א א), ואינו רק מקום הארון. ואמנם כבר כתב הספורנו (לח כד, מ לו) שקביעות השכינה במשכן היתה יותר מבמקדש, והגר"א (שה"ש א יז) הוסיף, שגילוי השראת השכינה במשכן היה בדביקות, יותר מהשראתה בבית המקדש, ולכן תואר שם הקשר במשכן כאישות, כי בו היה חיבור וחיווג העולמות, וראה בהקדמת משכני עליון, גדר החילוק בין חיבור לחיווג, ויתכן שהחיווג תלוי בארון, כי בו נגלה שקוב"ה ישראל ואורייתא חד, וראה שיח יצחק (דרוש שבת תרומה), ואכמ"ל.

אדרבא, כל מהותו של המשכן הוא סביב הארון, שנעשה לכבודה של תורה, ולכך נקרא 'משכן העדות', כי עיקרו של המשכן להיות אהל לארון ובו לוחות העדות.

הארון ראש והכלים אברים

סדרם של דברים התבאר בדברי רבנו בחיי (כה ט) 'המשכן וכליו הכל ציורים גופניים, להתבונן מהם ציורים עליונים שהם דוגמא להם, ומכלל הענינים הנפלאים הנכללים בו הוא מה שתמצא המשכן על שלשה חלקים, החלק הראשון שבמשכן לפני מהפרוכת, ושם הארון והלוחות והכרובים שהם כלים פנימיים נעלמים, והם המרכבה לשם יתעלה, וכנגדן באדמי עולם הדבור, והוא הראש, שהוא משכן החכמה, ושם השכל שופע על המוח, כי הצדיק השלם מרכבה להקב"ה. החלק השני מחוץ לפרוכת הוא אהל מועד, ושם השלחן והמנורה ומזבח הקטרת שהן כלים נכבדים פנימיים, וכנגדן באדם עולם החיות, והוא הלב שהוא מהאברים הפנימיים, שכל החיות תלוי בו, וכל הגוף מתקיים בתנועתו, החלק השלישי חצר המשכן, בו היה מזבח הנחשת והוא מזבח העולה אשר עליו מקריבים הקרבנות ושם בעלי חיים מקבלין הפסד, וכנגדן באדם עולם הטבע והוא מהטבור ולמטה כי משם באה ההויה, והוא ראשית הפסד הגוף כי הפסד הוא סבת ההויה שאם לא נמצא הפסד בעולם לא היתה מצטרפת הויה.

אמור מעתה, שאף שכל הכלים מעכבין במשכן, הוא כי הם כאברי הגוף, שחסרון כל אחד מהם פוגם בשלימות הגוף, אולם הארון אינו משמש כאבר, אלא כראש לגוף, ובו המוחין, הרי העדרו אינו נחשב רק כמעכב בשלימות הגוף, אלא צירופו עם הגוף קובעת אם הגוף חי או מת.

וזה הוא שכתב רבינו בחיי (דברים י א) שהסיבה שגנו יאשיהו את הארון יותר משאר כלי הקודש, היא 'לפי שאין לך מקודש ומעולה בכל הכלים כמוהו, וכשם שהוא קודם לכלן במעשה כך הוא מקודש מכלן, שהוא דוגמא לכסא הכבוד ומעון לשכינה, והשכינה דבקה

^ה בכתבי הגר"ח (סי' שכג) כתב שהטעם שכלי המקדש מעכבין את העבודות, הוא כמו שכתב הרמב"ם בסהמ"צ הנ"ל שמצות עשיית הכלים נכללת במצות 'ועשו לי מקדש', ובכך הכלים נחשבים כחלק מן המקדש, כי חלק ממצות המקדש הוא שיהיו בו הכלים, וכל שאין הכלים במקדש לא נתקיימה מצות ועשו לי מקדש, וכשם שאין מקריבין בלא בית, ה"ה שאין מקריבין בבית שחסר בו מן הכלים.

^י גם בנפש החיים (ש"א פ"ד בהגהה) האריך לבאר שהמשכן והמקדש היו כוללים כל הכוחות והעולמות, וכל הסדרי קדושות כולם, כל בתיו וגנזכיו עליותיו וחדריו וכל כלי הקדש. כולם היו בדוגמא עליונה, צלם דמות תבנית העולמות הקדושים וסדרי פרקי המרכבה... והאדם מעם הקדש כולל גם כן כל סדרי בראשית, וסדרי המרכבה כלל הבריאה כולה, והוא גם כן דוגמת ותבנית המשכן והמקדש וכל כליו, מכוון בסדר התקשרות פרקי אבריו וגידיהו וכל כחותיו, והביא שבוזר (ח"ב קסב: רט.). מבואר כלל תבנית המשכן וכליו, איך הם רמוזים כולם באדם אחד באחד.

^י פירוט ענין הכלים נמצא בכל ספרי רבותנו, בעץ חיים (מג א) כתב, שקדש הקדשים סוד חב"ד דיסוד, והגוף הוא ההיכל, שבו שלחן ומנורה ומזבח הזהב, שהם חג"ת דרום צפון ומזרח, והאולם סוד נה"י שני עמודים יכין ובוועז נצח הוד, גפן זהב יסוד היסוד, והעזרות סוד המלכות. והביאו הגר"א (ספי"צ א א) וכתב, בק"ק ארון וכפורת כרובים שהן כח"ב, ארון בינה, כפורת חכמה, כרובים כתר. ובאהל מועד מנורה, שולחן, מזבח, נגד חג"ת כידוע, מכאן ואילך לבר מגופא נה"י ושם הנוקבא, בחצר אהל מועד כיוור וכנו ומזבח החיצון. כיוור וכנו נ"ה ב' כליות ששם מים וכו'. וכפל דבריו בספד"צ (פ"ה ד"ה יהי רקיע) ארון וכפורת וכרובים נגד ג"ר, ומנורה ושלחן ומזבח הפנימי נגד חג"ת, וכיוור וכנו ומזבח החיצון נגד נה"י, ומשכן כלל כולם מלכות, ומזבח יסוד נגד מזבח הפנימי, כי יוסף דמות איקונין דומה ליעקב גוף וברית חד הוא, וראה עוד באדרת אליהו (דברים לג י אופן ב) וביהל אור (ח"ב יג: ח"ג לה:).

הארון במקדש

לעולם עם הארון, ולכך בבית שני לא היה בו ארון, וכשחסר ארון חסרה שכינה^ה, והיינו, כי הארון אינו ככלי המקדש, שהם כלים המשמשים למקדש, ואילו הארון בו מתקיים חיבור הדבקות של השכינה בארץ, והוא נקודת השראת השכינה במקדש.

הארון ומקומו

נמצא שלא יתכן שיהיה משכן ומקדש בלא ארון, כי בו מונח יסוד הבית^ה, ובהכרח שגם כאשר נגנו כלי הארון, עדיין פנימיותו נמצאת במקדש^ט, וכמו שכתב הכוזרי (ג לט) שהטעם שפרשו פרוכת גם בבית שני, אף שלא ניצב הארון במקומו, הוא לפי שידעו שהארון גנוז שם, ולכן חסרון הארון אינו מעכב, כי אינו ככל הכלים שצריך שיעמוד וימשמש במקומו, אלא המקדש עומד סביב לו, ואף אם הוא גנוז במקומו, עדיין מקום ארון אינו מן המדה, והוא אשר אמר שלמה 'ואשים שם מקום לארון', כי כיון שהארון אינו כלי שעושים בו עבודה, אלא שהוא מקום חיבור עליונים ותחתונים, הרי כל עוד התורה קיימת ומציון תצא תורה, יש קיום לעיקר קדושת המקום, ואף שהארון גנוז במקומו, חלה קדושת המקום בקדש הקדשים^י.

מעתה מה שלא הוזכר בעשיית הארון שהונחו בו הלוחות, הוא לפי שכל הכלים תכליתם היא רק לעבודתם, וכיון שגם העבודה צריכה לכלי, הרי שהעבודה נחשבת כמשלימה את מהות הכלי. אולם הארון שאין בו עבודה, וקיום הלוחות והתורה אינם תלויים בו, הרי שהוא משמש ככלי מצד עצמו, וכל עניינו הוא להחזיק את הלוחות, שהן גילוי תורה שבכתב, אך גם בעת שהוא גנוז במקומו, יש קיום לתורה שבעל פה, ומציון תצא תורה.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

^ה כמבואר בעץ חיים (לב ז) שהארון הוא יסוד אבא, והאורות שבתוכו הם לוחות התורה שבכתב, והכפורת היא הלבוש שביסוד אמא. וכיון שכל אלו הם כלי המוחין, הרי אף שנגנו הכלים, נשארו המוחין במקומם בקדש הקדשים. ^ט וכבר ביאר השל"ה (פר' תרומה) שהארון שבו הלוחות, הוא כתר תורה, לא נעדר מציאותו חלילה, רק נגנו והוא קיים, ומשחרב בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ארבע אמות של הלכה, ועל כך נאמר 'ועשו לי מקדש' כדי לשום בו הארון שבו העדות, ואף בחרבנו שיהיה נגנו, 'ושכנתי בתוכם' דהינו בארבע אמות של הלכה, הוא כתר תורה, ומקור דבריו בתיקו"ז (כא, נה:).

^י ראה בכתבי הגר"ח (יומא נב: בענין אבן השתיה) שבבית שני, אף שלא היה ארון עשו הזאות פנים, כי כיון שנגנו במקומו נחשב שיש ארון. ואף שמחילות של קדשי הקדשים לא נתקדשו, כבר אמרו (מנחות כז:): שהמקום מקודש לקודש, והיינו שנתקדש המקום בקדושת ארון, ונראה מזה שיש קדושה מיוחדת של 'מקום ארון', והיא כאמור שאף שנגנו הכלים, נשארו המוחין במקומם בקדש הקדשים.

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

"החודש הזה לכם ראש חודשים" (מבאר מהו הענין לקדש את חודש ניסן בקריאת התורה!)

החודש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם לחודשי השנה (פרשת החודש, שמות יב, ב)
א) ענין קריאת פרשת החודש מבואר בדברי הלבוב שהובא במשנ"ב (סי' תרפה) שהוא
"כדי לקדש חודש ניסן דכתיב בתורה "החודש הזה לכם ראש חודשים". ומוסיף: "אבל אין
זה עיקר הקידוש, כי עיקר הקידוש הוא בעת ראית הלבנה שמקדשין אותו הבית דין".
והענין טעון ביאור: א) מהו המושג שהאדם מקדש את החודש. ב) מה הענין לקדש את
חודש ניסן אחרי שבלא"ה עיקר הקידוש הוא בקידוש החודש של בי"ד. ג) ובפרט צריך
להבין מדוע מה שחודש ניסן הוא ראש חודשים זהו טעם שמצריך לקדשו טפי משאר
חודשים.

ונקדים דהנה עיקר הדבר שחודש ניסן נקרא בתורה (שמות יב, ב) "ראש חודשים", קשה
שהרי נחלקו ר"א ור' יהושע בגמ' בר"ה (יא, א) אם בניסן נברא העולם או בתשרי נברא
העולם. וא"כ התייחד למ"ד שבניסן נברא העולם אבל למ"ד שבתשרי נברא העולם מדוע
חודש ניסן נקרא ראש חודשים, ועמד בזה הרשב"ם עה"ת שם.

והרמב"ן בדרשה לר"ה (בתחילתו) הוסיף להקשות בזה, היאך זה (תשרי) חודש השביעי
והלא כל ישראל קורין אותו ראש השנה, ומפי עוללים ויונקים ראש השנה שמו, וכן קורין
אותו רבותינו בתלמוד ואומרים בכל מקום ראש השנה כו'. והכתוב עצמו מורה שזה
החודש הוא ראשון וראש לשנה, שנאמר על חג הסוכות (שמות כג, טז) "בצאת השנה"
כלומר בחודש שיצאה השנה והשניה מתחלת. וכן אמר (שמות לד, כב) "וחג האסיף תקופת
השנה" שמקפת וחוזרת כמו לתקופות הימים. ואם הוא ראש השנה החודש שלו ראשון
לשנה על כל פנים, שזה קשר של קיימה הוא שהחודש הראשון הוא ראש השנה כו'. עוד
כתב הרמב"ן בפרשת נח (בראשית ח, ה) שהסכימו שבתשרי נברא העולם כאשר תקנו "זה
היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון".

וביארו בזה הרמב"ן והרשב"ם ע"פ מה שדקדקו מה שאמרה תורה "החודש הזה לכם ראש
חודשים ראשון הוא לכם" - והיינו שלעם ישראל הוא ראש חודשים אע"פ שאינו ראש
חודשים לשאר אומות. וביאר בזה הרמב"ן בארוכה, זה לשונו: וטעם החודש הזה לכם ראש
חודשים, שימנו אותו ישראל חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים שני ושלישי עד תשלום
השנה בשנים עשר חדש, כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה
הנס נזכר.

והוסיף הרמב"ן^{יא} שלכן אין לחדשים שמות בתורה, אלא נאמר (שמות יט, א) "בחודש השלישי". ואומר (במדבר י, יא) "ויהי בשנה השנית בחודש השני כו'". "ובחודש השביעי באחד לחודש וגו'" (שם כט, א), ובעוד מקומות. כי כל הענין הוא לזכרון ליציאת מצרים. וכן בבנין הבית נאמר (מלכים א ו, א) "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים" (רשב"ם). וכמו שתהיה הזכירה ביום השבת במנותינו ממנו אחד בשבת ושני בשבת, כך היא הזכירה ביציאת מצרים במנותינו החודש הראשון והחודש השני והשלישי לגאולתינו, וכשנקרא לחודש ניסן ראשון ולחודש תשרי שביעי, פתרונו ראשון לגאולה ושביעי אליה.

וזהו כונת המקרא שאמר "ראשון הוא לכם" שאיננו ראשון בשנה, אבל הוא ראשון לכם שנקרא לו לזכרון גאולתינו. וכן אמרו במכילתא (בא פרשה א) החדש הזה לכם - לא מנה בו אדם הראשון. כלומר אדם הראשון שהוא ראש ליצירה לא מנה בו שהוא היודע ועד כי תשרי הוא הראשון שבו נברא, אבל אתם תעשו אותו ראשון לכם לגאולתכם.

וכן תרגם יונתן בן עוזיאל את המקרא (מלכים א ח, ב) שנאמר "בירח האיתנים בחג הוא החדש השביעי" - אמר בירחא דעתיקיא קרן ליה ירחא קדמאה וכען הוא ירחא שביעאה. כלומר שהראשונים היו קורין לו קדמאה לבריאתו של עולם ועכשיו הוא ירחא שביעאה ליציאת מצרים, עכ"ד הרמב"ן^{יג}.

^{יא} מלוקט מדבריו בפרשת נח, פרשת בא, ובדרשה לר"ה.
^{יב} ראה מש"כ המהר"ל (גבורת ה פרק לט) בהשואה בין זכרון שבת בכל ימי השבוע ליציאת מצרים.
^{יג} וכיום אנו קוראים לחדשים בשמות ניסן ואייר כו'. והטעם כותב הרמב"ן שכבר אמרו רבותינו (עי' בירושלמי ר"ה א, ב. ובב"ר מח, ט) ששמות חדשים עלו עמנו מבבל. כי מתחילה לא היו להם שמות אצלנו, כי מתחילה היה מניינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב (ירמיה טז) "ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון", חזרנו לקרוא לחדשים בשם שנקראים בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו השם יתברך. כי אלה השמות ניסן אייר וזולתם שמות פרסיים, ולא ימצא רק בספרי נביאי בבל ובמגילת אסתר. וזהו מה שאמר הכתוב (אסתר ג, ז) "בחודש הראשון הוא חודש ניסן" כמו "הפיל פור הוא הגורל". ועוד היום הגוים בארצות פרס ומדי כך הם קוראים אותם ניסן ותשרי וכלם כמונו.

והוסיף, לא שנשנה השמות הראשונים ונשכח גאולת מצרים, אלא שנצרף שם שמות בבל להודיע ולזכור שם עמדנו ומשם הוציאנו ה'. וכל זה נתחדש ביציאתנו ממצרים, אבל קודם לכן החדשים הנזכרים בתורה כגון במבול "בראשון באחד לחדש" (וראה ברש"י בראשית ז, יא; ח, ד-יג), ובחדש השני והשביעי והעשירי הנמנים שם, אינן אלא למנין השנים והראשון הוא תשרי כו'. וכן היה הענין עד שיצאנו ממצרים ואז נצטוו לעשות שני מנינים אחד לחדשים ויהיה פי' ראשון ושני ושלישי לגאולה, ואחד למנין השנים ויהיה ראש השנה מתשרי, עכ"ד. ובספר העיקרים (מאמר ג פרק טז) כתב כדברי הרמב"ן, וביאר בזה: כי הם הבינו שצווי מנין החדשים היה זמני, רוצה לומר כל עוד שתמיד הגאולה ההיא, אבל אחר שגלו שנית ונגאלו משם ונצטוו על ידי ירמיה "לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה כו'", ראו להניח המנין הראשון שהיה זכר ליציאת מצרים וחזרו למנות מנין אחר מתשרי לשנות העולם, והשאירו שמות החדשים שעלו עמהם מאשור זכר לגאולה השנית, כי הבינו שצווי מנין החדשים מניסן היה זמני ולא צווי נצחי אע"פ שלא נזכר בו זמן. (וידידי הרה"ג ר"א הבר שליט"א, ציין גם למנח"ח (מצוה שיא) ולאברבנאל, ולרשב"א וריטב"א בר"ה (ז, א) ודו"ק).

תחילת צמיחת האומה

(ב) ועפ"ז נראה לבאר שזהו הענין לקדש את חודש ניסן ולא סגי בקידוש בית דין, כי מאחר שאמרה תורה שהחודש הזה "לכם" הוא ראש חודשים, א"כ יש כאן דבר מיוחד שנוגע במיוחד אלינו. ולפיכך צריכים אנו לקדשו ולקבל עלינו שיהיה זה לנו ראש חודשים.

ועומק הענין הוא, כי הנה התכלית של מנין החדשים מחודש ניסן ביאר הרמב"ן (הנ"ל) שהוא זכר ליציאת מצרים. והנה בספר העיקרים (מאמר ג פרק טז) כתב ככל דברי הרמב"ן והוסיף: "כי אע"פ שתשרי ראש השנה למנין שנות העולם כו' וממנו מונין לשמיטין וליובלות, צותה תורה למנות מנין החדשים מניסן בכל חשבונותיהם לפי שאז יצאו ישראל ממצרים והיתה תחילת צמיחת האומה".

אולם אין כאן סתירה בין דברי הרמב"ן לדברי ספר העיקרים, כי זהו כל תכלית יציאת מצרים. וכמש"כ הרמח"ל בדרך ה' (חלק ד פרק ח): "כי הנה עד יציאת מצרים היו ישראל מעורבים בשאר האומות גוי בקרב גוי וביציאתם נגאלו ונבדלו. והנה עד אותו הזמן היה כל בחינת גופות בני האדם חשוק בחשך וזוהמא שהיה מתגבר עליהם, וביציאה נבדלו ישראל ונזמנו גופותם ליטהר ולהזדמן לתורה ולעבודה".

וזה מבואר בדברי חז"ל שיציאת מצרים היא לידת עם ישראל. והוא מה שאמרו במכילתא (בשלח פרשה ו) שיציאת מצרים היתה כאדם ששומט את העובר ממעי הפרה, שנאמר (דברים ד, לד) "או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי", שאין ת"ל "גוי מקרב גוי", אלא כאדם שהוא שומט את העובר ממעי הפרה (וזהו "מקרב" מלשון "והקרב והכרעים", כך נוסף במדרש תהלים מזמור קיד). ואומר (שם שם, כ) "ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה". - ומבואר דיציאת מצרים נחשבת לידתה של עם ישראל.^י

ונפלא מאוד מה שאמרו חז"ל (מדרש אגדה שמות יב, ב) עה"פ "החודש הזה לכם". חודש זה לכם, שמיום שנברא העולם לא חיבבתי אומה ולקחתי גוי מקרב גוי, אלא לכם אני מחדש, הדא היא דכתיב החדש הזה לכם ע"כ.

ומפורש בדברי חז"ל שמנין החדשים "לכם" הוא כי אז הקב"ה חיבבנו ולקח אותנו גוי מקרב גוי. וא"כ זהו הענין שאנו צריכים לקדש את חודש ניסן לזכור את לידת עם ישראל (תחילת צמיחת האומה) שארע ביציאת מצרים.^י

^י וכ"כ המהר"ל (נצח ישראל פרק י) מכח דברי חז"ל הללו, זה לשונו: "כי ישראל לא היו לעם כלל קודם שיצאו ממצרים, כדכתיב (דברים כו, ה) "במתי מעט ירדו אבותינו למצרים ויהי שם לגוי גדול עצום ורב", ואז השם יתברך הוציא אותם משם והיו אל השם יתברך כו'. אבל קודם זה לא היה לישראל שום מציאות". ומוסיף רבי צדוק הכהן (ליקוטי מאמרים) שמצינו מפורש בנביא דקרי לגאולת מצרים הולדה, שנאמר (יחזקאל טז, ד) "ומולדתך ביום הולדתך וגו'".

^י בדרשות 'שיח יצחק' להגרי"ח (דרוש לפרשת בשלח; וכן בפי' להגדה יד חזקה' פיסקא 'יכול מר"ח') כתב דאע"פ שהעולם נברא בתשרי ולכן תשרי הוא התחלת השנה, זה רק כלפי סידורו הטבעי שנברא כך מתחילה. אבל בניסן היה התחלת סדור הבריאה ע"י השגחה נבדלת ע"פ התורה והמצות. והוסיף שלכן למלכי ישראל מונין מניסן לעומת

הארת החודש שמתעורר כל שנה

ג) אך עדיין ראוי לבאר מהו הענין לזכור בכל שנה בחודש ניסן את תחילת צמיחת האומה שארע אז בחודש ניסן - מהו הענין הגדול לזכור אימתי בדיוק התחיל צמיחת האומה.

ובהכרח מבואר שבכל שנה ושנה חוזר ומאיר תחילת צמיחת האומה מחדש. וצמיחת האומה מחדש הוא מחזור המועדים^{טו} אשר חוזר ומאיר בכל שנה כסדר שארע אז בעת שיצאו ממצרים. וכמש"כ הרמח"ל בדרך ה' (חלק ד פרק ז) בביאור מהותן של המועדים: "והנה על פי זה שנצטוינו בחג הפסח בכל הענינים שנצטוינו זכר ליציאת מצרים, כי בהיות התיקון ההוא תיקון גדול מאוד שנתקנו בו כו' הוקבע שבשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז, ותחודש בנו תולדת אותו התיקון. ועל דרך זה חג השבועות כו' וחג הסוכות כו'".^י

ועפ"ז מובן מה שאמרו חז"ל (ספרי בהעלותך פסקא עא) עה"פ (במדבר ט, יד) "וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לה", שומע אני כיון שנתגייר יעשה פסח מיד, ת"ל "חוקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ" - מה אזרח בארבעה עשר אף הגר בארבעה עשר (וכונת המקרא הוא, דכי יגור אתכם גר ובא עת לעשות פסח עם חביריו כו'. רש"י שם). וצ"ב מה הס"ד שמי שמתגייר עושה פסח מיד. אלא לפי שחג הפסח הוא הארת ראשית צמיחת האומה לפיכך שפיר מובן שהיה ס"ד דמי שמתגייר יהיה חייב מיד לעשות את הפסח.^י

והנה הרגל הראשון הוא חג הפסח וכנוסח בעל ההגדה (פיוט 'ואמרתם זבח פסח') "בראש כל מועדות נשאת פסח" - אבל ההארה מתחלת כבר בא' בניסן. ודבר זה מבואר במה ששנינו במשנה בראש השנה (ד, א) שאחד בניסן הוא ראש השנה לרגלים. ומקשה הגמ' (ד, ב) באחד בניסן הוא, בחמשה עשר בניסן הוא?! ואמר רב חסדא רגל שבו ראש השנה

מלכי אודה"ע שמונין מתשרי (עי' ר"ה ג, א). ולכן כתיב "החודש הזה לכם ראש חדשים" שבו היה התנשאות ראש של ישראל עכ"ד.

^{טו} סדר המועדים הוא מחזור שלם, כמו שמבואר בחינוך (מצוה שכג) שכתב לבאר את קושי הפרידה שיש בשמיני עצרת וכתב מפני שהוא סוף המועדים. וכ"כ הר"ן (מגילה יא, א בדפי הרי"ף) לבאר שהטעם שקורין בשמ"ע בפרשת וזאת הברכה הוא לפי שהוא סוף כל המועדות לכן חותמין בברכת משה רבנו שבירך את ישראל. וראה בטור (או"ח סימן תיז) שכתב שהמועדים נתקנו כנגד אבות, פסח כנגד אברהם, שבועות כנגד יצחק, וסוכות כנגד יעקב [ויעו"ש בב"ח מש"כ בדברי הטור]. והנה כמו שהאבות הקדושים היה להם סדר ובנין בתיקון שלהם בעוה"ז, אברהם התחיל ואחריו הוסיף יצחק ואחריו הוסיף יעקב. כך גם המועדים הם בנין שלם החל מחג הפסח ועד סוף חג הסוכות. וכמו שביארו ש"אתה בחרתנו מכל העמים" □ מיוחס כנגד פסח, "אהבת אותנו" □ מיוחס כנגד שבועות, "ורצית בנו" □ מיוחס כנגד סוכות. וע"ע במשך חכמה (פרשת ואתחנן) שכתב דכאשר נתבונן על המועדים נראה כי חג הפסח היה השפעת הקב"ה על עמו ישראל רק מצדו. ובחג העצרת היה שקול משניהם, מצד ישראל התקרבות בפרישה ג' ימים ובקבלת נעשה ונשמע, ומצדו יתברך הופעה גילוי כבודו ומתן תורתו. ובסוכות היה ההתקרבות מצד ישראל ע"ש. ובמקו"א ביארנו שגם ר"ה ויוה"כ בכלל מחזור זה ולפיכך מזכירים בכל המועדים "זכר ליציאת מצרים", והמחזור הוא: פסח, שבועות, ר"ה ויוה"כ, סוכות ושמ"ע. וכנגד זה מצלינן בתפילה: "קדשנו במצותיך" (פסח), "ותן חלקנו בתורתך" (שבועות), "שבענו מטובך" (ר"ה ויוה"כ), "ושמחנו בישועתך" (סוכות), "וטהר לבנו לעבדך באמת" (שמ"ע).

^י במקו"א הבאנו בשם המהרא"ל צינץ והגריא"ח שבכל שנה חוזר גם הקטרוג של "הללו עובדי ע"ז, ולכן יש תענית בכורים ע"ש.

^י וגדולה מזו מצינו במשך חכמה (במדבר ט, ז) שרוצה לחדש, שגר יוצא ידי חובה בקרבן פסח את ידי חובת קרבן עולת העוף של גירות ע"ש.

לרגלים. וביאר הריטב"א שם דה"ק באחד בניסן הוא ר"ה לרגלים שהרגל שבו הוא תחילה לרגלים.

ודבר זה שההארה מופשטת היא לכל החודש, מבואר גם ברש"י בערכין (יא, ב ד"ה זכות) אהא שאמרו "מגלגלין זכות ליום זכאי". ופירש רש"י דהיינו מה שאמרו חז"ל (ילקו"ש פרשת בא רמז רי) שבניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל. ומבואר דהארת הענין מופשט לכל אותו החודש. וזה כונת הילקוט שם (וכ"ה בגמ' בר"ה יא, ב) שאמר: מאי טעמא? "ליל שמורים הוא לה", לילה המשומר ובא מששת ימי בראשית - ומוכח דמכח השימור המסויים של אותו הלילה זוכין שב"חודש ניסן" עתידין ליגאל. (וכן מבואר בתוס' ובמהרש"א בסוגיא דתענית (כט, א) על הדין המיוחד של חדש אדר דהאי בר ישראל דאית ליה דינא כו', שכתבו דהיינו מגלגלין זכות ליום זכאי).

ובזה מבואר היטב מה שאמר בעל ההגדה לגבי סיפור יציאת מצרים "יכול מראש חודש ת"ל ביום הזה כו". וכבר עמדו המפרשים בזה, דמהו הסלקא דעתך לומר שמצות הסיפור יתחיל מר"ח. וראה בריטב"א (בפי' ההגדה) שכותב "לפי שאמר למעלה ועבדת את העבודה הזאת "בחודש הזה", לכך הוצרך הכתוב לומר "ביום ההוא" דמשמע בעיצומו של יום"יט. והיינו, שכל החודש יש בו את הארת הזמן, ולפיכך היה סלקא דעתך שמצות הסיפור יתחיל כבר אז.^כ

אחד בניסן ראש השנה לרגלים

ד) אך עדיין לא מובן, מדוע לא אמר התנא שא' בניסן הוא "ראש לרגלים" ומדוע אמר שהוא "ראש השנה לרגלים".

אלא ודאי מבואר שהמחזור של הרגלים אינם רק מחזור רגלים גרידא, אלא יש כאן מחזור של שנה שלימה שתחילתו בא' ניסן וסופו בכ"ט באדר. וכמו שאמרה התורה שניסן הוא לכם ראש חדשים ראשון לחדשי השנה כולה.^{כא}

ולפיכך בעת סיום המחזור היוצא ולקראת בואו של המחזור הנכנס, עלינו להכין ולהתכונן כראוי - וזהו המושג של קידוש החודש שאנו מקדשין את חודש ניסן בקריאת פרשת

^{יט} כדאי לציין בזה מש"כ בספר מנוחה וקדושה (ח"ב סי' יט) ש"מי שברא אותנו ואת ירצנו הרע יודע, שבשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, אז מועיל מעשה השרשת יראת שמים לבנו, ולא בעת אחר, כמש"כ יכול מראש חודש כו".
^י וכ"כ הנצי"ב (שמות לד, יח) עה"פ שם "את חג המצות תשמור כו' כי בחודש האביב יצאת ממצרים" - שהחודש בכללו גרם שבו יצאת ממצרים, למען ללמדנו כי כל החודש מסוגל להשריש בו יסודי האמונה ועבודת ה'. ומכאן למדנו לעסוק בעניני הפסח מר"ח כדי שיהיה זה העסק להשריש אמונה וכדמטיק בפסחים (ו, ב) בהא דפסח מדבר שהזהיר משה לישראל מר"ח, ואפילו לחכמים דרשב"ג דשלשים יום לפני הפסח שואלין כו' מ"מ מר"ח יש לעסוק יותר. והיינו דאמרינן בהגדה של פסח "יכול מראש חודש" □ הרי דס"ד דמצות סיפור ממש בא מר"ח והוא מהאי קרא כו' [וכיוצ"ב איתא בירושלמי דמדכתיב "והחודש אשר נהפך" ש"מ דכל החודש כשר לקריאת המגילה] עכ"ד. וכנראה זה יסוד פסק הגר"א (הובא במשנ"ב תכט, א) לגבי הדין ששואלין ודורשין קודם לחג, שבעצרת אין שואלין ודורשין ל' יום אבל עכ"פ מא' סיון יש לשאול ולדרוש.
^{כא} ודבר נפלא מבואר בחזקוני (ויקרא כג, לו) שהטעם שאין מועדים בימות החורף הוא מפני הגשמים (ודוקא בשמיני עצרת שיש אחריו הפסק כה גדול מבקש הקב"ה סעודה קטנה שלא יהא קשה עלי פרידתכם).

אבניה ברזל / הרב יהודה איזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים
"החודש הזה לכם ראש חודשים" (מבאר מהו הענין לקדש את חודש ניסן בקריאת
התורה!)

החודש, מאחר שבפרשה זו מבואר שניסן הוא לנו תחילת מחזור, והכל הוא זכר ליציאת
מצרים שזוהי תחילת צמיחת האומה. כב

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים: 0733-718134

כב ובעי"ז כתב רבי צדוק הכהן (רסיסי לילה' אות נא) שאחד ניסן ראש השנה לרגלים, שהוא קדושת הזמן דישראל
מקדשי. אף דבאחד בניסן אינו רגל, רק אז תחילת בריאת עולם במעשה הנמסר לישראל לקדשו. ובקדושת ראש חודש
ניסן מתקדש הרגל שבו כו'.

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

הבוטח בה' זוכה לישועות

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֳדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה. (פרשת החודש)

תנן במתני' (מגילה כט, א): "ראש חודש אדר שחל להיות בשבת - קורין בפרשת שקלים, חל להיות בתוך השבת - מקדימין לשעבר, ומפסיקין לשבת אחרת, בשניה זכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית החדש הזה לכם", ע"כ.

ופי' רש"י הטעם שקוראים פרשת החודש וז"ל: "שם פרשת הפסח, ובתלמוד ירושלמי גרסינן: אמר ר' חמא, בדין הוא שיקדום החודש לפרשת פרה, שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה, ומפני מה הקדימוה - שהיא טהרתן של ישראל", עכ"ל.

דורשים בעניני פסח קודם הפסח

וביאר הפנ"י שכוונת רש"י לומר, שהטעם שתיקנו לקרא פרשת החודש, משום שיש בה פרשת פסח, ובעינין להכין לקראת החג, כמו שאמרו חז"ל (פסחים ו, א): שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום, ולפי ר"ג שתי שבתות.

והעיר ר' צדוק הכהן שבאמת היה צריך לכנות פרשה זו "פרשת הפסח" וז"ל: "רביעית החודש הזה לכם (מגילה כט, א), ונקרא פרשת החודש ולא נקרא פרשת הפסח, כמו שנקרא פרשת שקלים ולא נקרא פרשת כי תשא, וכן פרשת פרה שלא נקרא פרשת חוקת התורה, רק על שם הענין שקלים פרה, וכן הוה ליה לקרות פרשה זו פרשת הפסח", עכ"ל.

אמנם יש להעיר על דבריו, שאם הטעם שצריך לקרא פרשת החודש, דבעינין לדרוש בעניני החג, מדוע לא קורין עניני סוכות קודם סוכות, או עניני שבועות קודם שבועות, ולמה נשתנה פסח משאר ימים טובים.

דוקא קודם פסח דורשים בעניניו של החג

ובאמת פליגי בזה רבותינו ז"ל אם יש דין לדרוש בעניני יו"ט קודם שאר הימים טובים. הבית יוסף (סי' תכ"ט) כתב דחייב זה הוא רק גבי פסח משום דיש בו הלכות רבות, כגון טחינת חטים ואפיית המצות והגעלת כלים, וביעור חמץ, שאלו אם אין עושין אותן כהלכותיהן קודם פסח לית להו תקנה בפסח, משא"כ בשאר יו"ט די באיזה ימים קודם. וא"כ, לפי דבריו יש לומר דמשום הכי קוראים פרשת החודש שיש בו 'פרשת פסח' לקיים דין זה, להכין לקראת חג הפסח, משא"כ בשאר היו"ט אין צריך כל כך.

התחלת הגאולה

ונראה לחדש שיש עוד ענין בקריאת פרשת החודש. דהנה אמר בעל ההגדה: "יכול מראש חודש, תלמוד לומר "ביום ההוא". אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר "בעבור זה", בעבור זה - לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך", ע"כ. ומקורו

מדברי המדרש (פסיקתא פרשת בא): "והגדת לבנך. יכול מראש חודש, יתחיל האב להגיד לבנו הלכות הפסח, ת"ל ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, ת"ל בעבור זה, בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך", ע"כ.

וכבר עמדו המפרשים, למה היה מקום לומר שיתחייב לספר ביציאת מצרים מראש חודש, הרי עדיין לא היתה אז הגאולה. ויישבו המפרשים בכמה אופנים.

יש ראשונים שביארו, שהיה מקום לחשוב שתחייב לומר הגדה מראש חודש מדין "שואלין ודורשין בהלכות החג קודם החג".

אמנם, יש ראשונים (ארחות חיים, רשב"ם) שביארו שהטעם להצריך לומר ההגדה מראש חודש, היינו משום שמאז היתה "התחלת הגאולה". ויש לבאר דבריהם, איזו גאולה התחילה מראש חודש.

לשחוט העבודה זרה

ונראה לבאר, שמראש חודש ניתנה לכלל ישראל מצות "קרבן פסח". ואיתא במדרש (רבה פט"ז): "וכן אתה מוצא לישראל כשהיו במצרים היו עובדין עבודת כוכבים ולא היו עוזבין אותה, שנאמר (יחזקאל כ, ח): "איש את שקוצי עיניהם לא השליכו", אמר לו הקב"ה למשה: כל זמן שישראל עובדין לאלהי מצרים לא יגאלו, לך ואמור להן שיניחו מעשיהן הרעים ולכפור בעבודת כוכבים, הדא הוא דכתיב (שמות יב, כא): "משכו וקחו לכם", כלומר משכו ידיכם מעבודת כוכבים וקחו לכם צאן ושחטו אלהיהם של מצרים ועשו הפסח, שבכך הקדוש ברוך הוא פוסח עליכם, הוי (ישעיה ל, טו): "בשובה ונחת תושעון". דבר אחר, משכו וקחו לכם צאן, הדא הוא דכתיב (תהלים צו, ז): "יבושו כל עובדי פסל", בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה לשחוט הפסח, אמר לו משה: רבון העולם, הדבר הזה היאך אני יכול לעשות, אי אתה יודע שהצאן אלהיהן של מצרים הן, שנאמר (שמות ח, כב): "הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו", אמר לו הקדוש ברוך הוא: חייך אין ישראל יוצאין מכאן עד שישחטו את אלהי מצרים לעיניהם, שאודיע להם שאין אלהיהם כלום, וכן מצינו שעשה, שבאותו הלילה הכה בכוריהם של מצרים, ובו בלילה שחטו ישראל פסחיהן ואכלו, והיו המצרים רואים בכוריהם הרוגים ואלהיהן שחוטין ולא היו יכולין לעשות כלום, שנאמר (במדבר לג, ד): "ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים", הוי (תהלים צו, ז): "יבושו כל עובדי פסל", ע"כ.

מבואר שכלל ישראל זכו לגאולה רק ע"י קיום מצות קרבן פסח, ותכלית מצוה זו, שכלל ישראל בארץ מצרים עבדו עבודה זרה, ולא זכו לגאולה עד שעקרו העבודה זרה מביניהם לגמרי. ומכיון שהשה הוא אלהי מצרים, נצטוו לקשרו לכרעי המיטה ארבעה ימים ואח"כ לשוחטו.

והוסיף הרמב"ן לבאר מצות קרבן פסח וז"ל: "טעם המצוה הזאת, בעבור כי מזל טלה בחדש ניסן בכחו הגדול, כי הוא מזל הצומח, לכך צוה לשחוט טלה ולאכול אותו, להודיע שלא בכח מזל יצאנו משם אלא בגזרת עליון. ועל דעת רבותינו שהיו המצרים עובדים

אותו (שמו"ר טז ב), כל שכן שהודיע במצוה הזאת שהשפיל אלהיהם וכחם בהיותו במעלה העליונה שלו. וכך אמרו (שם) קחו לכם צאן ושחטו אלהיהם של מצרים, עכ"ל.

נגאלו אבותינו בזכות הבטחון

מבואר שכל תכלית מצות קרבן פסח הייתה כדי שכלל ישראל יבטלו מביניהם העבודה זרה, ורק ע"י זה יזכו לגאולה.

ובאמת מצינו בכמה מדרשים שכלל ישראל לא זכו לגאולה אלא בכח האמונה והבטחון בהשי"ת. דאיתא במדרש (תהלים שוחר טוב, מזמור כב) על הקרא: "בך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו" ז"ל, "בך בטחו אבותינו - במצרים. בטחו ותפלטמו - מיד פרעה. אליך זעקו - כמו שנאמר (שמות ב, כג): "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו". ונמלטו - דכתיב (שם יד ל): "ויושע ה' ביום ההוא", וכל כך למה, משום בך בטחו ולא בושו, הכל בזכות הבטחה", ע"כ. הרי להדיא שעיקר הזכות שבעטיה נגאלו אבותינו ממצרים היא משום שבטחו בהשי"ת.

וכן איתא בילקוט שמעוני (פרשת בשלח רמז רמ) וז"ל, "ויאמינו בה' (שמות יד, לא) בשכר אמונה שהאמינו שרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה וכו' וכן אתה מוצא שלא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות אמונה שהאמינו שנאמר ויאמן העם, וכן הוא אומר אמונים נוצר ה', וירא ישראל את מצרים מת (שם, ל) וכו' וכן אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמונה שנאמר (שה"ש ד, ח): אתי מלבנון כלה וגו'", ע"כ.

ה' צילך

והביאור בזה, שעיקר הנהגת השי"ת עם כל אחד תלויה כפי מדת בטחונו בקונו, דכתיב (תהלים קכא, ה): "ה' שמרך ה' צלך על יד ימינך", ואיתא במדרש על הך קרא: "כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך. וכן אמר דוד "ה' שומרך, ה' צילך על יד ימינך", כצילך, מה צילך אם אתה משחק לו הוא משחיק לך, אם אתה בוכה לו הוא בוכה כנגדך, אם אתה נותן לו פנים זועפות, אף הוא נותן לך כך, ואם פנים מסוברות אתה נותן, אף הוא נותן לך, כך אמר הקב"ה, כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך", ע"כ דברי המדרש. [ומדרש זה הובא גם ברמב"ן על התורה (שמות ג, יד)].

וכן כתב ר' זונדל מסלנט באיגרת לבנו וז"ל, "כידוע שהבורא יתברך שמו משגיח בכל רגע על כל אדם בפרטיות עניניו, וכמו שהאדם פונה את לבו לה' כן ה' פונה להשגיח עליו, כמו שכתוב (תהלים קכא, ה): "ה' צלך", ואם פונה יותר גם ה' ישגיח עליו יותר, כמ"ש במדרש: "ה' צלך - מה הצל הזה כשאתה מראה אותו אצבע אחד, הוא מראה אותך אצבע אחת, ואם כל היד, מראה כנגדך כל היד, כן הקב"ה כדרך שבא האדם לראות כך בא ליראות, עיין נפש החיים (שער א' פרק ט")", עכ"ל.

נתחדש בדברי המדרש יסוד גדול, דהנהגת השי"ת עם כל אחד, תלויה ממש כפי השיעור שפונה האדם להשי"ת. דכפי השיעור שאדם תולה בטחונו בהשי"ת, כך בדיוק באותו השיעור זוכה להשגחת השי"ת - שישגיח עליו ויצילו מצרותיו, כפי השיעור שפונה להשי"ת ובוטח בו. אם פונה להשי"ת לגמרי - זוכה לישועת ה'. ואם חלילה אינו פונה להשי"ת,

אלא בוטח בזולתו, השי"ת מסיר השגחתו מעליו, כמו שכתב החובת הלבבות (ריש שער הבטחון) וז"ל, "ומי שבוטח בזולת ה' מסיר האלהים השגחתו מעליו, ומניח אותו ביד מי שבטח עליו", עכ"ל.

וכן מפורש בדברי המדרש, שכל מי שבוטח בה' זוכה לישועת השי"ת. וז"ל המדרש (ילקוט שמעוני תהלים רמז תשי"ד): "מזמור לדוד בך ה' חסיתי אל אבושה לעולם. אתה מוצא שכל מי שבוטח בהקב"ה הוא מצילו, שנאמר יבטח בשם ה' וישען באלהיו, תדע לך שכן הוא, חנניה מישאל ועזריה שבטחו בו הציל אותם, וכן אתה מוצא בדניאל שהצילו מן הבור. אמר דוד הואיל וכן הוא שכל מי שבוטח בך אתה מצילו, בך ה' חסיתי, וכה"א ישראל נושע בה' תשועת עולמים לא תבושו ולא תכלמו, אף בך ה' חסיתי אל אבושה", ע"כ. מפורש במדרש דמי שבוטח בהשי"ת ותולה בו כל בטחונו, זוכה שהשי"ת "מצילו" מאיזו צרה שהיא.

קרבן פסח - בטחון בה'

לפי זה נראה לבאר, שכל זמן שכלל ישראל לא בטלו לגמרי מביניהם את העבודה זרה, כלומר, שלא תלו כל בטחונם אך ורק בהשי"ת, עדיין לא היו ראויים שהשי"ת יגאלם מארץ מצרים, שכך הנהגת השי"ת עם כל אחד ואחד, שתלוי כפי השיעור שבוטח בו.

וא"כ שהייתה התחלת הגאולה מראש חודש, אפשר דמשום הכי איכא דין לקרא פרשת קרבן פסח. דהנה כתב הרמ"א (סי' ת"ל): "והמנהג לומר במנחה ההגדה מתחלת עבדים היינו עד לכפר על כל עונותינו". וביארו המפרשים (הגר"א) הטעם לזה משום שמאז התחילה הגאולה ע"י לקיחת קרבן פסח. וא"כ נראה שאפשר שמטעם זה, כיון שכלל ישראל נצטוו על קרבן פסח בראש חודש ניסן, וזו הייתה התחלת הגאולה, שייך דין לספר על התחלת הגאולה. וכעין זה מצינו בדברי הכלבו (סי' מ"ו) שכתב: "ולמה קורין פרשת החדש ברביעית מפני ראש חדש ניסן שענינו של יום הוא", עכ"ל. ואפשר שזו כוונתו, שענינו של יום, היינו שזו התחלת הגאולה, ע"י הציווי של לקיחת הקרבן פסח, וביטול העבודה זרה.

לימוד למעשה:

עיקר המעכב מלזכות לישועת ה', זה שאינו בוטח בה'. שכל זמן שאינו שם לגמרי כל בטחונו בהשי"ת, אינו ראוי לזכות לישועתו. שהנהגת השי"ת עם כל אחד תלויה כפי השיעור שתולה בטחונו בו. ואם תולה כל בטחונו בהשי"ת, הוא ראוי לזכות לישועה. וכדברי המדרש: "שכל מי שבוטח בהקב"ה הוא מצילו!"

לתגובות: adebstein@gmail.com

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ' בב"ב, מח"ס באר צבי

נדבתו של משה רבנו למשכן

ויביאו את המשכן אל משה וגו' (לט, לג)

כתב רש"י: שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו וכו'.

והנה משה רבנו, לא זו בלבד שלא עשה שום מלאכה במשכן, גם לא נדב דבר למשכן, וכמו שהובא במדרש (ויק"ר א' ו'): רבי תנחומא פתח (משלי כ, טו) יש זָהָב וְרַב פְּנִינִים וְכֹלֵי יָקָר שְׁפָתַי דַּעַת וְכוּ', 'יש זהב' - הכל הביאו נדבתן למשכן זהב, הה"ד (שמות כה, ג) וזאת התרומה וגו'. 'ורב פנינים' - זו נדבתן של נשיאים, דכתיב (שם לה, כז) והנשיאים הביאו וגו'. 'וכלי יקר שפתי דעת' - לפי שהיתה נפשו של משה עגומה עליו, ואמר: הכל הביאו נדבתן למשכן, ואני לא הבאתי, אמר לו הקב"ה, חייך שדיבורך חביב עלי יותר מן הכל, שמכולן לא קרא הדיבור אלא למשה "ויקרא אל משה". עד כאן.

ודברי המדרש טעונים ביאור:

א', יש להבין אליבא דאמת מהו הטעם שמשה רבנו לא הביא כלום, ובפרט כאשר ידוע כי היה עשיר כמו שאמרו חז"ל (נדרים לח). שנתעשר מפסולתן של לוחות.

ב', הנה אף שלא הביא דבר, לא זו בלבד שלא מצאנו שהיתה עליו איזו טענה על כך, כפי שהיתה על הנשיאים שלא הזדרזו, אלא עוד מגיע לו פיוס על כך. והלא דבר הוא!

ובביאור הענין, מצאנו כמה דרכים:

א', רבי אברהם אחי הגר"א זי"ע ביאר, דהנה עיקר הנדבה למשכן היתה "נדבת הלב", וכמו שנאמר "מאת כל איש אשר ידבנו לבו" (שמות כה, ב), ברם לגבי משה רבינו לא היה שייך ענין "נדבת הלב", וכל כך למה, לפי ש"נדבת לב" שייכת רק במי שיש לו לעצמו, ולבו מנדב לתת 'משלו', נועל דרך מה שכתבו התוספות בקידושין (ח: ד"ה צדקה) דאין נקרא צדקה אלא כשנותן משלו, כמו 'צדק משלך ותן לו' (ב"ב פח:). ואולם משה שהיה כל ימיו דבוק רק בהשי"ת, וכל מה שהיה לו לא החשיבו כלל כ"שלו" אלא של השי"ת, לפיכך לא היה יכול משה לנדב מ"שלו" למלאכת המשכן.

ב', והגאון הגדול רבי יוסף דב הלוי בן מרן הגרי"ז זצ"ל ביאר בזה, שכיון שמשה רבינו היה "גזבר נאמן" (בכורות ה.), על כן לא יכל לתרום למשכן, שהרי צריך "מסירה לגזבר", ואין יכול למסור לעצמו. ואכן מבואר בראשונים (רשב"א כתובות צח., ועוד), שאדם אחד אינו יכול להיות בבת אחת קונה ומקנה כאחד, וכן בנעשה שליח להיות המקנה - אין השליח יכול לקנות לעצמו, מכיון שלא יצא מרשות קונה לרשות מקנה. ומה שלא מינה גזבר אחר לקבל את תרומתו שלו, שמא יש לומר שדין היה שמשה דוקא יהא הגזבר, ולא אחר. עכ"ד.

ולפי זה מובן, שדוקא משום שנפשו היתה עגומה עליו, זכה לדברי פיוס, "חייך שדיבורך חביב עלי יותר מן הכל".

ג', באופן נוסף בעומק הענין ביאר הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א, דהנה יש להקשות עוד בדברי המדרש הנ"ל שאמר לו הקב"ה למשה "חייך שדיבורך חביב עלי יותר מן הכל" וכו', ויש להבין מהות הפיוס שיש בזה, שהרי נפשו של משה היתה עגומה עליו על שלא השתתף בנדבת המשכן, ומה אפוא שייך הענין של הדיבור אליו מהקב"ה?!

אלא, שהמדרש בא להורות וללמד מהו הדבר החשוב ביותר, הן נכון שזו מדרגה גדולה לנדוב כסף וזהב, ובפרט שזה היה מתוככי עומק הלב, אולם במשכן - שעיקר מהותו השראת השכינה בישראל, יש בו שני חלקים, יש את החלק של החיצוניות של המשכן, בחלק הגוף והכלים, שלזה היתה ההתנדבות של כסף וזהב וכו', שאע"פ שגם הם היו צריכים להיות עם כל טוהר הלב והנשמה שהכניסו בני ישראל בהתנדבותם, מכל מקום זה היה רק הגוף החיצוני. אבל עדיין אין זה מספיק, כי צריך גם את החלק הנשמה והרוחני שבמשכן, כי משכן בלא נשמה איננו משכן, וזהו החלק העיקרי שהוא ה'דעת', כי התכלית של כל המשכן זה השראת השכינה והדיבור אל משה למסירת התורה, וכמו שכתוב (כה, כב) "ונועדתי לך שם... מבין שני הכרובים".

ומעתה מובן מהו הפיוס שאמר לו הקב"ה למשה, שהוא יכניס את חלק הדעת - את הנשמה שבמשכן, כי על כן, מאחר והוא עוסק בעיקר, טוב הדבר שלא הביא דברים גשמיים כלל, כי מאחר ומשה רבינו שייך לחלק הפנימיות - אינו יכול להתנדב דברים גשמיים, כי משה רבינו זה 'דעת' וזהו החלק הפנימי. וזהו הכוונה 'חייך שאני מדבר רק עימך', כי השכינה בישראל כולל את יחוד הקב"ה עמם וזהו המושג של 'דיבור', שהוא ענין יחוד ודביקות, ובזה זכה משה רבנו.

ד', והגאון רבי דוד מינצר שליט"א ביאר בזה, כי הנה המשכן היה לכפר על מעשה העגל, והרי משה לא היה בחטא העגל ולא נצרך למשכן לכפר על חטא העגל. ודבריו נמצאו תואמים לדברי ה'ספורנו' להלן בפרשת שמיני (ויקרא יא, ב) שכתב שלולי שחטאו בעגל היו ראויים להשראת השכינה בלי אמצעי כלל כאומרו "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך" (שמות כ, כא). נמצא שכל מה שהוצרכו למשכן היה רק לאחר שחטאו בעגל, ואם כן משה רבנו ע"ה שלא חטא בעגל לא הוצרך לתיקון זה.

זאת ועוד, דבמשה כתיב מעיקרא (לג, ז) "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה וקרא לו אהל מועד", הרי שלמשה היה אהל מועד עוד טרם הוקם המשכן, שזהו ה'בית מדרש' של משה.

ויש לציין דבר מופלא שכתב ב'תרגום יונתן בן עוזיאל' כאן, שפירש 'ויביאו את המִשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה' - לבית מדרשו שהיו יושבים שם משה ואהרן ובניו, והיה מלמד אותם סדר כהונה, ושם ישבו זקני ישראל והראו לו את המשכן ואת כל כליו וכו'.

ויעויין ב'חתם סופר' בתחילת הפרשה שהביא מדרש (לא מצאנוהו) שממותר נדבת המשכן בנו בית מדרש ללימוד התורה סמוך למשכן. לאמור, ש'בית המדרש' אינו נופל בחשיבותו מן המשכן.

האם משה אכן לא תרם למשכן?

אלא שיש להעיר בגוף דברי המדרש שכתב שמשה לא הביא דבר למשכן, דהנה הלוחות הלא היו חלק בלתי נפרד מן המשכן, [ובפרט לפי דברי ה'גור אריה' למהר"ל, ומרן הגרי"ז זצ"ל שביארו בדעת רש"י בפרשת תרומה שהחפצא של הארון הוא דוקא כשהלוחות בתוכו, ועל כן כדי שיחול עליו שם 'ארון' יש לתת בו תחילה את הלוחות].

והרי משה פסל את הלוחות השניים, ודרשו חז"ל (תנחומא כי תשא כט; ויק"ר לב, ב) על הפסוק 'פסל לך' (שמות לד, א), שהראהו הקב"ה למשה מחצב סנפירינן מתוך אהלו ואמר לו הפסולת יהיה שלך.

ואם כן הרי לכאורה זה לא גרע ממה שהנשיאים הביאו את אבני השוהם שהורידו להם העננים (יומא עה.); יונתן בן עוזיאל שמות לה, כז), שאם קורא עליהם הכתוב 'והנשיאים הביאו את אבני השוהם' (שמות לה, כז), הרי שבודאי יכול להחשב שמשה הביא את הלוחות שהם חלק בלתי נפרד מן הארון. ונמצא שהשתתף יפה בנדבת המשכן. וצריך ביאור. [מלבד אם נאמר שמשה הקנה כבר את הלוחות לכלל ישראל מיד עוד קודם נדבת המשכן, אבל מסתבר יותר שלא הקנה להם זאת קודם שירד מן ההר עם הלוחות במוצאי יום כיפור, והרי אז כבר נצטוו על המשכן. ויש לעיין].

בני ישראל חששו שמשה ינדוב הכל

והנה לעיל בפרשת ויקהל כתוב: "וַיֵּצְאוּ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה" (לה, כ). והקשה ה'אור החיים' הק', מדוע הוצרכה התורה לציין שיצאו "מלפני משה", והלא כבר מאליו ידוע הדבר מהכתוב 'ויקהל משה', הרי שכעת יצאו מלפניו? יתירה מכך, כל הפסוק מיותר לכאורה, שכן לצורך מה היה על התורה להודיע שבני ישראל יצאו מלפניו לאחר שסיים את דבריו, כלום היה מקום לחשוב שנשארו לעמוד על עמדם במחיצתו?!

וביאר, שכוונת הכתוב שיצאו כולם כאחד בזריזות להביא, ולא היה אחד שהתעכב יתר על חבירו. ולא עוד אלא שנתכוונו להקדים אף את משה רבנו, שכן מאחר והיה עשיר גדול, [שהעשיר מפסולת הלוחות - נדרים לח.], חששו בני ישראל שמא הוא יתן הכל! ולפיכך חשו איש לאהלו להביא הם בעצמם נדבת לבם. וזהו ביאור הכתוב ויצאו "מלפני" משה, היינו לפני שיספיק להביא הכל, עדות על רוב חשקם לעשות את המצוה. [נראה 'כלי יקר' (לה, ה) שביאר כע"ז את הפסוק 'והם הביאו נדבה בבוקר בבוקר'].

והגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל (בספרו 'אבות הראש' אבות דר"נ פ"א) תמה על דברי ה'אור החיים' הללו, שכן נמצא שבני ישראל לא חלקו כבוד למשה רבם שיביא הוא ראשון את נדבתו למשכן, וכתב להוכיח מכך, שלענין מצוות אין דין 'כיבוד' לגדול ממנו, וכל הקודם זוכה.

הטענה על הנשיאים

ועל כל פנים לפי דברי ה'אור החיים', מובנת ביותר התביעה על הנשיאים על ש'נתעצלו', דהנה כתיב "וְהַנְּשִׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמַּלְאִים" (לה, כז). וכתב רש"י: "אמר רבי נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה, אלא כך אמרו הנשיאים: יתנדבו עבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו עבור את הכל, שנאמר (לו, ז) 'והמלאכה היתה דים', אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה, ולפי שנתעצלו מתחילה - נחסרה אות משמם, 'והנשאם' כתיב". (במד"ר יב, טז).

וכבר עמדו רבים בשאלה, מה פגם היה בהנהגת הנשיאים שסברו להשלים כל מה שיחסר, בעוד שלכאורה הביעו רצון ונדיבות לב מאין כמוה, שהרי נכונים היו לחתום על 'שטר פתוח' ללא הגבלה שימלאוהו ככל שיידרש, והיכן רואים בכך חז"ל ענין של 'עצלות'? [יעויין 'דעת זקנים', 'שפתי חכמים', ועוד].

ומשמיה דמרן הגרי"ז זצוק"ל מטו לבאר בזה, שלגבי מצוות של בין אדם למקום אסור לחשוב חשבונות, אלא יש לעשותם מיד! וכמו שניתן ללמוד גם ממעשהו של נחשון בן עמינדב שקפץ תחילה לים ולא חישב כל מחשבות, ולפיכך כנגד זריזותו לעשות מיד - קיבל שכרו ב'מדה כנגד מדה' שיקריב הראשון את קרבנו בימי חנוכת המזבח.

אמנם לפי דברי ה'אור החיים' הנ"ל, הרי שהטענה על הנשיאים מובנת היטב, שכן אם הזירו הגדול שהיה לבני ישראל להביא תיכף ומיד נבע מתוך החשש שמא משה יתן הכל, הרי שגם לנשיאים היה לחשוש שמא לא ישאר להם כלל מה להשלים.

אלא שכפי מה שהבאנו לעיל מדברי המדרש (ויק"ר א, ו), הרי שמשא רבנו בסופו של דבר אכן לא הביא כלום, וכפי שהבאנו כמה ביאורים וטעמים לדבר. נולפלא מה שהביא היערות דבש' (דרוש ב') בשם מדרש, שמשא נדב למשכן את כל הונו, ורק לאחר מכן נדבו בני ישראל, שלא ידוע איה מקורו].

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

קדושת הכהונה לדורות

וְהִיְתָה לְהִיּוֹת לָהֶם מְשַׁחְתָּם לְכַהֲנֵת עוֹלָם לְדוֹרוֹתָם (מ, טו)

לדעות דמשיחה שעשה משה לכלי השרת הועילה לכל הדורות (סיפרי נשא מד, ירושלמי יומא פ"א), א"כ הא דכהנים ומלכים אינם צריכים משיחה אם אין מחלוקת על ירושתם, אינו בגלל שהם כרעא דאבוהון ותולדותיהם כיוצא בהם, דהא גבי כלים א"א לומר כן, אלא דגזירת הכתוב היא שמשיחה דמשה מועילה עד סוף כל הדורות.

וביאור הדבר נראה, דהנה הרמב"ם (ל"ת קסה) והרמב"ן (ויקרא ח לה) הביאו מתורת כהנים (שמיני, סוף מכילתא דמילואים) שהכהנים שבכל הדורות אסורים לצאת מהמקדש בשעת עבודה, "תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וביאר הרמב"ן "שלא אמר כי בשמן משחת ה' אתם משוחים, ואמר עליכם, כמו והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם לדורותם", וכ"כ בדבריו בס' המצוות (שורש י) "מדלא כתיב כי בשמן הקדש נמשחתם ואמר שמשחת ה' עליכם שהוא לדורות", הרי שמשחת אהרן ובניו הועילה ושורה לכל הדורות.

אלא שנראה מדברי הרמב"ן שאינו בגלל שהמשיחה חלה בפועל על כל כהן וכהן "שלא אמר אתם משוחים", אלא שהמשיחה הראשונה החילה על אהרן ובניו "כהונת עולם" והכהונה היא שקיימת לעולם ולדורותם והיא שעוברת מאב לבנו, ומ"מ כיון שתחילת הוייתה הוא ע"י משיחה נמצא שכולם קדושים מכח משיחה.

אכן הראב"ד (ביאת מקדש פ"ב ה"ה) משיג על הרמב"ם וסובר שכהן הדיוט לא נאסר לצאת מהמקדש, "שלא נאמר אותו פסוק אלא לאותו דור בשביל שמשחו בניו, ומה שאמרו בתורת כהנים מנין לכהנים שבכל הדורות, לכהנים הגדולים שבכל הדורות קאמר, שהרי שמן משחת קודש הוא מרבה אותם". הנה הראב"ד לא חולק על התו"כ אלא על ביאור הרמב"ן "שלא אמר כי בשמן משחת ה' אתם משוחים, ואמר עליכם", דלא ס"ל שכל הכהנים נחשבים משוחים עד סוף כל הדורות, לא בפועל ולא מצד הכהונה, ולכך לשיטתו מותר לכהן הדיוט לצאת מהמקדש אף בשעת עבודה. ומציינים שהסמ"ג לא מנה לאו זה, וכנראה גם הוא סבר כהראב"ד. [וממילא לכאורה דעת הראב"ד גם לגבי קדושת הכלים לדורות, שאינם נחשבים כמשוחים, אלא כלשונות הבבלי ש"אינם צריכים" משיחה].

ויל"ע בהא דמשיחה של משה הועילה לכל הדורות אם נחשב שנמשחו ממש, וכמו שברכת המוציא פוטר כל הסעודה, שבוודאי כל מה שאוכל חלה עליו הברכה דאם לא כן הוא נהנה בלא ברכה. או שאי"צ שיחשב שנמשחו, והוי כמו מצוות המוטלות על ציבור שעולה לכלל הציבור ואין מקום שכל אחד יקיימם. ואולי תלוי בדברי הראשונים הנ"ל.

הלכה בפרשה / הרב רפאל אלחנן רבינוביץ, מח"ס 'מאור יעקב' כ"ג חלקים על הלכות המועדים וחדשי

השנה

אם ל"רפורמה המשפטית" יש השלכות הלכתיות

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַה' כָּל הַעֲשֵׂה בּו
מְלֶאכֶה יּוֹמָת (לה, ב)

מהתורה נצטוינו על שמירת השבת, ובכלל זה על איסור טלטול מרשות לרשות.

והנה בשבועות האחרונים מודעים אנו לרפורמה משפטית שרוצים לשנות בממשלה החדשה, ואמנם נראה הדבר לציבור החרדי שומר תורה ומצוות שאין הדבר נוגע לעניינינו, אבל באמת יתכן שיש לכך השלכות הלכתיות ובפרט בדיני עירוב חצירות בשבת וכפי שנפרט, ע"כ באתי בזאת לבאר הנידון, ומה משתנה בכך מאז ומתמיד.

דהנה ידוע דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאסר מדינא לטלטל מהבית לרחוב ובפרט בשכונות חילוניות שיש שם הרבה גויים ומחללי שבת, ובטעם הדבר משום שמבואר בשו"ע (סי' שפ"ב ס"א) לענין עירוב חצרות שנכרי הגר בתוך היקף המבוי או העיר הרי הוא אוסר וא"א לערב או להשתתף עמו, אלא צריך שישכירו ממנו את רשותו, והקלו חכמים שאי"צ שכירות גמורה, אלא די בשכירות רעועה, וכמבו' בשו"ע (שם סי"א) דמהני אף לשכור מן שכירו ולקיטו כיון דמעיקר הדין אין דירתו אוסרת אלא כדי שלא ילמוד ממעשיו הקילו בה להיות אפילו שכירו נחשב לענין זה כבעה"ב, ובמשנ"ב שם סק"כ כתב דדי בשכירות חלושה ולא בעינן שכירות בריאה, ומבואר בשו"ע (סי' שפה ס"ג) שהמחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעכו"ם שצריך לשכור ממנו את רשותו.

והנה בזמננו קשה מאד לשכור (אפי' שכירות גרועה כמו לשכור זכות להניח חפץ) מכל הגויים והחילונים הדירים ביננו, ומשום כך נהגו לשכור מהמטרה או מהצבא שיש באפשרותם להיכנס לבתים בשעת חירום כגון בשעת מחלמה וכד', כמש"כ הגרמ"מ קארפ (בהלכות שבת בשבת ח"ג עמ' תסז) וז"ל: "הראשונים ז"ל דנו אם מועילה שכירת רשויות מהמלך או מפקידיו, ולמעשה פסק בשו"ע ורמ"א והפוסקים שאם יש ביד השלטון ע"פ החוק להשתמש בבתים להניח שם חפצים דינם כשכירו ולקיטו, ואפילו אם הוא כן רק בשעת מלחמה ושעת חירום כל שיש בכחם להכריז בכל שעה שהיא שעת חירום, [ובהע' 62 הוסיף שכן מצוי היום שכח ביד הצבא להכריז בכל עת על שעת חירום ואם אין בידם זכות על פי החוק להשתמש בבתים וכיו"ב], או בחצירות ללא רשות, עכ"פ מועילה השכירות מהשלטון והממונים על הרחובות והמבואות כשיש בידם לעשות שינוי ברחובות ולהשתמש בהם על פי החוק, וכן המנהג, ובאופן זה עדיין יהא אסור לטלטל גם אחר העירוב מבתי הנכרים ומחללי שבת לחצירות ולמבואות, אך בשכירות כזו מותר לטלטל מבתי הישראלים לחצירות ולמבואות המתוקנים במחיצות כדין לאחר שעירבו זה עם זה,

וכהיום המנהג לשכור בערים מהממונה בעיריה על כך, לפי שיש בידם להשתמש ולשנות ברחובות כפי החלטתם, וכן שוכרין מהצבא ומשטרה לפי שכשמצריזים על שעת חירום הם יכולים ליכנס ולהשתמש בבתים ובחצירות לצרכי בטחון הישוב, ויש ששוכרים גם מחברת חשמל שיש להם מוני חשמל בדירה ובחדרי המדרגות. ובמקורות שם הוסיף שהשכירות מהעיריה בזמנינו אם יש בידם לעשות שינויים ברחובות כרצונם מועלת להוציא מבתי היהודים לרחוב או להיפך, אך לא לבתי נכרים ומחללי שבת ולהיפך, וגם הנכרים או מחללי שבתות שדרים בבנין משותף עם היהודים יאסרו עליהם בנין זה, ויש מחמירין בזה לפי שגם על פי החוק צריך שיעשו שימוש ברחוב לבני העיר, ולא ליקח אותו לצורך עצמם, ולכן נוהגין גם לעשות השכירות מאנשי הצבא והמשטרה שעל פי החוק יכולים להשתמש בחצירות הבתים, וגם יכולים להכריז על שעת חירום כרצונם, ויש שמקפידים לשכור מחברת חשמל או הגז שיש להם שעונים בכל בית השייכים לחברה, ואין הם מושכרים לשוכר רק הם לצורך החברה עצמה ורשות בידם להכנס ולראות בשעון, שזה מועיל עכ"פ בבתים הישנים שהשעונים בתוך הבית או בחדרי המדרגות ששם בכל אופן מצויים השעונים, אך היתר זה צ"ע דכיון דאינו מרשהו אלא במקום מסויים שמונח בו השעון, א"כ הוי כייחד לו מקום שכשמשאיל לו שם לא הוי כשלוחו בכל הבית ולא מהני כמבואר בשו"ע סי' שפ"ג, והבעל הבית אינו יכול לחזור בו מיחוד זה ולא לסלקו ולא להוציא השעון משם ולהשתמש במקומו, ע"ש במ"ב ס"ק כ"ג ועיין ביה"ל דגדר יחוד מקום הוא כשמונע ממנו להשתמש בכל הבית, עכ"ל.

אמנם דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (ארחות שבת ח"ג פכ"ח הע' קמח, וקובץ תל תלפיות קובץ סב עמ' י' אות טו, וס' חכמת לב עמק החכמה סי' יג, וביום השבת בס' דרור יקרא עמ' תסט) שאין לסמוך על שכירות של גורמי השלטון או של הצבא והמשטרה או של העיריה, משום שאין להם כח חוקי להניח חפצים בבתי התושבים.

וכ"כ בס' חכמת לב (פ"ו הע' קיד עמ' קצה) בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהורה מחודש ניסן תשנ"ב ואילך, שהשכירות מרשויות השלטון הממשלתיים או העירוניים אינה מועילה כלל, מכיון שלאחר שביירו את הסמכויות החוקיות שיש לכל אחד מגורמי השלטון, ראה"מ, שר הבטחון, הפנים, התחבורה, הצבא, המשטרה, העיריה, הממונה על המחוז מטעם משרד הפנים ועוד, התברר שאין לאף אחד סמכויות שנותנים לו את הכח להשכיר את רשויות הגוים והמומרים, לא מטעם שכירו ולקיטו ולא מטעם מצי לסלוקי, ומה שעושים שלא ע"פ חוקי השלטון הרי לא מועיל, עי"ש. (ויתכן שהיום בשנת תשפ"ג בעקבות הרפורמה המשפטית יהיה לזה משמעות הלכתית לטובה).

ויש לציין שבענין שכירות מהשלטון בימינו דעת הרבה פוסקים שזה לא מועיל, כמו שכתב מרן הסטייפלר זצ"ל (קריינא דאיגרתא ח"ב איגרת צו) לפקפק בדבר, משום שאין להם שום כח בדירות פרטיות, ומה שבאיזה מקרים יש להם איזו שליטה להכניס דברים בבתי התושבים, וכ"ש הצבא שבזמן המלחמה יכולים לעשות הרבה דברים בבתים פרטיים, מ"מ אי"ז בתורת שליטה וקנין על הבית, רק הוא בתורת שליטה על האדם שכופים אותו להעמיד את ביתו לצורכי המלחמה, וכיו"ב כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' קי) שלפי

המקובל בשם מרן החזו"א וצללה"ה שדינו של השלטון בארץ ישראל היום כמוכס העומד מאליו שאין בו דין דינא דמלכותא דינא, א"כ לא מועיל לשכור את רשות הגוים והמומרים לענין עירוב מאף אחד מגורמי השלטון, או ממי שיונק את סמכויותיו מחוקי השלטון שהרי כל הסמכויות והזכויות הללו אין להם תוקף דדיניהם לאו דינא אלא גזלנותא. וגם בס' אמרי מאיר (עמ' קלב שאלה עה) כתב בשם הגר"ע אויערבאך שליט"א שלא מועיל לשכור מהמשטרה משום שהיום צריך רשות מבית משפט, ונשאר בצ"ע. וגם הגר"י שוב (גיליון אליבא דהלכתא גיליון עז עמ' מז) כתב ששמע מהגר"ש דבילצקי זצ"ל דאמנם נוהגים לשכור כיום משר הבטחון ושר המשטרה אולם אינו ברור איך זה מועיל כיון דהם צריכים רשות מבית משפט ליכנס לבתים, והוסיף, שזה אחד מהסיבות שיש להחמיר בזמנינו לא לסמוך על העירוב הכללי.

וגם מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל כתב (שו"ת שבה"ל ח"ח סי' צז וסי' קעז (ב) אות ח) שאע"פ שנהגו מימות עולם לשכור מראש העיר או מראש המשטרה, מ"מ היום נשתנו חוקי המלכות, ורשות של אלו להיכנס מוגבלת יותר, והוסיף (בסי' קעז שם) שבזמננו אין לנו שום מציאות של שר ומושל שיש לו כח לכפות ולהושיב אנשים בבתים אפי' בשעת מלחמה, ומ"מ בשעת הדחק כתב לצרף כסניף את סברת הגינת ורדים שכתב (שו"ת גינת ורדים או"ח כלל ג סי' כב) שבזמננו לא שייך טעם התקנה של שכירות, משום שכל תקנת שכירות נעשתה כדי שהישראלים לא ידורו עם הנכרים, ובזמנים אלו שאנו מעורבים עם הנכרים וכל פרנסתנו מהם ואין לנו נחלת שדה וכרם, והלואי כשנתערב ביניהם נמצא קצת חן בעיניהם, והלואי נשיג פרנסתנו בצמצום, ונמצאת אומר שגזירת חכמים מרופה ורפופה בידינו, ולכן יש להקל בתקנה זו במקום שיש צדדים להקל, והיינו שאם בשעת חירום יש לשלטון זכות להשתמש ברשויות התושבים, אזי יכול השלטון להשכיר את רשותם אם בידו לעורר מדנים וליצור מצב של שעת חירום, וכמש"כ הביאור הלכה סי' שצא ס"א ד"ה שלא בשם החכם צבי, ובשו"ת תורת נתנאל לבעל הקרבן נתנאל (סי' לג) צירף סברא זו כסניף לקולא. והבית מאיר (סוס"י שפב) גם הסכים לסברא זו בשעת הדחק וכתב שאף שחלילה להקל במקום שכל הפוסקים סותמים ומחמירים, ובודאי ראוי לנהוג לשכור בכל מקום, מ"מ בשעת הדחק כשא"א באופן אחר, כמדומה שעדיף לערב בלי שכירות מאשר לא לערב כלל, כיון שאם לא כן קרוב לודאי שרוב המון העם יעברו ויטלטלו בלי עירוב כלל, והוסיף הגר"ש וואזנר (שם בח"ח סימן צז אות יד) שאע"פ שהחת"ס (או"ח סי' צב) מדחה סברא זו בב' ידים וכתב שאע"פ שבזה"ז לא שייך טעם התקנה, מ"מ אין להתיר עירוב ללא שכירות, כיון שהוא דבר שבמנין וצריך מנין אחר להתירו, ווגם הגר"ש קלוגר (בספרו שו"ת ובחרת בחיים סי' קכו) האריך שאין להקל בשום פנים בזה"ז, מכל מקום כתב שכיון שגם הגאון גינת ורדים כתב כהבית מאיר, כמו שהובא כ"ז בדעת תורה למהרש"ם (סי' שפב), ונהי דרוב הפוסקים לא ס"ל כן והלכה כוותיהו מכל מקום לסניף בעלמא כדאים גאונים אמיתים האלה, עכ"ל.

והגר"י שוב כתב (אליבא דהלכתא גיליון עז עמ' מז) ששמע ממרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דרך לקטנים יש מקום להקל לטלטל במקום שיש עירוב ששכרו מהשלטונות בימינו דקטנים יכולים לסמוך על דברי הגינת ורדים הנ"ל.

[ואף שכירות מחברת החשמל שיש להם את השעוני חשמל בבנינים שזה הרבה יותר טוב משכירות מהשלטון, מ"מ הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל (ס' עם מקדשי שביעי ח"ב עמ' קעג, וארחות שבת ח"ג פכ"ח הע' קמח) בזה"ל "אני לא חושב שזה מועיל, ובדוחק גדול מועיל, ויותר טוב שלא לטלטל". ובלא"ה בכל הבנינים הישנים שבשכונת פרדס כץ וקרית הרצוג הארון והלוח חשמל נמצא בחדר מדרגות ולא בדירה עצמה כמו בבנינים החדשים, וכבר כתב הגר"מ גרוס (קובץ תל תלפיות קובץ סב עמ' י אות יז) שמשמעות הב"י שלא מועיל שכירו וליקטו בחצר אלא רק בבית, ושאל על כך את הגרי"ש אלישיב זצ"ל האם בגלל הב"י ספרדים יחמירו, והיה נראה שדעתו נוטה שיחמירו, ובס' חכמת לב (בעמק החכמה סי' י) כתב שכן גם משמעות הגר"ז דבעינן שכירו וליקטו שבביתו (ולא בחצרו), וגם בארחות שבת (שם) כתבו שהגרי"ש אלישיב זצ"ל החמיר בזה, אך לא כתבו מה הטעם שהחמיר, ואף שהגרי"ש אלישיב זצ"ל סבר כדעת החזו"א (סי' יח סק"ד) שמועיל בנכרי שכירו וליקטו גם בחצר ואי"צ דוקא בבית כמש"כ הגר"מ גרוס (שם), מ"מ כתב הגר"מ גרוס בשמו שגבי מומר יש להחמיר שלא מועיל שכירו וליקטו ויש לשכור מהם, עי"ש. והטעם שהגרי"ש"א החמיר בשכירו וליקטו במומר יתכן שחשש לדעת הנצי"ב (בשו"ת משיב דבר ח"א סי' כו) שכתב שישראל שאינו מודה בעירוב דינו כישראל לבטל רשות, ולא מהני לשכור את רשותו משר העיר וגם לא משכירו וליקטו, ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סי' יח) הבין שהנצי"ב מיירי בכל מומר, ועי"ש שחלק עליו, אך עי' בס' חכמת לב (פ"ז הע' כ עמ' ריד) שכתב לבאר אחרת דברי הנצי"ב.

ויש לציין שמאחר שהגרי"ש"א סובר שלא מועיל שכירות מהמשטרה או מחברת החשמל וכד', א"כ כתב הגר"מ גרוס (שם אות טו) ששאל את הגרי"ש אלישיב זצ"ל אם להודיע לציבור וכו' [נראה כוונתו ששאל אם להודיע לציבור שלא יטלטלון], ואמר הגרי"ש"א לא לפרסם משום וכו' [נראה כוונתו לא לפרסם משום שמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים] ולסמוך שהמטלטלים הוי מתעסק בעלמא.

ומכאן תשובה לכל המעררים שטוענים שאם הגרי"ש"א סבר שאסור לטלטל מדינא למה דבר זה לא התפרסם בשמו, ולהנ"ל תשובה ברורה, ורק לקטנים היקל שיכולים לסמוך על הגינת ורדים כמש"כ הגר"י שוב כנ"ל].

והעולם שנהגו להקל לטלטל סמכו על הפוסקים שמקילים בזה, וכמו שהובא בארחות שבת (שם) בשם מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהיקל בשכירות מפקידי השלטון כגון מהמשטרה, וציין לגינת ורדים הנ"ל שהסיק שאם בשעת חירום יש לשלטון זכות להשתמש ברשויות התושבים, אזי יכול השלטון להשכיר את רשותם אם בידו לעורר מדנים וליצור מצב של שעת חירום, וא"כ גם בימינו, אף שאין לאדם אחד מסויים סמכות ליצור מצב של שעת חירום, מ"מ לשלטון בכללותו ישנה הזכות הזו אם יסכימו האנשים המוסמכים לכך

ולכן אפשר לשכור מפקידי השלטון כגון מהמשרה. ובשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' לה אות כד) הוא כתב בתוך דבריו דבזמננו יש לדון על שכירות זו מאת השר או הממונה עליו. אמנם הגר"י שוב העיד (אליבא דהלכתא שם) ששמע ממרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל דאף שיש להקל בזה דמהני שכירות אף בזמנינו משר העיר, אף שאינם יכולים לעורר מדנים לעשות מלחמה, אולם כיון דכל השכירות הזאת זו שכירות רעועה דמהני אף לשכור משכירו ולקיטו, והכוונה בשכירות הזאת דזה כמו ביטול רשות של ישראל דרשותו לא יפריע לעירוב, כך כל השכירות הוא שרשותו לא יפריע לעירוב, לכן די שרק בשעת מלחמה יכולים ליכנס לבית, מ"מ אמר הגרש"ז א דלמעשה אין לבן תורה לטלטל במקום שיש רק את העירוב הכללי, דעירובין אלו בנויים על הרבה קולות, ואף שיש להם על מי לסמוך מ"מ אין לבן תורה לסמוך על זה, עכ"ל.

אמנם מצינו פוסקים נוספים שמקילים בזה כמו שהובא בקוני' תקנת העירוב (פ"ה) בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל שהורה שאמנם מצד סמכות השלטון אין לשכור מהם, אבל יש סמך להקל בדיעבד לשכור מחברת החשמל מחמת מוני החשמל, או לשכור מגזבר העיר במקום שיש לעיריה מוני מים בבנינים, שהם בבעלות העיריה ומשמשים רק את גזברי העיריה לצורך גבייתם, וחפצים אלו אינם עומדים לשימוש הדיירים, ולפיכך נחשב בזה שיש לגזבר העיריה שימוש של הנחת חפצים בבנינים והם שכירים ולקיטים של התושבים, וכיון שאפשר לשכור מראש העיר את כל החצרות, לא יאסרו הנכרים את הטלטול ברחובות.

וכ"כ להקל הגר"מ שטרנבוך (תשוה"נ ח"ה סי' קג) שאם שוכר ממשרד הבטחון או מהצבא מועיל השכירות גם על בתי העיר, כיון שיש להם רשות ליכנס לבתים על כל פנים בשעת מלחמה ואז מותר להוציא ולהכניס לבית או לחצר שדר בו עכו"ם או מחלל שבת, והמנהג היום ששוכרים מממונה על המשטרה שיכול ליכנס לכל מקום שירצה, וגם שוכרים ממשרד הפנים הממונה על כך, מיהו יש מפקקים על כך מפני שאין להם רשות, ליכנס כרצונם בלי אישור מבית משפט או כשדחוף מאוד ובטוחים שיקבלו רשות (וכנראה שתלוי באיזה מקום וזמן), וצ"ל שאנו סומכים שאם המשטרה יבקשו מבית המשפט שיתנו להם רשות ליכנס כרצונם, כדי שיוכלו להשכיר לעירוב אז בית המשפט יסכימו, שיוודעים שלא ישתמשו בו כדי להיכנס לבתים, ואינו אלא לצורך ענין דתי, ועיי"ש מה שכתב לדון אם מועיל שכירות משר העיר יהודי שאינו מחלל שבת בפרהסיא.

וכ"כ להקל בשו"ת משנה הלכות (ח"ח סי' צ) להגר"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר) בתגובותו למרן הסטייפלר זצ"ל, [אך מה שהוסיף שם שכיון שרובם יש להם משכנתא על בתיהם, ואם לא ישלם בזמנו יקחו הבית, ואם כן הבית הוא גם של העכו"ם הנותן המארגעז (המשכנתא), על כל פנים פשוט שפה יש כח גדול להשר על הבתים ואדרבה כמעט אין כח לבעל הבית על ביתו לעשות כלום בלי הסכמת השר, ואפילו לפתוח חלון בכותל או פתח צריך לזה הסכמה מן המשרד וכיוצא בו, על כל פנים במה שנהג עלמא בכל העולם זה רבות בשנים לשכור מעכו"ם ח"ו לפקפק בדבר, עכ"ל, הנה עפר אני תחת כפות רגלי בעל המשנה הלכות, אבל בעניותי לא הבנתי מה ענין שמיטה להר סיני, הרי אף אם נאמר שהמשכנתא שהדירה משועבדת לבנק נחשב כשכירו ולקיטו של בעל הדירה,

מ"מ הרי לא שוכרים מהבנק אלא מהשלטון, והבנק הנותן משכנתא הוא לא גוף ממשלתי (כי זה רק בנק ישראל) אלא הוא בנק פרטי, ועוד שבלא"ה קשה לומר שמשכנתא נחשב לשכירו ולקיטו, ועוד, שהרי אפי' אם יש מיעוט נכרים או מומרים שאין להם משכנתא זה כבר לא סיבה להקל, ומכל זה נראה שדברי מרן הסטייפלר שמפקפק בדבר שריר וקיים, ואולי בתור לימוד זכות על המקילים אפשר לכתוב הסברות הנ"ל].

וכן בספר נתיבות שבת להג"ר יעקב בלוי זצ"ל (פל"ז הע' צד) כתב דיש הרבה לדון בעניני שכירות בזמנינו, ובכל זאת נהגו להקל בכל עניני שכירות, ואפשר שנהגו להקל בזמנינו על פי דברי האחרונים (גינת ורדים) שאפשר שבזמנינו שאנו דרים עם העכו"ם לא שייך תקנת שכירות.

ועכ"פ החושש לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שסבר שלא מועיל שכירות לא מהשלטון ולא מחברת החשמל, ורוצה לטלטל, העצה לכך היא להוציא את העגלה עם כל הדברים בער"ש לפני השקיעה לחדר המדרגות, ובכך הו"ל כלים ששבתו בביה"ש בחצר שמותר לטלטלם לרחוב או לחצר אחרת, אבל יזהרו לא להכניס את העגלה לבית שהם הולכים להתארח בו, ויתנו לתינוק להיכנס לבד לבית, כי רק מחצר לחצר אחרת התיירו חז"ל אם קנה שביתה בביה"ש בחצר, אבל לא מחצר לבית.

אך העצה לכך מועילה רק כלפי העגלה והחפצים, אבל כלפי התינוק שמטלטלים והיה בתוך הבית בזמן ביה"ש אין היתר להוציאו, כמו"כ אין היתר להכניס התינוק לבית שמתארחים בו, ולכן אם הוא תינוק שיודע לחזול או ללכת יתנו לו לצאת ולהיכנס לבד, ואם לא, לכאור' אין להם היתר ללכת עם התינוק להתארח בשבת בכה"ג. ועי' מש"כ בזה בס' חכמת לב, ואכמ"ל.

אבל אלו הנוהגים להחמיר לא לטלטל ורק לאשה נותנים לטלטל, אז בשלמא אם נוהגים להחמיר לא לסמוך על העירוב כי אולי זה נקרע וכד', שפיר י"ל שהחמירו לעצמם ולא לאשה, אבל אם חוששים לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאסר מדינא טלטול שלא שכרו מהנכרים והמומרים חלק ברשותם כדת וכדין כי לשיטתו לא מועיל שכירות מהשלטון או מחברת החשמל, א"כ כלפי איסור הלכתי מדינא לא מובן איזה חילוק יש בין איש לאשה, וכי איסור טלטול זה מצות עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות, וכבר התאונן על כל רבינו מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל (כמובא בגיליון רוממות).

אמנם נראה שהעולם סמכו להקל ע"פ דברי החזו"א (סי' צ סקמ"א) שכתב לחדש שבית אחד שיש בו כמה חדרים אותו חדר שאוכל בו הוא נחשב לבית, ושאר החדרים דינם כחצר ומותר לטלטל מאותם חדרים לחצר אף שלא עירבו, גם מותר להכניס לתוכם כלים ששבתו בחצר, ולפי זה עגלה או תינוק ששהו כל בין השמשות בחדרים שאינו אוכל בהם מותר לטלטלם מקומה לקומה גם מותר להוציאם מאותם חדרים לחדר המדרגות.

אמנם היתר זה שייך רק להוציא מאותם חדרים לחצר או הרחוב וכן להכניס לחדר שינה במקום שמתארחים בו שדינו כחצר, אבל אין היתר להכניס העגלה או התינוק לחדר האוכל או לסלון שאוכלים בו סעודת שבת, וכמו"כ כשהם חוזרים לביתם מותר להם להכניס חזרה

את העגלה והתינוק לאותם חדרים בלבד שדינם כחצר, אך אין היתר להכניס לחדר האוכל או לסלון שאוכלים בו.

ואף שבעיקר היסוד שיסד החזו"א לחלק חדרי הבית לפי תשמישיהם, מבואר במשנ"ב (סי' שנה סק"ד) בשם הבית מאיר והרעק"א שחולקים על זה, שהרי כתבו על בית הכסא שבתוך הבית, שדינו כבית ואע"ג שיש לו מחיצות לעצמו, ואם נבוא לדון אותו לעצמו אינו בית ואולי גם אינו חצר אלא קרפף, מ"מ כשהוא חלק מהבית ומוקף במחיצות הבית, דינו כדין הבית ולדעתם מסתבר שגם החדרים שאין בהם ד' אמות על ד' אמות דינם כבית, דמאחר ובחדר שאוכלים בו יש ד' אמות על ד' ודינו כבית גם כל החדרים הנטפלים דינם כבית, ולדעתם ודאי שכל הכלים המונחים בבית באיזה מקום שיהיה דינם ככלים ששבתו בבית ואסור לטלטלם מקומה לקומה עכ"ד.

וגם מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל (שו"ת שבה"ל ח"א סי' רה ע"ד השו"ע סי' שע ס"ה) כתב לתמוה על דברי החזו"א, ומשום כך כתב לחלוק עליו, עי"ש.

מ"מ כתב הג"ר אליהו וינר (אליבא דשמואל הל' שבת עמ' שיז) ששאל את מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל אם אפשר לסמוך על החזו"א, ואמר לו רבינו פשיטא כבר הורה זקן, ובודאי בעירובין הלך אחר המיקל, ובודאי שבדרך כלל יש עוד כמה צירופים להקל, עכ"ל.

והנה מה שהורה רבינו הדרכי שמואל שבעירובין הלך אחר המיקל, הוא ע"פ דברי הגמ' בעירובין (מו.) שהלכה כדברי המיקל בעירוב, ומבואר בקרבן נתנאל (פ"ה סי' ט אות ל) בדעת הרא"ש שהלכה כדברי המיקל בעירוב נאמר גם במח' הפוסקים ולא רק במח' אמוראים, וכן מבואר בתשב"ץ (ח"ב סי' לח) ובשו"ת אבקת רוכל (סי' מז ד"ה גם מה שכתב).

אמנם גם זה אינו מוסכם, דבב"ח (סי' תטז בסופו) מבואר שהלכה כדברי המיקל בעירוב לא נאמר במח' הפוסקים, וכ"כ החזו"א (או"ח סי' קיב סק"י) וביאר, שהכלל הלכה כדברי המיקל בעירוב אי"ז משום שיש להקל באיסור דרבנן, אלא הוא אחד מכללי הש"ס שיש להלך בעירוב אחר המיקל, אמנם במח' הפוסקים שאחר חתימת התלמוד ודאי אין להקל מחמת זה.

והנה יש עוד הרבה מה להאריך בסוגיא הנ"ל, אך אין כאן המקום. ועי' בכל זה בס' חכמת לב.

והנה עד כאן מבואר המח' הגדולה בין פוסקי זמננו אם מועיל שכירות מהשלטון בזמננו עקב היותו מוגבל וכפוף לבג"ץ באופן חוקי, כך שאין לו אפשרות להיכנס לבתים ללא רשות מבית המשפט, ומשום כך הורו הגרי"ש אלישיב זצ"ל (משנת תשנ"ב) והגר"ע אויערבאך שליט"א שלא מועיל השכירות מהשלטון בזמננו.

אמנם אם הרפורמה המשפטית תיכנס לתוקף, זה אומר שהממשלה תוכל לחוקק חוק יסוד שיאפשר לשר הבטחון או המשטרה להיכנס לבתים לא רק בשעת חירום או מלחמה, אלא גם לפי ראות עיניו ללא הסכמת בית המשפט, ואף אם לא יעשו זאת, אבל כיון שיש להם את האפשרות באופן חוקי לעשות זאת כבר נקרא שיש להם סמכות על הבתים

הפרטיים, כי אף במצב הנוכחי כתב הגר"מ שטרנבוך (תשוה"נ ח"ה סי' קג) שאנו סומכים שאם המשטרה יבקשו מבית המשפט שיתנו להם רשות ליכנס כרצונם, כדי שיוכלו להשכיר לעירוב אז בית המשפט יסכימו, שיודעים שלא ישתמשו בו כדי להיכנס לבתים, ואינו אלא לצורך ענין דתי, וכמו שהבאנו דבריו לעיל, ואם מועיל האפשרות לבקש רשות מבית משפט, כ"ש שמועיל האפשרות שבידם בכל עת לחוקק חוקים שיאפשרו להם להיכנס לבתים כפי ראות עיני שר הבטחון או המשטרה.

אמנם עדיין זה לא מספיק, דהא כתב בשו"ת גינת ורדים (או"ח כלל ג סי' כב) ששר העיר שאינו יכול להשתמש בבתי העיר בלי להתייעץ עם שרי המלוכה, אין שוכרים ממנו. וא"כ גם בנידו"ד אע"פ שבידם לחוקק חוקים בלי הסכמת בית משפט, מ"מ הם חברי הממשלה צריכים זה לזה ואינם יכולים לחוקק חוקים בלי הצבעתם של רוב החכ"ם, ואם אין הצבעת הרוב אין בידם האפשרות לזו, וא"כ אין מישהו שיש לו את הסמכות הבלעדית להיכנס לבתים לפי ראות עיניו, כי בשביל כל חוק צריך הסכמת הרוב, וא"כ הוא ממש מש"כ הגו"ר שאם אינו יכול להשתמש בבתי העיר בלי להתייעץ (וכ"ש בלי הצבעתם) עם שרי המלוכה אינו כלום ואין שוכרים ממנו.

ולמעשה כדי לקבוע דבר זה בהלכה צריך לראות מה הם בדיוק פרטי הרפורמה המשפטית, ולפי"ז לראות אם יש סמכות חוקית בידם להיכנס לבתים או לא, ועי' בס' חכמת לב, ואכמ"ל.

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע - פרשת ויקהל

לו, יא: ויעש לולאות תכלת.

המעין יראה דרך ביריעות התחתונות מפורש שזה היה "תכלת", כאן ובפרשת תרומה, אולם ביריעות עיזים כתיב להלן פסוק יז ויעש לולאות חמישים ולא מפורש ממה היו עשויות הלולאות, לא כאן ולא בפרשת תרומה [כו, י], וצריך ביאור.

והיה אפשר לומר בב' דרכים. א. דילמד הסתום מן המפורש וכמו דלולאות של יריעות התחתונות היו תכלת כך ג"כ של יריעות עיזים היו תכלת. ב. דכמו דהיריעות היו מעיזים כך הלולאות היו מעיזים ולא הוצרך לפרש, ודוקא ביריעות התחתונות דמפורש בפסוק ח' שעשו היריעות מ"שש מושזר ותכלת וארגמן ותולעת שני" הוצרך הפסוק לפרש דהלולאות נעשו מתכלת בלבד, אבל כאן ביריעות עיזים, לא הוצרך לומר כלום [מדודי הג"ר שלמה כהן שליט"א]. שוב מצאתי כן בספר מעשה חושב [למקובל רבי עמנואל חי ריקי, פ"ד] דבשאר מעשיהן שוות ליריעות התחתונות, חוץ מהלולאות שהיו ממין היריעות.

עוד ראיתי מפורש בברייתא דמסכת מידות אות י' וז"ל ביריעות התחתונים חמישים לולאות תכלת בכל אחת ואחת לחברן בהן וכן בסדר חמש יריעות האוהל עכ"ל. מפשטות דבריו נראה דגם ביריעות עיזים היו לולאות מתכלת. אמנם בספר מעשה חושב שם כתב: והינך רואה בעיניך דגירסא זאת לאו דבר סמכא היא, שהרי לא שמענו מעולם שלא היו הלולאות תכלת ביריעות האוהל כי אם במחברת החמש.

*

לה, ב: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת.

פירש"י הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת. צריך ביאור דרש"י כותב עה"פ ביום כלות משה להקים [במדבר ז, א] דלא נאמר "ביום הקים" מלמד שכל ז' ימי המילואים היה משה מעמידו ומפרקו ובאותו היום העמידו ולא פרקו, לכך נאמר ביום כלות משה להקים, אותו היום כלו הקמותיו עכ"ל. והרי בכל שמונה ימים ודאי יש יום אחד שבת ואיך הקים ופירק אז והרי יש בזה בונה וסותר ואין מלאכת המשכן דוחה שבת.

ולכאורה אין לתרץ דהוי "בנין לשעה" דשרי, כיון דהבנין מצד עצמו ראוי לעמוד לעולם, אלא שהאדם בונה וסותר בכל יום ולא דמי לבנין עראי כלל וצ"ע.

ובפרדס יוסף [סוף פקודין] צידד דאולי "כל" לאו דוקא וחסר אחד [ובשבת לא העמידו ולא פירקו], או דזה נעשה בדרך ניסית ע"י הקב"ה וזה לא נאסר בשבת.

שוב ראיתי בחבצלת השרון [פרשת שמיני אות תשכ] שהביא דברי הראב"ד בפירושו לתו"כ שכתב "מעמידו בבוקר לעבודת הבוקר ואחר העבודה היה מפרקו, ולתמיד של בין הערביים היה מעמידו ומפרקו אחר עבודה", ולמד מדבריו דיסוד הקמת המשכן שהיתה בכל יום אין זה דין מסוים בהלכות בנין המשכן אלא היה זה דין מהלכות העבודה עצמה, שהעבודה עצמה טעונה בנין מיוחד לעבודה, ולפ"ז כתב ליישב דהגם דמלאכת המשכן לא דחי שבת מכל מקום הקמת המשכן ופירושו דחי שבת, דמאחר דקרבות המלוואים שהקריב משה היו דוחין את השבת ככל קרבן שקבוע לו זמן שדוחה את השבת [עיין יומא נא.]. הרי ממילא כל מכשיריו דוחין את השבת וכמו שיבואר עיין שם.

*

לה, כב: כל נדיב לב הביאו חח ונזם טבעת וכומז.

ובפרשת מטות [לא, נ] כתיב איש אשר מצא כלי זהב אצדעה וצמיד טבעת עגיל וכומז, הרי דהתם הביאו ה' מיני תכשיטין והכא לא הביאו אלא ד' מיני תכשיטין, והנה האונקלוס תירגם כאן שירין ושיבכין ועזקן ומחוך, ושם תירגם שירין ושיבכין עזקן קדשין ומחוך, נמצא דכאן חסר קדשין, וכתב בחיי דוד דהביאור דהרי בעגל כתיב [לב, ג] דויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם, ותירגם אונקלוס "ואתפרקו כל עמא ית קדשי דדהבא די באדניהון", הרי דקדשין הביאו לעגל ולא נשאר להם לתרומת המשכן אלא ד' תכשיטין האחרים, אבל התם לאחר מלחמת מדין שוב היה להם אף התכשיט החמישי והביאו ה' מיני תכשיטין.

ומהאי טעמא הוצרך אונקלוס לשנות תרגום "נזם" דכתיב הכא, ולא תרגמו "קדשין" כדתרגם בפרשת כי תשא [לב, ג] ובפרשת חיי שרה [כד, כב] אלא תרגמו "שבכין" דקדשין הא לא היו להם עכ"ל.

ויש להעיר על דבריו שלא היה להם קדשין, שהרי ברש"י לעיל [לב, ב] מבואר דהנשים והילדים חסו על תכשיטיהן ולא נתנו, ורק האנשים פרקו מעל עצמן, א"כ שפיר לנשים נשאר הנזמים שלהן ולכן כל נדיב לב בהסכמת אשתו היה יכול להתנדב קדשין למשכן, וצ"ע.

*

פניני עיון בפרשת השבוע - פרשת פקודי

לח, כב: ובצלאל בן אורי בן חור עשה את כל אשר ציוה ה' את משה.

א. איתא בברכות [נה, א] **בצלאל על שם חכמתו נקרא**. בשעה שאמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן, אמר לו: משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואח"כ מכניס כלים לתוכו, ואתה אומר לי עשה ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה היכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן ארון וכלים, אמר לו שמא בצל קל היית וידעת עכ"ל.

ורש"י בחומש כאן הוסיף דלכן לא כתיב כאשר ציוה אותו משה, אלא כל אשר ציוה ה' את משה אפילו דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה מסיני.

ב. הצל"ח [על ברכות שם ד"ה בצלאל על שם חכמתו] כתב יש לדקדק דהרי מצינו בפרשת תרומה שהקב"ה אמר לו ארון וכלים תחילה ולא הקפיד על קושיית בצלאל להיכן אכניסם, ועוד היכן מצינו שמשא אמר לבצלאל שיעשה ארון וכלים תחילה, ורש"י [ד"ה לך אמור] נדחק דמסתמא אמר לו כדרך שהם כתובים בפרשת תרומה, ועוד הרי באמת נגמרה מלאכת המשכן וכל כליו בכסליו ולא הוקם עד ניסן כדאיתא במדרש פרשת פקודי [נב, ב] הרי שהיו הכלים עומדים חוץ מהמשכן שלושה חודשים, וא"כ היה יכול ג"כ לעשותם קודם שעשה המשכן.

והנלע"ד בזה שישראל היו סבורין שכשיוגמר המשכן תיכף יקימוהו ותשרה השכינה תיכף בהגמר מלאכתו, וכן איתא באמת שכיון שנגמרה מלאכתו והביאו אצל משה היו ישראל מתרעמים לא כך היינו אומרים שתשרה השכינה, והרי נגמר מעשה המשכן וכל כליו ועדיין אין השכינה שורה, והם לא ידעו שאין הקב"ה רוצה להשרות שכינתו ביניהם עד שיגיע החודש שנולד בו יצחק שהוא חודש ניסן יעויין במדרש שם, ובפרשת תרומה מצינו שהזכיר משכן תחילה וסוף וארון וכלים באמצע [א"ה נמצא דפעם משכן תחילה ופעם ארון וכלים תחילה] שכן כתב שם [כח, ח] ועשו לי מקדש וגו' ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וגו' ועשו ארון וגו' ועשית שולחן וגו' ועשית מנורת וגו' ואת המשכן וגו', ונראה שהקב"ה שידע שאף שיוגמר הכל המשכן והכלים אעפ"כ לא יניח להקים המשכן עד ר"ח ניסן ולא שייך טענת בצלאל להיכן אכניסם, ולכן נתן להם הברירה איזה מהן שירצו יקדימו, ושוב בפרשת כי תשא כשאמר לו הקב"ה למשה [לא, ב] ראה קראתי בשם בצלאל ועשו את כל אשר צויתוך את אוהל מועד ואת הארון וגו' רמו לו הקב"ה שבצלאל יעשה כסדר הזה לפי שבצלאל יהיה סבור שתיכף בגמר המלאכה יקימו המשכן ויכניסו הכלים ולכן יתנהג כמנהג העולם, ומזה אנו למדין שעתיד בצלאל לעשות כן, ומשה רבינו כדי לפרסם חכמתו של בצלאל לכן היפך לו, ולא שינה בזה מאמרו של הקב"ה, שהרי באמת הקב"ה נתן לו הברירה איזה להקדים, ובצלאל אמר בנוהג שבעולם וכו' ועמד על דברי הקב"ה בפרשת כי תשא וזהו שאמר לו משה בצל קל היית עכ"ד.

ג. אמנם ידידי הרה"ג ר' שלום מרדכי יהב שליט"א העיר דלפי זה קצת דוחק שהיה בצלאל בצל קל שידע רק רצונו של הקב"ה לעשות משכן תחילה ואח"כ כלים, ולא היה בצל קל שלא ידע רצונו יתברך שלא תשרה שכינה עד ניסן וצריך עיון.

שוב העירוני דזה קשה רק אם נאמר שמשא רבינו ידע מלכתחילה דכוונת הקב"ה להעמיד את המשכן רק בר"ח ניסן ואילו בצלאל לא ידע מזה, אבל אי נימא דגם משה רבינו לא ידע מזה, שפיר יש לומר דלא עדיף בצלאל ממשא רבינו.

ד. ובאמת בטעמא דקרא [פרשת ויקהל לו, א] כתב דזה היה באמת דעת משה רבינו דכיון דבלאו הכי לא יכניסנו תיכף ראוי להקדים בעשיה הארון שהוא החשוב תחילה, אבל בצלאל סבר דסדר העשיה צריך להיות כפי סדר ההקמה וזה היה חכמתו. ומה שהקב"ה

הקדים את הארון בפרשת תרומה משום דלא חשיב שם סדר העשיה רק לפי חשיבותן חשיב ארון תחילה ואח"כ שולחן ומנורה ואח"כ משכן אבל סדר העשיה להיפך, ובזה יש לומר הא דבפרשת תרומה כתיב קשותיו ומנקיותיו ובפרשת ויקהל כתיב מנקיותיו וקשותיו, משום דעיקר ההפסקה בין הלחם היו הקנים, והסניפין לא היו אלא להכניס בהן ראשי הקנים לכך הקדים בתרומה הקנים שהם העיקר, אבל בסדר העשיה היה צריך להקדים את הסניפין כסדר הקמתו כדי שיהא לו להיכן להכניס את הקנים עכ"ד.

ה. אמנם מה שעדיין צריך ביאור "אמאי העשיה צריכה להיות כפי סדר ההקמה" ולכאורה אין שייכות בין זה לזה וצ"ע. אמנם ראה רש"י כאן שכתב "אמר בצלאל מנהג העולם לעשות תחילה בית ואח"כ משים כלים בתוכו", ולא הזכיר המשך הגמ' "כלים שאני עושה היכן אכניסם" וצ"ע למה, ולהנ"ל ניחא טפי.

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגטשוב

למה נקראת 'פרשת החודש' ולא 'פרשת פסח'

הקשה בפרי צדיק למה פרשה זו נקראת "פרשת החודש" ע"ש תחילתה ולא "פרשת פסח" ע"ש עניינה, כמו פרשיות שקלים ופרה שנקראות ע"ש עניינם ולא ע"ש תחילתן (וכן פרשת זכור י"ל דעיקר עניינה הוא מצות הזכירה של מעשה עמלק).

ועל דרך הפשט נראה דלק"מ, כי פרשת שקלים היא בתחילת פרשת כי תשא, ופרשת פרה היא בתחילת פרשת חוקת, ואם היו קוראים להם על שם תחילתם היה צריך לקרוא להם פרשת "כי תשא" ו"פרשת חוקת", ושמותיהם היו מתחלפים עם פרשת כי תשא ופרשת חוקת שבסדר הפרשיות, ולכן היה מוכרח לקרוא להם שם אחר על שם עניינם, אך פרשת זכור ופרשת החודש שאינם בתחילת פרשה, שפיר אפשר לקרוא להם על שם תחילתם.

אמנם על דרך דרוש נראה, דהנה עוד צ"ב, למה פתחה הפרשה בהחודש הזה לכם, שלכאורה אינו שייך לענין הפרשה שהוא קרבן פסח, ואמנם יש לזה ביאורים ע"פ פשט (עי' רשב"ם ובכור שור ורמב"ן, ועי' כלי יקר), אך ע"ד דרוש צ"ב מה ענין זה לזה.

והנה כתב רש"י שבני ישראל באותו זמן היו עירום בלא מצוות ונתן להם הקב"ה שתי מצוות דם פסח ודם מילה ובזכותן נגאלו, והוא מהמכילתא, וכן מבואר בהרבה מקומות במדרשים, ובפדר"א פכ"ט ובת"י ובזוהר מבואר שנתנו על המשקוף גם את דם המילה, וראוי ליתן טעם נכון על שום מה נגאלו ישראל דוקא משום שני מצוות הללו, וכן למה מה שפסח ה' על הפתח היה דוקא משום המצוות הללו.

ונראה לפי מה שכתב המהר"ל (נצח ישראל פי"ט, נר מצוה ח"ב ועוד) דהטעם שמילה ביום השמיני הוא משום שמספר שמונה הוא הבחי' שמעל הטבע, שהמספר שבע הוא בחי' העולם שנברא בז' ימים ושמונה הוא מעל הטבע, וכמו שמיני עצרת וח' ימי חנוכה וח' בגדי כה"ג ושבעות אחר ז' שבועות, ונראה דלכן רק כאשר אמר הקב"ה לאברהם "צא מאצטגנינות שלך" ציוהו על המילה, כי הטבע מונהג ע"י מערכת הכוכבים ורק כשנתעלה מעל המזל אז בא בבחי' זו שמעל הטבע, ולכן אין מזל לישראל משום שהם מעל הטבע.

וענין זה ממש יש גם כן בקרבן פסח שהוא טלה תועבת מצרים, כיון שמזל טלה הוא מזלם של המצרים, והוא הבכור למזלות, לכן עיקר מפלתם היתה במכת בכורות שאז היתה נפילת מזל טלה, והיה זה בט"ו ניסן שאז הלבנה במילואה והמזל בשיא תקפו (כמבואר כל זה בספרים), וזביחת הפסח ואכילתו מורה על זה שגם הטלה שהוא ראש המזלות אין לו כח מעצמו אלא הוא כחומר ביד היוצר ב"ה, ובזה אנו מעלים את עצמינו מדרגת הטבע לדרגה ניסית, ולכן כל ערל לא יאכל בו, כיון שהוא בדרגת הטבע ואינו שייך במצוה זו שהיא על טבעית.

ואפשר לומר דהמילה היא הבחי' שמעל המזל התלוי בשבע כוכבי לכת (שצ"ם חנכ"ל), כמבואר בשבת (קנו.), ומבואר שם (ע"ב) דמזלו של אברהם שערכו מלהוליד היה כוכב צדק, שהוא אחד מכוכבי לכת. אמנם הפסח הוא הבחי' שמעל המזל התלוי בי"ב מזלות (טש"ת סא"ב מע"ק גד"ד), כיון שבו זובחים את הטלה שהוא הבכור לי"ב מזלות. וע"י דם פסח ודם מילה נתעלו בני ישראל מעל לב' מיני המזלות הללו.

ועל ידי זה זכו ליציאת מצרים, דאיתא בספרים שיצי"מ היתה בבחי' שילוח עבדים ביובל, וביובל יש את שני העניינים הנ"ל, כי היובל רומז למספר שמונה, כיון שהוא אחרי ז' שמיטות, לרמוז שהוא מושל על ז' כוכבים. וידוע גם כן שמלבד הי"ב מזלות יש בשמים עוד ל"ו צורות של כוכבים, וביחד הם מ"ח צורות, והעיקר שבהם הם הי"ב מזלות, וכל מזל מושל על עוד ג' צורות, ועל כולם מושל התלי שהוא כדמות תנין המנהיג את כולם, כמבואר בספר יצירה פ"ו [נראה גם בפיהמ"ש לרמב"ם ע"ז פ"ג מ"ג, אבן עזרא ורד"ק ישעיה כ"ז א', ומרדכי ע"ז סי' תת"מ], והוא הכח המ"ט, ועל כולם מושל היובל שהוא החמישים.

ובזכות זה פסח ה' על הפתח, כי מצד המזל היה ראוי שכל הבכורות במצרים ימותו, גם הבכורות של ישראל, כי הקדוש ברוך הוא נגף במצרים את כל מי ששייך למזל טלה שהוא הבכור למזלות, אך כיון שנתעלו ישראל מעל המזל, לכן פסח ה' על הפתח, כי אינם שייכים עוד למזל טלה.

ופסח ומילה, הם שני מצוות עשה שהמבטלם חייב כרת, כי בזה ניתק את נפשו ממקורה העליון והשפילה לדרגת הטבע של ז' כוכבי לכת או י"ב מזלות.

וע"פ כל זה אפשר דלכן פתחה פרשה זו בהחודש הזה לכם, שהיא מצות קידוש החודש, כי בה נמסר לחכמי ישראל הכח והממשלה על המזלות, וכמ"ש בתנחומא (פרשת בא): "החדש הזה, אמר הקדוש ברוך הוא משעה שבראתי את עולמי הייתי נושא משאוי לחשב [חשבונות] של חדשים, מכאן ואילך הוא מסור לכם. לכם הוא מסור, ואין אתם מסורין בידו. מעשה בר' חייא הגדול שעלה הירח ערב ראש השנה והלכו הבהמין לאורו מהלך ג' מילין, ראה אותו ר' חייא נטל צרורות ועפר והיה זורק בו, אמר למחר אנו מבקשין לחדשך ועלית לך עכשיו, מיד נבלע במקומו, למה שהוא ברשותו". ע"כ. ועוד שם: "נמלכו בית דין של מטה לעברו, אומרים למחר אנו עושין ראש השנה, אומרים מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם לא אמרת לנו למחר ראש השנה, אמר להם החשבון בידם שנאמר החדש הזה לכם מסור הוא לכם, ואני ואתם נלך אצל בניי שכל מה שהם עושים נלך עמהם". ובירושלמי כתובות (פ"א סה"ב): "אמר רבי אבין אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי, בת שלש שנים ויום אחד ונמלכין ב"ד לעברו הבתולין חוזרין, ואם לאו אין הבתולין חוזרין".

הרי שבפרשה זו ניתן לחכמי ישראל הכח לשלוט על החדשים והמזלות, כיון שהם למעלה מן המזלות, ולכן נקראה הפרשה 'פרשת החודש' כי זהו עיקר ענין הפסח שעל ידי זה נתעלו לדרגת שמעל המזלות.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"ס

בענין זמן קבלת שבת

וביום השביעי יהיה לכם קדש (לה, ב)

בגמרא בברכות (כ"ז ע"ב) מובא, כי רבי יאשיה, היה מתפלל תפילה של מוצאי שבת בזמן שעדיין חלה שבת, וז"ל הגמ': רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת. אומר הבדלה על הכוס או אינו אומר הבדלה על הכוס ע"כ, עיי"ש.

ויש להבין את מעשהו של רבי יאשיה, דבשלמא אם היה הוא עושה קידוש על הכוס קודם שנכנסת השבת, מעשהו היה מובן, כי כיון שעל ידי מעשה זה חלה עליו תורת השבת, מה הוא להכניס את השבת מוקדם ולקבלה עליו מבעוד יום. אבל כאשר עושה הוא הבדלה קודם חשכה, הרי לא נעשה על ידי זה מוצאי שבת וחול, והוה ליה למימר שהבדלה בשבת לא מהני.

ונראה לבאר את דברי ר' יאשיה, דהנה שם בגמ' הביאו את מעשה רב ורב יאשיה בחדא מחתא, ואמרינן שם: "רב צלי של שבת בערב שבת", והיינו שרב התפלל מוקדם את תפילת ערבית דערב שבת, קודם ששקעה החמה, וזה אח המקורות לדין תוספת שבת בתפילה.

ושם בכ"ז עמוד א' הגמ' רצתה להוכיח, כי ממעשה זה של רב שהתפלל מוקדם, רואים כי במחלוקת רב יהודה ורבנן במשנה, מתי הוא זמן תפילת מנחה וערבית, שלר' יהודה זמן ערבית הוא מזמן מנחה גדולה עד פלג המנחה, ולרבנן מפלג המנחה עד צאה"כ, סבר רב כרב יהודה, ולכן התפלל ערבית מוקדמת, מכיון שסבר כי מפלג המנחה ואילך הסתיים זמן ערבית וחל זמן מנחה. ושם הגמ' מסיקה כי ההלכה בנושא זה לא מוכרעת וניתן לנהוג כשני הדעות.

המגן אברהם (או"ח תרס"ז תק"ב), הביא את דברי השו"ע (עפ"ד בב"י בשם הראשונים) שלמד ממעשה רב שהתפלל מוקדם, כי "מקדימין להתפלל תפילת ערבית בערב שבת", דהיינו שיש הידור להתפלל מוקדם קודם צאה"כ. והקשה המג"א: אם באמת כדבריכם כי יש ענין להתפלל מוקדם, כיצד הוכיחה הגמ' בברכות מזה שרב התפלל מוקדם כי סבר רב כר' יהודה, הלא יש לומר שלעולם לא סבר רב כמ"ד אחד, אלא סבר כמסקנת הגמ' שהדבר ספק ולא מוכרע כמי ההלכה, אבל בערב שבת התפלל מוקדם כיון שיש מצווה להתפלל מוקדם, ומזה שהגמ' הוכיחה ממעשהו, משמע שאין ענין להתפלל מוקדם. (עיי"ש שלבסוף נתן טעמים אחרים למצווה זו).

הגאון החיד"א בספרו מחזיק ברכה שם, תירץ את קושיית המג"א וביאר, כי לעולם באמת ניתן להוכיח מעשה רב כמי ההלכה, שהרי אף שהגמ' מסיקה כי הדבר נשאר בספק, כל זה לאמוראים בגמרא, אבל "רב תנא הוא ופליג", ואצלו לא היה הדבר נעשה מחמת ספק,

בענין זמן קבלת שבת

אלא היה ברור לו תמיד כמי ההלכה, ולכן שפיר הוכיחה הגמרא ממעשהו שהתפלל מוקדם, כי עשה הוא כן מחמת שההלכה כרבי יהודה, וכעת זה זמן תפילת ערבית. לפי דבריו הנפלאים של המחזיק ברכה, נראה לבאר גם את מעשהו הלכאורה תמוה של רב יאשיה, שאף שביארו הראשונים שעשה זה משום שהיה נחוץ לצאת לדבר מצוה, עדין קשה להבין כיצד יבדיל קודם צאת השבת. אבל מזה שהגמרא מסמיכה את דברי רב לדברי רב יאשיה, משמע שבחד שיטה קיימי, ואם הוכיחו שרב סבר כרב יהודה, על כרחך שאף רב יאשיה סבר כוותיה, וכעת מובן מדוע עשה הבדלה קודם מוצ"ש הרגיל, משום דסבר כרב יהודה, ולר' יהודה מזמן פלג המנחה כבר הוא זמן ערבית ומסתיים היום, וניתן אף להבדיל, עכ"פ בתפילה מזמן פלג המנחה ואילך, ואין זה תימה, דלר' יאשיה היה פשוט שכך ההלכה, כמו שלרב היה פשוט שכך היא ההלכה כרב יהודה בזה, וק"ל.

יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו' ו'שמועה טובה'

מה היתה מטרת הפרוכת שעמדה בין הקדש לקדש הקדשים

האם נתינת הפרוכת היתה קודם הכנסת הארון לקדש הקדשים

וְשִׁמַּתָּ שֵׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסַפַּתְתָּ עַל הָאָרוֹן אֶת הַפְּרוֹכֶת (מ, ג), הנה מבואר כאן דהציווי היה שקודם יביא את הארון למקומו בקדש הקדשים ואחר כך יתלה את הפרוכת, וכן מבואר בעשיה וַיָּבֵא אֶת הָאָרוֹן אֶל הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרוֹכֶת הַמִּסְכָּן וַיִּסַּךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה (שם, כא).

אלא דלעיל כתיב וְנִתְּתָה אֶת הַפְּרוֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבַּאתָ שָׁמָּה מִבַּיִת לַפְּרוֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָה הַפְּרוֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים (כו, לג), ומבואר דנתינת הפרוכת היתה קודם לנתינת הארון.

וכבר העיר כן הרמב"ן שם וז"ל לא יצונו עתה שיעשה כסדר הזה שיתן הפרוכת תחת הקרסים ואחר כך יביא שמה אל מבית לפרוכת את הארון כי אין עתה הצואה בהקמת המשכן אלא בעשייתו וכו', אבחה ענין שיצוה אותו הכתוב שישים הפרוכת תחת הקרסים כדי שיהא הארון שמה מבית לפרוכת ותבדיל הפרוכת בין הקדש ובין קדש הקדשים וכו', אבל כשמגיע לצואת הקמתו אמר וְשִׁמַּתָּ שֵׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת ואחר כך וְסַפַּתְתָּ עַל הָאָרוֹן אֶת הַפְּרוֹכֶת, וכן במעשה וַיִּתֵּן אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרוֹן מִלְּמַעְלָה. וַיָּבֵא אֶת הָאָרוֹן אֶל הַמִּשְׁכָּן ואחרי כן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרוֹכֶת הַמִּסְכָּן עכ"ל.

וכיו"ב כתב האור החיים וז"ל ונראה כי מה שהקדים נתינת הפרוכת להבאת הארון אינו אלא שרצה לגמור מעשה הפרוכת, אבל סדר את מי יקדים הנה הובא בפרשת פקודי, או לצד כי סדר ההקמה אין זה מקומו וכו', ולא הוזכר כאן הבאת הארון אלא לומר מה משמש הפרוכת ומה מעשיו, שהוא להבדיל בין הקדש וגו' ובין קדש הקדשים שהוא מקומו של הארון, לזה לא דקדק לומר מי קודם ותדרשנו במקומו עכ"ל.

ויש להעיר עוד דבפרשת תרומה מבואר דמטרת הפרוכת היתה להבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים וכמו שביאר האור החיים הנ"ל, ואילו בפרשתן מבואר דהמטרה היתה לסוכך על הארון.

*

לפרוכת היו ב' מטרות להבדיל בין מקומות הקדש וזה עשו עוד לפני בוא הארון

ולשיטת חכמים היה מכופף לאהל על המשכן וזה עשו אחר ביאת הארון אל מקומו

במדרש (פרשה נ"א) נכנס משה אצל בצלאל ראה שהותיר מן המשכן, אמר לפני הקב"ה רבון העולם עשינו את מלאכת המשכן והותרנו מה נעשה בנותר, אמר לו לך ועשה בהם משכן לעדות, הלך משה ועשה בהן, כיון שבא ליתן חשבון אמר להם כך וכך יצא למשכן

וביתר עשיתי משכן לעדות הוי אלה פקודי המשכן משפן העדת (לח, כא), ונלאו המפרשים לידע מה הוא המשכן לעדות שעשה משה מן המותר.

ובשפת אמת ליקוטים כתב וז"ל ואולי י"ל קצת דהנה כתיב וספת על הארון את הפרכותו אין מובן למה נקרא סכך, ורש"י פירש שהפרוכת מחיצה היא, ובגמרא ריש סוכה (ז:): למד רבי יאשיה מכאן דמחיצה נקראת סכך ופוסל חמתה מרובה מחמת דפנות, אבל רבנן פליגי ואמרו ההיא דנכוף לפרוכת כו' ע"ש, והיינו שיהיה הפרוכת מסיך על הארון מלמעלה, ולפי"ז י"ל שזה היה משכן לעדות שהוסיפו על הפרוכת להיות נוטה להלן על רוחב קדשי הקדשים, וא"ש דבפרשת תרומה לא נזכר רק פרוכת סתם, רק בפרשה זו בצואת השי"ת להקים המשכן כתיב וספת וכו', וכן בעשיה לקמן כ' וישם את פרכת כו' ויסקך על ארון משמע בהדיא כשיטת רבנן דרבי יאשיה הנ"ל שאחר היתרון שאמר הקב"ה שיעשה משכן לעדות היה זו ההוספה עכ"ל.

ומעתה יש לומר דקודם שהיה מותר נדבה לא היה לפורכת כי אם התפקיד להבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים, ועל כן נאמר בפרשת תרומה העדות והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים, אמנם לאחר שנשאר מהנדבה ונתחדש לעשות משכן לעדות והוא להוסיף סכך וכיסוי על הארון וזה נעשה על ידי כיפוף הפרוכת מעל הארון, הרי קיבלה הפרוכת תפקיד נוסף מלבד ההבדלה והוא להיות לאהל על הארון וזה ההדגשה בפרשת פקודי וישם את פרכת המסך ויסקך על ארון העדות.

ובהקדמת דברי השפת אמת יש לחדש לומר עוד דבאמת תליית הפרוכת היתה קודם להבאת הארון וכפשטיה דקרא דפרשת תרומה ונתתה את הפרכת תחת הקרסים והבאת שמה מבית לפרכת את ארון העדות, אבל אותו כיפוף שנעשה בפרוכת להיותו לאהל ומשכן על הארון זה נעשה רק אחר הבאת הארון לבית קדשי הקדשים וזה מה שנאמר ושמת שם את ארון העדות ואחר כן וספת על הארון את הפרכת, ומה דבעשיה כתיב ויבא את הארון אל המשפן וישם את פרכת המסך ויסקך על ארון העדות פאשר צוה ה' את משה, לא קאי על עצם תליית הפרוכת דנתינתה היתה לפני בוא הארון אל מקומו, אלא קאי על אותו כיפוף והטיה של הפרוכת להיותו למסך ואהל על ארון העדות^כ דמקודם בוא הארון נתן הפרוכת ככל מסך והיה תלוי ומשתלשל כלפי מטה, ואחר בוא הארון היה נצרך לשנות סדר תלייתו באופן שיהיה לאהל על הארון וזה האריכות וישם את פרכת המסך ויסקך על ארון העדות והיינו ששמו באופן שיהא מיסך על ארון העדות ודו"ק.

*

^כ אלא דהשפת אמת בליקוטים כתב דהכפילות וישם את פרכת המסך ויסקך על ארון העדות בא להורות דמלבד נתינת הפרוכת גם הטה אותה להיות על הארון והוא ראייה לרבנן דפליגי על ארבי יאשיה, ולמה שכתבתי בעניי כל האי קרא קאי על פריסת הפרוכת על גבי הארון ושבעים פנים לתורה, אלא דלפי"ז לא נזכר להדיא בעשיה מעשה תליית הפרוכת, ולא קשה דמכלל וישם את פרוכת המסך וגו' נשמע דנתנה כמו שנצטוה,

לשיטת רבי יאשיה לא היתה הפרוכת מכופפת על הארון, יש לומר שתליית הפרוכת היתה לפני בא הארון אלא שלא היתה משולשלת כלפי מטה עד בוא הארון

ונראה דגם לשיטת רבי יאשיה דס"ל שלא היתה הפרוכת מכופפת על גבי הארון יש ליישב באופן אחר, ולומר דבאמת תליית הפרוכת על העמודים היתה לפני נתינת הארון, אבל עדיין לא היתה משולשלת כלפי מטה, ורק אחר נתינת הארון בקדש הקדשים שלשלו הפרוכת למטה, ובזה מדוייק מה דבפרשת תרומה כתיב קודם וְנִתְּתָה אֶת הַפְּרוֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבַּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לְפָרֹכֶת אֶת אַרְוֹן הָעֵדוּת וְאַחַר כֵּךְ וְהִבְדִּילָה הַפְּרוֹכֶת לְכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים, ומשמע דרק אחר הבאת הארון נתחדש דין זה דהבדלה בין הקדש לקדש הקדשים, ויתכן לומר דמקודם לזה לא היה למקום תוקף קדושה חמורה ורק לאחר הבאת הארון קיבל המקום משנה תוקף וקדושה יתירה, ואז נתחדש דין זה דהבדלה בין קדש לקדש הקדשים, אלא שנצטוו לתלות הפרוכת עוד לפני הבאת הארון בכדי שתכף ומיד שיביאו את הארון יוכלו להבדיל בין הקדש לקדש הקדשים ולא ימתינו כלום.

וא"ש דבפרשת תרומה כתיב מקודם וְנִתְּתָה אֶת הַפְּרוֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְאַחַר כֵּךְ וְהִבַּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לְפָרֹכֶת אֶת אַרְוֹן הָעֵדוּת, וזה מה דבפרשת פקודי כתיב וְשָׂמַתָּ שָׁם אֶת אַרְוֹן הָעֵדוּת וְסִפְתָּ עַל הָאָרֶץ אֶת הַפְּרוֹכֶת דְּבֵא לְהַדְגִּישׁ דְּאֶחָד בּוֹא הָאָרֶץ אֶל מְקוֹמוֹ מִתְחַלֵּת מִיַּד חוֹבַת הַהִבְדֵּלָה וְהַמְחִיצָה בֵּין מְקוֹם הָאָרֶץ לְקֹדֶשׁ, וזה מה שמודגש בעשיה וַיָּבֵא אֶת הָאָרֶץ אֶל הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרוֹכֶת הַמִּסְכָּן וַיִּסֹּךְ עַל אַרְוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה דְּמִיד אַחַר שֶׁהִבִּיא הָאָרֶץ אֶל הַמִּשְׁכָּן קְדוּשָׁה יִתִּירָה וְהָיָה נֹצֵר לְהִבְדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין הַקֹּדֶשׁ.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

שקול המשכן - למעשה בראשית

אלה פקודי המשכן משפן העדת (לח, כא)

בגמ' ברכות (נה.) אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ. כתיב הכא: "וימלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת". וכתוב התם: "ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה". וכתוב: "בדעתו תהומות נבקעו".

עוד אמרו רבותינו בדיוק הלשון "ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור". שבשעה שעלה משה למרום הראה לו הקב"ה כל כלי המשכן ואמר לו כך וכך עשה.. בא משה לירד סבור שהוא עושה, קרא לו הקב"ה אמר לו משה מלך עשיתך אין דרך המלך לעשות דבר אלא גוזר ואחרים עושים, אף אתה אין לך רשות לעשות דבר אלא אמור להם והם עושין.. אמר משה למי אומר? אמר לו אני מראה לך, ומה עשה הקב"ה הביא לו ספרו של אדם הראשון והראה לו כל הדורות שהן עתידין לעמוד מבראשית עד תחיית המתים, דור ודור ומלכיו, דור ודור ומנהיגיו, דור ודור ונביאיו, אמר לו כל אחד ואחד התקנתו מאותה שעה, וכן בצלאל מאותה שעה התקנתו, הוי ראה קראתי בשם בצלאל לכה.

ובמדרש (תנחומא פקודי ב) אמר רבי יעקב בר' אסי למה הוא אומר "ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך". (תהילים כו, ח). בשביל ששקול היה המשכן כנגד בריאת עולם.

כ" בתורה תמימה הקשה ממה שאמרו חז"ל (חגיגה יב.) בעשרה דברים נברא העולם: בחכמה, בתבונה, ובדעת, בכח, בגערה, בגבורה, בצדק, ומשפט, בחסד, וברחמים. וכתב לבאר עפ"י מש"כ בזוהר (שמות יד ע"ב) וז"ל: בעשרה מאמרות נברא העולם, וכד תסתכל בהון תלת אינון ובהון אברי עלמא, חכמה בינה ודעת עכ"ל. דהיינו שג' מדות, חכמה בינה ודעת הן העקריות והיסודיות, ומהן מסתעפות כולן, ובגמ' כאן כתבה ג' היסודיות, והגמרא בחגיגה כתבה החשבון בפרטות.

כ" ובירמב"ן כתב לבאר שטעם הדבר, כי עם ישראל במצרים היו עסוקים בעבודת חומר ולבנים, ולא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות, ולא ראו אותם כלל. והנה הוא פלא שימצא בהם אדם חכם גדול בכסף וזהב ובהרושת אבן ועץ וחושב ורוקם ואורג, כי אף בלומדים לפני חכמים לא ימצא בקי בכל האומניות כולם, ועוד שהוא חכם גדול בחכמה בתבונה ובדעת להבין סוד המשכן וכל כליו למה צוו ואל מה ירמוזו. ולכן אמר השם למשה שיראה הפלא הזה, וידע כי הוא מלא אתו רוח אלהים לדעת כל אלה בעבור שיעשה המשכן, כי היה רצון מלפניו לעשות המשכן במדבר, ולכבודו בראו, כי הוא "קורא הדורות מראש". (ישעיה מא, ד). כדרך "בטרם אצרך בבטן ידעתך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך". (ירמיה א, ה).

והמדרש האריך לבאר ההקבלה בין כלי המשכן, לנעשה בששת ימי הבריאה. וכן בלשון שנאמר בכתובים על מעשה בראשית, נאמר בדומה לו במלאכת המשכן.

ורבינו בחיי (ועוד מפרשים) הוסיפו להשוות בין המשכן לבריאת העולם בצורת הבריאה. א. כשם שהעולם נברא רק דרך נדבה וחסד שנאמר: "עולם חסד יבנה". כן המשכן נבנה דרך נדבה שנאמר: "אשר ידבנו לבו". ב. וכשם שבריאת העולם לא דחתה את שבת, שנאמר: "וישב ביום השביעי". כן מלאכת המשכן לא דחתה את השבת. ויש להוסיף על דבריו, כי גדר 'מלאכה' בשבת הוא 'מלאכה שהיתה במשכן', הוי אומר, שבבואנו לשבות ממלאכה כנגד מה ששבת הא-ל ממלאכת הבריאה, אנו שובתים ממלאכות בריאת המשכן, כי מכוונים הם [ועי' בהקדמה לספר פאת השלחן, שהביא בשם רבינו הגר"א שהקב"ה ברא העולם בל"ט מלאכות]. ג. וכשם שהעולם נברא במדת רחמים ומדת הדין, כך המשכן נעשה בשני אומנים: בצלאל משבט יהודה, כנגד השם המיוחד המרמוז לחסד, ואהליאב משבט דן כנגד מדת הדין. ד. וכשם שמצינו בבריאת העולם שהקב"ה אמר לעולמו די. כן במשכן נאמר: "והמלאכה היתה דים". ה. וכשם שנברא העולם ועתיד להבטל ולהתחדש אחר השבת, כן המשכן והמקדש התבטלו ונחרבו ועתידיים להתחדש בב"א. [ועי"ש עוד מה שהאריך עוד].

ובשל"ה (תורה אור תרומה י) הוסיף לבאר בזה שאמרו חז"ל (אבות ה, א) שבעשרה מאמרות נברא העולם. ולכן במשכן וכליו נרמז מספר עשר. דכתיב "ואת המשכן תעשה עשר יריעות". (שמות כו, א). וכן "עשר אמות ארך הקרש". (שם טז). והארון היה תשעה טפחים והכפורת עביו טפח. (סוכה ד:): הרי עשר. והשלחן גם כן אמה וחצי, דהיינו תשעה טפחים ומסגרת טפח. הרי עשר [בפרט למ"ד מסגרתו למעלה היתה]. והמנורה שבעה קנים, ושלושה מיני קישוטים: כפתור וגביע ופרח, הרי עשר. מזבח הזהב קומתו אמתיים, הם י"ב

¹⁰ כלי המשכן כנגד הנעשה בבריאה: ביום הראשון ברא הקב"ה שמים וארץ, וכנגדם עשו ארון שיש בו שני לוחות האבן שהם כנגד בריאת השמים והארץ, (ועל השמים נאמר "נוטה שמים כיריעה". (תהלים קד, ב). ובמשכן כתיב (ועשית יריעות עזים). וביום השני הבדיל הקב"ה בין מים למים, וכן עשו פרכת, שהיא מבלדת בין קודש לחול. ביום השלישי עשה הקב"ה את הים הגדול וכנגדו עשינו לך כיוור, וים שעשה המלך שלמה. וביום השלישי הקב"ה ברא מזונות. ואף אנו עשינו לשמך שלחן ועליו לחם הפנים. ביום הרביעי הקב"ה ברא את המאורות ומזלות, וכנגדן עשינו לך מנורה, ושבעה נרותיה כנגד שבעה מזלות שהעולם מתנהג בהם, והם חמה, נוגה, כוכב, לבנה, שבתאי, צדק, מאדים. ביום החמישי הקב"ה ברא את העופות, וכנגדם עשינו לך כרובים שיש להם כנפים כעופות. ביום השישי הבה ברא את אדם והיכנסו לגן עדן, וכנגדו עשינו והתקנו לפניך את אהרן כהן גדול, ונכנס לאוהל מועד. ביום השביעי נאמר "ויכולו השמים והארץ". ובמשכן כתיב "ותכלל כל עבודת".

¹¹ בלשונות הפסוקים: בבריאת העולם כתיב "ויברך אלהים". ובמשכן כתיב "ויברך אותם משה". בבריאת העולם כתיב "ויכול אלהים". ובמשכן כתיב "ויהי ביום כלות". בבריאת העולם כתיב "ויקדש אותו". ובמשכן כתיב "וימשח אותו ויקדש אותו". בבריאת העולם כתוב "וירא אלהים את כל אשר עשה". ובמשכן כתוב "וירא משה את כל המלאכה". בבריאת העולם כתוב "והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי". ובמשכן כתוב: "והנה עשו אתה כאשר צוה ה' כן עשו". בבריאת העולם כתוב "ויכול אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה". ובמשכן כתוב "ויכול משה את המלאכה". בבריאת העולם כתיב "אלה תולדות השמים והארץ", ובמשכן כתיב. "אלה פקודי המשכן". בבריאת העולם כתיב "ביום עשות ה' אלהים", ובמשכן כתיב "ויהי ביום כלות משה". בבריאת העולם כתיב "ויצו ה' אלהים על האדם לאמר". ובמשכן כתיב "ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר".

טפחים, נגד י"ב צירופי שם ההוי"ה. ומזבח העולה חמש אמות אורך וחמש אמות רוחב, הרי עשר.

עוד אמרו במדרש (שם) ללמדך שחביבים מעשה המשכן כמעשה שמים וארץ, כי שמים וארץ לא נבראו אלא בשביל אברהם אבינו, שנאמר "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", אל תקרי בהבראם אלא אברהם. ובכלי יקר הוסיף לבאר שלכך ציווה הקב"ה שתהיה הקמת המשכן על ידי משה. שאמרו במדרש (ב"ר א, ד) לא נברא העולם אלא בזכות משה שנאמר "בראשית ברא אלהים" ונאמר במשה "וירא ראשית לו". (דברים לג, כא). ובוזה שמשך הקים המשכן כאילו הקים העולם. וכן אמרו חז"ל (שבת פז:): שבאותו יום שהקים משה את המשכן נטל עשרה עטרות, שהיה ראשון למעשה בראשית [היינו יום ראשון לימי השבוע - ימי המעשה].

תכלית הבריאה - השראת שכינה

והנה בפשטות העניין יש לומר שטעם הדבר, הוא שכל תכלית בריאת העולם היה לצורך השראת שכינתו יתברך וכמו שאמרו רבותינו (תנחומא פקודי ו) אמר רבי שמעון עיקר שכינה בתחתונים היתה שנאמר "וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן". (בראשית ג, ח). בא אדם וחטא נסתלקה מן הארץ לשמים, עמד קין והרג את אחיו נסתלקה מן הרקיע הראשון לשני, עמד דור אנוש והכעיס לפניו נסתלקה מן השני לשלישי, עמד דור המבול והשחית דרכו נסתלקה מן השלישי לרביעי, דור הפלגה נתגאה נסתלקה מן רביעי לחמישי, סדומיים קלקלו נסתלקה מן החמישי לששי, עמדו אמרפל וחבריו נסתלקה מן ששי לשביעי. עמד אברהם וסגל מעשים טובים נמשכה השכינה מן שביעי לששי, יצחק משכה מן ששי לחמישי, יעקב מן חמישי לרביעי, לוי בנו מן רביעי לשלישי, קהת בן לוי מן שלישי לשני, עמרם מן שני לראשון, משה ביום שהוקם המשכן וכבוד ה' מלא את המשכן, וזה"כ כי ישרים ישכנו ארץ (משלי ב) ישכינו השכינה בארץ. עכ"לכח.

^{כח} ובשערי אורה שער הראשון בכינוי שכינה וז"ל: וצריך אתה לדעת עיקר גדול, דע בתחלת בריאת העולם עיקר שכינה בתחתונים היתה, שהרי מערכת כל הנבראים על סדר המעלות היו, עליונים כנגד עליונים תחתונים כנגד תחתונים, ולפיכך היתה שכינה שרויה בתחתונים. ובהיות השכינה למטה נמצאו שמים וארץ אחדים, וזהו לשון "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם". (בראשית ב, א). שנשתכללו אלו מאלו, ונתמלאו אלו מאלו, והיו הצנורות והמקורות פועלים בשלמותם, ונמשכים מלמעלה למטה, נמצא ה' יתברך ממלא מלמעלה למטה, וסימנך "השמים כסאי והארץ הדם רגלי". (ישעיה סו, א). נמצא שהשם יתברך היה שרוי במצוה שוה בין העליונים ובין התחתונים. בא אדם הראשון וחטא, נתקלקלו השורות ונשתברו הצנורות ונפסקו הבריכות, ונסתלקה שכינה ונתפרדה החבילה. באו אברהם יצחק ויעקב ע"ה, התחילו להמשיכה למטה, ותקנו לה שלשה כסאות, והמשיכוה קצת המשכה, ועשו גופותיהם כסאות לשכינה, אבל לא נמשכה השכינה בארץ לדירת קבע אלא לדירת עראי, והיתה יושבת על גביהם. והסוד "ויעל אלהים מעל אברהם". (בראשית יז, כב), ועל זה אמרו (בראשית רבה מז, ו) האבות הם המרכבה. נמצאת השכינה בימיהם פורחת באויר, ולא מצאה מנוח לכף רגלה בארץ כאשר בתחילת הבריאה. בא משה רבינו ע"ה וכל ישראל עמו, ועשו משכן וכלים, ותקנו קלקול הצנורות, וסדרו את השורות והתקינו את הבריכות והמשיכו מים חיים מבית השואבה, והחזירו השכינה לשכון בתחתונים באהל, אבל לא בקרקע כאשר בתחלת הבריאה. וסוד זה הוא "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". (שמות כה, ח). ונמצאת השכינה כאכסנאי הולך ממקום למקום, ולזה אמר 'ושכנתי בתוכם', ולא אמר 'ושכנתי למטה' אלא 'בתוכם', כדמיון אכסנאי, כלומר, בכל מקום שילכו אלך עמהם ואשכון בתוכם, אבל לא במקום קבוע. וזה סוד "ויהי בנסע הארץ". (במדבר י, לה). עכ"ל.

וכן אמרו רבותינו (תנחומא ב) לבאר כפילות המקרא "אלה פקודי המשכן משכן העדות". זה שאמר הכתוב "ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך". (תהלים כו, ח). זה ההיכל שהוא מכוון במקום משכן כבודך, אמר רשב"י זאת אומרת **שההיכל שלמטה מכוון כנגד היכל של מעלה** שנאמר "מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיר". (שמות טו, יז). אל תקרי 'מכון' אלא 'מכוון'.

וכתב רבינו בחיי שלכך נקרא 'משכן' מלשון המשכה, לפי שהמשכן וכליו ציורים ודוגמא למקדש של מעלה, כי ביהמ"ק של מטה מושך כח ממקדש של מעלה הנקרא זבול, ולכך אמר שלמה ע"ה: "בנה בניתי בית זבול לך" (מלכים א, ח, יג).

חטא אדה"ר והעגל - מוטטו יסודות הבריאה

והנה מבואר במדרש (שם) שבניית המשכן הייתה לעדות לישראל שנמחל להם חטא העגל וז"ל: לכך נאמר "אלה פקודי המשכן משכן העדות". **עדות היא לכל באי העולם, שאין סליחה אלא לישראל, שנתרצה הקב"ה לישראל**, שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה, ח). שכיון שעשו ישראל את העגל, היו סבורים אומות העולם שאין הקב"ה מתרצה עוד לישראל, כיון שעשו המשכן והשרה שכינתו ביניהם ונהיה להם לעדות שנתרצה להם הקב"ה, משל למטרונית שנשאת למלך כעס עליה ופירש הימנה, אמרו שכינותיה שוב אינו מתרצה לה, לאחר ימים נתרצה לה, ובא לפלטין שלה, והיה אוכל ושותה עמה, ולא היו שכינות מאמינות, עד שהיו מריחים ריח הקטורת, כן ישראל והשכינה עב"ל.

ובמדרש הוסיף להשוות חטא העגל לחטא אדה"ר וז"ל: וגדולת אהרן יותר גדולה מגדולת אדם הראשון, שאדם הראשון כיון שעבר עבירה, שהיא הגזרה שגזרת ואמרת שלא יאכל מן האילן והוא אכל, ונטרד מגן עדן, **אבל אהרן כיון שבא לידי סרחון, נתרצה לו הקב"ה**, ונכנס ושימש באוהל מועד, וכפר על בני ישראל. עב"ל.

ובצרו המור כתב לבאר הדברים, שבחטא אדם הראשון ובחטא העגל היו כל מעשה בראשית רפויים, וכמעט העולם היה מתמוטט, ורצה הקב"ה לברוא עולם חדש ולחזקו ולהעמידו על בוריו במעשה המשכן. וזה שאמר המדרש מה טעם "אהבתי מעון ביתך". לפי ששקול כנגד בריאת עולמך. כי עניני המשכן נתנו קיום לעניני העולם. ולזה הצטוו אהרן ובניו "ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים". (ויקרא ח, לה). לקיים ולחזק שבעת ימי בראשית.

ובכלי יקר הוסיף לומר שלכך המשכן נעשה בתבנית העולם בכללו [כדלהלן], כיון שקודם מתן תורה היה העולם כולו תוהו ועל ידי התורה יצא העולם מכלל תוהו ובוהו, ועל ידי שעשו העגל נשתברו הלוחות חזר העולם לתוהו ובוהו, וכשנתכפר להם עוון העגל יצא העולם שנית מכלל תוהו ובוהו, והרי הוא כאילו היה נברא העולם שנית בזמן ההוא על כן נצטוו אחר כפרת העגל לבנות לו בית בתבנית כל שלושה עולמות לומר לך שעכשיו חזרו לכמות שהיו תחילה קודם העוון.

ויברך אותם משה - ויהי נעם

"ויברך אותם משה". מה ברכה בירכם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' עלינו. והוא סוף מזמור צ' בתהילים "תפילה למשה". וביאר רבינו הכלי יקר שבכל המזמור יש רמז לבניין המשכן. שבתחילה אמר: "ה' מעון אתה היית לנו בדור ודור". והוא כדרך שאמר שלמה ע"ה בתפילתו כשחנך המקדש "כי האמנם ישב אלהים על הארץ, הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה אשר בניתי". (מלכים א, ח, כז). וכן משה אמר "ה' מעון אתה היית". אתה מעונו של עולם ואין העולם מקום ומעון לך, וא"כ איך יעלה על הדעת לומר שיכינו לך בית להתקומם בו. שהרי "בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם עד עולם אתה אל". דהיינו שאם תאמר שהקב"ה צריך להתקומם במקום א"כ קודם שנברא העולם באיזה מקום היה מתקומם? אלא ודאי שאין העולם מקומו, ואדרבה הוא יתברך מקום ומעון לכל העולם, ואיך יתכן שיצוה לו הקב"ה לבנות לו בית כאילו היה מתקומם במקום. ולזה אמר להשיב "תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם". שהוצרך הקב"ה לוותר כביכול על כבודו ולעשות לו מדור בתחתונים כדי למחול להם עוון העגל. ונרמז בתיבת דכ"א ר"ת דם כפירה אשה, כי בחטא העגל עברו על שלשתם, כפירה השייכת לענין עשיית פסל, ודם ואשה מבואר ברש"י עה"פ "ויקומו לצחק". (שמות לב, ו). שעברו גם על גילוי עריות ושפיכות דמים].

ורצה הקב"ה לתת פתח לבעלי תשובה, וזה שאמר "ותאמר שובו בני אדם". שמכאן ולהבא אין לך שום מונע מן התשובה, כי אם הועילה התשובה בשלוש עבירות אלו, ק"ו שתועיל בקלות מהם וכמו שאמרו חז"ל (עבודה זרה ד:): לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה, אלא כדי לפתוח פתח לבעלי תשובה. וכן שאר המזמור עוסק בתשובה עד שאומר "יראה אל עבדיך פעליך". שחזר לדבר מענין בנין המשכן הבנוי בתבנית בנין כל העולם שהיה פעולת ה' יתברך, לכך אמר יראה אל עבדיך פעלך, שיראו שמין מעשה אצבעותיך ויעשו כתבניתם. "והדרך". והיינו הדרת שכינתך, "על בניהם". על בוני המשכן [כדרך שאמרו חז"ל (ברכות סד). אל תקרי בניך אלא בוניך].

וסיים לומר "ויהי נועם ה' אלהינו עלינו". לפי שנאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". (שמות כה, ח). 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם'. כי עיקר השכינה בעבור ישראל, על כן אמר שנועם ה' דהיינו זיו הדרת שכינתו יתברך יהיה עלינו.

ג' עולמות בבריאה, במשכן, באדם

בספר צרור המור (פרשת תרומה) כתב להוסיף במה שאמרו חז"ל שיש דמיון בין מעשה בראשית למשכן. שבמעשה בבראשית נאמר "ויכלו". וגם במשכן נאמר "ותכל". שבא להורות כי כמו שבפרשת ויכלו השמים רמוזים כל ג' עולמות. א. עולם המלאכים. ב. עולם הגלגלים. ג. ועולם התחתונים. ולכן ב'ויכלו' נכתב ג' פעמים ביום השביעי. [ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה. ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו].

וכן במעשה המשכן רמוזים כל הג' עולמות. א. **קודש הקדשים** כנגד עולם המלאכים. ששם היו הארון והכרובים שהם פורשי כנפים למעלה. ובדומה למה שנאמר במלאכים "שש כנפים לאחד"^{כט}. ב **הבית** כנגד עולם הגלגלים. ששם היה השולחן והמנורה מזבח הפנימי והפרוכת, שהם כנגד: השמש, הירח, כוכבים, והשמים, שמהם יורד מטר להוציא לחם ולערוך שולחן בלחם הפנים. ג. **החצר** כנגד עולם התחתונים ששם היה מזבח העולה ששם שוחטים ומקריבים הקרבנות. והכיור היה שם בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה. כי זה רמז לזה העולם שצריך האדם לרחוץ בו מטומאתו. לפי שהוא עולם המעשה. שיהיו מוכנים לבא אל עולם העליון.

וגם בבריאת האדם, שהוא בבחינת 'משכן' וכמו שביאר האלשיך עה"פ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". שלא נאמר 'בתוכו' שבא לרמוז שלצורך השראת השכינה צריך כל יהודי להכין בעצמו מקום להשראת שכינה בתוכו. נתן בו הקב"ה ג' בחינות אלו שהם נפש רוח ונשמה. **נפש'** כנגד העולם הזה שהוא השפל שבכולם, וגם נפש האדם היא השפלה שבכולם. **'רוח'** כנגד עולם הגלגלים. **'נשמה'** כנגד עולם המלאכים. וע"י שאדם מזכך את עצמו יש לו אחיזה בכל העולמות כולם.

ורבינו בחיי (שמות כה, ט) הוסיף להקביל בין המשכן לאדם שנקרא 'עולם קטן'. שגם הוא נחלק לשלשה חלקים: עולם הדבור, ועולם החיות, ועולם הטבע. א. **קודש הקדשים** שמכוון כנגד עולם המלאכים, שכנגדן באדם עולם הדבור. והוא הראש, שהוא משכן החכמה, ושם השכל שופע על המוח, כי הצדיק השלם מרכבה להקב"ה וכמו שהיו אבות העולם, ושכינה שורה עליו במצות תפילין שבראשו ובזרועו כנגד המוח והלב שהם כנגד שני הכרובים ב. **הבית**. ששם השולחן והמנורה ומזבח הקטרת שהן כלים נכבדים פנימיים, לא כמעלת פנימיות הראשונים, והם כנגד עולם הגלגלים שהן נמצאים נכבדים מספרים כבוד אל והעולם מתקיים בתנועתם, וכנגדן באדם עולם החיות והוא הלב שהוא מהאברים הפנימיים שכל החיות תלוי בו וכל הגוף מתקיים בתנועתו, ג. **חצר המשכן**, בו היה מזבח הנחשת והוא מזבח העולה אשר עליו מקריבים הקרבנות ושם בעלי חיים נשחטים, והוא כנגד עולם השפל הזה שנפסד והולך. וכנגדן באדם עולם הטבע והוא מהטבור ולמטה שמשם יש המשך העולם באיברי ההולדה ואיבודו בסילוק הפסולת כאחת.

עבודת המשכן - או מלאכת המשכן

"ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו". (לח, לב). ושוב נאמר: "ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו בני ישראל את כל העבודה. וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אתם משה". (שם)

^{כט} ועי' מש"כ בפרשת שמות במאמר 'התגלות הקב"ה למשה בסנה'. מדברי הרמב"ם במורה הנבוכים, שעשיית צורת הכרובים היא לסמל את המלאכים.

מב-מג). ויש לדקדק למה בתחילה קראה עבודה ואחר כך מלאכה. ועוד יש להבין למה כפל הדברים.

וביאר הכלי יקר שכיון שאמרו רבותינו שכל מעשה המשכן מכוון כנגד מעשה בראשית, יש לבאר שעל המשכן שייך לומר לשון 'עבודה' כי בו עבדו את ה' יתברך. ואין עבודה כי אם מן העבד אל האדון. אבל לשון 'מלאכה' שייך במעשה בראשית, בדומה לפועל שעושה לעצמו נקרא 'מלאכה'. וכמו שנאמר שם "ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו". (בראשית ב, ב). ומה שאמר כאן לבסוף 'מלאכה' בא לומר שכל מה שעשו, נעשה כדוגמת המלאכה שנעשתה במעשה בראשית. ולפיכך "ויברך אותם משה".

והטעם שכפל הדברים, הוא בדומה למעשה בראשית שבכל מלאכה שהקב"ה עשה נאמר "כי טוב". וכשגמר הקב"ה לברוא העולם נאמר "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב". (א, לא). וביאור הדבר כי יש דברים שהם טובים כשכל אחד בפני עצמו, אבל כשהם מעורבים יחד אינן טובים כי אין זיווגם עולה יפה, על כן אמר במעשה בראשית שכולם היו טובים כשהיו כל אחד מהם בעצמו דהיינו טוב פרטי, ואחר כך אמר שגם טוב כללי היה בהם כי גם אחר שנתחברו כולם יחד היה חיבורם טוב לכך חזר ואמר "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד".

וכמו כן היה במעשה המשכן שבתחילה אמר "ותכל כל עבודת משכן..". דהיינו שכל דבר שעשו בפני עצמו ה"ה כשאר צוה ה' את משה. וכשגמרו הכל וסידרו כל דבר על מכונו, חזר ואמר שעשו כל העבודה כאשר צוה משה דהיינו שגם בטוב הכללי היה שעשו על הסדר הנכון דהיינו חיבור כל העבודה ביחד.

ל וברמב"ן כתב שעל הכלים נאמר 'עבודה' על שם שבהם היו עובדים עבודת הקרבנות. ואילו על המשכן נאמר 'מלאכה'.

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, ר"מ 'עץ חיים' ו'אהבת תורה', מח"ס 'לקוטי שערי תשובה',

מאנשעסטער

**"היית מתחרט לנצח למה לא גילית מיד לזקנך איך שרציחת
הבחור הצילה חיים של 200,000 איש!"**

וְהַנְּשָׂאִים הַבִּיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֵּׁהָם וְאֵת אַבְנֵי הַמְּלָאִים לְאֶפֶוד וְלַחֹשֶׁן (לה, כז)

עומדים אנו בין גאולה לגאולה, בין פורים ופסח, ועבודת השעה לקחת מהלימודים של
היו"ט של פורים, ולהכין בהם לקראת חג המצות הבעל"ט. זאת ועוד, פרשיות השבוע,
ויקהל פקודי, בודאי עוזרים ומסייעים להאיר לנו ולהורות לנו הדרך אשר נלך בה. ורביעי
בקודש, פרשת החודש, מתאחד בכל אלו הנירות שתהא השלהבת עולות מאליה.

הנה בפרשת ויקהל כתיב (ל"ה, כ"ז) והנשאם הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים
לאפוד ולחשן. ופרש"י מחז"ל, - א"ר נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה
ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו צבור מה שמתנדבין
ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר (שמות לו)
והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם וגו', לכך
התנדבו בחנוכת המזבח תחלה, ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם "והנשאם"
כתיב.

ביאור למה דייקא חסר האות יו"ד

ויעויין בספר שפתי צדיק (פרשת נשא אות כ"ה) שמביא בשם זקיניו הק' (-החידושי הרי"ם)
שעיקר יו"ד הזריזות, על כן עצל חסר יו"ד. ע"ש עוד. זאת אומרת, שהסיבה שחסרה דייקא
האות י' משמם של הנשיאים, כי מדת הזריזות הוא "עיקר מהות היו"ד", והדברים צריכים
ביאור, למה דייקא מדה זו מכונה בשם "עיקר יו"ד", עד כדי שאם חסרה מדה זו, מן הראוי
לחסר האות יו"ד.

דברי הפחד יצחק

ויש לצרף לזה הדברים נפלאים של הגאון רבי יצחק הוטנר (פחד יצחק מאמר א') וז"ל
"מדת הזריזות נתבעת היא מכל עובד השם בכל עניני עבודתו, ומכל מקום מצינו שייכות
פרטית למדת הזריזות עם עבודת חג הפסח, ושמרתם את המצות, מכאן שאין מחמיצין
את המצות, מתוך דקדוק הדברים אנו למדים חידוש גדול בתוכנה של מדת הזריזות, כי
חסרון הזריזות בעבודת השם ובקיום מצות אין פירושו שיש כאן העדר המעלה של זריזות,
אלא שיש כאן קילקול חיובי המפסיד את שלימות צורתה של מעשה המצוה, שהרי השוו
חכמים קיום מצוה מבלי זריזות לעיסה מחומצת בפסח, ובודאי שהמחמץ עיסה בפסח אין

סוף ענינו שהוא שולל מהעיסה את תואר המצה, אלא שהוא מדביק אל העיסה היוזק ניכר וקלקול מסויים, וכנראה שמאור עינינו המהר"ל הדגיש בחידוש זה כי הוסיף על הענין של מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה (ב"נתיב התורה סוף פרק י"ז) כי על ידי השיהוי זמן הוא מראה שהמצוה הוא דבר הנופל תחת הזמן, ועל ידי זה הוא פוגם את המצוה, והיינו כמבואר לעיל, כי שיהוי זמן בעבודת השם איננו מסוג של העדר מעלה, אלא שעל ידי זה הוא מדביק פגם למעשה המצוה, וזה נעשה ע"י שמראה שהמצוה הוא תחת הזמן.

הזריזות במגילת אסתר

והנה גודל חשיבות מדת הזריזות מצינו במגילת אסתר בכמה מקומות, ומאויבי תחכמני עד כמה הבין הזמן הרשע לפעול מכח הזריזות, ואלמלא היתה כאן מדת העצלות לא היתה כאן הישועה הנצרכת. ושתי המלכה נהרגה מתוך זריזות יתירה, מתוך שכרות היין, ואלמלא זאת, מי יודע אם כאשר "כשוך חמת המלך" היתה עוד מסכים להרוג אותה. וכמו כן בו ביום שיצא הגזירה להשמיד ולהרוג וכו' מרדכי הצדיק התחיל תיכף ומיד לזעוק זעקה גדולה ומרה, כי הרי האגרות נכתבו בי"ג ניסן, ובו ביום כבר הודיע לאסתר המלכה. תיכף ומיד גזרו התענית של השלשה ימים, י"ד ט"ו וט"ז ניסן כפרש"י במגילת אסתר (ד', י"ז) - אע"פ שבעצם היה להם כמה וכמה חדשים עד התעריך של הגזירה בי"ג אדר. וכמו כן בהמשך כאשר הזמן הרשע רצה לתלות את מרדכי היהודי, עבד מתוך זריזות יתירה לבנות העץ של חמשים אמה, ולא חיכה עד הבוקר, אלא הלך בזריזות נוראה באמצע הלילה, לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו. ורק מכח זריזותו היתירה, שהגיע באמצע הלילה שנדדה שנתו, זכה למפלתו העצומה. ומי יודע אם הזריזות של מרדכי ואסתר לקרוע הרקיעים תיכף ומיד, היתה ה"זה לעומת זה" שיתעורר הרשע במדה זו של זריזות שגרם מפלתו במהירות. וכמו כן כמה וכמה פסוקים "מהרו את הזמן" "מהר קח את הלבוש" "ויבהילו" ועוד ועוד.

ההתחדשות השמחה והזריזות בפרשת החודש

והנה מדה זו מעבודת הזמן, כי הקורא ומבין פרשת החודש, ונתעורר במדת ההתחדשות, והשמחה שכלולה בה, הרי ממילא יעבוד מתוך זריזות וחשק, וכמו כן להיפך כידוע מדברי המסילת ישרים בפרק ז' כי התנועה החיצוני מעורר הפנימי, באופן כי הזריזות היא הסיבה והסימן להשמחה האמיתי - כי האדם נפעל לפי פעולותיו כידוע מדברי החינוך בכמה מקומות.

סיפור נורא נוראות אודות חשיבות מדת הזריזות

ויש לסיים עם סיפור נורא נוראות ששמעתי לאחרונה מהמגיד משרים המפורסם הגה"ח ר' יוסף יצחק יעקובזון שליט"א ממונסי ששמע מכלי ראשון מיהודי מבוגר בן למעלה מתשעים בשמו של ר' יעקב פראנק שליט"א, ששימש שנים רבות כרב-קהילה בפתח תקווה, נכד הגאון הרב צבי פסח פראנק, רבה של ירושלם עד שנת תשכ"א, וזכה לקשר קרוב ופנימי עם זקנו במשך למעלה משלושים שנה. וסיפר סיפור מצמרר: ביום או"י באב

תרפ"ט פרצו 'מאורעות תרפט', בהן טבחו הערבים ביהודים בכל הארץ. עיקר הטבח היה בחברון, בה נרצחו 67 יהודים ומתוכם 24 היו תלמידי ישיבת חברון. באותה שבת קודש, רב צבי פסח היה מיועד להיות בעיר חברון, עבור שבת שבע-ברכות של אחד מבני משפחתו, אולם מכיון שנכדו ר' יעקב היה לו הברית שלו בו ביום בשבת קודש, לכן נשאר בעיה"ק ירושלים, וזב זכה שהוא והרבנית נצלו חייהם ולא היו אז באותה שבת בחברון. ופעם גילה לנכדו - כי מצד אחד חייו ניצולו מכח הברית שלו - אולם מצד שני יש לו כאב לב אודות מה שהרגיש אחראי אחד מאלו שנרצחו.

כי הנה מבין ה-24 בחורי תלמידי ישיבת חברון, למד בחור אמריקאי, מפילידלפיה. אביו של הבחור היה פעיל יהודי חשוב בארה"ב והוא ואשתו חשש לגורל בנם בעיר המעורבת ביהודים וערבים. ההורים דרשו מראש הישיבה הגרמ"מ אפשטיין לשלוח את הבן חזרה לאמריקה ואולם הוא חשש לעתידו הרוחני של הבחור. הרב אפשטיין פנה אל הגרצ"פ פרנק שיכתוב להורים וירגיע את חששם. ואמנם הרב הבטיח להורים כי הוא אחראי לגורל הבחור ואין מה לדאוג, כי באמת היה שם יהודי שהיה מכובד בין הערביים והמצב היה רגוע. אולם מאותו יום שאותה בחור אכן נרצח לא מצא הרב פראנק מרגוע. הוא היה חָדוּר-אשמה שבעידודו נותר הבחור בישיבה עד שנהרג. בכל פעם שהיה עולה הנושא בשולחן המשפחה, היה משתק בכאב שפילח את לבו.

"חלפו כשלושים שנה", סיפר הנכד יעקב פראנק, ופגשתי יהודי שהיה חוקר והיסטוריון לתולדות היישוב היהודי בארץ. כנכד של הרב פראנק פְּבַדְנִי מאד ומתוך הדברים התגלגלתי לספר על הכאב הצרוב בלבו של סבי. החוקר הופתע וביקש להשלים לי את הפאזל. הוא סיפר שאביו של הנער היה משפיע בולט בארה"ב ומינף את האסון כדי לזעזע את הדיפלומטיה האמריקנית על אודות הצביעות של הבריטים השולטים בארץ. הרי מפקד המשטרה הבריטי ראה מול עיניו את הטבח בחברון ולא נקף אצבע לעצור את הפורעים. כתוצאה מהרעש שלו הפעילו האמריקאים לחץ על הבריטים עד שניאותו לשלוח נציב עליון חדש בשם סר ארתור גֶרְנֶפֶל וקופ. הוא האיר פניו לתושבי הארץ והכפיל את כמות הסרטיפיקאטים (אשרות) לעלייה ארצה, עד כדי שנכנסו כ-200,000 מאירופא מחמתו.

"כך נפתחו מעט שערי הארץ בפני עולי פולין שהזדרזו לעלות לפני המלחמה וחייהם ניצלו מאימי השואה, וגם היו תוספת כח משמעותית לכח הלוחם כנגד הערבים בראשית ימי היישוב. אותו חוקר הזכיר באַזְנִי את הפסוק 'בדמיוך חיי': אותו נער הציל בדמו חיי אלפים - הן את אלה שעלו בזכותו וניצלו מאימי השואה והן אלו שניצלו בזכות אותם עולים, בהיותם תגבור משמעותי לכח הלוחם.

"שמעתי את הדברים וצמרמורת חלפה בגופי. החלטתי למהר ולספר זאת לסבא, הרב פראנק. עזבתי את הצבא ותכננתי לעלות באותו לילה לירושלם. אשתי ניסתה להניאני מכך בטענה שבמילא נשבות בירושלם, וכרגיל תלך לבקרו בעשר ומחצה לפנה"צ... אבל בידעי את כאבו החרישי של סבא, התעקשתי לעלות מיד ירושלמה. ביום רביעי בלילה, עלינו לבית סבא, בכבודו ובעצמו פתח את הדלת למרות היותו בן 88, ומזג לנו כוסות תה.

- איככה באת הנה מוקדם כל-כך, כולך עיף ויגע, טרוט-עינים בבגדים בוציים? מדוע חשת כל-כך לבקרני? - - - ואז ספרתי לו את כל הסיפור... הסבא הקשיב בדמע ואמר: "אני מעריך את העובדה שמיהרת, ולא חיכית עד שבת". ביום ששי אחה"צ הותקף לבו של סבא. הרופאים עמלו בביתו לחזקו ולהחיותו, אך לפני השעה 8 בבקר השיב נפש נקי וצדיק את נשמתו ליוצרה... כבר לא יכולתי לפגשו בעשר ומחצה...". ר יעקב סיפר זאת פעם להרבי מליובאוויטש, הרבי הקשיב לסיפור ומיד השיב: "הן זהו מה שאני אומר תמיד: הערך של מעשה טוב הוא עצום ואסור לעכב אותו אפילו רגע אחד! כי נבוא ונחשוב, אלאמלא היית מחכה עד שבת קודש לגלות לזקנך גודל התוצאות הטובות של פטירת החבור, שניצולו 200,000 יהודים מאושוויץ, ובפועל לא היית מצליח לספר לו, כי היה כבר נפטר, הרי כל ימיך לא היית מוחל עצמך שלא הצלחת להרגיע אותו.. ורק בגלל שאמנם הלכת מיד ובזריזות זכית עוד לגלות לו מה ששמעת. והוסיף, כי הנני אומר תמיד לחסידים שלי, הרי ממנה נפשך, אם הענין הוא דבר טוב, עליך לעשותה תיכף ומיד, ואם אינה טוב, הרי גם לאחר ששה חדשים אין לך לעשות את זה.

הסיפור מעורר מאד, שלא לדחות דבר טוב אף רגע, אף מעשה מצות חסד לבשר בשורה טובה להרגיע מישהו - והזמן גרמא, להכין בהכנה דרבה בבחינת "ושמרתם את המצות" שלא להחמיץ המצוות, אלא היום לעשותם תיכף ומיד.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

הסגולה הגדולה לעשירות

בפרשת ויקהל פרק לה (ב) **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לִיקְוֹק כָּל־הַעֲשֶׂה בּוֹ מְלֹאכָה יוֹמָת: וּבִפְרֹשֶׁת כִּי תִשָּׂא פֶרֶק לֹא (טז) וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתֵם בְּרִית עוֹלָם: וּבִפְרֹשֶׁת יִתְרוֹ פ"כ (ט) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכֶתְךָ: וְאַתְחַנֵּן פֶּרֶק הַפְּסוּק (יב) שָׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ: (יג) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֹאכֶתְךָ: (טו) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְאָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה עַל כֵּן צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת.**
א. יש לשאול מדוע כתוב תעשה נקוד צרי תחת התי"ו ולא פתח או קמץ כיון שהאדם עושה את מלאכתו?

ב. ועוד שאל האברבנאל פרשת כי תשא למה בכל מקום שנזכרה מצות השבת נאמר ששת ימים תעשה מלאכה, מה עניין התורה במלאכת ששת הימים הרי עיקר רצון התורה לצוות על שמירת השבת ונמצא שכל הזכרת מלאכת ששת הימים מיותרת?

ג. מהו הלשון שבת שבתון שהוא כפל הלשון?

ד. עוד שואל האור החיים בפרשת כי תשא מהו "לעשות" את השבת וכי בני עושין את השבת הרי רק המועדים תלוי בקידוש החודש ע"י בי"ד אבל שבת היא מקודשת ועומדת מאת השם? וכן אותה שאלה יש לשאול בפרשת ואתחנן שכתוב לעשות את יום השבת.

ה. עוד הקשה רש"י כיצד כותבת התורה בדברות הראשונות והשניות ועשית כל מלאכתך וכי אדם יכול לגמור הכל?

ו. עוד יש לשאול בהקדים שמבואר במסכת שבת דף קיח ע"א אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך וגו' לא כאברהם וגו' ולא כיצחק שכתוב בו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה: ויש לשאול כיצד קשור השכר לעונג שבת מדוע המענג את השבת מקבל נחלה בלי מצרים?

ז. שואל האברבנאל מדוע בפרשת כי תשא ויקהל כאשר התורה מדברת על בניית המשכן חוזרת ומזהירה על שמירת השבת?

ח. עוד שואל האברבנאל פרשת כי תשא מדוע התורה כופלת את האזהרה על שבת, כי הנה אמר אך את שבתותי תשמורו וגו'. וחוזר לומר שנית ושמרתם את השבת כי קדש היא

הסגולה הגדולה לעשירות

לכם מחלליה מות יומת כל העושה בו מלאכה וגו'. ואמר שלישית ששת ימים תעשה מלאכה כל העושה מלאכה ביום השבת וגו'. ואמר רביעית ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וגו' כי ששת ימים.

הטועים בחייהם

רבים וטובים לצערנו לא זכו לחזות בנועם השם ולטעום טעמה של שבת מהיא ולכן קמים ומתקוממים נגד השבת, ורואים בכך כפייה דתית ולא ניתן להם חופש הפעולה, בהיות ומחשבת האדם מן השורה נראה בעיניו כי בעצם התורה אוסרת הכל בשבת ומגבילתו בפעולותיו בשבת עדי מונעת ממנו את העונג שיכל להפיק מאותו יום חופש שיש לו, אולם לו חכמו ישכילו זאת אמרו חז"ל במסכת שבת דף י ע"ב וכן במסכת ביצה דף טז כי זו מתנה שהיית למלך מלכי המלכים בבית גנזיו ונתנה אך ורק לישראל בניו אהוביו, ואילו זר השומר שבת חייב מיתה שמשתמש בשרביטו של מלך, והמציאות מוכיחה הרי בעולם יש שני דתות מלבד ישראל והן האיסלם והנצרות ומעניין שהאסלאם בחרו ביום שישי והנצרות ביום ראשון ורק עם ישראל ביום השביעי בגלל שלא נתן את היום הזה רק לעם ישראל בלבד. וכאשר נעמיק להבין את גודל המתנה של השבת נשכיל להבין עד כמה הבורא והיוצר את האדם יודע את הטוב ביותר שיכול להיות לו ולבני משפחתו מיום השבת, עד שבלעדי השבת חייו וחיי בני משפחתו אינם חיים ולא ראו אור רוגע ושלוה ועונג מימיהם, ועל כך נאמר כי עונג השבת מעין עולם הבא, ואף גם זאת היא מקור הברכה וההצלחה של האדם בחייו ועסקיו, ורבים אשר התחכמו לפגוע ביום השבת והתמוטטו כל עסקיהם כמגדל קלפים למרות כל החוסן שהיה נראה להם שאין מי שיכול לפגוע בעוצמתם, והשבת תבעה את עלבונה והכל התמוטט. ואין הדברים אמורים רק למחללי שבת אלא כל שאינו שומר שבת כהלכתו מאבד כל ערכה של השבת וכבר הביא המ"ב בהקדמתו דברי היערות דבש שכל מי שאינו בקי בהלכות שבת גם אם ישב על מיטתו כל היום ודאי חילל שבת, ולכן זהירות השבת תלויה ועומדת בסולם הערכים שאדם מציב לעצמו.

הסגולה הגדולה לעשירות

מספרת הגמרא במסכת שבת דף קיט ע"א יוסף מוקיר ומכבד שבת היה. ונקרא שמו כך, שהיה ידוע שמכבד את השבתות כמבואר להלן. ההוא נכרי שגר בשכנותו, שהיה עשיר גדול. אמרו לו החוזים בכוכבים לנכרי הזה וכל רכושך יגיע אל יוסף מוקיר שבת. הלך, מכר אותו נכרי לכל נכסיו. וקנה בהם אבן טובה ויקרה, קבעה בכובעו, כדי לשמור על רכושו מליפול בידי יוסף מוקיר שבת. כשעבר על גשר, הפריחה הרוח את כובעו, וזרקה אותו במים. בלע דג את הכובע עם האבן הטובה שבו. דגו הדייגים את הדג הביאו אותו למוכרו בערב שבת, סמוך לכניסת השבת. שאלו הדייגים מי יקנה דגים עתה בסמוך לכניסת השבת? אמרו להם אנשי העיר לכו והביאו את הדג לגבי יוסף מוקיר שבת, שרגיל לקנות. ואכן קנה ומצא בתוך הדג את המרגלית ומכר אותה בשלוש עשרה דינרי זהב אמרו בזכות שמכבד את השבת זכה לעושר.

הסגולה הגדולה לעשירות

עוד סיפר רבי חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא, והביאו לפניו שלחן של זהב, כובדו משוי ששה עשר בני אדם. ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו, וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו, ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים, וכשמניחים אותו אומרים [תהלים כד] "לה' הארץ ומלואה". וכשמסלקין אותו אומרים [תהלים קטו] "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם". אמרתי לו בני, במה זכית לכך? אמר לי: קצב הייתי. ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי: זו תהא לשבת. אמרתי לו אשריך שזכית, וברוך המקום שזיכך לכך.

מנוחת השבת גדולה מבניין השראת השכינה

לזאת מבאר האברבנאל כי לזאת כותבת לנו התורה שמירת השבת בתוך ציוי בניית המשכן בכדי שנבין ונפנים את גודל מעלת השבת, שאפילו בזמן בניית המשכן בכדי שהקב"ה ישרה את שכינתו בנינו שאין ספק בגודל החשיבות והצורך שבדבר, ובפרט אחרי חטא העגל שכביכול נסלקה שכינה מבניהם, למרות זאת התורה מצוה לא לחלל את השבת למרות שיתעכב בניית המשכן, כי מעלת השבת גדולה אפילו מבניית מקום השראת השכינה.

מדוע כתבה התורה תעשה בצרי, וכל מלאכתך

ובזה נבוא לביאור הפסוקים. המאמין ובוטח בהשי"ת יודע שכאשר מגיע שבת הוא נצרך להפסיק ולהתנתק ממלאכתו כאילו הכל כבר נעשה, וזהו שכתוב בשמות פ"לה (ב) ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לידוד כל העשה בו מלאכה יומת: ודקדקו המפרשים מדוע כתוב תעשה בצרי כאילו נעשית מאליה ולא בקמץ שהאדם צריך לעשות? אולם התורה מלמדת אותנו כי צריך האדם להגיע לאמונה כזו שיבין שבעצם מלאכתו נעשית ע"י השי"ת וכל מעשיו אינם אלא השתדלות כמו במן ורק עי"ז יכול לשמור את השבת כראוי. וכ"כ רש"י על שמות פרק כ פסוק ט ועשית כל מלאכתך כשתבא שבת יהא בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא):

המוסיף מחול על הקודש עושה אותו זמן שבת

ובזה נבא לביאור הלשון לעשות את השבת, תירץ האור החיים שני פירושים בשמות פרק לא פסוק טז וז"ל בתירוץ שני. עוד ירצה באומרו לעשות את השבת כי מה שמוסיף מחול על הקדש יסכים ה' לקרותו שבת ונמצא זה האיש עושה שבת ממש כי שעות מיום ו' וגם שעות מיום א' שהם חול בני ישראל עושים אותם שבת: ונלע"ד להוסיף לפי"ז ליישב בזה גם הלשון שבת שבתון שיש שבת בראשית ויש שבתון שהאדם עושה בזה שמקדים את קבלת השבת והופך את זמן החול לקודש ונקרא בשם שבתון כי הוא קטן לעומת השבת.

ביאור הבא"ח כיון שמוסיף על השבת אין גבולות לשבת

וכתב מרן הבא"ח לתרץ מדוע המענג את השבת זוכה לנחלה בלי מצרים, בספרו בניהו בן יהוידע על שבת דף קיח ע"א וז"ל כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים. נראה לי בס"ד מדה כנגד מדה, כי השבת יש לו מצרים ידועים מאתו יתברך, שהוא תחלת

הסגולה הגדולה לעשירות

שעה א' מן לילה עד סוף שעה י"ב של היום, אך ישראל על ידי תוספות שבת שמקדימין ומאחרין עושין אותו כדבר שאין לו מצרים, כי זו התוספות היא שבת גמור, אך אין לה שיעור ידוע פעם בא בקצרה פעם בא בארוכה, ולזה אמר כל המענג את השבת בתוספות שעושה לו מלפניו ואחריו שאז אין נעשה בו מצרים ידועים, לכך מדה כנגד מדה יזכה לנחלה בלי מצרים:

מדוע זוכה לנחלה בלי מצרים כיון שעושה גבולות למחשבה

עוד אפשר לבאר מדוע השומר שבת זוכה לנחלה בלי מצרים, כיון שמטבע האדם שגם כאשר נכנס שבת ונאלץ להפסיק מלאכתו אבל את מחשבותיו קשה להפסיק וממשיך ביום שבת לתכנן מה לעשות אחרי השבת, אולם המאמין שהכל תלוי בקב"ה ולא במעשה ידיו מתגבר על עצמו ורואה כאילו כל מלאכתו נגמרה כפרש"י ואינו נצרך למחשבות יותר, נמצא עושה גבול לא רק למעשיו אלא אפילו למחשבותיו, וכיון שעושה גבולות לכבוד השבת למחשבה שאין לה גבולות מקבל שכר בלי גבולות, וי"א מצרים היינו מועקות ודאגות שכיון שהסיר מחשבות מליבו הקב"ה מסיר ממנו כל דבר שמיצר ומדאיג אותו.

מדוע חזר שלושה פעמים ללמדנו שבת מעין עוה"ב

וכן שמעתי מרבה של העיר נהריה הרב מטייליס שליט"א שהביא בשם הרב פרנק זצ"ל רבה של תל אביב לבאר כי בני" לאחר שראו את משה רבנו עלה לשמים שלוש פעמים וחזר אליהם דבר שלא נעשה ולא שייך אצל שום נברא בודאי הם הסתקרנו לדעת מה הולך בשמים כיון שהאדם רק עולה לשם ואינו יורד בחזרה כך שאי אפשר לדעת מה מתחולל בשמים, למשל היום עולים לחלל כמה מסקרן לראות מה הם ראו ומה יש שמה ק"ו בשמים, והנה משה רבנו מכנס את בני ישראל ואומר להם אם רוצים לדעת מה הולך בשמים ומה עשיתי שם במשך מאה עשרים יום, תשמרו את השבת שהוא מעין עוה"ב ועי"ז תדעו מהו התענוג של עוה"ב ולכן חוזר ומשנן להם על שמירת שבת שהיא מקור הברכה.

שבת יותר מעוה"ב

ויש להוסיף שמבואר במסכת כתובות דף קג ע"א ת"ר בשעת פטירתו של רבי, אמר לבני אני צריך, נכנסו בניו אצלו. אמר להם הזהרו בכבוד אמכם, נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה, וכו' נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה. מאי טעמא? כל בי שמשי הוה אתי לביתיה, ההוא בי שמשא אתאי שבבתא קא קריה אבבא, אמרה אמתיה שתיקו, דרבי יתיב כיון דשמע שוב לא אתא, שלא להוציא לעז על צדיקים הראשונים. ופרש"י שם וז"ל נר יהא דלוק במקומו אצל השולחן כמו בחיי דכל ע"ש היה בא לביתו משנפטר כדלקמן. בי שמשי ערב שבת שלא להוציא לעז כו' לומר לא צדיקים היו שלא היה להן רשות לבא לביתם כמו רבי.

שאלה על המעשה עם רבי יהודה הנשיא

ושאל מעלת ידידנו הרה"צ אלעזר בן דוד [של"ט"א] זצ"ל כיצד אפ"ל שבזה הוא מוציא לע"ז על הצדיקים שאינם באים לעוה"ז והרי הן נמצאים תחת כנפי השכינה ונהנים מזיו השכינה ומה יכול להיות יותר גדול מזה ואדרבא לרדת לעוה"ז ולהפסיד את ההנאה מזיו השכינה זה הרבה פחות? **התשובה:** אלא מכאן מוכח עד כמה מעלת שמירת השבת בעוה"ז יותר מעוה"ב ולכן יש בזה לע"ז על הצדיקים שאינן יכולים לזכות לזה, ולענ"ד יש להוסיף למרות שבמתים חופשי ואין לו בזה שום מצווה שיש עליה שכר, אך מכל מקום עצם עשיית רצון השי"ת הוא מעלה גדולה יותר מהנאת עוה"ב אחרת רבי לא היה מוותר על זה לטובת זה.

דווקא השביתה המוחלטת היא העונג

ולכן דווקא אותה שביתה מוחלטת מכל מלאכה כמבואר בתורה וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחרמך וינפש בן-אמתך והגר: היא שנותנת את הרוגע והשלווה בנפשו של האדם וחש בחוש ברור את עונג השבת, מאחר ומטבעו של אדם לפעול ולעשות הרי ברגע שיש היתר לפעול כבר לא יזכה לאותו אושר תענוג ושמחה הוא ובני ביתו, בהיותו מנצל זמנו ועוסק להשלים צרכיו כך שאין לו את האפשרות ליהנות מהשבת ולא לשבת בחיק משפחתו וכמו כן כל בני ביתו כל אחד יעסוק במלאכתו והתוצאה הרת אסון כי אין יום המחבר את המשפחה ולא את בני ביתו אלא השבת, והמחזה שיראה בבית כזה יהיה שכל אחד נמצא בעיסוקו אחד בבגדי ספורט ואחד בבגדי עבודה ואחד בבגדי שינה וכן על זה הדרך, לעומת משפחה השומרת שבת כאשר יושבים סביב שולחן שבת וסועדים יחד בתבשילים מיוחדים ולבושים כבני מלכים ומתענגים בתענוגים כל אחד כפי הערב לחיכו ושרים מניגוני השבת ואף המוסיפים לכך דבר תורה על הפרשה, הרי אין שמחה והנאה גדולה מזו לכל בני ביתו ומשפחתו. ועל כך נאמר טעמו וראו כי טוב כי זה מעין עוה"ב.

וכבר המשיל החפץ חיים את משלו בעניין השבת

וכתב במשלי הח"ח סה: בעירו של החפץ חיים היה סוחר אחד שהיה מאחר לסגור חנותו בע"ש ובמוצ"ש היה ממחר לפתוח, הוכיחו הח"ח ואמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לאותו גוי כפרי שלא ידע קרוא וכתוב והיה מביא את סחורתו לשוק מדי שבוע והיה מוכר אותה לסיטונאי וכדי לדעת כמה שקים הוא מוכר לסוחר היה מוריד את כובעו ועל כל שק שמוריד שם הקונה מטבע, ואח"כ סופרים את המטבעות ויודעים את מספר השקים, בדורך אחרת יכול הקונה להערים עליו אבל כשהקונה בעצמו שם מטבעות אין חשש שיגנוב אותם, והנה הכפרי מוריד שק והסוחר שם מטבע עד שהכובע נתמלא במטבעות, הכפרי חיכה עד שהסוחר לא ראהו ולקח חופן מטבעות ושם בכיסו, והסוחר אף שהרגיש בו עשה עצמו כלא ראהו ואמר בלבו שיבוסם לו הלא מעצמו הוא גונב, ואחרי שהוריק כל העגלה ספר את המטבעות ושילם לו בהתאם והכפרי הלך שמח בהרגשה שרימה את הסוחר, בחזרתו לכפרו סיפר לחבריו איך רימה את הסוחר וגנב ממנו חופן מטבעות, טיפש צעקו עליו חבריו הלא מעצמך גנבת ועל כל מטבע שגנבת הפסדת שק, אמר הח"ח לסוחר

הסגולה הגדולה לעשירות

הלא כל ששת הימים מתברכים מהשבת ככתוב בזוהר "כל שיתא יומין מניה מתברכאן" וכל שמאריכים את השבת הברכה שורה ביתר שאת לששת הימים ואילו אם מקצרים את השבת גם הברכה מתקצרת כך שכל רגע שאתה מקצר מברכתך והצלחתך אתה מקצר:

הרמז בתקנת חז"ל לאכול דגים בשבת

וכתב בספר לקח טוב יש המוצאים במה שאחז"ל לאכול דגים בשבת רמז לענין הנזכר כידוע ישנם דגים הניזונים מבליעת דגים אחרים הקטנים מהם הדג הגדול רודף אחרי הדג הקטן וכשהוא משיג אותו הוא בולע אותו, לפי"ז צריך היה הדג הבלוע להיות מונח במקביל בבטנו של הבלוע זנבו של זה בצד זנבו של זה וכן הראש של האחד כנגד ראשו של השני, וראה זה פלא כאשר מבתרים את בטן הדג מוצאים כי הבלוע מונח כאשר ראשו כלפי פנים הפוך לכאורה מאופן בליעתו, מכאן יש ללמוד שאמנם כן הדג הגדול רדף אחרי דגים אחרים כדי לבלעם אלא שבסופו של דבר הוא ניזון לא מאלה שהוא עצמו טרח עליהם אלא מן המזון אשר הקרה הקב"ה לפיו הדגים אשר שטו לעומתו וכאילו במקרה נכנסו לתוך פיו הם היו בסופו של דבר טרף לשיניו.

מעשה עם החפץ חיים שהשבת מקור הברכה

בספר "דרכי מוסר" מביא מעשה ששמע מפי החפץ חיים זצ"ל פעם אחת הגיע החפץ חיים לעיר צרניקוב ושמע שיש בעיר יהודי בעל בית חרושת המעסיק פועלים יהודים בשבת, נכנס הח"ח ודיבר עמו שיפסיק את העבודה בשבת, ענה לו אותו אדם אני מרויח בכל יום ארבעת אלפים רובל וכי רוצה אתה שאפסיד כתוצאה מן השביתה בשבת סכום כ"כ גבוה, אמר לו הח"ח שאינו צודק כלל בחשבונו ואם ימשיך לחלל את השבת הוא עלול להפסיד את כל בית החרושת, ונימק דבריו דהנה התורה רוצה להזהיר את האדם על שמירת השבת מדוע מצווה עליו "ששת ימים תעשה מלאכה" ציווי שאינו נוגע לעצם הענין, אלא נתכוונה התורה לומר לאדם אם רצונך שתהיה לך פרנסה במשך ששת ימי המעשה עליך לשבות ביום השביעי, אבל אם לא תשמור על קדושת היום השביעי אז גם בימי השבוע לא יהיה לך מה לעשות, לשמע הדברים ענה לו האיש בלעג מה הרב חושב וכי פסוק בחומש יעמיד את בית החרושת שלי ללא עבודה עשרים וארבע שעות בכל שבוע, זמן קצר אחרי השיחה שהיתה בין הח"ח לבין בעל ביהח"ר נכנסו הבולשביקים לרוסיה ובין שאר פעולותיהם החרימו את כל בתי החרושת שהיו בבעלותו של אותו האיש, הוא עצמו הצליח בדרך נס לברוח בעירום ובחוסר כל ולהנצל ממות, בראותו את אשר עבר עליו נזכר בדברי הח"ח ומיד הריץ לו מכתב והודה ואמר עכשיו אני רואה שדבריו צודקים ואמיתיים אכן יש בכוחו של פסוק בחומש לשתק את בית החרושת.

מעשה שהיה כיצד ניצל רכושו בזכות שמירת השבת

סיפור נפלא סיפר ת"ח נאמן לראות בחוש ששמירת השבת היא המביאה את מקור הברכה וח"ו להיפך, בימי נעוריו היה אביו מבוני עיר מסויימת בארץ ישראל הוא בנה את עשרים הבתים הראשונים בעיר הזאת, מקום מגורי אביו היה אז העיר יפו ההשקעה

הסגולה הגדולה לעשירות

הגדולה ביותר בבנין היתה אז המלט לבטון כי הוצרכו לקנותו ולהביאו מחוץ לארץ תמורת הון רב, הלה הזמין כמות גדולה של מלט המלט הגיע ביום ששי אחד שבתחלת הקיץ בחביות מגולות, והנה אחרי הצהריים של אותו יום שישי כשכל המלט היה כבר מונח בשטח של הבניה והפועלים כבר חזרו לעיר מגוריו יפו נתקדרו השמים בעבים ובכל רגע היה עלול לירד גשם זלעפות, הופיעו הפועלים אצלו בבהלה והזהירוהו אודות כמות המלט הגדולה הנמצאת בחביות מגולות במקום הבניה ואם ירד עליהם המטר יתקלקל לגמרי וההפסד בממון יהיה בל יסוער ואין לו ברירה אחרת למען הצלת ממונו אלא שהם יסעו לשם עם עגלות טעונות קרשים לכסות את החביות היטב, אולם כפי הזמן שנותר להם עד שבת בודאי לא ימלטו מחלול שבת חס ושלום, והיות שהוא היה איש ירא אלקים ענה להם נחרצות אני אינני מוכר את השבת תמורת כל הון שבעולם וכן אני מזהיר ששום יהודי לא יחלל את השבת עבורי גם לא בכדי להציל את כל רכושי שעלול לרדת לטמיון, ואמנם בליל שבת ירדו גשמים עזים בארץ כך שהדבר היה ברור שכל הרכוש הגדול נאבד ונפסד, אולם יהודי יקר זה ערך את שלחן השבת שלו בפנים מאירות שר את הזמירות כרגיל למד חומש ורש"י ועסק באמירת תהלים כהרגלו כאלו שום דבר לא קרה ולא יקרה כפי שאכן הורו חז"ל שבשבת על האדם להרגיש כאלו "כל מלאכתך עשויה" רק בצאת השבת לאחר שהבדיל על היין החל לבו נוקפו על ההפסד הגדול באבוד הכמות הגדולה של המלט שעלתה לו בדמים מרובים ויגיעה רבה ועכשיו ירד הכל לטמיון, מיד נטל עגלה לנסוע למקום הבניה אולם כשהגיע לשם הופתע ונדהם ממראה עיניו כל החביות המלט שלו היו מכוסות היטב בקרשים ופחים ואבנים כראוי וכיאות ולא נגרע ממנו דבר, הוא לא האמין למראה עיניו ורצה למשש את הנס בידיהו הוא תחב ידו לתוך המלט והנה הוא יבש וטוב לשמוש, וחשב בדעתו מי יודע אולי נשלחו מלאכי עליון לשמור על השקעתו הגדולה ולכסות את חביות המלט השיכות לו שלא יוזקו במטר, לאחר מכן נודע הדבר שאנשי חברת סולל בונה אמנם שלחו אנשים לכסות את חביות המלט שלהם אך בחשכת הלילה הגיעו הפועלים לשטח הבניה השייך לו וכיסו את החביות שהיו שייכות לו במקום לכסות את החביות של סולל בונה וכך ניצל רכושו ושומר מצוה לא ידע דבר רע על דרך הכתוב באיוב כז יז "יכין לרשע וצדיק ילבש".

עוד מעשה בארה"ב

לאחרונה הופץ הסיפור על שני אחים אשר יש להם עסק של זהב ויהלומים כמובן שהמקום מוגן בכספות ואזעקה עם חברת שמירה, והנה פרצו למקום בערב שבת ומיד זה מצלצל אליהם לביתם דבר המבשר על פריצה כמובן נכנסו למתח מה לעשות והחליטו להמתין אך שוב מהחברה מצלצלים הלוחך ושוב לאחר הדלימה הקשה מה לעשות החליטו יהיה אשר יהיה לא מחללים שבת למרות שזה כל הונם וערכו שולחן שבת בשירים ותשבחות ובטחו שזכות השבת תעמוד להם, ואכן במוצ"ש תיכף נסעו למקום כמובן היה פרוץ והם נכנסו ראו שכל הזהב שהיה בחלון הראוה נעלם אך חששו שהעיקר בכספת מה קרה נכנסו בחיל ורעדה שלא יראו מחזה שלא יוכלו לעמוד בו אבל לפליאתם לא נגעו

הסגולה הגדולה לעשירות

בכספת והודו לקב"ה, ובעודם בודקים הגיעה המשטרה הזדהו שהם בעלי העסק, והמפקד סיפר להם שהם תפסו את הפורצים והכל נמצא בידם אבל חייבים לומר להם שאותם שודדים פרצו מלמעלה ותכננו להטריד אותכם עד שתגיעו בכדי לתפוס אותכם ולא לאלץ אותכם לגלות הקוד ולרצוח אותכם, המזל שלכם שלא הגעתם ובנתיים תפסנו אותם כך נצלתם, רק אז התברר להם שבגלל שמירת השבת ניצל כל רכושם וגם חייהם. זה כוחה של שבת כי אשמרה שבת אל ישמרני.

מוסר השכל

החכמנו מהדברים להבין ולהשכיל כי השבת היא לב העם היהודי, וליבה של כל משפחה מאושרת, והשבת הוא זמן הרוגע בתוך סערת החיים, ומרבה אהבה ואחוה בין בני משפחתו, כי השבת מלכדת ומאחדת את הלבבות בעונג מעין עוה"ב ואף יותר מכך, ואשרי מי שזוכה להפנים הדברים וכל המרבה בהן הרי זה משובח וכל המענג את השבת זוכה לנחלה בלי מצרים, ורואה שפע ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו, לעומת המחלל אותה נענש ובסופו של דבר תובעת את עלבונה ממנו, ואם נזכה כלל ישראל ישמור את השבתות האלו נזכה שיקויים בנו מאמר חז"ל אלמלי ישראל היו שומרים שני שבתות כהלכתן מיד היו נגאלין.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, ר"מ בישיבת 'אור אליהו', מודיעין עילית

פרשת החודש - ההתחדשות

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֳדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה (יב, ב)
ה'חודש'.

חודש - זה דבר 'חדש'. משהו 'מתחדש' כאן.

- 'וללבנה אמר - שתתחדש'.

הלבנה - לאחר ה'פגימה', שהלכה וגדלה - עד שהפכה ל'העלם' מוחלט, מתחדשת.
'נולדת' מחדש.

והכל 'מתחיל' - מחדש. כל ה'תהליך'. ומכאן - להתקדמות. לגדילה. להתפתחות.

ה'חודש' הזה, ה'התחדשות' הזו - הוא 'לכם'. יש כאן 'מציאות', שניתנה - 'לכם'. לנו.
לעם שלנו.

והוא גם - 'ראש חדשים'. ה'ראש' - של כל ה'התחדשויות'.

מה זה אומר לנו.

וההמשך - 'קחו לכם איש שה לבית אבות'.

- קרבן פסח.

זה כבר שייך - לחג הפסח עצמו. ל'יד בניסן'. לא ל'חודש', לכאורה.

אבל יש 'שייכות', בין הקרבן - ל'חודש'. אחרת הוא לא היה מוזכר מיד לאחר הפסוקים
הנ"ל.

מה 'כתוב' כאן.

*

רפורמה

בחג הפסח ה'מקורי', שהיה 'אז', היו ניסים רבים. רבים מאוד.

אפילו כאן, בתחילת פרשת החודש, נצטוונו לעשות משהו - שהפך לאחד הניסים הללו,
ומהגדולים שבהם:

- 'וזהיה לכם - למשמרת'.

למשך ארבעה ימים, האלוהים ה'אדיר' של מצרים - נאזק אחר כבוד, למיטה.

- וכולם ראו את זה.

הוא גם נבדק ממום, כדי להקריבו - לפני האלוקים האמיתי. ממש סוג של 'רפורמה'. אולי אפילו 'הפיכה'.

ובדיוק על זה, היה משה אומר בעבר - 'הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו' (שמות ח, כב).

התגובה הטבעית ל'הפיכה משטרית' כזו, היא אגרוף מונף. ועד כדי 'יסקלוננו'.

אפילו שמואל הנביא, כשה' שולח אותו להמליך מלך אחר במקום שאול - חושש. הוא אומר לה' יתברך, שהוא - נזכיר לעצמנו - כל יכול: 'איך אלך, ושמע שאול - והרגני' (שמואל א, טז, ב).

- האם יש ל'כל יכול' מעצור מלהושיע?? ממה שמואל חושש?

ועוד ה' מסכים איתו! הוא אומר לו - 'עגלת בקר תיקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי'.

אז זה ברור, שאין לה' מעצור מלהושיע.

אבל יש הנהגה כזו, שלהינצל מ'בעל בחירה' - זה לא פשוט בכלל. כשאדם נכנס למצב שהוא תלוי באדם אחר, אז צריך זכויות גדולות מאוד כדי להינצל. וכדאי למצוא איזון תחבולה - כדי 'לברוח' מהבעיה. כמו שמואל. 'עגלת בקר תיקח בידך'.

אז גם ישראל, כשהם הכניסו את אלוהי מצרים ל'מעצר בית' - זו היתה סכנה ממשית. אמיתית. 'התגרות' גדולה מאוד - באדוני הארץ. באדונים שלהם עצמם, עד לא מכבר.

וכשה' אומר להם לעשות זאת - הוא בעצם אומר להם, שיהיה כאן נס גדול. נס כנגד 'בעל בחירה'.

*

ההתחדשות

כל זה, מיד לאחר - 'החודש הזה לכם'.

וה'התחדשות' הזו, היא 'ראשון'. ראשונה.

היינו - ה'תמצית' של כל ההתחדשויות שיבואו לאחר מכן.

ככה זה 'ראשון'. ההתחלה. ה'תכנון' הראשוני, בו נמצא 'הכל'. ה'מחשבה תחילה' - של ה'סוף מעשה'.

זו מציאות - שהתחדשה אז: חידוש - הלבנה.

ה'מציאות' של ה'לבנה' עצמה, הפיזית, ועצם היחס בינה לבין ה'שמש' - זה עוד מבריאת העולם. כך גם כל התהליכים העוברים על הלבנה.

כאן, ישראל 'קיבלו' משהו - שה'מקביל' אליו, זו הלבנה.

- את השכינה הקדושה.

היא 'נכנסה' אל תוכנו. 'נזרעה' בנו. תחילת ה'ושכנתי בתוכם'.

והיא - 'מתחדשת'. יש בה 'תנועה', כל הזמן. היא גדלה - ומקבלת את אור השמש בעוצמה רבה, ו'מאירה' אותו לכאן; והיא גם קטנה, ומקבלת פחות. ועוד פחות. ועוד פחות. עד - שהיא נעלמת לגמרי.

השכינה הקדושה, מקבלת את האור של קודשא בריך הוא. היא 'מתייחדת' איתו, ומקבלת את שפע אורו.

אנחנו, ביחד איתה. מתחדשים. גדלים והולכים. וגם נפגמים. ואז האור הולך ונעלם. וחוזר חלילה.

*

סטירת לחי

ה' אומר לנו - החודש הזה, ההתחדשות הזו, היא - 'לכם'.

- הלבנה הזו. שמתחדשת. היא - בקרבכם. במציאות שלכם.

ואולי כאן - מיד לאחר 'החודש הזה לכם' - מופיעה אחת ההוכחות הטובות ביותר לכך. אני כאן - איתכם ממש; וכנגד כל דבר. אפילו כנגד בעל בחירה. יש לכם ארבעה ימים להרגיש את זה.

ואלו ארבעה ימים - קשים, מצד אחד; ומלאי התחברות לה' יתברך - מצד שני.

קשים - כי היה זה לאחר מאות שנות עבודת מחפירה ומשפילה. כעת, כבר לא היה את מי 'להשפיל'. הם היו הכי 'למטה' שיכול להיות. זה כבר היה ב'דם' שלהם. ביגנים'.

הראש היה כבר 'נכנע' מעצמו. העינים היו רואות רק את הנעלים של המצרים. הם לא העיזו להסתכל יותר 'למעלה'. האוזן היתה מצפה לפקודה הבאה, או לצרחה הבאה; והגו הדווי - להצלפה הבאה. הם לא הכירו חיים אחרים.

וכאן הם נדרשים - לשפשף את היד היטב, ו'להרים' סטירת לחי - הגונה ומצלצלת - היישר אל לחיו של אותו אדון/צורח/מצליף לשעבר. ובעוצמה אדירה. להשאיר שם סימנים של אצבעות.

- וזה נגד הטבע. נגד כל הכוחות הפנימיים. 'הפוך' לגמרי. סוג של 'שבירת המידות' - ובעוצמה הכי חזקה.

ומצד שני, ואולי מאותו הצד - זו התחברות חזקה מאוד לה' יתברך.

כי כשהם היו כבר בעיצומה של אותה סטירת לחי, והמצרי החזק, האדיר, האדנותי, והמפחיד כל כך - הפך לאיזה 'דג' מסכן, אז משהו השתנה בנפשו הדוויה של היהודי העלוב דאז.

הוא 'חווה' - ובעוצמה - שיש מישהו חזק, ואדיר, שנמצא איתו ממש. שאפשר להישען עליו. שאפשר להחזיק בו, להתחזק בו. הוא הרגיש - שפתאום יש לו איזה 'שמשון הגיבור' פנימי - ש'מאבטח' אותו תמיד.

- זהו כח אלוקי, אדיר ועוצמתי, שנמצא בקרבנו. ברוחנו. בנפשנו. שנמסך בדמנו.

וכל ה'בעלי בחירה', איך אומרים היום - 'שיקפצו'.
צריך להיזהר, גם היום. כמו שמואל הנביא. אבל יתכן, שכאן - בתחילת ה'התחדשות',
בתחילת ה'קשר' הנפלא הזה - ה' רצה להוכיח לנו משהו.
- וזה תמיד קיים! הקשר הזה - הוא עד היום, עד הרגע הזה ממש; וגם ברגע הבא.
ואם נכיר בו - הוא מסוגל 'לאבטח' אותנו, גם היום. ובאותה העוצמה - ואפילו הרבה
יותר ממנה.

*

ההתחלה

אז חג ה'פסח', מתחיל בעצם - מראש חודש.
את ההגדה, קוראים רק בליל הסדר. כך כתוב שם: 'יכול מראש חודש, תלמוד לומר -
בעבור זה'. רק בלילה שבו מצה ומרור מונחים לפניך.
אבל - 'יכול מראש חודש'; היה 'צד' כזה.
כי המציאות הזו, של עם ה' - החלה להיווצר כבר אז. כבר כשה'חודש' הזה - ניתן 'לכם'.
לנו.

הכח האדיר הזה, שחשנו אז - בשרשרת הניסים, כל כולו - בגלל ה'חודש' הזה, שניתן
לנו. שנהיה חלק מאיתנו. שנמסך בדמנו.
שוב - זו השכינה הקדושה.
ועבורה - אנחנו מוגנים. ושמורים. ונושעים.
- היא העיקר.

ומאחר ואנחנו הפכנו להיות ה'מקום' שלה - אז גם אנחנו 'שם'.
וזו, אכן, ה'תמצית' - של כל החדשים. של כל ה'התחדשויות'.
- של כל המציאות שלנו, כעם ה'.
כל התהליכים הללו, של השכינה הקדושה שבנו, 'מרוכזים' בתמצית - בחודש הזה.
נמצאים בו ב'מחשבה תחילה'.
זו ההתחלה - שבה מונח כל ההמשך. זו יצירת ה'כיוון' הנכון.

*

בעיה - או פיתרון?

אנחנו 'עם קשה עורף'.
ולכאורה - זו עיקר הבעיה שלנו. זו הסיבה של חטא העגל. כך משמע (עי' שמות לב ט,
וע"ע בפל"ג פ"ג ופ"ה).
מענין, שזה גם הפיתרון לבעיה:

- 'ילך נא ה' בקרבנו - כי עם קשה עורף' (פל"ד פ"ט).

אז זו הבעיה - או הפיתרון??

- זה שניהם.

לדוגמא - אבא. כשהוא מרוגז. 'רותח'.

וה'לבה' הזו, יוצאת בשאגה: תגיד לי, האוזנים שלך סתומות?? כמה פעמים אמרתי לך לא להתקרב לשם?!...!

נגדיר מה 'הרתיח' אותו: ה'להתקרב לשם', והאוזנים - שאינן שומעות.

וכשזעמו של האב שוכך קימעה, אז הבן פונה אליו ב'מענה רך':

- אבא יקר. אני לא יודע מה קורה לי. אני מרגיש שהאוזנים שלי באמת סתומות. שאני רוצה להתקרב ל'שם', ולא יודע מה עושים עם הרצון החזק הזה. בבקשה - תעזור לי. אני לא מצליח ככה.

אז אם הוא באמת 'אבא', ולא רק ה'בוס' של הבית - זה יעבוד. ועוד איך.

- אפילו שהוא חוזר על אותם הדברים שהרגיזו את האבא! ובדיוק מוחלט!

נזהו משל בלבד, שבא להמחיש - שאפילו בשר ודם, עם ה'אמוציות' של בשר ודם, מסוגל להירגע לחלוטין באופן זה. ואין כל השוואה חלילה ל'ויחר אף' של מעלה. חלילה!!]

כי אם ה'שם' זה הנושא, שאסור 'להתקרב' אליו, אז באמת אין הבדל מי אומר מה. זה תמיד מרגיז.

אבל אם מדובר - באב ובנו; אם העיקר ביניהם - זה הקשר, האהבה; ואותו 'שם', וגם מאה 'שמים' כאלו, לא 'יכבו' את האהבה הזו לעולם - אז כשהאב רואה שהבן רוצה את הקשר, ורוצה לעשות את רצונו, והוא רק לא מצליח - זה משהו אחר לגמרי. זה יחס אחר לגמרי.

- כך, אפילו המילים הכי 'מרגיזות' - הופכות למילים של קשר חם ואוהב.

*

המעין השחור

ויתכן לומר עוד.

'קשה עורף', זה כשה'עורף' - קשה. לא מוכן לזוז מילימטר. לא מוכן לשנות כלום מה'כיוון' אליו הוא פונה, ולהסתובב ל'צד השני' לרגע אחד.

- ומהו ה'כיוון' הזה?

מאות שנים של 'גוי בקרב גוי', 'שתלו' בעומק ליבם כל מיני 'תובנות'. ודעות. ורצונות. ו'כיוונים'.

וזה לא 'עף' ברגע. קשה מאוד למצוא את ה'פינצטה' המיוחדת הזו, שתצליח לשלוף מבפנים את כל הזרעים הבעיתיים.

נאנו חוזרים תמיד - אין לנו מושג בדרגתם של דור דעה. אנחנו רק לומדים את התורה לפי המושגים שלנו. התורה הקדושה, ניתנה לכל דור ודור - לפי מה שהוא מסוגל להשיג. אז הם חיפשו. וחיטטו. ופשפשו. ניסו 'לדלות' כל חלק רע שבקרבתם, ולמגר אותו. למחוק אותו.

וזה היה קשה. ומסובך. הם עבדו, ולא הצליחו לגמרי. מי כמונו מכיר את זה. עד שנראה לך שהצלחת - פתאום זה חוזר ב'ווריאציה' אחרת. ב'לבוש' שונה. והפעם, זה 'חוזר' בצורה מאוד מאוד קשה:
- העגל.

כמה מאכזב. כמה מתסכל. עד שעבדנו. איך פתאום המעין הדלוח ההוא, השחור משחור, שחשבנו שה'טפוף' שלו פסק לגמרי - פרץ שוב, ובעוצמה חזקה כל כך. הרבה מאיתנו יכולים למצוא את עצמם כאן.
אז מה הפיתרון??

משה רבנו מצא אותו. יתכן אפילו שה' - באומרו 'עם קשה עורף הוא' - 'שם לו את האצבע' עליו.

כי ה'קשה עורף' עצמו, זו אינה בעיה אמיתית; זה רק ה'כח' של הבעיה. דהיינו - כשיש בעיה, אז האדם ה'קשה עורף' - אינו מוכן 'לזוז' ממנה. הבעיה האמיתית היא - מה שיש 'בפנים'. השורש הרע ההוא. ה'קשה עורף', לא נותן לו 'לצאת' משם.

ונגיד, שיש איזה מישהו צדיק - שהצליח 'לשרש' את כל הרע מקרבו. יש לו בפנים רק 'טוב'.

- אז אצלו, 'קשה עורף' - זו מעלה אדירה!
הוא לעולם לא 'יפנה' הצידה. הוא תמיד יהיה 'קשה' - ב'טוב' שבקרבו. באמת שלו. הוא יהיה כמעט 'חסיך' - מכל 'נפילה' שהיא!
השאלה היחידה היא, מה יש 'בפנים'. זה הכל.

*

סימני קריאה

הכח הזה, של 'חודש' - חידוש, שוכן בנו. הוא נהיה חלק מאיתנו.

- אז יש לנו את זה.

אנחנו יכולים - לייצר 'חידוש'!

- וממי?

- מעצמנו!!

אנחנו עצמנו - נהיה החידוש הזה. נהיה אחרים לגמרי.

- לגמרי!!!

אותו 'מעין שחור', זה שאנחנו מתמודדים איתו יום יום, לפעמים גם שעה שעה, יכול להיות - שהוא ייעלם.

- זה אפשרי!!!

צריך כאן הרבה סימני קריאה. קשה לנו מאוד להאמין בזה.

ויש לחוסר אמון זה כמה סיבות. למשל - ייאוש; אמונות פנימיות מגבילות; הרגלים קשים. אבל הסיבה העיקרית היא, שזה לא באמת 'טבעי'.

- זה 'חידוש'!

זה לא ה'טבע' שלנו. ה'מידות', התאוות, ה'משיכות' - הן הטבע עצמו. הנפש עצמה. והברירה ה'טבעית' היחידה היא - להביא איזה 'רוכב', שישלוט על ה'סוס' הפראי שבתוכנו.

וזה קשה. מאוד קשה. צריך עשרות שנים - כדי לתקן מידה אחת.

אז ה'נפש' שלנו - חלשה, אל מול הכוחות ה'מושכים' אותה לכל כיוון אפשרי.

- אבל מה שיש ב'תוך' הנפש שלנו, ה'חודש הזה' - זה מאוד מאוד חזק. הרבה יותר מכל היצרים שלנו.

ניתן בנו משהו, שיש בו כח של 'התחדשות'. אפשרות להיות - 'חדש'. לגמרי.

ואם נכיר בו, ונאמין בו - באמונה שלמה - הוא גם יפעל. ויפעיל. וינקה. ויתקן.

- ו'יחדש'!!

*

עיצוב פנים

נשוב למשה רבנו:

מה הוא מבקש - לפני שהוא אומר 'עם קשה עורף הוא'??

הנה:

'ילך נא ה' בקרבנו, כי עם קשה עורף הוא'.

- 'ילך נא ה' בקרבנו'!!!

מי יהיה אצלנו 'בפנים'? במקום בו נובטים אותם 'שורשים'?

- ה' יתברך!!

אנחנו מבקשים ממנו - בוא. תיכנס. הרי זה ה'מקום' שאתה רוצה בו. הלא 'ושכנתי בתוכם' - זה ממש!! זו אינה 'מליצה' בעלמא!!

וכשתיכנס - בבקשה, 'תסדר' לך שם מקום נוח. 'תאיר' את כל הפינות ה'חשוכות'.
הרעות. הבעיתיות. 'תשפץ' היכן שצריך, 'תחליף' היכן שצריך.
- תייצר מצב, 'תחדש' מצב, שכל ה'פנים' שלנו - יהיה אך ורק 'מקום' עבורך. תעשה לנו
'עיצוב פנים', מקיף ויסודי.

אנחנו 'מזמינים' אותך, ורוצים בך. רוצים שתתקן. שתסדר. שתשכון.
הלא מי שאומר ל'לבנה' שבקרבנו, שתתחדש - זה אתה!
אנחנו אומרים את זה מידי 'חודש' בחדשו:
- 'וללבנה אמר - שתתחדש'!

ואז, כל ה'קשה עורף' שלנו - יהפוך לכח אדיר, שיוביל אותנו איתך - ורק איתך! בלי שום
'פניה' לצד 'אחר' חלילה!

*

שבב כבוי

יתכן שכדאי לנו להוסיף כאן 'הערה'. או 'הארה'.
מעמד הר סיני. קולות וברקים. עשרת הדברות.
לאחר מכן, משה רבנו עולה להר. שוהה שם ארבעים יום וארבעים לילה.
ואז - לוחות ראשונות. 'זיתן אל משה, ככלותו לדבר איתו' (שמות לא, יח).
- ככלותו - 'לדבר' איתו. היו אלו ארבעים יום של 'דיבור'.
ובהמשך. החטא הנורא, ותפילותיו של רועה נאמן.
ואז - עוד ארבעים יום ולילה.
ובאותם ימים 'שניים', משהו משתנה:

'זיהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה... ויכתב על הלוחות את דברי הברית עשרת
הדברים' (שמות לד, כח).

בארבעים יום אלו - היתה 'כתיבה'. זה כבר לא היה 'דיבור'.

נראה, שיש הבדל יסודי בין 'כתיבה' - ל'דיבור'.

כשאני כותב לך משהו - אז אני עם עצמי. חושב. מרגיש. יוצר. כותב. הדף - 'מכיל' את
כל המחשבות שלי. את כל הרגשות שלי.

ואז - הדף עובר אליך. אתה קורא אותו. שוב - אתה מול הדף, לא מולי ממש. אתה תקרא,
ותתרגש, ויתכן גם שתתעורר לאהוב.

אבל בכל התהליך הזה - אין יחס 'ישיר'. יש משהו ב'אמצע': הדף.

בדיבור, לעומת זאת, יש העברת הרגשות - בלי 'אמצעים'. מהנפש שלי - אל הנפש שלך.
ישר וחלק.

יתכן, שזו הסיבה שהדיברות הראשונות - ששמענו אותן מפי הגבורה - נקראות 'נשיקות פיהו' (שיה"ש א, ב. ועי' ביאורה"ג שם).

אלו היו נשיקות. אחת ועוד אחת. משהו 'ישיר', בלי אמצעים.

וכשיש נשיקה - אז יש משהו 'בינינו', שמאחד אותנו. ה'אויר' שבפה, מתחלק לשנים. האחד - אצלו יתברך, והשני - אצלנו.

וזה הדדי:

האויר שלנו - גם מתחלק.

הכל הכל 'כביכול'; אבל אם נצליח להבין את המשל - אולי נוכל להשיג מעט מן המעט מהאהבה העצומה שבינינו לבין ה' יתברך.

אז ב'מהדורה הראשונה', היה - 'דיבור'. היו 'נשיקות פיהו'.

וכשה'כלה' (עי' שבת פח:): פגעה כל כך ב'חתן'; כשהיא פנתה לכיוון 'אחר' - אז גם הקשר הישיר הזה, של ה'דיבור' - נפגם.

קשה להסתכל 'ישיר' בעינים. קשה. זה מאוד מביך. אין קשר 'חלק' שמאפשר את זה.

וכדי להבין כמה הקשר ה'ישיר' חשוב, נעיין בדברי חז"ל - המובאים במשנה ברורה (קכה, ה):

'כתבו בשם ספר היכלות ז"ל. ברוכים אתם לד' שמים ויורדי מרכבה, אם תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישים ואומרים קדוש קדוש קדוש. ולמדו אותם, שיהיו עיניהם נשואות למרום לבית תפלתם, ונושאים עצמם למעלה.

כי אין לי הנאה בעולם, כאותה שעה שעיניהם נשואות בעיני, ועיני בעיניהם. באותה שעה אני אוחו בכסא כבודי בדמות יעקב, ומחבקה ומנשקה, ומזכיר זכותם וממהר גאולתם'.

- 'אין לי הנאה בעולם כאותה שעה - שעיניהם נשואות בעיני, ועיני - בעיניהם!!'

לכאורה, הקשר של 'עין בעין' - דומה מאוד לאותו ה'דיבור'.

ובדברי חז"ל אלו, אנו מוצאים - שהקשר הזה לא 'נעלם' חלילה.

- הוא קיים. ואפשרי. וה' רוצה בו. ו'אין לו הנאה בעולם' - כמו בשעה שאנחנו יוצרים אותו.

רק עלינו לדעת, ולהכיר - שזה באמת באמת. לא ב'כאילו'. זה ה'פשט' ממש. עיניהם -

כי אותו ה'חודש' הזה, ש'ניטע' בנו - הוא מציאות אמת. מאז - ולתמיד. הוא מהותנו כעם ה', הוא עבודתנו. הוא כל חיינו.

באופן הרגיל, ה'חידוש' הזה - הוא כמו 'שבב' כבוי. עלינו - 'להדליק' אותו. 'להגדיל' אותו. ש'יתגדל ויתקדש'.

והאופן לעשות זאת - זה להכיר בו. להאמין בו. שהוא יהיה חזק ב'דעת' שלנו. וכך, נהיה שמורים ומוגנים - מכל צרה וצוקה. כך גם נוכל 'להתחדש' באמת, 'להתרומם' מעל כל מידה ותאוה. וכך כל ה'קשה עורף' שבנו, יהיה 'מנוע' רב עוצמה - לעשית רצון ה' יתברך.

והעיקר - המטרה שלשמה נבראנו:

- נוכל להשכין בנו - את שמו הגדול יתברך.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

פרשת ויקהל

לשון הכתוב רומז על החילוק בין עשיית בצלאל לעשיית אהליאב

וַעֲשֵׂה בְּצִלָּאֵל וְאֶהְלִיאָב וְכָל אִישׁ חָכֵם וְכָל אִשׁ לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חָכְמָה וְתְבוּנָה בְּהִמָּהּ וְגו' (לו, א)
בתרגום אונקלוס: וְעָבַד בְּצִלָּאֵל וְאֶהְלִיאָב וְכָל גְּבַר חָכִים לְבָא וְגו'. ובתרגום יונתן: וְיַעֲבַד
בְּצִלָּאֵל וְאֶהְלִיאָב וְכָל גְּבַר חָכִים לְבָא וְגו'.

לשון הכתוב "ועשה" בלשון יחיד על בצלאל ואהליאב אומר דרשני, מבאר רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל בהקדם המחלוקת בין התרגומים. שבעוד ותרגום אונקלוס מתרגם ועשה לשון סיפור שכך עשו, תרגום יונתן מתרגם לשון ציווי. (וכפי שהעירו כבר בתרגום יונתן ישנם נוסחאות שונות). ומוסיף רבינו להראות שרש"י ז"ל במכות דף י"ב ע"א נוקט שהפירוש הוא לשון ציווי (כתרגום יונתן הנ"ל). עוד יש להקדים, דחלוקה עבודת בצלאל מעבודת אהליאב [ושאר עושי המלאכה]. כי אהליאב [ושאר האומנים] היה בעל אומנות כפשוטו [וזהו הא דאיתא בערכין דף ט"ז ע"ב על חירם מצור שהיה מבני דן שעשה האומנות לשלמה לבנין ביהמ"ק ולמדים ממנו שלא ישנה אדם מאומנות אבותיו]. אבל בצלאל נאמר בו (לז ג) ואמלא אותו רוח אלקים וגו'. וכמתבאר בכתוב שם. והיינו שלא היה יודע באומנות רק השי"ת מילא אותו ברוח אלקים - נבואה לחשוב מחשבות ולעשות וכו'. ואחר גמר המלאכה שכח אותה.

אשר לכן כיון שהיה אצלו מעשה המשכן וכליו ע"י נבואה היה מוכרח ע"ז בגדר נביא שאסור לכבוש נבואתו. ועל כן אצלו היה זה בגדר ציווי, ומתפרש אצלו הכתוב ועשה בענין ציווי. אבל לגבי אהליאב ושאר חכמי לב העושים במלאכה מתפרש אצלם הכתוב ועשה בענין סיפור שכך עשו. ומתבאר נפלא לשון הכתוב ועשה בלשון יחיד כלפי כל אחד, כי אצל בצלאל מתפרש באופן של ציווי, ואצל אהליאב ושאר חכמי הלב מתפרש בלשון סיפור. ומציין רבינו לדברי רש"י בב"ק דף נ"ד ע"א המבאר שלשון "ועשה" מתפרש בלשון רבים. (וכפי המובן כונתו בזה ג"כ כך שהגם שלשון יחיד מתפרשת גם על רבים, נוקטים לשון זה להורות שמשמעות שונה ליחידים זה מזה לא). [מקורות: צ"פ עה"ת כאן ולעיל לא ג לה י וראה ענין נוסף בצ"פ ברכות דף נ"ה ע"א]

^{לא} וצריך בדיקה לגבי שאר הדוגמאות שהביא שם רש"י אם תואמות דברים אלו.

פרשת פקודי

חינוך השולחן בהקמת המשכן

וַיַּעֲרַךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי ה' פֶּאֶשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה (מ, כג)

במכתבו של הגר"א דימאנט ז"ל לרבינו מיום ב' תו"מ כ"ח אביב תרצ"ג כותב כך (המצוטט מרבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל מודגש) מש"כ מר "מתוספ' דמנחות פ"ז לב דלה"פ לא נסדר אז בשבת (ר"ל יום ז' דמלואים). וא"כ חסר אז החינוך דשולחן וחינוך מעכב (והוה כמו אין שלחן כלל דמעכב בתוספ' שם פ"ו) לג. ע"ז אומר, כי אין שום חינוך דכלים שבמשכן שרק משיחתן מקדשתן (בלא שום חינוך כן משמע בסנהדרין ושבועות) ואף את"ל דבעי חינוך עם המשיחה מ"מ החינוך בודאי אינו מעכב דהא אפילו מנחת חינוך דכ"ה וכ"ג איננו מעכב כמו שכ"ר בה' כהמ"ק מתוספ' וירוש'. [מקור: שו"ת צ"פ החדשות ח"ה ליקוטים אות שצ"ז וראה מש"כ במתורתו של הצ"פ תשפ"ב בהרחבה בענין זה]

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

^{לב} ה"ב. ר"י יוסי אומר כל שבעה ימי מלואים היה שולחן בטל בלא לחם לפי שלא נגמרה מלאכתן למוצאי שבת לא סידרו עליו את הלחם אלא בשבת בזמנו.
^{לג} עיין מש"כ רבינו בצ"פ עה"ת צ"פ סוף תרומה ופקודי.

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, כולל מגדל עוז (רחובות)

טענתו של בצלאל

וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קָרְסֵי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל אַחַת בְּקָרְסִים וַיְהִי הַמִּשְׁפָּן אֶחָד (לו, יג)

וַיַּעַשׂ קָרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת הָאֹהֶל לְהִיט אֶחָד (שם, יח)
שינוי הלשון בין יריעות תחתונות ליריעות העיזים

לאחר שנצטוו ישראל על מלאכת המשכן [בפרשיות תרומה תצוה] מתואר בפרשתנו סדר הבניה בפועל. וכידוע, בבניית המשכן לא השתמשו במלט ובלבנים, אלא דפנות המשכן נעשו מקרשים ואת גגו עשו מכמה יריעות זו על גב זו. היריעה התחתונה הייתה עשויה מאריג [המורכב מד' חוטים, פשתן וג' מיני צמר], והיריעה שמעליה נעשתה מיריעות עיזים [ומעליהם היה כיסוי נוסף (יעויין כו יד וברש"י)]. וכל אחת מיריעות אלו הייתה מורכבת משתי יריעות שחוברו ביניהם [ע"י קרסים שהושחלו בלולאות]. ומצינו חילוק בין עשיית היריעות התחתונות לבין יריעות העיזים. שאצל היריעות התחתונות נאמר על בצלאל "וַיַּחְבֵּר אֶת הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל אַחַת בְּקָרְסִים וַיְהִי הַמִּשְׁפָּן אֶחָד" (פרק לו פס' יג), שמשמע שבצלאל חיבר בפועל את היריעות זו לזו, ואילו ביריעות העיזים נאמר (פס' יח) "וַיַּעַשׂ קָרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת הָאֹהֶל לְהִיט אֶחָד" לשון עתיד, שבצלאל רק הכין את האביזרים הנדרשים לחיבור יריעות העיזים אך לא חיברם בפועל. ויש להבין את ההבדל בין היריעות התחתונות שחוברו בזמן הכנת המשכן, לבין יריעות העיזים ששיירו את חיבורם לזמן ההעמדתו.

ביאור טענת בצלאל

על הכתוב "וּבְצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (לח כב) הביא רש"י לדברי הגמ' (ברכות נה א) "בצלאל על שם חוכמתו נקרא, בשעה שאמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך [את הסדר] ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן. אמר לו, משה רבינו וגו' [אם אבנה את הכלים קודם המשכן] כלים שאני עושה להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן [תחילה ואחר כך] ארון וכלים, אמר לו שמא בצל א-ל היית וידעת".

ותמהו האחרונים (פנ"י ברכות שם; יערות דבש ח"א דרוש ב ועוד) מה הועיל בצלאל שעשה את המשכן תחילה, הרי מלאכת המשכן הסתיימה בכסלו (פסיקתא רבתי ו ה) וההקמה הייתה בניסן (שמות מ ב), ואם כן, גם לאחר שבנה את המשכן קודם, עדיין עמדו הכלים חוץ למשכן מכסלו ועד ניסן. ויש להוסיף על קושייתם, מהי טענתו של בצלאל "כלים שאני עושה להיכן אכניסם", וכי דבר קשה הוא לבנות אוהל ארעי [כאחד מאותם רבבות אוהלים שדרו בהם] ולאכסן בתוכו את הכלים.

ונראה ברור, שטענתו של בצלאל "כלים שאני עושה להיכן אכניסם", לא הייתה טענה טכנית שצריך הוא מקום בשביל לאכסן את הכלים, שעל טענה זו לא היה אומר עליו משה רבינו "שמא בצל א-ל היית". אלא שהמשכן ותבניתו הרוחנית נעשו בתבנית צורת העולם (מלבי"ם ושל"ה פר' תרומה ועוד) ובצלאל "יודע היה לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ" (ברכות שם), וידע בצלאל שלפי סדר הכוונות הפנימיות שבמלאכת המשכן ועל פי השפעתו, יש לבנות קודם את המשכן ורק אחר כך את כליו.

יסוד - עיקר המשכן אלו היריעות התחתונות

ויש לידע, שעיקר ה'משכן' אלו היריעות התחתונות ולא הקרשים ולא יריעות העיזים שמטרתן לכסות ולשמור על היריעות התחתונות [כמבואר בכתוב (כו ז) "וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן" (יעויין באברבנאל ובר"א בן הרמב"ם כו ז)]. כך מבואר מפשטות לשון הפסוקים, וכגון "וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת" (כו א), וכן "אֵת הַמִּשְׁכָּן אֶת אֹהֶלוֹ וְגו'" (לה יא) שהכוונה ליריעות התחתונות שהרי יריעות העיזים והקרשים נאמרו בנפרד בהמשך הכתוב. ועל כן בפרשת תרומה תחילה ציוותה התורה על עשיית היריעות ורק לאחר מכן על עשיית הקרשים, שעיקר המשכן הוא היריעות. וכפי שכתב רש"י (שבת צח ב ד"ה ועשית יריעות) "ו[היריעות] התחתונות קרויות משכן עצמו וגו'". ולכן כתבו הראשונים, שתחילה הוקמו היריעות התחתונות ורק לאחר מכן קרשי המשכן (תוס' שבת כח א ד"ה ויפרוש יעוי"ש בראייתם; רש"י מנחות צט א ד"ה ויקם). ובספורנו (מ יח) הרחיב בכך "כי אמנם אותן עשר היריעות, הן היו עיקר בנין המשכן, ושאר הנכנס באותו הבנין, והם האדנים והקרשים והבריחים והעמודים והאהל, היו להעמיד המשכן ולכסותו".

ביאור חילוק לשונות הכתובים

ומעתה יש לומר, שכיוון שעיקר המשכן הוא היריעות התחתונות, וידע בצלאל שאי אפשר לבנות את הכלים קודם שנבנה המשכן, לפיכך סיים את עשיית המשכן - היריעות התחתונות קודם עשיית הכלים, ורק לאחר מכן בנה את הכלים. ויתירה מזו חידש הנצי"ב (העמק דבר לו יג) שבצלאל **העמיד בפועל** את היריעות התחתונות מיד שסיים את בנייתו [בחודש כסלו], וכאשר בנה את הכלים שםם בתוך אוהל המשכן.

ובכך מתבאר החילוק בין היריעות התחתונות שנאמר בהם "ויחבר את היריעות וגו'" שבצלאל חיברם בפועל, לבין יריעות העיזים שנאמר בהם "לחבר את האוהל" לשון עתיד, ששייר את חיבורן למשה רבינו. כי הקמת המשכן שייכת למשה רבינו, ולא לבצלאל שתפקידו היה לעשות את המשכן ולא להקימו. אולם, את היריעות התחתונות הוכרח בצלאל להקים, שבלעדיהן אינו יכול לבנות את כלי המשכן כפי שנתבאר שיש לבנות את הכלים רק לאחר בניית המשכן. אולם ביחס ליריעות העיזים שאינם מהות המשכן, וחיבורן ושימתן זהו חלק מבניית המשכן להגן על היריעות התחתונות, אותם שייר בצלאל למשה רבינו, שהקים את המשכן בפועל.

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

תזכו למצוות...

והנשואם הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן (לה, כז)

וברש"י, והנשואם הביאו, א"ר נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו עבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו עבור את הכל שנאמר (שמות לו), והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות הביאו את אבני השהם וגו' לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה, ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם והנשואם כתיב. וצריך להבין איזה פגם הוא לומר מה שהציבור מחסרים אנו נותנים. והלא יש בזה מעלה גדולה, בכך שהם אלו הדואגים ורוצים להבטיח לבל יחסר המזג, ולכן קיבלו עליהם שכל מה שהציבור מחסרין, הם נותנים.

ויש לומר שבכל זאת היתה תביעה עליהם, כי באמת עיקר המטרה של הנדבה למשכן הוא, אינה בשביל שהמשכן לא יהיה חסר, אלא לתועלת המתנדבים בעצמם, והיינו שמצות ההתנדבות עבור המשכן, אינה מחמת שבלא זה יהיה המשכן חסר חס ושלום, אלא בכדי שהאדם יזכה לנדב ולהקריב מעצמו, ואין התכלית מה שיש למשכן רק מה שמחסר מעצמו עבור המשכן ועבור השראת השכינה. ונמצא שלא היה להם להמתין ולראות מה שהציבור מחסרין כדי ליתן, אלא להקדים וליתן כל זמן שניתן להתנדב עבור המשכן, ובכך מראין כבוד השכינה, במה שכל אחד רוצה לזכות ולהקדים וליתן.

והנה חז"ל גילו לנו שלכן אחר כך כאשר עמדו על זאת, הקדימו הנשיאים לתת לחנוכת המזבח, והיינו שהנשיאים הבינו וידעו, שהעיקר הוא לחפש להקריב מעצמו, וזהו באמת כל עבודת האדם לחפש לעלות למעלה, ולא להסתפק במועט, וזהו אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה, כי האדם צריך לשאוף תמיד לעלות למעלה.

והנה כתיב, כל אשר תמצא לעשות בכוחך עשה, ויש ללמוד מזה שהאדם צריך לחפש לעשות כל מה שבכוחו וכל המרבה משובח.

והנה גם בתורה ובעמל התורה הוא כן, וכתיב, ובלב כל חכם לב נתתי חכמה. כי צריך לחפש להיות חכם לב, וחכם לב היינו הרצון, וכאשר האדם שואף לרוחניות הרי הוא מנסה להשקיע יותר ויותר, וזהו עשה רצונך כרצונו, שצריך להיות מבקש ולרצות יותר ויותר. ורבינו יונה כתב, ותאות הצדיקים מן ההצלחות להפיק רצון מד', וזהו ע"י שמחפש יותר ויותר, על דרך אוהב כסף לא ישבע כסף, שאמרו זאת חז"ל על משה רבינו, שאהב את המצוות, ע"י במסכת מכות דף י' ע"א.

והיסוד צריך להיות להכין את עצמו ואת לבו. וכשנגשים ללמוד תורה, לחפש כמה שיותר ללמוד, וכמה שיותר עמל ויגיעה. וגם ללמוד בסדר הנכון מן הקל אל הכבד, ואם אינו מכין עצמו רק עושה ממילא מה שמזדמן, הרי חסר לו היסוד של הרצון וחכמת הלב, ודא חסר מה קני.

ואם אמנם טבע האדם להיות עצל, זה רק הטבע, זה אינו האדם בעצמו, והיינו שזהו מה שיש לו אתו המלחמה, כלומר שזהו השדה שניתן לו לעבד, ואם אינו מעבד לא יצא לו פירות, ובפרט אם אינו חכם לב לא יזכה לחכמה. והרוצה לזכות לכתרה של תורה יזהר בכל לילותיו וכו'.

והנה אם אדם מרגיש רפיון ידע שזהו הנסיון שניתן לו שילחם בו, ואם יזכה וילחם יכול להצליח הרבה, והלומד מעוני סופו ללמוד מעושר.

והנה אמרו חז"ל, אם פגע בך מנוול זה, משכחו לבית המדרש. ודקדק הסבא מקלם ז"ל, מדלא אמר משכחו לדברי תורה, רק משכחו לבית המדרש, משמע שכדי להנצל מן המנוול אין די בדברי תורה, רק צריך דרישה, על דרך, דרשו ד' ועוזו, והיינו דהמעלה הגדולה היא מה שמבקש ורוצה הדברי תורה. והסבא זצ"ל למד מזה שזהו הצירוף והשילוב של תורה ומוסר. כי באמת כח הדרישה של תורה הוא אך ורק על ידי היסוד המוסרי, וזהו על ידי ההתבוננות שידע מה שהוא עושה, שאם יודע מה שעושה הרי הוא פועל ביעילות יותר.

וראיתי בפנקס מורי ורבי הגר"ש זצ"ל, שכתב כך, ויקחו לי - שאם יודעים שהוא לי, הרי האפשרויות הן אחרות. והן הן הדברים.

וזהו סוד הברכה היהודית המפורסמת - תזכו - למצוות - כי המצוות - זכות.

*

קחו מאתכם - העיקר הוא ההקרבה וההתמסרות

והנה בפירוש שיר השירים להגר"א תירץ קושית הטור בפ' אמור ובחיבורו טור אורח חיים סי' תרכ"ה, למה צייתה התורה לעשות חג הסוכות בתשרי ולא בניסן, שהרי ענני כבוד התחילו ביציאת מצרים וזה הי' בניסן, והטור תירץ משום שלא הי' ניכר שעושים זאת לשם מצוה, דאולי עושין סוכות בשביל החום, וע"כ צייתה התורה לעשות דוקא בזמן שמתחיל הקור שאז האנשים נכנסים לבתיהם, ונראה מזה שהסוכה נעשית לשם מצוה. עכ"ד הטור.

והגר"א בפירושו לשיר השירים פ"א פ"ד תירץ באופן אחר, ויסודו, דאף שענני כבוד התחילו מניסן, אבל בחטא העגל פסקו, ושוב חזרו בתחילת עשיית המשכן, ומשה ירד ביום הכיפורים, ולמחרת יו"כ, ויקהל משה וציוה על מלאכת המשכן, וזה הי' בי"א תשרי, וכתוב והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר ב' ימים הרי י"ג תשרי, ובי"ד תשרי נטלו כל חכם לב ממשא את הזהב במנין ובמשקל, ובט"ו התחילו לעשות המשכן, ואז חזרו ענני כבוד, ולכך אנו עושין סוכות בט"ו בתשרי. עכ"ד הגר"א שם.

וצריך להבין לפי"ז מדוע הקשה כן הטור, ודוחק לומר דס"ל דציווי עשיית המשכן הי' קודם מתן תורה.

וי"ל דאף שענני הכבוד נסתלקו ושוב חזרו, אבל מכיון שתחילתם הי' בניסן הרי הזמן העקרי הוא בניסן. ואמנם בדברי הגר"א יש לפרש ג"כ דברי הטור, במאי דקשיא, דלכאורה אף שהי' מקום לטעות שעושין סוכות בשביל החום, וע"כ צייתה התורה לעשות בזמן תשרי, אמנם מה הקביעות המסוימת של ט"ו בתשרי, וי"ל דהוא עפ"י מש"כ הגר"א, וא"ש. אמנם דלפי"ז צ"ב בדעת הגר"א שתירץ כן, והלא אף שנסתלקו ושוב חזרו, מ"מ הי' צריך לקבוע הזמן לפי ההתחלה ממש, שאז נתחדש ענין ענני הכבוד.

וי"ל דהגר"א ס"ל דזכר לענני הכבוד, אין זה בשביל עצם הענני כבוד, שהרי לא מצינו שהתורה צייתה לעשות זכר למן ובאר, ומדוע בדוקא זכר לענני הכבוד, אלא י"ל שהזכר הוא לנס של קבלת התשובה, שאף שנסתלקו הענני הכבוד, והי' זה עבור החטא, מ"מ קבל הקב"ה תשובת ישראל והחזיר להם הענני כבוד. וזהו עיקר תירוץ הגר"א דסוכות זכר לענני כבוד, היינו לענני כבוד של התשובה. ודו"ק היטב.

ובזה יש לישיב קושית התוס' בערבי פסחים, שהקשו מדוע נשים אין חיבות במצות סוכה מטעם שאף הן היו באותו הנס, ותירצו תוס' דרק במצוות דרבנן מצינו שעל ידי שאף הן היו באותו נס, מתחייבות אף הנשים, אבל במצוות דאורייתא לא מצינו כן. אולם בתוס' ריש מגילה דף ד' ע"א מבואר דישנה שיטה דאף בדאורייתא שייך זה, והדרא קושיא לדוכתה.

וי"ל עפ"י"מ דאיתא בפוסקים שנשים אסורות בעשיית מלאכה בראש חדש מפני שלא חטאו בעגל ע"כ ניתן להם ראש חדש לאסור בעשיית מלאכה. וכבר פירשו דמה שניתן להם דוקא ראש חדש, זהו משום שהי' אפשר לחשוב שמה שלא נתנו התכשיטים הי' זה מפני שאהבו התכשיטים ולא משום שלא רצו להשתתף בעגל, אולם אחר שבשביל המשכן נתנו התכשיטים, אגלאי מילתא למפרע שאין להם חלק כלל בחטא העגל, וע"כ ניתן להם ראש חדש ליו"ט.

ומעתה י"ל דמאחר דנשים לא הי' להם חלק בחטא העגל, א"כ לא היו צריכים ענני הכבוד להסתלק בעטים של נשים, ורק חטאם של האנשים גרם לכך, ונמצא שכאשר חזרו ענני הכבוד, אצל הנשים לא הי' זה בגדר נס מיוחד לתשובה, וא"כ נמצא דלא היו הנשים באותו הנס. וע"כ אין חייבות במצות סוכה.

ומה שהקשו כן התוס' בערבי פסחים, זהו משום דס"ל כדעת הטור, דהנס דענני הכבוד היינו ענני הכבוד עצמם ולא מה שחזרו ע"י התשובה, וע"כ שפיר הקשו דלתחייבו משום שאף הן היו באותו הנס דענני הכבוד. ודו"ק היטב.

והנה יש להתבונן במה שמבואר מדברי הגר"א שע"י עשיית המשכן חזרו ענני הכבוד, דלכאורה הי' צריך להיות שע"י המשכן יחזרו ענני הכבוד, ולמה הי' סגי בעשיית המשכן, אמנם י"ל דעיקר הענין הי' העשי' וההתנדבות למשכן, ולא הי' המשכן העיקר רק הנדבה וההתמסרות, והיינו מה שהקריבו עם ישראל מעצמן, וויתרו על כסף וזהב ותכשיטין, על ידי זה בלבד נעשה השראת השכינה.

והנה מצינו שאמרו החכמים למשה רבינו, מרבים העם להביא מידי העבודה למלאכה לעשות אותה. ולכאורה מה כל כך גרוע שיביאו קצת יותר, אמנם יש לומר דיש כאן ענין עמוק מאד. כי הי' צריך לנדב עבור עשיית רצון ד', ולא להוסיף שום דבר, להראות שהצלחנו לעשות כך וכך, שעם ישראל יראה שהוא יכול להרים משכן יפה, כי זה לא עשיית רצון ד', רק נכנס בזה רצון עצמי, וזה כבר פגם ולא יכול לצאת מזה השראת השכינה. ועל כן הי' צריך להיות שלא יביאו שום דבר מיותר.

ועומק הענין הוא, שיסוד המשכן הוא הקרבה, והקרבה נקרא רק כאשר עושה למען הקב"ה, ולא כאשר עושה למען הראות עושר כבוד מלכותו ויקר תפארת גדולתו, וי"ל שזה מה שרצה אחשוורוש להראות, שהוא יכול להרים ארמון וכסא מלכות יותר מעם ישראל, אולם הוא לא הבין, שלא בזה הענין, וזה באמת י"ל שהי' פגם כלשהו בדבר הנשיאים, שהם אמרו שיתנו מה שחסר, כי לא היה הענין לתת מה שחסר, וממ"נ אם באמת חסר הקב"ה לא דורש, וזהו קחו מאתכם תרומה, ומאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, וכבר עמדו מדוע כתיב לשון קחו ויקחו ולא תנו, רק הענין לקחת מעצמו ולהקריב עבור הקב"ה, ואם הקב"ה ציוה עכשיו, לא מחכים לראות מה חסר ולתת אותו, כי לראות מה חסר זה בגדר של נתינה בשביל להרים ולהצליח בהקמת המשכן, וזה לא הי' הענין, וע"כ היו דברים שלא הי' אפשר לעשות כמו המנורה, ומשה עשה אשר הוא יכול, כי הקב"ה רצה להראות שהעיקר הוא שאתה תקריב מעצמך לרצון ד', ולא העיקר שתצליח להקים משכן, ובאמת כידוע שגם ההקמה לא צלחה בידי משה, עד שהקב"ה סיע בעדו, כי זה העיקר שהאדם יעשה ולא שהאדם יצליח לעשות, והעיקר הוא המסירות.

ודבר זה למדנו לא רק מעם ישראל רק גם מהחכמים, וגם ממשה רבינו. שלא הסכימו שיהי' עודף, ולכאורה מה רע שיתנו קצת יותר, ואפילו הרבה יותר. אולי שיבנו עוד אגף ועוד משרד וחדר קבלת קהל וכו' וכן על זה הדרך. אולם זה הענין שהעיקר הוא מה שהאדם מקריב עבור רצון ד', ולא להראות מה שהוא יכול להצליח, ולכן מצינו שאחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים.

ומצינו במראות הצובאות אשר צבאו, ועי"ז זכו למי סוטה שיכול לטהר אשה לבעלה. וכבר עמד בזה מרן הגר"ש זצוק"ל עד כמה כוח האדם גדול שיכול לקחת מראות הצובאות ולהפוך אותם לדבר שמחולל נסים. וי"ל דזהו ע"י שנדבק בהקב"ה, אמנם התנאי הוא במה שעושה אך ורק למען רצון ד'. ועל זה בנוי שער יחוד המעשה לרבינו בעל החובות הלבבות, ודו"ק היטב.

נחלי מים - נושאים בפרשת השבוע, הרב דב יעקב ברטמן, טורונטו

המעפילים לעלות, אל ראש ההר יגיעו!

לה, כא: וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נָשְׂאוּ לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ.

יש להבין מהו פירוש "אשר נשאו לבו" ומה בין זה ל"אשר נדבה רוחו אותו". האור החיים הקדוש מפרש שהפסוק בא ללמד שהיו במתנדבים שתי דרגות: "האחד הוא המתנדב ברצון נפשו כפי יכולתו וערך ממונו, ולזה יקרא "נדבה רוחו", לשלול שאינו עושה הדבר כמו צער בנפשו. והשני הוא המתנדב יותר מיכולתו מגודל טוביות לבו ולזה יקרא "נשאו לבו", פירוש שהלב מנשאהו ומעריכו בערך עשיר יותר ממה שהוא, לתת דבר יקר".

הרמב"ן מפרש שהמילים "ויבואו כל איש אשר נשאו לבו", נאמר על החכמים העושים במלאכה, אשר באו לפני משה בשביל להתחיל בעבודתם. והמשך הפסוק "וכל אשר נדבה רוחו אותו", עוסק במתנדבים שהביאו את תרומת ה'.

מדוע ניתן התואר "נשאו לבו" לחכמים העושים במלאכה? מבאר הרמב"ן: "וטעם אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד, או מי שאימץ בהן ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה' לבא לפני משה לאמר לו אני אעשה כל אשר אדני דובר". החכמים שעסקו במלאכת המשכן וכליו, לא למדו מלאכת אמנות מימיהם, ואף לא התאמנו מעולם במלאכה מעין זו, ולמרות כל זאת, אחרי שמצאו שבטבעם לעשות כן, נגשו אל המלאכה בנשיאות לב, והצליחו במלאכתם. לבם נשאים אל ההצלחה.

בספר "דעת תורה" להרב ירוחם לייבאוויץ, המשגיח דישיבת מיר, מביא את דברי הרמב"ן אלו וכותב את הדברים הבאים: "אם תסתכל באדירי עולם, כל העשירים הגדולים, הנה רובם ככולם באו לשיא עלייתם כי אם רק הודות לזממתם הכבירה. איש חסר יזמה (אונטערנעמונג) לא יתכן לו בשום אופן לעלות אל על. סימן מובהק הוא באדם, איש בעל יזמה בחון ומודע כי הוא ממין חומר הגדולים הוא. והמעפילים לעלות, אל ראש ההר יגיעו! ואם אינו בעל יזמה, כי אז תבחן ודאי כי הוא ממין השפלים והננסים הוא, ואשר במצב זה כבר כן ישאר בלתי ספק".

החפץ חיים (תורת הבית פרק ז) מביא את דברי הרמב"ן וכותב על זה: "דבר זה שייך לכל עניני הטוב, בין בפעולות השייכות לעניני הקודש שצריך ליתן לב להתבונן איך לעשותם, ובין בעניני לימוד התורה, אם אחד יסכים בדעתו להשתדל להיות בקי באיזה סדר גמרא וכדומה, ויראה ללמוד ולחזור כמה פעמים, או לברר איזו הלכה בתורה ומתייגע בה, בודאי הקדוש ברוך הוא יתן לו דעת בלבבו, ויעזרהו להוציא מחשבתו לפועל".

לה, ב-ג: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וְגו'. לֹא תַבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט.

מסביר החתם סופר שמהראוי שבכל השבוע תהיה אש האהבה ודביקות בה' בוערת בלב אדם, על ידי עסק התורה ועבודת ה', עד שבהגיע שבת קודש תהיה השלהבת עולה מאליה, "רשפיה רשפי אש שלהבת י-ה". ועל זאת המלאכה, מלאכת הקודש, ציוה הכתוב "ששת ימים תעשה מלאכה", באופן שיום השביעי יהיה קדוש מאליו. ולא שנפנה כל השבוע איש לכרמו וזיתו, ונצטרך ביום השבת להבעיר האש מחדש, "ללבות אש בגחלים עוממות", וזהו מאמר הכתוב "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", שלא תהיו במצב שתצטרכו להבעיר את האש שבליבכם ביום השבת.

פרחים לתורה - כיצד מוכיחין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

תוכחה בדרך הנכונה... והפעם - הדרך הנכונה אודות תוכחה לנתינת צדקה!

קחו מאתכם תרומה (לה, ה)

עשיר אחד התלונן בפני רבי יעקב מראדז'מין:

- אני עייף ממתן צדקה, נותן וחוזר ונותן ואין לדבר סוף.

השיב לו הרבי מראדז'מין:

- ולאכול אינך עייף? אתה אוכל, וחוזר ואוכל ואין לדבר סוף...

- איך יחיה האדם בלי אוכל? התפלא העשיר.

- ואיך יחיה האדם בלי צדקה? השיבו הרבי.

*

אצטט מדברי גבאי הצדקה המיתולוגי והנמרץ - הרב יוחנן בריזל שליט"א:

הרעיון שאני רוצה לומר כתוב בכמה וכמה ספרים. פרשיות המשכן פותחות בפסוק: 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה', וכולם שואלים: הרי היה צריך להיות כתוב 'ויתנו' לי תרומה!

לדעתי התשובה היא שכשיהודי נותן צדקה, הוא לא רק נותן לאחרים אלא גם לוקח לעצמו!

"כי הנתינה היא בעצם לקיחה, ככל שתיתן יותר צדקה, כך הקב"ה ישפיע עליך יותר טובה וברכה, וגם פרנסה ברווח. אתה נותן קצת כסף ומקבל בחזרה מצווה גדולה, נחת, שמחה, הצלחה וגם את הכסף עצמו, אז זה נקרא לתת או לקחת???

אפשר לדבר רבות על העניין הזה של לזכות יהודים במצוות צדקה, וכבר אמרו חז"ל הקדושים [שבת סג א] 'גדול המעשה יותר מן העושה', כי מי שגורם לשני לקיים מצווה, בעצם מעניק לו מתנה עצומה, אבל אינני רוצה להאריך עם רעיונות פילוסופיים, אני דוגל בשיטה שלא המדרש עיקר אלא המעשה, ולכן אספר סיפור שקרה איתי ממש בתקופה האחרונה, באוקראינה הקפואה.

בשנים האחרונות התמודדה רעייתי המנוחה ע"ה, מרת בת שבע בת רבי משה חיים ע"ה, עם מחלה קשה לא עליכם ולא עלינו. באותה העת התחלתי להשקיע רבות בפיתוח נושא העלייה לציונו של הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א, בעיירה סאסוב, השוכנת במרחק לא גדול מהעיר לעמברג, היא לבוב שבמערב אוקראינה. ההילולא של הרבי ר' משה לייב היא ב-ד' שבט, ובשנים האחרונות התחלתי לארגן שם גנרטורים, הקמתי אוהל ארעי בכל

פעם מחדש, בסמוך לבית החיים בו שוכן האוהל של הרבי ר' משה לייב, הבאתי לשם אוכל, שתיה חמה וקרה, והיינו עושים שם סעודת יארצייט.

בשנה האחרונה לחייה של רעייתי ע"ה, הבטחתי לעשות גם בשנה הבאה, וכך יצא שהשנה נסעתי לאוקראינה כדי לקיים את הבטחתי.

אוקראינה נמצאת עכשיו במצב מלחמה, וזה לא פשוט, אבל בכל זאת, יש לי הרבה ידידים ומכרים שם, כי במשך שנים הייתי מאוד פעיל באוקראינה, כך שלא התקשיתי להשיג מה שצריך, במיוחד שהאזור הזה של אוקראינה מרוחק מאוד מהחזית והחיים בו נמשכים כמעט כתקנם, למעט הפגיעה המשמעותית שפגעו הרוסים ברשת החשמל, דבר שמשפיע על התושבים.

"בעיקרון חוקי החירום של אוקראינה קובעים, שהחל מהשעה 11:00 בלילה ועד 5:00 בבוקר אסור לשהות בחוץ, אבל אני חשבתי שהרי בית הקברות במקום שומם, מי יראה בכלל שעשינו שם אירוע, מה גם שהם לא כל כך אוכפים את החוק הזה במקומות המרוחקים מהחזית, כך שלא תהיה בעיה גדולה..."

הקמנו שם אוהל גדול, הבאנו גנרטורים לחימום ולתאורה, ומאחר ובשנים הקודמות העירו לי שהגישה לציון חשוכה, שמתה הפעם פרוז'קטור רב עוצמה שיאיר את שביל הגישה לציון.

הבאנו מוזיקה, הבאנו כיבוד לציבור הבאים, אוכל מבושל לסעודה, עמדת שתייה חמה וקרה, ויהודים מכל האזור באו להשתתף בהילולא, לצד לא מעט שבאו מפולין להתפלל על הציון ביום ההילולא.

ופתאום - מגיעה ניידת משטרה. שני שוטרים אוקראינים חמורי סבר יורדים, אחד נראה בכיר יותר, אולי קצין. הם שואלים באוקראינית מי כאן בעל הבית, וכולם מצביעים עלי... מיד הבנתי שאני בצרות. כל העסק פה מנוגד לחוק, השעה 11:00 בלילה כבר עברה, העוצר הלילי שהוטל על אוקראינה מאז תחילת המלחמה כבר בעיצומו, ולא רק שאני נמצא בחוץ, אלא עוד ארגנתי מסיבה קולנית ורועשת.....

אבל לא הייתי צריך לחשוב שנייה מה עלי לעשות. ראיתי שהשוטרים משפשפים את כפות ידיהם, קר להם! אני לא מאשים אותם, מזג האוויר פה באמת קפוא מאוד.

אמרתי להם באוקראינית: 'בואו אחים יקרים, כנסו לאוהל, קודם כל תשתו משהו חם, תאכלו קצת טשולנט יהודי מהביל שיחמם אתכם, אחר כך נדבר על עניינים של חוק וסדר, מה אתם אומרים?'

עוד לפני שהם הספיקו לענות לי, אני כבר כרכתי את ידי סביב צוואריהם ומשכתי אותם אל האוהל המחומם, החבר'ה שם הבינו מיד את המוטל עליהם, הגישו להם מרק חם, צלחת טשולנט, נתנו להם קוגל ואפילו געפילטע פיש, שמשום מה האוקראינים הגויים מאוד אוהבים לאכול אותו, מיד הצעתי להם קפה, תה שוקו, ואפילו קרצתי בעיני ואמרתי

שיש גם וודקה, אבל הם בתפקיד, אז אולי ייקחו בקבוק שיהיה להם לאחר שיסיימו את המשמרת...

השניים באו קשוחים וחמוצי פנים, אבל הם לא יכלו לעמוד בפני מתקפת החיוכים שלי ושל שאר העוסקים במלאכה, ובתוך זמן קצר הם כבר הפכו לחברים שלנו. אחרי שהם אכלו ושבעו וגם שתו קצת וודקה, הם חייכו חיוך רחב ועמדו לצאת ולחזור לעבודתם.

הבכיר מביניהם רק אמר לי, שהוא מבקש שאכבה את הפרווקטור הגדול שמאיר את שביל הגישה החיצוני: 'רואים את זה למרחקים גדולים, לא כדאי להוציא לאנשים את העיניים, אנחנו עכשיו בזמן חירום'.

ואז הוסיף עוד משפט אחד: 'אתה יודע למה אני מאשר לך את זה? כי אני יהודי! ראיתי איזו הכנסת אורחים עשיתם לי, איזה יופי נתתם לי לאכול בלי שאתם מכירים ויודעים מי אני, וזה ריגש אותי, ואני גם יודע ש'הרבי משה לייב' היה צדיק גדול, שהזכות שלו תגן עלי ועל כל אוקראינה!...'

"קרה אסון, התארסתי"

עכשיו רצוני לשאול: מה היה קורה אם במקום לחייך ולשמוח ולחבק, היינו עובדים בשיטה אחרת. אם היינו מתחילים להתחנן בפני השוטר שירחם עלינו, ויאפשר לנו להמשיך את הסעודה החגיגית, מה הסיכוי שהוא היה מסכים?

נמוך מאוד. למה? כי שוטרים רגילים לשמוע אנשים מתחננים שיוותרו להם על הקנס או הדו"ח, ושלא יעצרו אותם למרות שהם פרצו לחנות וגנבו בקבוק וודקה. זאת העבודה שלהם, להקשיח את הלב ולא להיכנע לתחנונים!

אבל כשבא מישהו ומחייך אליהם, מחבק אותם ונותן להם טפיחה על השכם, הרבה יותר קשה לעמוד בפניו.

את זה אני אומר גם לגבאי צדקה □ לא פעם אני רואה שמגיע חתן לבית כנסת, הוא נעמד על המדרגות של ארון הקודש ומתחיל ליילל: "הצילו! אני חתן! אני מסכן! קרה אסון! אני עומד להתחתן! לאבא שלי אין כסף, לא קנו לי בגדים, חסרות לי ההוצאות המינימליות. אוי אוי אוי. תעזרו לי!"

כמובן שעם ישראל רחמנים בני רחמנים, הלב נקרע כשרואים אדם בוכה, מתאמצים ונותנים לו כמה שקלים למרות שזה לא קל לאף אחד, כשהיוקר מאמיר והחיים הולכים ונעשים יותר ויותר יקרים.

אבל - תארו לעצמכם שהחתן הזה נעמד ליד הבימה, נותן שתי דפיקות חזקות, מחייך חיוך רחב ואומר: "היי, יהודים יקרים, תגידו לי מזל טוב. ברוך ה' אני עומד להתחתן, איזה יופי. הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו עזר לי למצוא את השידוך המתאים עבורי, ואנחנו הולכים להקים בית כשר ונאמן בישראל. האמת שאני ממש רוצה לצאת בריקוד מרוב שמחה אבל לא נעים לי לרקוד לבד..."

בהזדמנות זו גם אספר לכם שלמרות השמחה הגדולה, יש כמה דברים שמעיבים עליה. למשל זה שעדיין אין לנו כסף לשלם את הוצאות החתונה, אני אשמח מאוד אם תעזרו לי כל אחד כפי יכולתו, ושהקב"ה ישלם לכם פי שבעים ושבעה בשמחות אצלכם בקרוב"... מי יקבל יותר כסף, הבכייץ או הרקדן?

אני מבטיח לכם שהחתן השני יוכל לקבל כפול, ואף יותר מכפול, מהחתן הראשון. למה? כי השמחה מדבקת ומאחדת, פותחת את הלב, וגורמת לאנשים לרצות להשפיע טוב על השני, אם אתה תעשה בבית הכנסת אווירה של שמחה, כולם לא רק שיסכימו לתרום לך, הם ירדפו אחריך כדי לתת לך!...

אבל זה צריך לבוא מהלב. אי אפשר לעשות הצגות. אם מישהו מחייך חיוך מאולץ, מסתכלים עליו כמו על מי שנתבלעה חכמתו חלילה. השמחה צריכה לפרוץ מהלב פנימה, רק ככה היא חודרת ללבבות של האנשים שמסביב.

זה נכון, אגב, גם לגבי שוטרים אוקראיניים או ישראלים או בכל משטרה אחרת. אם הטפיחה על השכם היא מאולצת, השוטר לא יתרגש ממנה, ההיפך, הוא עוד עלול להחשיב אותה כ'תקיפת שוטר'. היא צריכה לבוא מפנים, זה צריך להיות אמיתי, אחרת זה לא יעבוד... [לקראת שבת מלכתא, תרומה תשפ"ג]

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

רגע חושבים / הרב בנימין טאובה, קרית ספר

פרשת החודש - לב חדש

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים (פרשת החודש, שמות יב, ב)

תמוה הדבר שהפרשה נקראת ע"ש הפסוק הראשון, ולא ע"ש עיקר הפרשה המדברת מהלכות קרבן הפסח, שהוא גם סיבת חיוב קריאת פרשה זו. ובהכרח שנרמז כאן נקודה נוספת שעל ידי קרבן הפסח נגיע ל"חודש".

והנה המהר"ל באור חדש (ג' ט'), לאחר שביאר מש"כ בגמ' מגילה, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו, והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים. אשר מגמ' זו מוכח שקריאת פרשת שקלים הינה יריית הפתיחה למלחמה בעמלק. ושם ביאר המהר"ל את סדר הד' פרשיות.

דהנה המן רצה לקנות את ישראל בעשרת אלפים כיכר כסף, כדי שהוא יוכל לכלות את שונאיהן של ישראל, אך הקב"ה הקדים שקליהן לשקליו, שע"י מחצית השקל אנו משתתפים בקרבנות. וביאור ענין הקרבנות הוא, שיראה האדם כאילו הוא מקריב את עצמו ע"ג המזבח. וא"כ ע"י השקלים אנו מקריבים את עצמינו על המזבח ומשייכים את עצמנו להקב"ה, ולכך אחשוורוש לא יכול היה למכור אותנו להמן, כי אנו שייכנו את עצמנו להקב"ה, וזוהי ההכנה הראשונה למלחמת עמלק. (ואפ"ל לפ"ז בביאור הפסוק ויקחו לי תרומה ולא ויתנו לי, משום שהוא לשון מקח, שיקנו את עצמם אֵלַי, ע"י המשכן והקרבנות, וכמש"כ המהר"ל)

ולאחר מכן יש לנו את האפשרות לגשת למלחמה עצמה. והנה עמלק מתנגד לישראל מצד הגוף פי' שהם טוענים שגופנו טמא ככל הגויים. ולכך עיקר רצונם הוא לגזור גזירה על הגופים, ועיקר זלזולם ולעגם הוא על המילה, וטומאתם טומאת קרי (אשר קרן). וכשנגאלו ישראל הראו שגם גופם שונה מהגויים, והוא קדוש וטהור, ולכן היה ששון מיוחד במילה (ואכמ"ל), ולכן במחיית עמלק אנו מסירים את טומאת הגוף החוצצת בין ישראל להקב"ה.

אך עדיין יש את טומאת הנפש, ולזה אנו קוראים את פרשת פרה, ונשלמה פרים שפתינו, שבקריאת הפרשה אנו נטהרים מטומאת הנפש החוצצת ביננו לבוראנו, ומתקיים מש"כ "וזרקתי עליכם מים טהורים, וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם" (יחזקאל ל"ו).

ואח"כ מתקיים בנו הפסוק שאחריו: "ונתתי לכם לב חדש, ורוח חדשה אתן בקרבכם, והסירותי את לב האבן מבשרכם, ונתתי לכם לב בשר" שזה מתקיים בפרשת החודש, שבא' ניסן מקריבים את הקרבנות מתרומה חדשה של השקלים שהובאו למקדש.

פי' שבפרשת החודש יש את ההתקדשות של הגאולה שבה הקב"ה נותן לנו לב בשר, לב שבו אין את התאוות החומריות אלא רצון להתקרב להקב"ה ולעשות את רצונו. וזה קורה

לאחר שהשתייכנו להקב"ה בהבאת השקלים, וטיהרנו את גופינו מטומאת עמלק, ונטהרנו מטומאת הנפש ע"י פרה אדומה ואח"כ הקב"ה מחדש את ליבנו ונותן לנו לב נקי מיצה"ר. ואפשר לומר, שזה על דרך סופו נעוץ בתחילתו, שהרי בפסח אנו מתחילים מבראשית ונולדים מחדש, והקב"ה גואל אותנו בהתערותא דלעילא בנס גמור, ולכן יש לנו את ארבעת הכוסות- המקבילים לארבעת הפרשיות- כולן בלילה אחד, כי ה' נותן לנו במתנה את כל המעלות במהירות על טבעית. אך לאחר כל הסיבוב של השנה, אנו נדרשים לעשות זאת בעצמנו, ואנו בונים את הדברים במקביל לארבעת הכוסות, נדבך אחר נדבך, ומה שעשינו עטרה לראשנו בשנה זו, נעשה עקב לסוליינתנו בשנה הבאה בדרגה הגבוהה יותר, ששוב בליל הסדר אנו מקבלים בתחילה הכל במתנה, ולאחר עבודה של שנה שלמה אנו מגיעים לחדש אדר הבא, ועושים את אותם ארבעת השלבים שוב בעבודה עצמית.

ולפי"ז מבואר שהפרשה נקראת "פרשת החודש" ולא פרשת קרבן פסח, משום שע"י הקרבנות החדשים של ניסן, אנו מתחדשים לקראת הגאולה, כדוגמת החודש והלבנה שחידושה הוא משל לישראל שהם עתידים להתחדש כמותה.

יהי רצון שנזכה שיקוים בנו במהרה פסוקים אלו "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב חדש".

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

כי נחלש שכלנו ומוחנו עד מאד

בתפלתו המפורסמת של הרה"ק ר' אלימלך מליענסק זי"ע אנו אומרים "גלוי וידוע לפניך כי לא במרד ובמעל חלילה וחלילה מרינו את פיך, כי אם מרוב היצר הרע הבוער בקרבנו תמיד וכו' כי נחלש שכלנו ומוחנו עד מאד וכשל כח הסבל מרוב התאוות ומרוב טרדת הזמן".

ויש לפרש הדברים בהקדם המובא בספר עירין קדישין (פר' ויקרא עמ' קנ"א) שסיפר הרה"ק מריזין זי"ע מה ששמע מהרה"ק מאפטא, שסיפר לו בעצמו אשר פעם אחת נסעו בדרך בעגלה אחת הרה"ק ר"ר אלימלך זי"ע ותלמידיו המה הרה"ק מאפטא והרה"ק ר' משה ליב מסאסוב זי"ע, ואותו היום היה שבעה עשר בתמוז והיה חום גדול והעגלה עברה על גבי הנהר.

ושאלו תלמידים את רבם אולי מותר להם לירד לרחוץ פה בנהר כי החום גדול, והסכים. והמתנינו התלמידים שמקודם ירד הרבי ר' אלימלך מהעגלה כי לא רצו להניחו יושב שם לבדו. ובין כך השליך הרבי ר' אלימלך את ראשו לאחוריו ונתדבק נשמתו למעלה, והמתנינו עד שהתעורר מדביקותו, וכאשר התעורר שאלם מדוע לא הלכתם לרחוץ.

ואמר להם: אספר לכם מה שהיה כעת בעולמות העליונים. נערה אחת נחלשה מן התענית והרגישה כאב ראש, ובאה לשאול אצל רב העיר לשאול אם מותרת לה להפסיק התענית ולא מצא לה היתר לאכול מפני כאב ראש, והנערה נחלשה ומתה! ובב"ד של מעלה נעשה רעש מזה והביאו לדין את אנשי כנסת הגדולה, מדוע גזרו תעניות על דור חלוש בזה, והשיבו אנחנו לא חשבנו שיתארך הגלות יותר מאלף שנים, ובאלף הראשון עוד לא היו הדורות חלולים כל כך. וסיים הרבי אלימלך: הרי לכם שבדורות הללו אין התעניות חמורים כל כך מפני חולשת הדור ואתם עוד שואלים אם מותר לרחוץ בנהר! והפטיר הרה"ק מרוזין זו שמעתי מהרה"ק מאפטא בעצמו.

ואמר הרה"ק מרוזין "כשם שמצוה לשמור את ישראל מן עבירה כן מצוה להזהיר לכל איש ישראל אם יש לו מעט רפוי כח שלא יתענה כי הראשונים ז"ל לא הביטו עד הנה כי היו סוברים שיתנהג כן דור אחר כמוהם אבל שיהיה דור חלש כמונו זאת לא ראו".

והראיתי פעם מאמר זה להגאון ר' אשר וועסטטיים זצ"ל והודה לי רבות על הדבר ושמח כמוציא שלל רב, ואמר שדבר זה ראוי להצטרף כסניף להיתר, ושצריכים לדעת שבזמן הזה יש לחפש להקל בתעניות ולא להחמיר יותר מדאי.

אבל בספר ילקוט מאורי אור (עמ' ר"צ) מביא שפעם אחת אמר אחד להרה"ק ר' יוחנן מראחמסטריבקא זי"ע ממירא הנ"ל שאומרים בשם הרה"ק ר' אלימלך מליענסק שאילו

ידעו חכמינו ז"ל שבדורות האחרונים יהיה דור חלוש שיהיה קשה להם להתענות או לא היו מתקנים את התעניתים.

והשיב לו הרה"ק מראחמסטרירבקה בזה"ל: **איני מאמין שכן אמר הרבי ר' אלימלך, שהלא החכמים ראו את כל הדורות שעתידיים להיות עד ביאת המשיח, אך יכול להיות שכוונת הרבי ר' אלימלך היה לומר שהיות שהתענית תלוי בהרצון של האדם, שאם האדם רוצה להתענות הוא יכול לקיים את רצונו ואז בכוחו להתענות, והרצון הוא תלוי בהבחירה של האדם, וזה לא ראו החכמים מה שתהיה הבחירה של הדור העתיד. ובכן אם היו החכמים יודעים שבדורות האחרונים תהיה הבחירה של האנשים חלוש כל כך, אז לא היו מתקנים התעניתים.**

וביאור דבריו שבאמת גם היום יש לנו הכח להתענות כמו בדורות הראשונים, אבל כח האדם תלוי ברצונו, ורצונו של אדם תלוי בבחירתו, ומאחר שבזמן הזה **"נחלש שכלנו ומוחנו עד מאד וכשל כח הסבל מרוב התאוות ומרוב טרדת הזמן"**, מחמת זה קשה לנו להתגבר על מכשולות הזמן ולכן מרגישים חולשה ועייפות יתירה בכל דבר, וזה אינו פגם לחז"ל שלא ראו את זה, שהגם שחז"ל ראו כל הדורות העתידיים להיות, אבל אינם יכולים לראות הבחירה של כל אחד, דכביכול גם השי"ת מניח לכל אדם לבחור לעצמו ואין הידיעה מכריע הבחירה.

ומעתה מסתברא דגם המובא בעיריין קדישיין בשם הרה"ק מרוזין, מסתמא כוונתו היה גם על דרך הנ"ל, ורק שנכתב שלא בדקדוק.

ויש להביא ראיה לזה שא"א שהרבי ר' אלימלך יאמר שהחכמים לא ראו כל הדורות עד ביאת משיח צדקנו, דידוע ומפורסם מה שמובא בספר נתיב מצותיך מהרה"ק ר' יצחק אייזיק מקאמרנא ז"ל: **ושמע מורי חמי הצדיק מוהר"ר אברהם מרדכי מפינטשוב מפיו של רבינו אלימלך שאמר "חידוש נפלא הוא לי על התנאים שצפו ברוח קדשם עד סוף כל הדורות, וכתבו כל כך גזירות רעות ויסורים והגזירות שיהיה קודם ביאת המשיח, ולא ראו שאלימלך יהיה בעולם וכל אלו הרעות והגזירות כבר המתיק אותם וביטל אותם אלימלך!"** כל זה שמע מו"ח מפיו הקדוש.

הרי שהרבי ר' אלימלך העיד בעצמו שהתנאים הקדושים צפו ברוח קדשם עד סוף כל הדורות, ורק בדבר זה לא ראוי שיבוא הרבי ר' אלימלך ויבטל חבלי משיח.

והגם שאין לנו שום השגה בדברי הרבי ר' אלימלך עכ"ז לקרב הדבר קצת אל השכל יש לציין לדברי השם משמואל (פר' ויגש תרע"ז) ז"ל **"קבלה בידינו מרבתינו הקדושים, שמעתה נפטרנו ממלחמות גוג ומגוג ואחר קיבוץ גליות ישבו ישראל במנוחה על אדמתם לעולם, שכמו שבמצרים קושי השעבוד השלים לד' מאות שנה, כן בגלות זה להיפוך, שאריכות הזמן השלימה לקושי השעבוד, ורעות רבות וצרות שהיו מעותדות לבוא על שונאי ישראל, וע"כ באשר אריכות הזמן השלימה ושוב לא יהיה חבלי הלידה כ"כ קשים, עד בלתי אפשר לסבול, שוב יותר נכון שיגמר המירוץ לגמרי בעודנו בגלות, וכשיתקבצו הגליות לא נצטרך עוד לשום מירוץ. ואל תתמה שישתנה ממה שכתוב מפורש בכתוב,**

שהרי במצרים מפורש בכתוב ארבע מאות שנה, ואעפ"כ קושי השעבוד השלים ונחסר מהם ק"ץ שנה, כן הוא הענין במלחמות גוג ומגוג."

והרה"ק מקלוזענבורג זי"ע בדברי תורתו (כ"א אדר תשי"ז) אמר הסבר אחרת בדברי הרבי ר' אלימלך וז"ל: "ובעיני הוקשה הלא בעינינו ראינו כמה צרות ויסורים שניתכו עלינו במלחמת העולם הראשונה והשניה אשר אפילו בזמן החורבן ביהמ"ק לא היה כזאת ואיך היה יכול לקרות כל זה לאחר שהרבי ר' אלימלך ביטלם?"

וחנני השי"ת דעה בהיותי בארה"ק בנתניה ואמרתי שעלה במחשבתי שכוונת קדשו היתה שביטל את החבלי משיח מיושבי ארץ ישראל, ואם יבא עשו על המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר בארה"ק לפליטה. התנאים והאמוראים הקדושים כתבו מה שהיה נראה שיבא על ארץ ישראל ובא הרבי ר' אלימלך והעביר את זה מארץ ישראל והמיר את חוץ לארץ תחת ארץ ישראל וזה אצלי אמת גמור".

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממערורי תנועת התשובה

בעריכת ה' מ"צ גולדבאום, עורך ספרי קובץ פרשיות, קובץ מאמרים ושמחת אלעזר

תוכו כברו

וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת הָאָרֶן עֲצֵי שֵׁטִים אֲמֹתַיִם וַחֲצֵי אַרְבּוֹ וְאִמָּה וַחֲצֵי רֶחֱבוֹ וְאִמָּה וַחֲצֵי קָמָתוֹ. וַיִּצְפְּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמְחוּץ וְגו' (לז, א-ב)

ולמעלה בפרשת תרומה (כה, יא): "וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמְחוּץ תִּצְפְּנֵנּוּ" וגו'. ומכאן דרש רבא (יומא דף עב ע"ב) "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו - אינו תלמיד חכם".

*

מהו ה"תוכו" של הארון?

וקשה, הרי הארון עצמו אין תוכו כברו, שהרי רק הציפוי מבית ומחוץ היה זהב, כלומר ה"ברו" היה זהב, ואילו ה"תוכו" היה עצי שטים, ואם כן לכאורה יש כאן ראייה לסתור, שהרי הארון לא היה תוכו כברו?

אלא דזה גופא קא משמע לן, דהנה הארון מכל כיוון ראו רק זהב, ואף על פי כן התורה קוראת לו "ארון עצי שטים", ואם כן מוכח שהעיקר הקובע את השם הוא הפנים, ולכן תלמיד חכם צריך להיות תוכו כברו.

[עד כאן מסר הגאון רבי [אברהם] יצחק חדש שליט"א כפי ששמע מאביו ראש ישיבת אור אלחנן מו"ר הגאון רבי משה מרדכי חדש זצ"ל, ששמע ממו"ר הגאון רבי שמחה וסרמן זצ"ל. הג"ר יצחק שליט"א מוסיף ומוסר שאביו ראש הישיבה זצ"ל המשיך לתמוה, דלכאורה עדיין קשה, שהרי לפי מה שנתבאר הארון הוא דוגמא לאין תוכו כברו].

*

הפגישה הראשונה עם החפץ חיים

כאשר הייתי נער צעיר, כבן שבע שנים, נסעתי לראשונה, לפגוש את כ"ק מרן החפץ חיים זצ"ל, יחד עם אבי מרן הגה"ק רבי אלחנן זצוק"ל הי"ד. כבר בילדותי שמעתי הרבה אודות החפץ חיים. כולם שמעו אודותיו. במבט היסטורי ניתן לקבוע כי נדיר למצוא אדם שנתקבל בכל תפוצות ישראל, על כל פלגי וחלקי העם, כמו שנתקבל החפץ חיים. בעצם גם הגוים של ראדין כיבדו אותו. היו חקלאים מהסביבה שהיו מגיעים אל החפץ חיים מדי שנה כדי להתברך שהיבול שלהם יצליח.

ידי אוחזה ביד של אבי כאשר נכנסו אל בית הכנסת - אל הקודש פנימה. פתאום ראיתי אותו. הוא היה גבוה, מעורר כבוד, זקנו ירד על פי מידותיו, עיניו האירו כברק. הוא היה

תוכו כברו

נראה קדוש! בסמוך לו ישב איזה יהודי זקן עם כובע קסקט פשוט.

כאשר יצאנו אמר לי אבי, "האם הנך יודע מי היה האדם המרשים עם העיניים הבורקות שהיה נראה כאדם קדוש? הוא באמת אדם קדוש, אבל לא הוא החפץ חיים. הוא בנו של החפץ חיים. ואילו החפץ חיים היה אותו זקן פשוט שישב בצד".

הייתי בהלם! כילד צעיר היה קשה לי לעכל שאותו זקן, שנראה כה "פשוט", הוא גדול הדור. היתכן?

אלא שכבר אז למדתי את היסוד הגדול. לא לבחון אנשים לפי חיצוניותם. אדם שהיה נראה קטן ופשוט, ללא שום חשיבות עצמית, היה בעצם גדול הדור!

העיקר הקובע הוא הפנים - "תוכו כברו"!

[חלק מהתיאור הנ"ל הוא מתוך ספרו של הר"ר דוד פוקס שליט"א אודות מו"ר ר' שמחה וסרמן זצ"ל. אך חלקו הוא כפי שזכורני ששמעתי את הדברים בעצמי, בשינויים ובהוספת פרטים אחדים].

*

לא כחל ולא שרק ולא פירכוס - ויעלת חן

הגמרא מספרת (סנהדרין דף יד ע"א) שכאשר סמכו את רבי זירא שרו לו כך: "לא כחל ולא שרק ולא פירכוס - ויעלת חן". אין להבין שלמרות שרבי זירא היה ללא כחל, ללא שרק וללא פירכוס - הוא היה יעלת חן. הפירוש הנכון הוא שכתוצאה מכך שרבי זירא היה ללא כחל, ללא שרק וללא פירכוס - לכן דוקא הוא היה "יעלת חן".

[הוסיף מו"ר הגאון רבי משה חדש זצ"ל ראש ישיבת אור אלחנן: "הגמרא בעצם מלמדת שכך תלמיד חכם צריך להיות. ללא התנשאות. ללא חשיבות עצמית. עם ענווה ופשטות.

בעצם הגמרא הזו מתארת את רבינו ר' שמחה וסרמן זצ"ל", עכ"ל. ועיין בספר "גדלות ואדם" עמודים 136-137, שם יש תוספת לדברים].

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

אש השבת, החודש והפסח

מה הקשר בין 'הבערת אש' ל'איש בַּעַר' ושויכותם ליום השבת \ מתי אומרת התורה 'ובערת הרע מקרבך' \ מתי בהמה מכונה 'בעירה' \ תיקון הגאווה והכעס והקשר ליסוד האש \ מהות הלהבות של 'קבלת שבת' \ הלהבה המיוחדת ל'שבת החודש' \ שאיפות מתוכננות לעומת רשפי אש שלהבתי'ה

לא תִּבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת (לה, ג)

מכל ל"ט מלאכות האסורות בשבת, לא נזכר בתורה בפירוש מהות המלאכות האסורות רק האיסור הזה של 'הבערה', לא תבערו אש, [וכן 'מקושש עצים' שנלמד איסורו בדרך אגב מתוך המעשה], וכידוע נחלקו חכמים מה השוני המיוחד למלאכה זו, אבל מסתבר שגם בדרכי העבודה והקדושה של יום השבת, יש הדגשה מיוחדת על 'לא תבערו אש', ויש להתבונן מהי ההדגשה הזו.

והנה גם 'במזמור שיר ליום השבת' יש עסק גדול עם 'איש בַּעַר לא ידע', וה'בַּעַר' הלזה יש לו את אותו השורש של לא 'תבערו', וצריך להבין מה הקשר בין 'הבערה' ל'בער' ול'ושלח את בעירה...'. ולכן נעיין בס"ד בשורשים של 'בער' ושל 'אש'.

בער

יש שריפה ויש בעירה, ונראה שהחילוק ביניהם הוא ש'שריפה' היא אש המבקשת את הכליון, רוצה להתפשט ולכלות, אבל 'בעירה' היא אש רגועה ומעוצבת הנעשית לתועלת מסוימת, כמו נר, או כמו אש הנעשית לצורך בישול.

ועיקר הלשון של 'בעירה' אינו תיאור ל'אש', אלא תיאור לצורת הקיום שלה, שהיא מכלה משהו כדי לחיות ולהתקיים, אם היא אש האחווה בעצים היא מכלה את העצים, ואם היא אחווה בפתילה ושמן היא מכלה את השמן, אלא שבשריפה המטרה של האש היא לא כדי להתקיים, אלא כדי לכבוש, וב'בעירה' המטרה היא להתקיים במדה ושיעור הראויים לצורך שלה.

אבל לכאורה מצינו לשון 'ביעור' גם כאשר מדובר בכליון, כמו 'ביעור מעשרות' שאומרים 'בערתי הקודש מן הבית' שהכוונה שכילה את הקודש מהבית נתן אותו לכהן וללוי וכו', אך ההסבר הוא שכמו שהכילוי של אש הוא מקיים את האש, כך רוצה התורה שהכילוי של המעשר יהא בדרך שהכהנים וכו' יחיו ויתקיימו על ידי הפירות הללו, שהכילוי יהא בצורה של תיקון ותועלת.

*

אבל הנה מצינו בתורה 'ובערת הרע מקרבך' והענין בזה הוא לכאורה לסלק ולכלות את הרשעים מהעולם.

אכן נראה שאין חפץ בעצם איבוד הרשעים כמו שנאמר 'כי לא אחפוץ במות המת', אלא התורה רוצה שיהודי לא ירגיש ערך ורצון כלפי הרשעה, ולכן מְצַוָּה לאבד אותם, ובפעולה הזו מְפַנֵּים את כל כח הרצון רק כלפי הטוב, ונמצא שהטוב מקבל את חיותו דרך כליון הרע, דרך הכליון הזה מתאפשרת יניקתו.

והמתבונן יראה שלא בכל המומתים נאמר 'ובערת הרע מקרבך', אלא רק שבעה פעמים, וכל הפעמים הללו מדובר בענינים שבשורשם הם כוחות השייכים אל הטוב, אלא שעשו אותם בכיוון הרע, ואז, הביעור שלהם מעורר ומזכיר שצריך את הענינים הללו דרך הטוב, והכוחות הללו חוזרים לשרת את הטוב, הטוב חי ופועל מתוך הכילוי של הכח הרע, ונציין את הדברים בקצרה:

נביא שקר (דברים יג, ו) - ענין הנבואה הוא דבר טוב ורצוי, כמו שאומר הפסוק 'נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלקיך אליו תשמעון', וצריך לבער את הלוקח את הכח הזה למען הרע.

עובד עבודה זרה (שם יז, ז) - יש בעולם צורך להרגיש תלות וסמיכה בכח רוחני גדול, וזה צריך להיות דרך עבודה ובטחון בה', וצריך לבער את המנצל את הכח הזה לרעה.

עד זומם (שם יט, ט) - הענין של עדות הוא דבר רצוי לתיקון העולם, היודע עדות חייב להעיד 'אם לא יגיד ונשא עוונו', והמשתמש בכח הזה למען הרע צריך לבער אותו.

בן סורר ומורה (שם כא, כא) - התאווה של אכילה ושתיה הוא צורך לקיום העולם, והמרגיל עצמו להגדיל את התאווה באופן שיגנוב ויזיק לעולם, זהו שימוש לא נכון, צריך לבער אותו.

נערה מאורסה שזינתה (שם כב, כא), ובמוצא נערה מאורסה שלא צעקה בעיר (שם כב, כד) - הצורך לאישות הוא צורך שנעשה לבנין העולם, לאחד בין ארוס לארוסתו, וכדי שאנשים יארכו נשים, והעיסוק בצורך הזה למטרה הפוכה צריך ביעור.

גנב נפש והתעמר בו ומכרו - כאשר אדם זקוק לאיזה שירות לזמן מה, יכול להשתמש ב'שכיר', כך הוא בנין העולם שאדם לא יכול לסדר לבד את כל עניניו, וזקוק לאחרים וזה נותן להם את פרנסתם, ואם הצורך לשירות גורם לגניבת אנשים ומכירתם המצב הזה טעון ביעור].

ועיין בהמשך המאמר ב'תבונות ההלכה' שיתבאר הענין של 'ביעור חמץ'.

*

ומה שנאמר "כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירה ובער בשדה אחר", ידוע שהכוונה ל'נזקי שן', והיינו שאדם שולח בהמה לרעות בשדה אחר והיא אוכלת שם ונהנית, ורואים שדוקא כליון כזה מכונה 'בעירה', כי זה כליון הנותן קיום לבהמה, ועד כדי שכאן התורה מכנה את הבהמה עצמה בתואר 'בעירה' כאילו שהיא מישהו המכלה את

ממון הבעלים, והסיבה היא להדגיש שבעצם היא מיועדת לבער את המאכלים שלו, אלא שהוא שלח אותו לאכול ולכלות את של חבירו.

ובזה אפשר להבין למה אצל יוסף והשבטים מצינו שוב את התואר הזה לבהמות וככתוב 'טענו את בעירכם', כי אז היה זמן של רעב, והצורך להאכיל ולהחיות בהמה מורגש מאד כמחזיק ברשותו כח המכלה.

*

וכעת נגיע לענין של 'איש פֶּעַר', הרד"ק אומר שהכוונה לאיש כסיל שדומה לבהמה המכונה 'בעירה', אבל לפי המבואר אפשר להטעים יותר שהבער הוא יותר גרוע מבהמה העומדת לשירות, נראה כאילו כל המטרה של החיים שלו הוא כדי לשמור על החיים, מכלה ממון ואוכל רק כדי לחיות, ללא לעשות משהו עם החיים הללו. ובהמשך יבואר בס"ד מה ה'בער' הזה לא יודע ביום השבת...

אש

האש בטיבעה מצד אחד מתפשטת ומתרחבת בגאון, ומצד שני יש לה לשונות הפונות לכל הצדדים, לא ברור לאיזה כיוון היא רוצה להתפשט...

הענין הזה מצוייר באותיות 'אש', אות אלף היא בתנועה מתקדמת, ולעומתה אות שין יש לה לשונות לכל צד, נראית כמבקשת איזה הגדרה ברורה.

ידוע שהאדם מורכב מארבע יסודות ואחד מהם הוא 'יסוד האש', כי גם לאדם יש את הלהבות האלו שרוצה להתפשט בשלטונו ורוצה לגדול לכל הכיוונים, והמדות של גאווה וכעס מקורם מהיסוד הזה, שכאשר מתלהב ומצליח בלהבותיו זהו מצב של 'גאווה', וכאשר מתאכזב ואוכל את עצמו זהו מצב של כעס שהיא אש העוממת בתוך הגחלים...

והתיקון של המדות הללו הוא כמו שביארנו בתבונות כפיו (תהלים צעדים לא, לז), הוא לעצב את האש שלא יהא במצב של שריפה, אלא במצב של 'בעירה', שהשליטה שלו תהא בצורה של 'נר' המאיר לאחרים, אמנם חי מכוחם ומתפרנס על ידם ונהנה מהם, אבל הכל מתוך השפעה שמטיב להם, וכן שיהא כמו אש מעוצבת בתנור המחממת אחרים, מעודדת אותם ומחזקת אותם.

'יום השבת'

וכאן אנו מגיעים לחידוש של הפסוק שלפנינו, שאמנם בכל ימות השבוע צריך לקחת את האש המשתלטת, ולהבעיר אותה בצורה של תיקון, בכל זאת 'לא תבערו אש בכל מושבתיכם ביום השבת' - בשבת לא עושים את העבודה הזו!

ומה פשר הדבר?

ונראה לבאר כך, שכאשר יהודי ישמור תמיד על ה'אש' שבו שלא תתלהט יותר מדאי, ולא תהא שורפת ומכלה, אלא יהא 'מסתפק במועט', ממילא לא יחשוב שעליו לתקן את כל העולם אלא מספיק לו לתקן את ביתו או רק את עצמו, וגם את עצמו לא יחשוב לתקן בכל הענינים, אלא מספיק שכל שנה יוסיף איזה תיקון קל, והמצב הזה יכול לגרום שהאדם

יהפוך להיות 'איש בער' - אדם שלא מתקדם בחיים, לא מוסיף תיקון בעולם, שמח בחלקו, מבער עוד ארוחה ועוד ארוחה, אין לו שאיפות לידיעת התורה - להשתלט על התורה, מספיק לו שעובר כל שנה על 'שנים מקרא ואחד תרגום' או על 'חק לישראל'...

אך מצד שני אם יתלהב בשאיפות גדולות ודמיונות מצוי שיתאכזב, ואולי גם יזניח את הדברים הפשוטים הללו, ויצא קרח מכאן ומכאן [וכמו שאנו רגילים לכתוב תמיד].

והעצה לזה הוא 'שבת', כי בשבת צריך להיות במצב של 'כל מלאכתך עשויה', והמציאות היא שבשבת יש רוגע מסוים לשאיפות המתלהטות, אנשים פחות משקיעים ונמתחים אחריהם, והמדובר גם משאיפות שמותר להתעסק בהם בשבת, הדברים היחידים שמשקיעים בהם בשבת יותר מבחול הוא באכילה ושינה, ולכאורה נמצא שבשבת הופכים להיות כמו 'איש בער'...

ושוב אומרת התורה 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת' - אל תתנו לאש השאפתנית שלכם שתהפוך לבחינת 'בֵּעַר' ביום השבת...

אלא אדרבא, דוקא בשבת שהשאיפות נרגעות, והסיבה לכך היא כי ה' שבמשך ימי המעשה מפעיל את כל הבריאה, חפץ במצב של הרגעה ומנוחה, וכביכול מביט על 'כל מה שעשה כל אחד בימי המעשה' ורואה 'והנה טוב מאד', כמו שהיה ביום שישי הראשון, המצב הזה גורם לנפשות להיות מרוצים מכל מה שעשו והשיגו בימי המעשה, שאף שלא זכו להגיע לחצי תאותם ושאיפתם, בכל זאת התקדמו משהו, הצליחו במשהו, וה' כביכול מאד מרוצה ושמח במשהו הזה, מכריז עליו שהוא 'טוב מאד'.

והקירוב והריצוי הנפלא הזה הוא המעורר את ה'שיר ליום השבת', את ה'טוב להודות לה', יהודי מודה לה' על שזיכה אותו בעוד שבוע של 'טוב מאד', שמח ונהנה להראות לקונו את מה שזכה לתקן במשך השבוע החולף.

*

מי שחי וחווה את האמונה הזו ברגעי הדבקות הללו של קבלת שבת מתוך הקירוב של 'טוב להודות לה', בהכרח שמהצד ירגיש שחבל חבל שלא הבאתי עמי הרבה יותר מה'טוב מאד', אמנם המצב המאיר ידחה את ההרגשה הזו, יתעלס בקירוב והריצוי הנפלא, אבל הרגש שמהצד דוקא יתחיל להתלהב מאד בהחלטה שה'טוב מאד' של השבוע הבא יהא 'לאין ערוך', הרבה הרבה יותר -

אבל 'איש בער לא ידע', לא ירגיש ולא יתפעל מהשאיפות הלוהטות המתחדשות הללו, כי הוא תמיד נזהר לא להתלהב, להרגיע שאיפות, לא לרחף בעננים, גם את הלהבות המתפרצות ביום השבת יכול הוא להבעיר - לסדר ולהרגיע... ולא זהו רצון התורה!

אלא אדרבא, בשעה כזו של 'יחודא דנהירו קדישא' שהכל מאיר ורגוע, דוקא אז 'כולהון מתעטרין בנשמתין חדתינ' - מתעוררים בשאיפות חדשות, ביעדי הצלחה מעטרים חדשים, וכך כל השבת אמנם נראים כמו 'איש בער', אבל הלב מולהב ומתרגש ושואף לשבוע חדש של השגות גדולות...

וכאשר מגיע מוצאי שבת, ומדליקים ומעצבים את הלהבה של 'בורא מאורי האש', אז, מתחילים לקחת את הלהבות הגדולות הללו, ולראות כיצד לעצב אותם באופן שיהיו מאירים ומתקבלים 'מבעירים' אותם.

ואז, יש תקוה שהלהבות והשאיפות של שבת ישפיעו על האש הטבעית הזו, שלא תשקוט על שמריה, אמנם לא תשרוף את כל האדם וחיוו, אבל תגדל ותתרבה ותתפשט.
[ועיין עוד פרטים בהמשך ב'תבונות ההלכה'].

*

והנה אם בכל שבת מתלהבים השאיפות המתחדשות... כל שכן כאשר מגיע 'פרשת החודש' ומברכים את חודש ניסן של השנה החדשה, האביב החדש, וקוראים על ה'צלי אש' של חג הפסח... צריכים לתת ללהבות הללו לפרוץ ולהתרגש, והרי הלהבות הללו לא דורשים כלום למעשה כעת, רוצים רק את התשוקה עצמה, את הרשפי אש שלהבתי, כמו בני ישראל שבראש חודש עדיין לא עשו כלום, יכלו רק לייחל לרגעים הגדולים של גילוי שכינה...

בחלק 'תבונות ההלכה' תוספת פרטים על מהות ההתלהבות.

*

תבונות ההלכה - ביעור חמץ

על המצוה של השבתת חמץ אנו מברכין 'על ביעור חמץ', נווה גם לפי השיטה שאין צריך ביעור באש אלא אפשר גם 'מפרר וזורה לרוח', כך הוא לשון חז"ל למרות שבתורה נאמר לשון 'השבתה' ולא לשון 'ביעור', ולפי המבואר לעיל לא מובן שהרי בפשטות בפסח יש לנו כעין מלחמה עם החמץ, יש דוקא ענין לשרוף ולכלות את החמץ, יש מהפוסקים הסוברים שזה מצוה קיומית, ויש ענין לקנות חמץ כדי לקיים בו מצות השבתה, ואם כן מה ענין זה לביעור הבא לתת חיים וקיום למשהו אחר?

אך הנה ה'מצה' מזכירה את ה'חפזון', שיהודי מביין שמציעים לו הצעה טובה ומועילה, ובבת אחת עוזב הכל ופונה לשם, מוותר על כל שאיפותיו למען הצעה של אמת, ולעומתו ה'חמץ' מתפיח את כל השאיפות, וזה נעשה על ידי שנותן זמן להרהר בהם ולחמם אותם לתכנן אותם, מה שיצא מזה למעשה לא ברור, מה שברור הוא שהשאיפות גדלו...

כאשר מבערים את החמץ האש הבוערת מכריזה שיש שאיפות ויש תכניות, ואין הכרח שיהא קשר ביניהם, כאשר יהודי מקשיב לשאיפה העמוקה המצויה בו, זוהי שאיפה של אחת שאלתי מאת ה'... רוצה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, לא משנה איך וכיצד, שאיפה להיות יותר קרוב לה', יותר 'נרצה' לפניו, ושאיפה כזו יכולה רק לעזור לרגע של ה'חפזון', שכאשר ימצא איזה רעיון של קירבת אלקים חדשה, מיד יפסח ויקפוץ לשם - גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך', אך 'מי מעכב - שאור שבעיסה' - ה'חמץ' ממזג את השאיפה עם תכניות, וממילא במקום להיות אחוז עם ה'רשפי אש' של 'לעשות רצונך', עסוק הוא בלעצב אותם בצורה מדוייקת ומועילה, לרגע הם מתרברבים ולרגע הם דועכים כשאיפות

תבונות ההלכה - ביעור חמץ

של 'איש בער', ולכן שריפת החמץ הוא 'ביעור חמץ' - מביטים על השאיפות החמוצות שלנו מהשנה שעברה, כמה כבר הצלחנו להשיג דרכם... וזה מבעיר את האש של המצה, אש השואפת לגילוי שכינה, לחפזון, לעשות רצונך אלקי חפצתי!

תשובות הגר"ח - פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א שטרם נדפסו / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח

שו"ת בפרשת ויקהל

ש. ויקהל ל"ו י"א - י"ב. ויעש ללאת תכלת על 'שפת היריעה' האחת מקצה במחברת כן עשה 'בשפת היריעה' הקיצונה במחברת השנית, חמשים ללאת עשה 'ביריעה האחת' וחמשים ללאת עשה 'בקצה היריעה' אשר במחברת השנית וגו'. יש לדייק, דבפסו' י"ב לא כתיב כלל הלשון 'שפת היריעה' כמו שכתוב בפסו' י"א, ולא עוד אלא גם היכן שהזכיר הכתוב את שפת היריעה לא נ' בלשון 'שפת היריעה' רק בלשון 'בקצה היריעה'. וקצת צ"ב. ת. היינו הך.

*

ש. בהנ"ל. צ"ב למה הוצרך הכתוב להאריך כ"כ, והיינו פסו' אחד לומר שעשו לולאות ופסו' שני לומר מנין הלולאות דלכאו' היה אפשר לומר הכל בפסו' אחד, וכמו להלן פסו' י"ז שם נכתב הכל בפסו' אחד והיינו גם שעשו לולאות וגם את מנין הלולאות, כדכתיב שם ביריעות העיזים, ויעש ללאת חמשין על שפת היריעה וגו'. וצ"ב. ת. לדימשכן האריך הפסוק בכמה דברים וכולן לדרשא, ולחבר הענין.

*

ש. ויקהל ל"ח י"ח - י"ט. ומסך שער החצר וגו', ועמדיהם ארבעה ואדניהם ארבעה נחשת וויהם כסף וצפוי ראשיהם כסף. הנה לעיל פ' תרומה (כ"ז, ט"ז - י"ז) כתיב, ולשער החצר מסך וגו', כל עמודי החצר סביב מחשקים כסף וויהם כסף ואדניהם נחשת, והק' אאמו"ר שליט"א למה ציפה ראשיהם כסף כפי שנאמר בעשיה בפ' ויקהל, והרי בציווי בפ' תרומה ל"נ לצות ראשיהם כסף (וכן ק' בויקהל ל"ח י"ז). ת. התורה קיצרה.

*

ש. ויקהל. הנה בפ' ויקהל נאמר קודם המשכן והחצר ואח"כ הכלים, ואילו בציווי לעיל פ' תרומה נאמר קודם הכלים ואח"כ המשכן והחצר. וצ"ב.

לד היינו דביריעות המשכן (ולא ביריעות העיזים) האריך הפסוק בכמה דברים, ולא רק באריכות הנ"ל בשאלה, והטעם כי כל האריכות שבכל הדברים כולן לדרשא כו'.

ת. אין הסדר מעכב. לה

*

ש. ל**ובתנחומא ויקהל ג'**, אי' דהיה לישראל תרעומת על מינוי בצלאל למלאכת המשכן, וק' מברכות נ"ה א' אר"י אין מעמידין פרנס על הציבור אא"כ נמלכים בציבור כו' אמרו לו אם לפני הקב"ה ולפניך הוא הגון לפנינו לא כ"ש.

(ומה דאי' בתנחומא אפשר להבין זה דהא אי' סנהדרין ס"ט ב' שבצלאל היה אז רק בן י"ג שנה ולכן נתרעמו, אולי).

ת. רוב הציבור הסכים אבל יש שהתרעמו. לז

*

שו"ת בפרשת פקודי

ש. פקודי ל"ז א'. פרש"י וז"ל, ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו עכ"ל, צ"ב דהא מצינו דגם משה רבינו ע"ה מסר נפשו וכדפרש"י בפ' נשא ז' א' וז"ל, כלות משה. בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן ותלאו הכתוב במשה לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר להורות

לה לכאן צ"ב דרק בתורה שבעל פה כתב לנו מרן זצ"ל בכוכ"ב מקומות שחז"ל לא הקפידו על הסדר כמ"ש תוס' מו"ק ה' א' ד"ה רב פפא, אבל לא בתורה שבכתב (ואין זה דומה כאן למ"ש אין מוקדם ומאוחר בתורה).

ואולי י"ל דכוונת מרן זצ"ל שמשה רבינו סבר שאין הסדר מעכב, והיינו, דהנה אמרי' (ברכות נ"ה א') א"ר שמואל בא נחמני א"ר יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור לבצאל עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן אמר לו משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן כלים שאני עושה להיכן אכניסם שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן ארון וכלים אמר לו שמא בצל אל היית וידעת, ע"כ יעו"ש, והיינו דכאן בפרשת ויקהל דמיירי על העשייה שעשה בצלאל, כתוב קודם המשכן והחצר ואח"כ הכלים כפי שטען בצלאל שכך מנהגו של עולם שקודם בונה בית ואח"כ מכניס לתוכו כלים וכנ"ל, ואילו בפרשת תרומה נאמר כפי שמשה רבינו אמר לבצלאל בתחילה קודם לעשות הכלים ואח"כ את המשכן, והטעם שמשה רבינו הפך לבצלאל הסדר, הוא משום שמשה רבינו סבר שהסדר שנאמר לו לבנות קודם המשכן ואח"כ הכלים הוא לא מעכב, ומשה רבינו סבר כן משום שהרי גמר עשיית מלאכת המשכן היה בכ"ה בכסליו (עי' משנ"ב ריש הל' חנוכה), ואילו הקמת המשכן היה רק בר"ח ניסן ונמצא שבלא"ה אין להיכן להכניס את הכלים שהרי הכלים קיימים ואין המשכן בהקמתו להכניס הכלים שם (ועל עצם דבר זה עי' בספרנו תשובות הגר"ח (מהדורת תשע"ג) ח"ב תשובה תתתתס"א דכתב מרן זצ"ל שם: הי' אינפה להחזיקם אבל הבנין צריך להיות כדרך שעושיין, יעו"ש), ולא שמשה רבינו הפך הסדר כדי לבדוק את בצלאל אם הוא יודע מה הקב"ה אמר לו למשה, אלא משום שמה שרבינו באמת סבר שאין הסדר מעכב היינו שהסדר שנאמר לו הוא לא מעכב מהטעם הנ"ל שבלא"ה אין בית להכניס הכלים, אבל אחר שמה רבינו ראה שבצלאל כיוון מעצמו למה שהקב"ה אמר לו, הבין שעל כרחק הסדר שנאמר לו הוא כן מעכב, ואעפ"כ משה רבינו אמר לו רק 'שמא' בצל אל היית וידעת, שלכאן מהו 'שמא' והרי כיוון לגמרי למה שהקב"ה אמר, אלא שעדיין משה רבינו סבר שיתכן שאין הסדר מעכב מהטעם הנ"ל ורק משום שבצלאל כיוון לכן אמר לו לעשות כן.

אלא שלפי"ז נמצא דמה שכתוב בפרשת תרומה קודם כלים ואח"כ משכן וחצר, הוא לפי הסדר שמה אמר לבצלאל, ולא לפי הסדר שמה נצטווה לומר לבצאל, ולכאן הוא דוחק.

וי"ל דהרי בלא"ה קשה, איך אמרי' בגמ' שהקב"ה ציוה למשה שיעשו קודם המשכן ואח"כ הכלים, והרי בתורה מפורש בציווי שנאמר למשה בפרשת תרומה לעשות קודם הכלים ואח"כ המשכן. ובע"כ צ"ל דהסדר שנכתב בפרשת תרומה הוא לפי הסדר שמה אמר לבצאל ולא לפי הסדר שנאמר לו. ולכאן הוא דבר שצריך לבאר.

לי ע"ע לפ' ויקהל עוד להלן פ' עקב בד"ה עקב י' א' ובהערה שם.

לי עיין מה שכתבנו בזה במאור אהרן כי תשא ל"א ג'.

לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית אחת וכן מצינו בדוד לפי שמסר נפשו על בנין בית המקדש כו' לפיכך נקרא על שמו כו' עכ"ל.

ת. זה על ההקמה. לח

*

ש. פקודי ל"ט ל"ג. פרש"י וז"ל, ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו ולפי שלא עשה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה הקמתו שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן ומשה העמידו אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו ע"י אדם אמר לו עסוק אתה בדרך נראה כמקימו והוא נזקף מאליו וזהו שנאמר הוקם המשכן הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא, עכ"ל. יש להעיר, א'. דלפי"ז צ"ל דבכל פעם ופעם כשחנו אחר המסעות והקימו המשכן ג"כ היה ע"י נס, ולא מצינו. ב'. ואם הוקם כל פעם בנס, לא נתבאר אם היה ע"י משה או ע"י עצמו והיינו ע"י הקב"ה לבד, כי יש סברא לומר שהי' ע"י הקב"ה לבד, והיינו דכל מה שכאן הנס נעשה ע"י משה הי' מפני שלא עשה שום מלאכה במשכן, אבל עתה אחר שכבר הקים המשכן פעם א', אולי בשאר פעמים שהוצרכו להקימו לא נעשה ע"י משה, וצ"ב. ג'. איך פרקו המשכן בכל פעם, והרי כמו שא"א לזקפן את הקרשים מפני כובדן כמו"כ היה יכול להיות סכנה להורידן, וצ"ב. ד'. כנ"ל אותיות א' וב' איך העמידו את המשכן אחר שנכנסו לא"י והיינו בגלגל בשילה נוב וגבעון. וצ"ב. לט

ת. בשאר מקומות העמידוהו ע"י כמה בנ"א.

*

ש. פקודי ל"ט ל"ג, ל"ו. ויביאו את המשכן אל משה וגו'. את השלחן את כל כליו ואת לחם הפנים. לכאו' צ"ב דהא בעשייה לעיל ל"ז י' לא נזכר לחם הפנים. ועוד, למה הכינום מעתה והרי גמר מלאכת המשכן הי' בכ"ה בכסליו והקמתו הי' בר"ח ניסן. ועוד, היכן הניחום ואם

לח לכאו' כיון דמש"כ רש"י ותלאו הכתוב במשה כו' ה"ז קאי רק על ההקמה, א"כ מה שייך לשבח ולומר שתלאו הכתוב במשה והרי כן הוא האמת שרק משה רבינו הקימו.

ואולי כוונת רש"י לומר שכיון שבצלאל ואהליאב וכל חכם עשו את המשכן, א"כ למה אמר הכתוב ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן, והרי היה צריך לומר ויהי ביום כלות בצלאל ואהליאב וכל חכם לב לעשות את המשכן, ולמה הכתוב ייחס את גמר מלאכת המשכן להקמתו ע"י משה ולא ייחס הכתוב את גמר מלאכת המשכן ע"י בצלאל ואהליאב וכל חכם לב, וע"ז מתרץ, ותלאו הכתוב במשה לפי שמסר נפשו כו' ולא טעה בתבנית אחת היינו אפילו בתבנית אחת, שכל מה שבצלאל ואהליאב וכל חכם עשו את המשכן הוא בא ע"י מסירות נפשו של משה שיצליחו לעשות הכל מבלי לטעות בשום תבנית ממה שהראהו הקב"ה איך לעשות, שכדי שלא לטעות בזה זהו דבר שהיה צריך לזה מסירות נפש, ולכן אמר הכתוב ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן ולא אמר הכתוב ויהי ביום כלות בצלאל ואהליאב וכל חכם לב לעשות את המשכן, שכל מה שעשו היה מכח מסירות הנפש של משה רבינו וכנ"ל.

(ואולי י"ל חילוק נוסף (לו"ד תשובת מרן זצ"ל), דאילו גבי בצלאל אמרו לפי שינתן נפשו על המלאכה כו' ואילו לגבי משה אמרו לפי ש'מסר' נפשו כו').

לט ע"ע תשובה ממרן שליט"א בענין זה בספר מעיל קטן בתשו' בעניני עבודה וקרבת תשו' ל' ל"א בענין איך העמידו המשכן בשבת דכתב מרן שליט"א 'אם נצטווה ע"ז דוחה שבת' יעו"ש.

נימא שהניחום על השולחן לכאו' חידוש הוא שהרי עדיין השולחן (וכל הכלים) לא נמשח בשמן המשחה.

ת. בכלים מייירי ולא בקרבן. מ.

*

ש. בהנ"ל. לכאו' התשובה על שאלה ראשונה, ולכאו' עדיין צ"ב ב' השאלות האחרונות.

ת. היינו הך. מא

*

ש. שם. פרש"י וז"ל, ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו ולפי שלא עשה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה הקמתו כו' עכ"ל, קצת יש לשאול למה זה נחשב שלא עשה משה 'שום מלאכה' במשכן והרי מסר נפשו על המשכן להראות תבנית כל דבר כדפרש"י נשא ז' א' וכדלעיל.

ת. מעשה לא עשה.

*

ש. פקודי מ' ד'. והבאת את השלחן וערכת את ערכו וגו'. הנה מהפסוקים משמע שמיד כשהכניס השולחן מיד ערך את לחם הפנים עוד לפני שהכניס המנורה, וכן מיד כשהכניס את המנורה מיד הדליק הנרות עוד לפני שהכניס את מזבח הזהב וכן הלאה, והאם כן הוא, או"ד שקודם הכניס את כל הכלים ואח"כ עשה בהם העבודה. (ואם כצד קמא כפי שמשמע בפשוטו מהפסוקים א"כ נמצא מבואר שעשה עבודות במשכן קודם שגמר להעמיד את כל המשכן, שהרי החצר העמיד רק אח"כ כמבואר להדיא בפסו' ל"ג).

ת. כסדר.

*

^מ היינו דמ"ש כאן בפרשת פקודי ואת לחם הפנים אין הכוונה ללחם עצמו אלא הכוונה היא לתבניות שבהם עשו את הלחם, וממילא ל"ק גם ב' השאלות ששאלנו גם למה הכינום מעתה כי באמת לא הכינו הלחם מעתה וגם היכן הניחום כי באמת לא הכינום ולא היה צורך להניחום. אלא שלפי"ז לכאו' צ"ב למה הוצרך הכתוב לומר ואת לחם הפנים, והרי כבר אמר הכתוב את כל כליו והתבניות הם בכלל כלי השולחן.

ושו"ר שמרן שליט"א הקשה כן בטעמא דקרא וז"ל שם, ויביאו את המשכן וגו' ואת לחם הפנים. נראה דהאי ואת לחה"פ היינו הסניפים של לחה"פ דאי לחה"פ ממש למה עשאוה כיון שעדיין לא הקימו את המשכן עד א' בניסן וכי הי' מונח על השלחן ד' חדשים. ועוד יל"פ דלחה"פ ממש הביאו דתנן במנחות מ"ט א' אין מחנכין את השלחן אלא בלחה"פ וענין חינוך שייך לעושי המלאכה ולכן הכינו לחה"פ ולחה"פ אינו נפסל בלינה והקב"ה שמרם לחם חם עד שהקימו המשכן ונתנוהו ומה"ט גם הכינו שמן למאור וקטרת הסמים שכ"ז צריך לחינוך כדתנן במנחות שם. עכ"ל מרן שליט"א שם. ואפשר דלכן הוסיף מרן זצ"ל תירוץ בתרא, כי לפי תירוץ קמא לכאו' אין מובן למה הוצרך הכתוב לפרט לומר ואת לחם הפנים וכנ"ל.

ומה שבעשייה לעיל ל"ז י' לא נזכר ואת לחם הפנים, י"ל שהתורה קיצרה, וכעין מה שכתב מרן זצ"ל בתשובה לעיל ויקהל ל"ח יעו"ש.

^{מא} היינו שהתשובה הנ"ל כן מיישב גם ב' השאלות האחרונות, וכמו שנתבאר לעיל הערה קודמת. והגראי"ש קניבסקי שליט"א כתב לן: את לחם הפנים הביאו בשעת הקמת המשכן.

שו"ת בפרשת פקודי

ש. פקודי מ' כ'. ויקח ויתן את העדת אל הארץ וישם את הבדים על הארץ ויתן את הכפרת
על הארץ מלמעלה. ^{מב} יש לשאול למה נתן הבדים בין נתינת העדת אל הארץ לבין נתינת
הכפרת על הארץ, ולמה לא שם את הבדים או קודם נתינת העדות או אחר נתינת הכפורת.
ולכאוי קצת צ"ב.

ת. ס"ת הראשון. ^{מג}

*

לתגובות: A0548408381@gmail.com

בעזה"י, ניתן להשיג ספרי תשובות הגר"ח בכתובת הנ"ל.

^{מב} הא דכתיב וישם את הבדים על הארץ לכאוי צ"ב מהו על הארץ והרי הבדים היו בצידי הארון ולא על הארון, ועוד
למה הוצרך הכתוב לומר על הארץ מלמעלה ולא אמר הכתוב רק על הארץ. וצ"ל דהכתוב קיצר כי באמת לעיל בציווי
נאמר (תרומה כ"ה י"ד) על צלעת הארץ, ומ"ש על הארץ מלמעלה הוא כי כיון שגבי הבדים גם אמר על הארץ לכך
הוצרך כאן לומר על הארץ מלמעלה שאין זה כמו שכתוב מקודם גבי הבדים על הארץ.

ובהא דכתיב ויתן את הכפרת על הארץ מלמעלה, לכאוי צ"ב כיצד היה יכול משה רבינו לשאת הכפרת לבדו, והרי
היה משקלו משקל עצום, כמ"ש מרן זצ"ל לעיל תרומה כ"ה י"ז שהכפרת היה מלא ולא חלול, ומשקלו היה ב' וחצי
טון זהב. ולא מצינו שהיה לו נס כמו שמצינו שהיה לו נס בהקמת המשכן כמ"ש רש"י לעיל פסוק ל"ג יעו"ש. ובשלמא
בעשיית הכפורת אפשר לומר שכל זמן שהכפורת לא היה בקדש הקדשים עדיין היו כמה אנשים יחד שהרימוהו אבל
גבי משה רבינו שכבר היה בקדש הקדשים לבדו איך נשא.

וע"ע תשובות הגר"ח שקלים ט"ז ב' שם כתב לנו מרן זצ"ל שהיו מוציאים הלוחות למצות הקהל יעו"ש וצ"ב כנ"ל
איך היו מסירים הכפורת והרי היה משקלו רב מאד.

^{מג} הנה אף דפרש"י וז"ל את העדת. הלוחות עכ"ל, מ"מ אפשר דמרן זצ"ל כתב כן למ"ד שגם הס"ת היה בפנים הארון
עי' שקלים שם.

ועי' רמב"ן (לעיל פסוק ב') שכתב וז"ל כי זה לא יקרא הארון כן רק בהיות בו לחות העדות עכ"ל יעו"ש.

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

איזה 'ויקהל פקודי' אני?

ישבתי במשרדו של מנהל תלמוד תורה, בו לומדים כשבע מאות תלמידים כ"י. קיימנו 'דיון עומק' אודות המוסד. לאורך שלש שעות שיחתנו התרשמתי שוב ושוב לראות בקיאותו המקיפה בפרטים הקטנים. המנהל מעודכן באופן כללי במצבו של כל תלמיד, ובפרט באלה הזקוקים ל'עיון נוסף'. הוא ידע לספר לי על ממצאי האבחון האחרון שפלוגי עבר, ועל התקדמות אלמוני אצל המטפל הרגשי. המנהל מעורה בנעשה השבוע ממש בכל כיתה וכיתה, בוחן ובודק מחברות. הוא מעודכן בתלמידי כיתה ח' - כל אחד לאיזו ישיבה התקבל (למעלה משבעים נפש...). הוא בקשר קבוע עם העו"ס שמלווה משפחה שחוותה אובדן, וזוכר אילו תלמידים רגישים לבוטנים ודגים. בסוף החמאתי לו 'בענק' על השליטה שלו בפרטים. הוא הסמיק מעט והגיב "זה לא רוח הקודש. ברגעים פנויים אני יושב ומעיין ברשימות התלמידים. אני מעלה כל אחד ואחד מול עיני, וחושב עליו. איני חושב ששייך לנהל בדרך אחרת".

ויקהל פירושו אסיפה. ומה פירוש **פקודי**. לשורש פ.ק.ד. משמעויות רבות. שורש זה משמש לא פחות משש משמעויות! כאן בפתח הפרשה, אלה **פקודי המשפן**, פירושו מנין וספירה. בפסוק זה דרשו חז"ל גם לשון חסרון [כמו ולא-נפקד מִמֶנּוּ אִישׁ] שבעוונותינו נתמשכן ונחסר לנו, ונלקח מאתנו כפיקדון. יש לשורש זה משמעויות נוספות: זיכרון [וה' פָּקַד אֶת שָׂרָה], מינוי [הִפְקֵד אֶת הַלְוִיִּם עַל מִשְׁפַּן הָעֵדוּת], ציווי [בִּפְקֻדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבְיֹטָה אַרְחֻתֶיךָ], ופיקדון שנשמר [וְהָיָה הָאֶכָּל לְפִקְדוֹן לְאַרְץ לְשִׁבְעַת שָׁנֵי הָרָעַב]. בעלי הלשון מצאו מכנה-משותף בין כל המשמעויות: שימת-לב לדבר, כאשר אני שם-לב לדבר כל שהוא, אני זוכרו. מתוך תשומת לב אני **סופר** וגם מבחין כשהוא **נחסר** מן המנין. על דבר החשוב בעיני אני **ממנה** אחראי עליו, ואף **מצווה** ו**פוקד** שייעשה. כשמפקידים אצלי דבר, הרי שממנים אותי לשים לב **לשמור עליו**...

כאשר אנו 'מקהילים' כיתה או בית-ספר שלם, איזה ממשמעויות 'פקודי' אנו מקיימים? האם זוכרים כל אחד, סופרים ומונים בשימת-לב ואחריות למילוי תפקידנו? ושמה, רק 'מצווים ופוקדים' והתלמידים נמצאים 'חסרים'...

ולהמחיש: לאחרונה שוחחתי עם מחנך על תלמיד מתקשה. קיימנו עליו דיון לפני חודשיים. שאלתי "איך הוא מתקדם בשיעורי-העזר שנקבעו לו?". המחנך לא ידע להשיב, הוא גמגם "אכן תיווכתי לו את האברך לשיעורים פרטיים, כפי שסיכמנו אז, אך מאז אינני עוקב...". מתברר שלאחר שניים-שלשה שיעורים האברך הפסיק, ואין אִישׁ שֶׁם עַל לֵב... הבעיה אינה רק הפסקת השיעורים, אלא בעיקר שהתלמיד קולט את 'חוסר העניין' של ה'מחנך' שלו...

וכאן אזעק זעקה גדולה ומרה: לפני פורים נכנסתי ל'סופרמרקט' גדול בעיר ב-11 לפנה"צ. והנה, פועל ערבי צעיר מסדר מדפים. ילד 'תלמוד תורה' עומד ומפטפט אתו! הטיתי אוזן. נחרדתי! "משעמם לי בכיתה, אף אחד לא שם-לב שאני יוצא, הרב'ה לא שואל איפה הייתי ולמה לא עשיתי מבחן...". פיקוח נפש! ילד 'משועמם' מתחבר עם ישמעאלי החשוד על החמורות שבחמורות, ו"אף אחד לא שם לב"?! אמנם השומר מתרשל, אך האחריות על המחנך והמנהל! [אגב, שח לי שומר בת"ת שבתחילה הקפיד מאוד שילדים לא יצאו, אך כל הזמן נשלחים תלמידים ע"י הצוות 'קפוץ רגע למכולת וקנה לי...'], 'הרב'ה מרשה לי לצאת לקנות אוכל', הצוות טען שהשומר נודניק שמתעקש שיביאו אישור כתוב. 'ביטול תורה'. התחיל להתרשל...]. איך מרשים לילד לשוטט? הפקידו בידוך תלמידים ואתה מופקד לפוקדם בכל עת לבל ייפקדו חלילה! זה 'פיגוע מתמשך', דָּמוּ וְדָם וְרַעיוֹתָיו זועקים! פניתי למנהל המשמרת שיזהיר את הפועל. הוא גם זיהה הילד ואמר שיתקשר לדווח לת"ת. אין להעלים עין! מי יביא 'עגלה ערופה' על 'רציחתו'?

מאידך ישנם מלמדים ור"מים אכפתיים, חושבים וזוכרים כל תלמיד, עוקבים באהבה אחר התפתחותו של כל יחיד. נשמות בני ישראל אינם נמכרים במשקל ובאריזות ענק, הם מיוחדים ומקודשים, יש להתייחס לכל אחד בעצמו!

השורות נכתבות ביא"צ מו"ר ה'פני מנחם' זי"ע שנסתלק לפתע במוצאי פורים תשנ"ו. בשנות הנהגתו אושפו בְּנֵי במשך שבועות. כהורים צעירים היתה התקופה קשה ומלחיצה. באחד הבקרים התקשרתי לבית הרבי 'להזכיר' דבר מה. כששמע אותי בטלפון הגיב מיד "מִיכָל! אתמול הייתי אף אני בתל-השומר וזכרתי שאתה שם". לא ניתן להעביר בכתב את ההרגשה שרבי העניק לנו. "זכרתי שאתה שם". רבי ענק עם 'לב מלך'. וַיִּקְהַל פְּקוּדֵי! זוכר! שומר! אחראי!

עֲרַךְ במחשבתך רשימת תלמידיך: היכן כל אחד גר, מתי פעם האחרונה ששוחתך באופן אישי עם כל אחד מהם? מי התחזק בחודש האחרון? מי אוהב לשיר? מי מפותח בכתיבה יוצרת? למי יש הורה העוסק בחינוך? למי אין הורה כלל? מי מרבה לְאַחַר, היש לך מושג מדוע? כיתה אינה מפעל עם 'קו יצור' מסיבי, אלא 'בית יוצר' אומנותי, 'בוטיק' לליטוש נשמות. רק 'בעל נפש' ראוי לטפל בנפשות. מושבעים אנו ב'שבועת הפיקדון'. אחרת: פְּקֻדָתוֹ יִקַּח אַחֵר...

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ

123ymm@gmail.com

חידות

**פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא
יסור שבט מיהודה'
חידה בפרשת השבוע!**

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן
הכתב')

אחרי שהשווה גדול לקטן - [רש"י לה, לד]

נרשם מי שנפשו נתן - [רש"י לז, א]

וגם כאשר שינה

כיוון לדברי השכינה - [רש"י לח, כב]

*

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפתרון: בצלאל

בצלאל משבט יהודה הושווה לאהליאב משבט דן

כתב רש"י: ואהליאב- משבט דן, מן הירודין שבשבטים, בני השפחות, והשווהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השבטים, לקיים מה שנאמר ולא ניכר שוע לפני דל.

*

בצלאל שמסר נפשו על המלאכה, היא נקראת על שמו

כתב רש"י: ויעש בצלאל- לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו.

*

בצלאל שינה ממה שאמר לו משה רבינו וביקש לעשות משכן ואחר כך כלים, וכיוון דעתו לדברי הקב"ה

כתב רש"י: ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר ציוה ה' את משה- אשר ציוה אותו משה אין כתיב כאן אלא כל אשר ציוה ה' את משה אפילו דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני כי משה ציוה לבצלאל לעשות תחילה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה. אמר לו משה בצל אל היית כי וודאי כך ציוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואמר כך עשה כלים.

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב

דף נג. אבל לא לנזיר ועושה פסח. והיינו שהגם שבודאי נטמא ע"י רובע עצמות אבל לענין שהנזיר יהא מגלח בעינן חצי קב, אבל לענין פסח צ"ב הא הוי טמא ואינו ראוי לאכילה וא"כ היאך אפשר לשחוט הפסח עליו ומ"ש פסח מכל קדשים [ומדברי המפרש משמע דאינו אלא מדרבנן ולא העמידו דבריהם במקום כרת ומשמע כפשטות דברי הר"מ שכל טומאה שאין נזיר מגלח עליו אינו אלא מדרבנן אבל כבר תמהו על זה וצ"ב, והתוס' כתבו דהכי גמירי דפסח הוי כנזיר] ועי' לקמן נו: דכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח אין חייבין עליה על ביאת מקדש והגם שבודאי הוי טמא ואסור לאכול בקדשים אבל לענין חיוב כרת בביאת המקדש על טומאת מת אינו חייב רק באותן שהנזיר מגלח, ולפ"ז כתבו האחרונים דהא דטמא אינו עושה פסח היינו משום שני טעמים חד מצד שאינו ראוי לאכילה ועוד דהתורה הפקיעה טמא מעשיית פסח בהא דכתבה הפרשה של פסח שני שהיו טמאים לנפש אדם, וא"כ בודאי מי שנטמא מרובע עצמות ועומד בתוך ז' שאינו ראוי לאכילה בלילה בודאי אינו יכול לעשות פסח דהוי שלא לאוכליו אבל הסוגין איירי בטמא מת ביום ז' שלו [או אפילו לאחר טבילה דהוי טבול יום לשי' הר"מ ועי' בחי' הגר"ח הל' ק"פ] דבעצם ראוי לאכילה בלילה אלא שהתורה הפקיעה מי שהוא טמא בשעת עשיית הפסח ולענין זה גמירי שרק טומאה שהנזיר מגלח עליה וכן חייבים על ביאת מקדש נפקע מעשיית הפסח בשעה שיש עליו טומאה כזו ועי' בקרן אורה.

דף נד: משום אורא או דילמא משום גושא. ובגמ' מבואר שאם משום אורא או ליכא דין הזאה של ג' וז' ומדברי התוס' מבואר שעל הצד משום אורא או הוא טמא אפילו אם נכנס בשידה שהוא מחזיק מ' סאה דהוי חוצץ אבל אעפ"כ מכיון שהוא נמצא באויר ארץ העמים טמא [אבל אם הוא סגור גם מלמעלה טהור ובחת"ס בתורת משה פ' ויגש כתב שכן הורידו יעקב אבינו למצרים שלא יתטמא מטומאת ארץ העמים וכן הוא במפרש לקמן נה. ואולי מצד צמיד פתיל] וכתבו התוס' שלפ"ז הטעם שגזרו טומאה על ארץ העמים היינו שלא יצאו מארץ לחו"ל, ולפ"ז מובן שליכא דין הזאת ג' וז' מכיון שאינו מצד שמאהיל על המת אלא נתנו דין טמא על הגברא כדי שלא ייצא, ומובן גם מה שכתבו שאינו טמא אלא אם נכנס רובו לארץ העמים, מכיון שאין טומאה בעצם על הארץ שיהא נטמא כשמאהיל אלא זהו טומאה שלא ייכנס לארץ העמים ובפחות מרוב אינו נחשב שנמצא שם, אבל הצד שגזרו משום גושא או טעם הגזירה מצד מתי מבול או מפני רוב ישראל שנהרגו בחו"ל [והיינו בין לר"ש דליכא טומאת אהל על גוי ובין לרבנן] ואז אם מאהיל הגוש בלי דבר שחוצץ אז יקבל טומאה ואפילו אם רק מאהיל ידיו עליהם יקבל טומאה ולתי' ג' בתוס' כתבו דגם להצד של גושא לא יהא טמא אלא בראשו ורובו והמשנה למלך פי"א טומאת מת תמה ע"ז עיי"ש וכן הוא בגמ' לקמן נה. וצ"ב דמשמע דחידשו כן רק לתי' ג', ועוד

מבואר בתוס' שעל הצד שגזרו על גושה אם הביא גוש מחו"ל לא"י דאינו מטמא אם מאהיל עליו וזהו מובן מכיון שאין שם אלא חשש של עצם כשעורה דאינו מטמא באהל.

דף נה. אהל זרוק שמייה אהל. והנה לפי התוס' המ"ח הוא כשהוא זורק באויר אבל אם מונחת במקום אחד לכו"ע הוי חוצץ, ולדבריהם אין מבואר מהו הדין בשעה שנושאים האהל ע"י אדם או בהמה מה דינה, ולפי מהלך ב' בתוס' כל המ"ח הוא בשעה שנושאים האהל ע"י אדם או בהמות אבל אם זורק באויר לכו"ע אינו חוצץ דהוי כטלית המנפנת באויר דאינו חוצץ, ולפי מהלך א' צ"ב מהו החילוק בין אהל זרוק לטלית ויש שכתבו לחלק דאהל זרוק כלפיה עצמו ותוכו הוי אהל ואינו נחשב אהל רק לענין לחצוץ אבל בטלית המנפנת אינו נחשב לאהלה כלל, והנה בחת"ס הנ"ל כתב לחלק בין אהל זרוק שנישאת ע"ג בהמה לעגלה שיש לו גלגלים דהוי כטלית המנפנת ואינו חוצץ וצ"ב, והנה האחרונים דנו לענין אוירון הנוסעת מעל קברים אם נחשב לאהל לחצוץ ותלוי בהנ"ל, וגם באוירון שיש מתחתיו בחלק המזודות אם נחשב למחיצה המפסיק דאפילו אם נימא דנחשב לאהל הזרוק אבל עדיין אפשר לומר שאינו יכול לחצוץ למה שתחתיו אבל לענין מה שבתוכו נחשב מחיצה דכלפיה זהו הוא קבוע או שכיון שעצם הדבר הולך באויר אינו נחשב לאהל שיפסיק.

דף נו. ודין הוא ימי טומאה מגלח וימי חלוטו מגלח. ומשמע שהטעם שאין עולין היינו מצד שצרעת מחייב גלוח ולא היה הנזירות באופן שיהא לו תגלחת של נזירות, וכן מבואר לקמן שזהו הטעם שימי הסגרו עולין לו במנין מכיון שאין טעון תגלחת, אבל צ"ב דהא בימי הטומאה שאין עולין לו אינו מצד שהנזירות לא היה לשם תגלחת נזירות של נזירות בטהרה אלא עצם הטומאה הוי סתירה בנזירות והראיה שגם בטומאות שאין הנזיר מגלח עליהן אינן עולין לימי הנזירות, ומדברי התוס' ד"ה שכן טעון תגלחת שכתבו והווי כעין ימי טומאתו משמע שהטומאה שבו הוי סתירה לנזירות וכן כתבו לעיל שרק טומאת צרעת דאיתקש למת סותר והיינו שטומאתו הוי בשורש טומאת מת [והתרגום של נפש חיה הוא רוח ממלא ואם פוגם בדיבורו אז חסר בנפש חיה שלון] ולדבריהם צ"ל שהתגלחת הוי סימן לדבר שאין לו החומר של טומאת מת כל כך [דענין של תגלחת במצורע הוא דהוי כקטן שנולד משום דהוי כמת עד עכשיו] ומש"ה עולה לימי הנזירות, משא"כ בטומאת שאין הנזיר מגלח עליהן דודאי יש שם של טומאת עליו אז בודאי אין עולין לימי נזירות.

דף נז: באשה וקטן. ועי' ברא"ש שכתב דאיירי בקטן מופלא סמוך לאיש דלענין נזירות הוי גדול אבל לענין הלאו דהקפת הראש הוי קטן, ובאמת היה אפשר גם לפרש דאיירי באב שהדיר את בנו הקטן, והנה בהמשך הגמ' נחלקו אם מותר להקיף את הקטן אבל כאן אפשר לפרש דהקיף את עצמו, והנה בהמשך הגמ' מבואר דחובה היתה מקפת הראש של בניה ועי' ברא"ש שכתב דהיו רגילין שלא לשייר פיאות ועי' בתוס' לעיל מא: שכתבו דהיו רגילים להשאיר פיאות לילדים וצ"ב, ומדברי המפרש משמע שזה היה מצד שהיה חולה וגלחה ראשון להברותן, ועצם הדבר דרב הונא התיר לה להקיף והגם שהוא סובר שהמקיף את הקטן חייב היינו משום שסובר שעל נשים ליכא איסור דהקפה מצד ההיקש דכל שישנו בהשתתה ישנו בהקפה, אבל לכאוי צ"ב דהא הניקף בודאי עובר ולמה לא יהא מוזהרת

לעשות כן מצד שהקטן לא יעבור על הלאו והגם שחינוך אפשר לומר דלא שייך חינוך רק במצות עשה ולא במצות ל"ת וכמבואר [או דליכא מצות חינוך על אשה עי' לעיל כט:]: אבל למה לא תהא אסורה מצד ספייה בידים ויש שכתבו דליכא איסור לספות בידים באיסור שהם אינן באותו פרשה וכיון שאשה מופקע מאותו פרשה ליכא גם איסור של ספייה, אלא שעדיין יש לעיין לפי מה שצידד המנ"ח במ' רנא' שכיון שכהיום שהתורה אסרה להקיף וממילא הדרך של יהודים הוא שלא להקיף הראש והגוים מקיפים אז כהיום יש גם איסור של בחוקתיהם לא תלכו ועי' בדרכי תשובה סי' קפא' באריכות, וא"כ בלאו דבחוקתיהם לא תלכו גם נשים מצוות ואולי כלפיה קטנים אין דרכן גם של יהודים כן וצ"ב.

דף נח: הא בתער הא במספרים. בתער לוקה מצד הלאו דלא ילבש גבר שמלת אשה ורב דהתיר היינו במספרים, אבל לר' יוחנן גם במספריים כעין תער אסור מדרבנן ועי' בתוס' שחולק על רב בזה [וע"ע בתוס' לקמן שני מהלכים בזה] והנה בהך איסור דלא יעשה כתיקוני נשים דנו אם האיסור עצם הדבר שעושה דברים שנשים עושים או עיקר האיסור הוא התוצאה שמייפה עצמו כנשים, ועי' במכות דף כ: שאם לוקט שער לבן מתוך שער שחור הוא ג"כ נכלל בלאו דלא ילבש ומבואר שם שאפילו אם יש לו עוד שערות לבנות אבל אעפ"כ לוקה אפילו על חד שער ומבואר לכאן' שעצם הפעולה אסור ולא התוצאה אבל הראב"ד והר"מ נחלקו בזה בפ"ב דע"ז אם אסור מה"ת או לא ולכאן' תלוי בהך, והנה לקמן דן הגמ' אם מותר לחוך כדי להשיר השער והגמ' מסיק דלחוך ביד אסור ובבגדו מותר וכתב הרא"ש דאין דרך נשים לעשות כן, ומשמע שביד אסור אפילו אם אינו משיר כל השערות ואולי אינו רק מדרבנן, וע"ע בתוס' לקמן ד"ה בנזיר שכתבו לבאר הא דמבואר דבנזיר לאחר שהעביר שער ראשו ליכא איסור איסור להעביר בית השחי ובית הערוה, וכתבו דלא הוי נוי ותיקון כמו אצל הנשים ומשמע שעיקר האיסור הוא התוצאה שיהא לו היפוי של נשים, ומדברי התוס' משמע שדוקא לאחר שגלח שער הראש יהא מותר ולא קודם לזה ומבואר דהאיסור תלוי בשעת מעשה ולא בהתוצאה ויל"ע בזה.

דף נט. נאמר תועבה. והנה לשי' הת"ק אינו אסור אלא אם לובש כל הבגדים של אשה שנראה לגמרי כאשה ואינו אסור אלא אם הולך לישוב שם לשם עבירה, אבל לראב"י אסור לגבר שלא יתקן איש בתיקוני אשה וכל מיני יפוי של נשים אסור אפילו רק בדבר אחד, וכמו כן אסור לאשה ללבוש בגד או כלי של גבר אפילו רק בדבר אחד, ומשמע שאפילו שלא בדרך יפוי אסור מדאסר אפילו בשעת מלחמה ללבוש כלי זיין, ומדברי המפרש מבואר עוד יותר שאפילו להחזיק ביד אסור ומש"ה הרגה יעל סיסרא ביתד ולא בחרב ועי' בגליון הש"ס, ובאמת כן מדויק מלשון הפסוק דכתיב לא יהיה כלי גבר על אשה, ובאנשים כתיב לא ילבש גבר שמלת אשה, ולפ"ז לכאן' חלוקים ביסוד האיסור שבאנשים האיסור הוא ליפות עצמו כמו נשים ומה"ט כתבו התוס' דאינו אסור אלא כשמכוין ליפוי ולנוי אבל לכאן' האיסור לנשים אינו מצד יפוי ונוי רק אסור לה לעשות דברים והתנהגות של גבר, ובתרגום יונתן איתא שגם ציצית ותפילין אסור לה ללבוש מכח לאו זה, ולפ"ז מה דאיתא בשו"ע סי' תרצד' דבפורים אינו נוהג הך איסור מכיון שעושים דרך שמחה, והיה מקום לחלק שזהו דוקא האיסור על אנשים שזהו מצד יפוי ונוי ואם אינן מכוונין לשם נוי ויפוי

ליכא איסור אבל לנשים לא וצ"ל שכיון שאינה עושה מצד שרוצה להראות עצמה כגבר
ליכא איסור ועיין בכל זה באריכות בבינת אדם כלל צ'.

*

הרב אהרן פוטולסקי, גני איילון לוד / תמצית מסכת נזיר

תמצית נזיר פרק ו'

פרטי שלשת איסורי נזיר, תגלחת הטומאה, תגלחת הטהרה וקרבנותיה

מפתח הסוגיות

פרטי איסור ענבים והדרשות (דף ל"ד - ל"ה א')

מניין דרבי אליעזר דריש "פרט וכלל ופרט" ורבנן "כלל ופרט וכלל" והנפק"מ (דף ל"ה)

אין היתר מצטרף לאיסור, צירוף תוך כדי אכילת פרס וטעם כעיקר (ל"ו - ל"ח א')

עשר רביעיות הן, ושיעור יין לנזיר (דף ל"ח א' - ב')

מניין מלקיות נזיר (דף ל"ח ב')

גילחיהו לסטים כמה סותר, האם שיער מעיקרו צומח, דף ל"ט

באיזו תגלחת אסור הנזיר ובאיזו לוקה (דף ל"ט ב' - מ' א')

שלשה מגלחין בתער ומקורם, (דף מ' א' - מ"א ב')

שיירו שתי שערות פסול (דף מ"ב א')

חופף ומפספס אבל לא סורק (דף מ"ב א')

לוקה על כל התראה מח' בנטמא וחזר ונטמא (דף מ"ב א' - מ"ג א')

האופן שנזיר חייב גם משום ביאה (דף מ"ג)

דין טומאה לגוסס (דף מ"ג א')

מח' אם כהן נטמא לאביו שאינו שלם (מ"ג ב' - מ"ד א')

החילוקים בין שלשת איסורי נזיר (דף מ"ד א')

נזיר שגילח ביום השמיני מתי מביא קרבנותיו ודין מצורע וזב שאיחרו (דף מ"ד ב' - מ"ה

א')

- תגלחת הטהרה ושילוח השערות תחת הדוד (דף מ"ה)

מח' מה לעיכובא להתיר את הנזיר, (דף מ"ה)

גילח על הזבח ונמצא פסול (מ"ו ב')

נזרק עליו אחד הדמים ונטמא (ריש מ"ז)

*

תמצית נזיר פרק שישי

דף ל"ד שלשה דברים אסורין בנזיר, פרטי איסור ענבים והדרשות

משנה א' ב':

א. כל יוצא מהגפן מצטרפין לכזית.

ב. שיעור יין, משנה ראשונה: רביעית, רבי עקיבא: בכזית ואף שרה פיתו ביין ההיתר מצטרף לאיסור.

ג. חייב על כל מין בפני עצמו, ראב"ע: רק עד שיהיה שני חרצנים וזג (להקל ולהחמיר, תוי"ט).

ד. רבי יהודה: חרצנים החיצון וזג הפנימי. רבי יוסי: חרצן הפנימי, זג החיצון כזוג.

• א. יוצא מן הגפן למעט גפן עצמו, דר"א מחייב גם על עלין ולולבין.

• ב. רבי אליעזר דרש ריבוי ומיעוטי [דריבה הכל (אף שלא כעין הפרט, תוס') ויש מיעוט על פרט אחד] ורבנן כללי ופרטי [דריבה כעין הפרט ובלא מיעוט].

• ג. רבי אליעזר: "מיינן ושכר יזיר" - מיעט, "כל אשר יעשה מגפן היין" ריבה, ריבה כל מילי ומיעט הזמורות^{מד}.

• ד. רבנן: "מיינן ושכר יזיר" - פרט, "כל אשר יעשה מגפן היין" - כלל, "מחרצנים ועד זג" חזר ופרט. פרט וכלל ופרט אין אתה דן אלא כעין הפרט, לרבות כל פרי ופסולת פרי.

• ה. אי אפשר לומר מה הפרט מפורש פרי גמור אף כל פרי גמור, שלא הניח הכתוב פרי גמור שלא כתוב.

• ו. ממה שחזר ופרט לדרוש כנ"ל, מלמד לכל מקום, שכשיש "פרט וכלל" אי אפשר לומר שיש רק כעין הפרט, אלא הכלל מרבה כל מילי, עד שיחזור ויפרוט הכתוב "פרט וכלל ופרט".

• ז. פרי - ענבים, פסולת פרי - חומץ, מרבה גם, פרי - גוהרק, פסולת פרי - ענבין דכרין.

עוד ריבויים, "עד" זג - לרבות בין הביניים.

דף ל"ה ראב"ע איך דרש. מניין דר"א דריש גם "פרט וכלל ופרט" ורבנן "כלל ופרט וכלל" וכללי הדרשות

• ח. לרבי אלעזר בן עזריה שדרש "מחרצנים ועד זג" שחייב רק בשני חרצנים וזג, איך דרשו לפרט וכלל ופרט.

^{מד} "מחרצנים ועד זג" דרש כראב"ע, תוס'. צ"ל דלא ס"ל כאיבעית אימא בריש ל"ה.

- ט. ס"ל כרבי אליעזר. ב. דרש גם מה שכתב לפרט אחר הכלל לכללי, וגם שינוי הלשון מרבים ליחיד לדרוש שני חרצנים וזג.
- י. מניין דרבי אליעזר גם דריש "פרט וכלל ופרט", רבי אבהו: משומרים. רבא: "ואם מן הצאן קרבנו וגו'". רב יהודה מדיסקרתא: "מן הבהמה מן הבקר מן הצאן תקריבו".

עמוד ב'

- י"א. מוכיח שלרבנן יש לדרוש מידת "כלל ופרט וכלל", מכסף פדיון מעשר שני, מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע אף כל גידולי קרקע.
- פרט וכלל ופרט - אהני פרט בתרא שהכלל לא ירבה הכל, אלא רק כעין הפרט.
- כלל ופרט וכלל - אהני כלל בתרא שלא נמעט הכל
- בתרי פרטי וכלל צריך דמיון מב' צדדים, בתרי כללי ופרטא מספיק דמיון בצד אחד.
- פרט וכלל מרבה אפילו עלין ולולבין מה וריבוי ומיעוט מרבה לולבין וממעט עלין (-קשים כזמורות, תוס').

דף ל"ו אין היתר מצטרף לאיסור, צירוף תוך כדי אכילת פרס הוא דאורייתא

- א. אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אין היתר מצטרף לאיסור, פרט לנזיר שהתרבה מ"משרת".
- זעירי אמר אף שאור בבל תקטירו, דריש "כל" וה"ה לחמץ. נקט שאור לאפוקי מאביי שאין שיעור להקטרה.

- ב. אביי מקשה סתירה מדברי רבי יוחנן עצמו שמשמע שהיתר מצטרף לאיסור בכל מקום.
- המקפה של חולין והשום והשמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתן פסל מקום מגעו. אמאי פסל מקום מגעו, אמר רבי יוחנן הואיל וזר לוקה עליה בכזית. פירש אביי שכיון שהיתר מצטרף לאיסור להחשב כולו כתרומה לגבי מלקות, כך מצטרף לגבי טומאה.

עמוד ב'

- ג. רב דימי מתרץ שרבי יוחנן אמר שכולה כתרומה, משום שיש באכילת התערובת שיעור מתרומה לבדה תוך כדי אכילת פרס שהוא דאורייתא.
- ד. טעם שרבנן פליגי אר"א בכותח הבבלי, אף שיש בתערובת שיעור בכדי אכילת פרס.
- דאי אכל כולה בטלה דעתו (מפרש: ופטור, תוס': לא מיירי בזה) ואי טיבל אין לו שיעור.
- ה. אביי מקשה מב' מקומות. שתי מדוכות שנפלו לשתי קדירות, תולים להקל ששל תרומה נפלה לשל תרומה.

מ"ה היינו לולי שנכתב גם הפרט האחרון.

אי כדי אכילת פרס דאורייתא, איך תולים להקל, וליטעמיך בהיתר מצטרף לאיסור גם יקשה.
אלא הנח לתרומת תבלין דרבנן.

• ו. שתי קופות חיטים שנפלו לשתי סאין, תולים להקל ששל תרומה נפלה לשל תרומה.
אם היתר מצטרף לאיסור, כאן יש ביטול ברוב, אבל אם כדי אכילת פרס דאורייתא יש למיחש לאיסור. הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן ולקולא.

דף ל"ז מקור דין טעם כעיקר לר"ע ולרבנן

- ז. עכשיו אביי מקשה איפכא, שמא אף בנוזיר לא נאמר היתר מצטרף לאיסור, אלא שטעם כעיקר.
- ח. ברייתא דורשת "משרת" לטעם כעיקר^מ, ומנוזיר הקל ק"ו לכל התורה כולה. דנוזיר קל בג' עניינים, אינו איסור עולם ואינו איסור הנאה ויש היתר בשאלה^מ.
- ט. רבנן דרשי "משרת" לטעם כעיקר, רבי עקיבא דריש להיתר מצטרף לאיסור.
- י. מנין לרבי עקיבא טעם כעיקר. אם מבשר בחלב, הוא חידוש ולא גמרינן, ששריה של מעל"ע לא נאסרה.

עמוד ב'

- י"א. יליף מגיעולי נכרים בני יומן, ולרבנן הוא חידוש שיש בו פורתא נטל"פ.
- י"ב. מקשה לרבי עקיבא, שילמד מנוזיר ק"ו כל התורה שהיתר מצטרף לאיסור.
- י"ג. מתרץ שאף בחטאת אמרינן היתר מצטרף לאיסור, והוי שני כתובין הבאין כאחד.
- י"ד. רבנן מקשים על סברא זו (לשיטת ר"ע) ששניהם נצרכים אינם למדין זה מזה, שחטאת חמורה שהיא קדשים ונוזיר חמור שאפילו חרצן אסור.
- ט"ו. רבי עקיבא מתרץ, שחטאת מיותר, שהרי כל איסורי תורה לומדים ק"ו מנוזיר.
- י"ז. רבנן מעמידים חטאת להיתר מצטרף לאיסור ולא למדין מקדשים, ונוזיר לטעם כעיקר ומלמד לכל התורה. רבי עקיבא מעמיד שניהם בהיתר מצטרף לאיסור ואינם מלמדים.
- י"ח. "מכל אשר יעשה מגפן היין" - מלמד שאיסורי נזיר מצטרפין זה עם זה, לומר אפילו שלא בבת אחת. אבל היתר מצטרף לאיסור דווקא בבת אחת.

^מ טעם כעיקר, לרש"י פסחים מ"ד ב' וכן למפרש כאן, טעמו של האיסור הוא כממשו ואתעביד ליה כוליה לאיסור. לתוס' ד"ה טעם כעיקר מנליה, יש שיעור באיסור לבדו אלא שתנתערב ואינו בעין אלא טעמו.
^מ תוס' וה"ה לערלה בשתיים, נראה ששורש פלוגתתם אי רבעי הוא חלק מדין ערלה או דין בפ"ע.

- דף ל"ח עשר רביעיות הן, שיעור יין לנזיר, לוקה על שתי שמות, מח' אם לוקה גם אכללא
- י"ט. לרבי שמעון שלוקין גם על פחות מכשיעור, וקרבן אין בנזיר, דורש לפסוק שאינו נזיר עד שיזיר מכולן.
 - כ. רבי אבהו אמר רבי אלעזר כל רביעיות שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מנזיר. לרבי יוחן התחדש גם באוכלין לרבי אלעזר רק במשקין.
 - עשר רביעיות הן - חמש סומקתא: א. רביעית יין לנזיר. ב. ארבע כוסות. ג. שתוי לא יורה. ד. שתה יין ונכנס למקדש במיתה. ה. רביעית דם מטמא באהל, אף משני מתים.
 - חמש חיוורתא: א. שמן לחלות תודה. ב. שמן לחלות נזיר. ג. מים להזאת טהרת מצורע. ד. שתה רביעית משקין טמאין טמא מדרבנן. ה. שיעור שאר משקין לאיסור הוצאה בשבת.
 - לא הביא - א. ימים לנטילת ידיים ואפילו לשנים - פלוגתא. ב. מים למי סוטה - פלוגתא. ג. מים לביטול מי רגלים - פלוגתא. ד. מקווה לטבילת צינוריות - בטלוהו רבנן.
- עמוד ב'**
- שיעור יין לנזיר, לרבי עקיבא בכזית דמקיש לאיסור ענבים, ות"ק לא מדמה וממילא ברביעית.
 - "ענבים לחים ויבשים" - ללמד שלוקה בהתראה אחת משום שתי שמות. מכאן לחמרא חדתא וענבים, שלוקה שתיים.
 - א. אביי יש מלקות נוסף לכל מין על "מכל אשר יעשה מגפן היין". רבא הוא לאו שבכללות ואין לוקין עליו.
 - ב. הקשה רב פפא, אכל ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגין וסחט יין, לוקה חמש. לאביי לכתוב שש.
 - ג. תנא ושייר ואף שייר בל יחל. לרבא אינו שיור דאינו מסויים לנזירות (ע"פ תוס').
- דף ל"ט גילחיהו לסטים כמה סותר, האם שיער מעיקרו צומח, לוקה על מין תגלחת ובכל שהוא
- ד. קשה הא שייר בין הביניים. אלא לא כתוב חמש ורב פפא הוסיפה לבדוק את אביי אם הוא סברא או גמרא בידו.
 - מחרצנים ועד זג - התרגום כדברי רבי יוסי.
- משנה ג':** א. גילח או שגלחיהו לסטים סותר שלושים. ב. נזיר שגילח בין בזוג בין בתער או שספסף, כל שהוא - שער א', לוקה.
- א. האם שיער מעיקרו צומח או מראשו, נפק"ם לגילחיהו ליסטים ושיירו כדי לכוף ראשו לעיקרו, דאם הוא השיער הקודם בדיעבד יוצא בו חובת גילוח.

- ב. מוכיח ודוחה: א. כינה חיה. ב. כינה מתה. ג. בלורית של כושיים.
- ג. מוכיח ואינו דוחה: א. מסקרתא, שהצמר רפוי מתחת. ב. צביעת זקן של זקנים.

עמוד ב'

- ד. קשה מברייתא, גילחיהו ליסטטים ויש לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר.
- ה. ברייתא מיירי אחר מלאת, וכרבי אליעזר, שגלחיהו אחר מלאת סותר שבעה, דמקיש תגלחת טהרה לתגלחת טומאה. שיעור שבעה הוא שיגדל לכוף ראשו לעיקרו, ואף סגי בנשאר שיעור זה:

- א. רבי יאשיה אין לי באיסור גילוח אלא "תער", תלש מירט ספסוף כל שהוא (שלא כעין תער, דהא ס"ל כברייתא דסמוך, תוס') מנין "קדוש יהיה גדל פרע" ובעשה. רבי יונתן אין הלאו והעשה אלא בתער (כרבי אליעזר דלקמן, תוס'), ו"קדוש יהיה" לעבור עליו בלא תעשה ועשה.

- ב. ברייתא, תלש מירט וספסוף כל שהוא (כעין תער, תוס' הנ"ל) מנין ת"ל "לא יעבור" לרבות כל המעבירין.

- ג. א"כ למה כתב "תער", ללמד על תגלחת האחרונה שהיא בתער. שללמדו מתגלחת מצורע אי אפשר, שאין דנין קל מחמור להחמיר עליו.

דף מ' שלשה מגלחין בתער ומקורם, מח' אם השחתת זקן דווקא בתער

- ד. רבי אינו צריך, "תער לא יעבור על ראשו עד מלאת" אחר מלאת לא תהא תגלחת אלא בתער. "תער" תעבור עליו בשני לאוין.
- ה. אמר רב חסדא ללקות באחת, לעכב בשתיים, לסתור אינו סותר אלא ברוב ראשו, והראשון בכעין תער. תניא כדבריו^{מח}.
- ו. רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש כשם ששתי שערות מעכבות בו כך שתי שערות סותרות בו.

- א. שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה - ולא בסם, נזיר ומצורע ולוים, וכולן שגילחו שלא בתער או ששיירו שתי שערות לא עשו ולא כלום. נזיר "תער לא יעבור על ראשו" (כברייתא דלעיל אות ב') לוויים "והעבירו תער על כל בשרם". מצורע מניין.

- ב. אין ללמדו מלוויים שטעונין תנופה, ולא מנזיר שקרבנו טעון לחם. הצד השווה שבהן שטעונין תגלחת ותגלחתן בתער, יש לפרוך לצד השווה שבהן שאין קרבנו בדלות, תאמר במצורע שקרבנו בדלות.

^{מח} נראה שהדין השני של לעכב בשתיים, ילפינן מדברי רבי שמעון בן יהודה, שמוכיח דבריו מהא ששתי שערות מעכבות בו, משמע דלא פליגי בזה.

- ג. תנא ראשון שרצה ללמוד נזיר ממצורע כרבנן שאיסור שחתת זקן בתער, ותנא שני שרצה ללמוד מצורע מנזיר כרבי אליעזר שאיסורו בכל דבר.
 - ד. תנן אינו חייב על השחתת זקן עד שילקטנו בתער, ר' אליעזר אומר אפילו ליקטו במלקט וברהיטני חייב.
 - ה. חכמים מקישים, איסור השחתת זקן שבכהנים שנאמר "ופאת זקנם לא יגלחו" ואיסור השחתת זקן שבישראלים שנאמר "ולא תשחית" עד שיהיה גם גילוח וגם השחתה. למעט מלקט ורהיטני ולמעט מספרים.
 - ו. לחכמים למדים שתגלחת מצורע בתער ממה שנאמר בתגלחת מצורע "זקנו" מיותר, להתיר תגלחת הזקן, ואם תגלחתו שלא בתער אין צורך להתירו.
 - ז. מקשה שנאמר שלמצווה מצורע מגלח אף במלקט ורהיטני, והדרשה באה להתיר אף תער.
 - ח. תירוץ א': אם יוצא במלקט ורהיטני, לשתוק קרא ונלמד מנזיר "ומה גבי נזיר דעבר איסור תגלחתו דוחה איסור, מצורע שהוא מצוה בלי איסור ק"ו שתגלחתו תדחה איסור (תוס').
 - דף מ"א לרבי אליעזר מנין שמצורע מגלח בתער, וביאור הדרשות במצורע לרבנן ור"א
 - ט. תירוץ ב': כשאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לא תעשה, ואם אפשר שלא בתער אין היתר בתער.
 - י. לרבי אליעזר למדים שתגלחת מצורע בתער ממה שנאמר בו "זקנו" מיותר, להתיר איסור תגלחת נזיר שהצטרע. מוכח שהתגלחת באופן שאסור בנזיר והיינו בתער (ר"א ס"ל כרבי יאשיה ל"ט ב').
 - י"א. מקשה: שנאמר שלמצווה מצורע מגלח אף במלקט ורהיטני, והדרשה באה להתיר אף תער.
 - י"ב. מתרץ כדלעיל: שבאפשר לקיים שניהם ל"א עדל"ת, כריש לקיש.
 - י"ג. רבנן דרשי ליתור "ראשו" של מצורע, להתיר איסור הקפת הראש. לר"א אינו צריך שהקפת כל הראש לא שמה הקפה.
 - י"ד. לרבנן צריך גם "זקנו" וגם "ראשו". "ראשו" דלולי קרא לא נדע שהקפת כל הראש שמה הקפה, ובראשו לא סגי ללמד דעדל"ת שעדיין לא נדע שמצורע מגלח בתער וצריך "זקנו".
- עמוד ב'
- ט"ו. ר"א לומד דעד"ת מהיתר כלאים בציצית.

דף מ"ב שיירו שתי שערות פסול, חופף ומפספס אבל לא סורק, לוקה על כל התראה מח' בנטמא וחזר ונטמא

• א. וכולן שגלחו ושיירו שתי שערות לא עשו כלום. ש"מ שבכל התורה רובו ככולו, דהכא "יגלחנו" יתירא לומר כולו ממש. מנזיר טמא נלמד לנזיר טהור, כמו שלמדים איפכא לדין תער בתגלחת.

• ב. בעי אביי נזיר שגילח ושייר שתי שערות, צמח ראשו וחזר וגילחן מהו.

• ג. בעי רבא נזיר שגילח והניח שתי שערות ונשרה אחת וגילח האחרונה מהו. אמר רבינא אע"פ ששער אין כאן מצות גילוח אין כאן.

משנה ג': א. נזיר חופף ומפספס - אף שמשיר שער מותר דס"ל כרבי שמעון דדבר שאינו מתכון מותר.

ב. אבל לא סורק - כל הסורק להסיר נימין מדולדלות מתכוין^{מט}

ג. רבי ישמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער - ספק אם גזרו כל אדמה משום המשרת או רק המשרת אסורה.

משנה ד': נזיר שעבר על איסוריו כל היום לוקה על כל התראה. בין ביין בין בתגלחת ובין בטומאה.

עמוד ב'

• א. רבה בר רב הונא אמר רב הונא: "לא יטמא" כשחזר ואמר "לא יבוא" לחייב שתיים. אבל בנטמא ונטמא אינו חייב שתיים.

• ב. רב יוסף נשבע, האלקים אמר רב הונא: אפילו טומאה וטומאה. דאמר רב הונא נזיר שהיה עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו או מת אחר ונגע בו חייב (שתיים).

• ג. אביי מקשה מברייתא, כהן שהיה לו מת מונח על כתיפו והושיטו לו מתו או מת אחר ונגע בו, יכול יהא חייב ת"ל "ולא יחלל" במי שאינו מחולל, יצא זה שהוא מחולל ועומד.

• ד. רב יוסף דוחה אותה מכח מתניתין שחייב על כל טומאה וטומאה.

• ה. אביי מתרץ את הברייתא, כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין. שכשלא מחובר למת הראשון יש תוספת טומאה בנגיעה במת השני, כי באותה שעה הוא מעביר טומאת מת בחיבורין.

^{מט} לרא"ש הוי פסיק רישיה, תוס' ומפרש משמע שסורק עניינו להשיר השער והוא מתכוון גמור. לכאוי נחלקו במח' הראשונים גבי כלאים, אי היתר דבר שאינו מתכוון בכל התורה הוא אף בפסיק רישיה.
^נ לתוס' ופי' המפרשים ברא"ש, מיישב את דברי רבה בר"ה, שלדבריו יש טומאה וטומאה רק באופן של חיבורין. לרא"ש הוא השלמת דברי רב יוסף שבכך חייב שתיים, אבל לרבה לעולם אין טומאה וטומאה.

- ו'. **מקשה שטומאה בחיבורין דרבנן**, דלא אמרו טומאה בחיבורין אלא בתרומה וקדשים אבל לא בנזיר ועושה פסח.
- ז. **טומאה בחיבורין דאורייתא** בחיבורי אדם במת (הנוגע השני), ודרבנן בחיבורי אדם באדם (הנוגע השלישי, תוס').
- ח. היכא משכחת שלוקה משום טומאה וגם משום "לא יבוא", כמו שטומאה וטומאה לא.
- ט. אמר רבי יוחנן, כאן בבית - בטהור נכנס לבית ועבר על שניהם כאחד, שנטמא ובא. אבל בשדה תמיד הוא טומאה וטומאה.
- **דף מ"ג האופן שזויר חייב גם משום ביאה, דין גוסס, מח' אם כהן נטמא לאביו שאינו שלם**
- י. **מקשה שנטמא על ידי אבר אחד קודם שבא כולו לבית**, על ידי ידו - תי' שצירף גופו, על ידי חוטמו - תי' מטה ראשו לאחור, עדיין קשה שאצבעות רגליו נכנסו תחילה ונטמא קודם ביאה.
- י"א. **תירץ רב פפא שנכנס בשידה ופרע את המעזיבה, דשניהם באו כאחד.**
- י"ב. **תירץ מר בר רב אשי שנכנס כשהוא גוסס ומת.**
- "להחלו" עד שעה שימות, רבי אומר "במותם יטמא" עד שימות. **רבי יוחנן נחלקו רק במשמעות דורשין, ריש לקיש נחלקו בגוסס, דלת"ק מוזהרין עליו.**
- ת"ק דריש "במותם" להתיר נזיר להיטמא לזב ומצורע, ורבי דרש תרי שיכל לכתוב "במות".
- רבי דרש "להחלו" למעט מחולל ועומד (דלעיל מ"ב ב'), ות"ק דרש תרי שיכל לכתוב "להחל".
- **מקשה לר"ל ממשנה שגוסס ומגוייד אינם מטמאים, ותי' דאינם מטמאין אבל "לענין אתחולי הא איתחיל"**
- **עמוד ב'**
- א. **אמר רב חסדא אמר רב נקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו**, אמר קרא "לאביו" בזמן שהוא שלם.
- ב. **הקשה רב המנונא א"כ הלך אביו בפקתא דערבות וכתרו גנבים את ראשו**, לא יטמא לו. א"ל הוא מת מצווה כיון שהוא בדרך.
- ג. **מקשה מברייטא בתורת כהנים**, "לה יטמא" לה הוא מטמא ואינו מטמא לאיבריה. לפי שאינו מטמא לאבר מן החי של אביו אבל (אחר שנטמא לו) חוזר הוא על עצם כשעורה של אביו שנשארה. מוכח שאין צריך אביו שלם.
- ד. **ההיא רבי יהודה היא**, דהכי תניא משמיה דרבי יהודה.

ה. מקשה מברייתא דתני רב כהנא בברייתא דרבי אליעזר בן יעקב, לה מיטמא ואינו מיטמא לאברים, פרט לכזית מן המת וכזית נצל ומלא תרווד רקב. יכול לא יטמא לשדרה ולגולגולת ולרוב בניינה ולרוב מניינה כתיב "ואמרת אליהם" לרבות. מאחותו למדין לכל שגופו עליו.

דף מ"ד החילוקים בין שלשת איסורי נזיר. נזיר שגילח ביום השמיני מתי מביא קרבנותיו. טעם שזב שטבל בשמיני קרבנותיו בתשיעי

ו. רב סובר כתנאי דברייתא, מעשה שמת אביו של רבי יצחק בגינזק וכו' משנה ה': א. חומר בטומאה ובתגלחת מביוצא מן הגפן שהטומאה והתגלחת סותרין והיוצא מן הגפן אינו סותר.

ב. חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ובתגלחת, שהיוצא מן הגפן לא הותר מכללו וטומאה ותגלחת הותרו מכללן בתגלחת מצוה דמצורע ובמת מצוה.

ג. חומר בטומאה מבתגלחת שהטומאה סותרת את הכל וחייבין עליה קרבן ותגלחת אינה סותרת אלא שלשים ואין חייבין עליה קרבן. הגמ' מביאה מקורותיהם ועוד דינים בדרך שו"ט.

א. טומאה לא תותר מכללה, ק"ו מיין שאינו סותר הנזירות, ת"ל "לאביו ולאמו" לא יטמא, אבל מיטמא הוא למת מצוה.

ב. יין יותר מכללו (ביין מצווה והיינו שנשבע לשתותו), ק"ו מטומאה שסותרת, ת"ל "מיין ושכר יזיר" לאסור יין מצוה כיון רשות.

ג. יין יסתור, ק"ו מטומאה שהותרה מכללה וסותרת הכל, ת"ל "והימים הראשונים יפלו" כי טמא נזרו טומאה סותרת ואין היין סותר.

ד. תגלחת תסתור הכל, ק"ו מטומאה שלא עשו בה מטמא כמיטמא סותרת הכל, ק"ו לתגלחת שעשו בה מגלח כמתגלח. ת"ל "והימים הראשונים יפלו" כי טמא נזרו טומאה בלבד סותרת.

ה. טומאה נעשה בה מטמא כמיטמא, ק"ו מתגלחת שאינה סותרת אלא שלשים אמר קרא "וטמא ראש נזרו" למטמא ראש נזרו שלו.

ו. תגלחת לא נעשה בה מגלח כמתגלח, ק"ו מטומאה שסותרת הכל, אמר קרא "תער לא יעבור על ראשו" לא יעבור הוא ולא יעבור לאחר.

ז. תגלחת לא תותר מכללה, ק"ו מיין שאינו סותר, אמר קרא "ראשו" ו"זקנו".

ח. תגלחת לא תסתור כלל, קל וחומר מיין שלא הותר מכללו, צריך שער לתגלחת ואין כאן.

ט. יין יסתור שלשים יום, ק"ו מתגלחת שהותרה מכללה וסותרת, אין ק"ו דסתירת השלושים הוא ה"ת לשער עבור התגלחת ול"ש כלל ביין:

עמוד ב'

משנה ו': א. אמר רבי עקיבא: נזיר שגילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום.

ב. רבי טרפון מקשה: מה בין זה למצורע שגילח בשמיני שקרבנותיו בתשיעי (מוכיח ממצורע שיש סדר, שהקרבתו בא למחרת התגלחת).

ג. אמר לו: נזיר טהרתו תלויה בימיו ולא בתגלחת, מצורע טהרתו תלויה בתגלחתו וצריך הערב שמש אחר התגלחת.

• **ד. מסתפקת הגמ'** האם קיבלה מיניה רבי טרפון

• **ה. ת"ש דתני הלל**, גילח בשמיני מביא קרבנותיו בתשיעי. אם קבלה מיניה ברייתא כמאן, ורק אם לא קיבלה נוקמה כרבי טרפון.

• **ו. דוחה רבא**, לעולם קיבלה, מיירי שלא טבל בשביעי ולכן מביא קרבנו בתשיעי (דרכם היה לטבול עם התגלחת וגילח הכוונה לטבילה).

• **זב שטבל בשמיני קרבנותיו בתשיעי**

• **א.** אמר אביי אשכחתינהו לחבריו של דרב נתן בר הושעיא שאמרו, כתוב בזב גדול "ובא לפני ה' אל פתח אהל מועד ונתנם אל הכהן" אימתי הוא בא בזמן שהוא טבל ועשה הערב שמש אין, לא טבל ועשה הערב שמש לא.

• **ב.** מזה הוכיחו שסבר טבול יום של זב כזב דמי (ומשתלח ממחנה לוייה ואינו משלח קרבנותיו, לפ"ז אף זב בעל שתי ראיות משתלח).

• **ג. אמר להם אביי** אם כן נצטרך לדרוש כן גם בנוזיר טמא "והביא אותם אל הכהן אל פתח אהל מועד" אימתי הוא בא בזמן שטבל ועשה הערב שמש. וודאי שלא דורשים כן שהרי בא לשער ניקנור הוא טבול יום שלטמא מת, ואף עצמו מותר במחנה לוייה.

דף מ"ה תגלחת הטהרה על איזה קרבן, מתי משלח שערו תחת הדוד

• **ד. אלא טבול יום של זה** [לאון] כזב דמי. טעם שאינו נכנס משום שהוא גם מחוסר כיפורים וגם טבול יום. הדרשה היא ממה שכתב "אהל מועד" שהוקש למחנה שכינה ששם אסור מחוסר כיפורים (נזיר אינו מחוסר כיפורים שאין טומאתו מגופו).

• מחנה שכינה מניין, "טמא יהיה" לרבות טבול יום, "עוד טומאתו בו" לרבות מחוסר כפרה.

משנה ז': א. תגלחת הטהרה כיצד, היה מביא ג' בהמות חטאת עולה ושלמים.

ב. שוחט את השלמים ומגלח עליהם דברי רבי יהודה, רבי אלעזר אומר לא היה מגלח אלא על החטאת שהחטאת קודמת בכל מקום.

ג. אם גלח על אחת משלשתן יצא.

ד. רשב"ג אומר הביא ג' בהמות ולא פירש הראויה לחטאת תקרב חטאת לעולה תקרב עולה לשלמים תקרב שלמים.

- רבי יאשיה "וגלח הנזיר פתח אהל מועד" על השלמים שנאמר בהן "ושחטו פתח אהל מועד", שאם תאמר כפשוטו הרי דרך בזיון. אף הוא ק"ו מאיסור "לא תעלה במעלות על מזבחי".
- ר' יצחק אומר אינו צריך, "ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש" שאינו מחוסר אלא לקיחה ונתינה, יצא המגלח בפתח אהל מועד שהוא מחוסר לקיחה הבאה ונתינה.
- איכא דאמרי אמר רבי יצחק "ולקח את שער ראש נזרו" מקום שהיה מבשל שם היה מגלח.
- אבא חנן אומר משום רבי אליעזר "וגלח הנזיר פתח אהל מועד" כל זמן שאין פתח אהל מועד פתוח אינו מגלח.
- ר"ש שזורי אומר "וגלח הנזיר פתח אהל מועד" ולא נזירה שמא יתגרו בה פרחי כהונה. חלוקה מסוטה שנזירה באה לבית המקדש היא כוחלת ופוקסת.
עמוד ב'
- משנה ח': א. היה נוטל שער ראש נזרו ומשלח תחת הדוד ואם גילח במדינה לא היה משלח תחת הדוד.
- ב. במה דברים אמורים בתגלחת הטהרה אבל בתגלחת הטומאה לא היה משלח תחת הדוד.
- ר"מ אומר הכל משלחין תחת הדוד חוץ מן הטמא שבמדינה בלבד.
- נוטל את הרוטב ונותן על שער ראש נזרו ומשלח תחת הדוד, של שלמים ואם שילח תחת הדוד של חטאת ואשם נזיר טמא יצא.
- "אשר תחת זבח השלמים" מזבחו יהא תחתיו.
- "זבח" לרבות תחת החטאת ואשם. דרש עוד משינוי הלשון שלא נאמר מרוטב השלמים. אימא כולו לחטאת ואשם, א"כ שיאמר שלמים וזבח.
- שיטה שלישית מי משלח מצינו בבריתא, רבי יהודה אומר טהורים כאן וכאן היו משלחין טמאים כאן וכאן לא היו משלחין.

*

דף מ"ו מח' מה לעיכובא להתיר את הנזיר. גילח על הזבח ונמצא פסול

משנה ט': היה מבשל את השלמים או שולקן, הכהן נוטל את הזרוע בשלה מן האיל וחלה מצה אחת מן הסל ורקיק מצה אחת ונותן על כפי הנזיר ומניפן ואחר כך הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים. - כרבי אליעזר שדורש "ואחר ישתה הנזיר יין" אחר המעשים כולן.

רבי שמעון אומר כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות ביין ולהיטמא למתים. - כחכמים שדרשו גזירה שווה מ"אחר התגלחו את נזרו" מה התם אחר מעשה יחידי אף כאן אחר מעשה יחידי.

- אמר רב תנופה בנזיר מעכבת.
- **ב.** לישנא ראשונה. אליבא דמאן, אם אליבא דרבנן תגלחת אמרי רבנן לא מעכבא תנופה מיבעיא.
- **ג.** אלא אליבא דרבי אליעזר פשיטא האמר ר"א אחר מעשים כולם
- **ד.** הו"א כיון דלענין כפרה שירי מצוה היא הכא נמי לא תעכב קמ"ל.
- **ה.** **מקשה הגמ'** שלא תעכב, מברייתא "זאת תורת הנזיר" בין שיש לו כפים בין שאין לו כפים. כמו שבאין לו כפים אינה מעכבת כך גם ביש לו אינה מעכבת.
- **ו.** **דוחה הגמ'** שאין זה הפירוש בברייתא, כי אם כן נצטרך לפרש כן גם בברייתא הבאה וזה ודאי אינו. דתניא "זאת תורת הנזיר" בין שיש לו שער בין שאין לו שער. אדרבה בה לומר כמו שביש לו צריך גילוח צריך גילוח גם באין לו שער. (ה"ה בברייתא הראשונה לומר כמו שכשיש לו ידיים צריך תנופה גם באין לו ידיים יצטרף להניף על זרועותיו).
- **ז.** נזיר ממורט בש"א אינו צריך להעביר תער על ראשו וב"ה אומרים צריך להעביר תער על ראשו. ואמר רבינא מאי אינו צריך לב"ש אינו צריך אין לו תקנה, אבל לב"ה יש לו תקנה.
- **ח.** היינו דרבי פדת. דאמר ר' פדת ב"ש ורבי אליעזר אמרו דבר אחד. דתניא אין לו בהן יד ורגל אין לו טהרה עולמית דברי רבי אליעזר, רבי שמעון אומר יניחנו על מקומו ויצא וחכ"א יניח על של שמאל ויצא.
- **ט.** **לישנא אחרינא** (רבו הפירושים והגירסאות, ולגירסה שלנו נדחתה). אליבא דמאן, אילימא אליבא דרבי אליעזר פשיטא, אלא אליבא דרבנן.
- **י.** **מקשה,** לרבנן אפילו תגלחת לא מעכבת תנופה מיבעיא.
- **י"א.** מוכיח שתנופה מעכבת לרבנן, "זאת תורת הנזיר" בין שיש לו כפים ובין שאין לו כפים. שכמו שצריך "ראוי לבילה", צריך ראוי לתנופה ואין לו כפיים אין לו תקנה, הוא הדין ביש לו כפיים התנופה מעכבת. והיא לרבנן דלר"א אין צריך לדרוש.
- **י"ב.** **דוחה שאין זה הפירוש בברייתא,** דא"כ יתפרש כן גם בברייתא השניה וזה לא נכון, שהרי לרבנן אין התגלחת מעכבת. "זאת תורת הנזיר" בין שיש לו שער ובין שאין לו שער, לומר שתגלחת מעכבת, כמו באין לו שער ואינו "ראוי לתגלחת" מעכב, כך יש לו שער התגלחת מעכבת". (אלא הדרשה בברייתא קמא, לחייב מי שאין לו כפים שיניף על זרועותיו, רא"ש).
- **י"ג.** **מוסיף להוכיח את הדחיה.** התניא נזיר ממורט בש"א אינו צריך להעביר תער על ראשו - ואינו צריך תגלחת, וב"ה אומרים צריך. אמר רבי אבינא, לבית הלל צריך ואין לו תקנה. אבל לב"ש יש לו תקנה שאין התגלחת מעכבת (וברייתא זו כבית שמאי, שאי אפשר

להעמיד הברייתא כבית הלל, דלר"א שמעכבת לא צריך דרשה, ולרבנן אינה מעכבת. (רא"ש).

• י"ד. ללישנא זו בית שמאי לא כרבי פדת:

משנה י': א. גילח על הזבח ונמצא פסול תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו.
ב. גילח על החטאת שלא לשמה ואח"כ הביא קרבנותיו לשמן תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו.

ג. גילח על העולה או על השלמים שלא לשמן ואח"כ הביא קרבנותיו לשמן תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו.

ד. רבי שמעון אומר אותו הזבח לא עלה לו אבל שאר זבחים עלו - אמר רב אדא בר אבהו סבר ר"ש נזיר שגילח על שלמי נדבה יצא, דאמר קרא ונתן על האש אשר תחת "זבח השלמים" ולא כתב על שלמיו.

ה. אם גילח על שלשתן ונמצא אחד מהן כשר תגלחתו כשרה ויביא שאר זבחים:

ריש מ"ז נזרק עליו אחד הדמים ונטמא

משנה י"א. א. מי שנזרק עליו אחד מן הדמים ונטמא רבי אליעזר אומר סותר את הכלל^{נא} - אמר רב סותר קרבנותיו כדמוכח ממה שנחלקו חכמים
חכמים אומרים יביא שאר קרבנותיו ויטהר.

ב. אמרו לו מעשה במרים התרמודית שנזרק עליה אחד מן הדמים ובאו ואמרו לה על בתה. שהיתה מסוכנת והלכה ומצאה שמתה ואמרו חכמים תביא שאר קרבנותיה ותטהר:

פרק ו' - ענייני הדמים

דף ל"ד - שלשה דברים אסורין בנזיר, פרטי איסור ענבים והדרשות

דף ל"ה - מניין דרבי אליעזר דריש "פרט וכלל ופרט" ורבנן "כלל ופרט וכלל" והנפק"מ
דף ל"ו - אין היתר מצטרף לאיסור (המשך לקמן), צירוף תוך כדי אכילת פרס הוא דאורייתא

דף ל"ז - מקור דין טעם כעיקר לר"ע ולרבנן

דף ל"ח - עשר רביעיות הן, שיעור יין לנזיר, לוקה על שתי שמות, מח' אם לוקה גם אכללא

דף ל"ט - גילחיהו לסטים כמה סותר, האם שיער מעיקרו צומח, לוקה על מין תגלחת ובכל שהוא

דף מ' - שלשה מגלחין בתער ומקורם, מח' אם השחתת זקן דווקא בתער

^{נא} שרבי אליעזר ס"ל שכל הסדר מעכב, וכשנטמא הוברר למפרע שאין ראוי היום לתגלחת וקרנן ראשון כבתוך מלאת.

דף מ"א - לרבי אליעזר מנין שמצורע מגלח בתער, וביאור הדרשות במצורע לרבנן ור"א
דף מ"ב - שיירו שתי שערות פסול, חופף ומפספס אבל לא סורק, לוקה על כל התראה
מח' בנטמא וחזר ונטמא

דף מ"ג - האופן שנוזר חייב גם משום ביאה, דין גוסס, מח' אם כהן נטמא לאביו שאינו
שלם

דף מ"ד - החילוקים בין שלשת איסורי נזיר. נזיר שגילח ביום השמיני מתי מביא קרבנותיו.
טעם שזב שטבל בשמיני קרבנותיו בתשיעי

דף מ"ה - תגלחת הטהרה על איזה קרבן, מתי משלח שערו תחת הדוד.

דף מ"ו - מח' מה לעיכובא להתיר את הנזיר, גילח על הזבח ונמצא פסול

ריש מ"ז - נזרק עליו אחד הדמים ונטמא.

*

לתגובות: 1234daf.daf@gmail.com

סיפור

בומרנג (בעין הסערה) - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

פרק ו' - איך מניעים את עגלת השידוכים?

תקציר קצר:

דודי בחור מוכשר ביותר מתמודד עם נושא השידוכים, בתחילת הדרך באו הצעות רבות אבל ההורים סיננו אותם בזה אחר זה בפרט לאחר שעברו הפתעות לא נעימות עם שני שידוכים שעמדו ממש על סף סגירה ולפתע חזרו בהם הצד השני בלי אומר ודברים. עוברים להם חודשים ארוכים וכמעט שאין הצעה ראויה לשמה. דודי תולה את הסיבה בפגיעה שפגע בתום לב בנפטר בשם ר' מאיר רויטנבורג, דוד זקן של חברו שמוליק לוי, לצורך זה הלך דודי לפייס את הנפטר בשעת ההלוויה אבל כנראה שאין די בכך, עוברים עוד חודשים נוספים ועדיין אין תזוזה, שמוליק ודודי דנים עתה איך מזיזים את העגלה התקועה.

*

בשעת בין הערבים התקיימה ההלוויה של ר' מאיר רויטנבורג ז"ל, כעשרים איש נכחו בהלוויה, היו אלו שכנים וידידים של המשפחה שהכירו מעט את המנוח ועוד כמה מאנשי חברה קדישא, למנוח לא היו הרבה ידידים, אף שהיה אדם חביב וטוב על הבריות, מכל מקום לא האריך בשיחה, הוא הקדיש את כל מעיינותיו ללימוד התורה ולא ראה עניין לקשור שיחה חברית עם כל אחד מהשכנים או מתפללי בית הכנסת.

לפני צאת הארון, נעמד אביו של שמוליק לוי להספיד את המנוח במילים קצרות, הוא תיאר אותו כיהודי חם לתורה ולתפילה שמסר נפשו לתורה, גם כששכח כמעט כל מה שלמד בצעירותו, לא התייאש, אלא למד את הגמ' עוד ועוד, עד שרכשה מחדש. הוא גם תיאר בקול בוכים את מידותיו המופלאות, עד כמה לא רצה לנצל איש, גם בפעם האחרונה כשכבר לא היה מסוגל לעשות דבר, התעקש ללכת לארון ולהוציא את החומש וכך נפרד מהעולם בנשיקה, בלי להטריד איש במותו.

לאחר מיכן נפרד וביקש מחילה מהנפטר, אם לא דאג לכבודו כיאות. הוא עמד לומר קדיש ולתת רמז לאנשי חברה קדישא לומר את המשנה, רבי עקביא בן מהללאל אומר וכו' בה מתחיל את מסע ההלוויה.

לפתע עצר רכב היסעים גדול מהרכב יצאו עשרה אנשים כשבראשם דודי סטוויצקי, שמוליק היה נבוכ מאד הוא תהה מה עומד דודי לעשות, הוא לא היה צריך לבזבז זמן לניחושים, דודי ניגש אל אביו של שמוליק וביקשו לשאת מספר מילים.

"הזמן קצר מאד, חברה קדישא רוצה לקבור את המנוח לפני השקיעה, למה חשוב לך לדבר, מהיכן הכרת את המנוח עד שחשוב לך לדבר?" הביע את תמיהתו.

"זכור לכם שהייתי אתמול יחד עם שמוליק לפנות את הנפטר לחדר המתים כדי לשמור עליו, אלא שתחת לחלוק לו כבוד כראוי פגעתי בכבודו של המנוח ז"ל, על זה באתי עתה לבקש ממנו מחילה, לכן הבאתי עשרה אנשים איתי לכבד את הנפטר בעת ההלוויה ואולי בכך תהיה לי מחילה על מעשי וברצוני לחבקש את סליחתו בטרם יטמנוהו".

"א"כ זה עניין של כבוד הנפטר, אתה רשאי לדבר, אבל תשתדל לעשות זאת קצר, כדי שנוכל להביאו למנוחות עוד לפני השקיעה" התערב ראש הדגל רבי מנחם קליין בשיחה.

דודי נעמד במקום המספידים ופרץ בכי סוער, הוא סיפר את מעלליו בליל אמש, כאשר שמר על הנפטר ותחת לתת לו כבוד נהג בו בביזיון רח"ל, הוא הוריד ממנו את הכיסוי העליון, כדי שיוכל לספק את סקרנותו, איך נראה נפטר מספר שעות לאחר מותו.

הוא סיפר לקהל הנדהם שלפתע שמע קול אוב מגיע מאי שם, לא היה מושג מהיכן הגיע, אבל מאד יתכן שהיה זה קולו של הנפטר עצמו, כי הנשמה כבר נמצאת מחוץ לגוף והיא יכולה להיות בכל מקום באולם, הקול ייסר אותו על מעשיו הרעים להתעלל בנפטר חסר ישע. הקול הזה הבהיל אותו מאד עד שברח מהמקום, מותיר את המנוח בלי כיסוי, לאחר שהתאושש נתן את לבו שנהג בביזיון רב בנפטר ולפיכך רץ לכסות אותו, אלא שלפתע הנפטר נעלם כאילו רוח חטפה אותו. מרוב בהלה ברח מהמקום.

"אני פוחד מאד מהקפידה של הנפטר ז"ל, אספר לקהל בקצרה סיפור שאירע בזמן הגאון מהרש"ל מלובלין זי"ע שמשליך על המעשה שלי. מעשה היה שנפטר יהודי שנחשב לקל דעת מאד, איש מאנשי הקהילה לא הצטער במותו, בעת שאנשי חברה קדישא התעסקו בטהרתו, ניגש אחד מהם וצבט אותו מספר פעמים תוך שהוא מכנה אותו כינויי גנאי.

באותו לילה הגיע הנפטר בחלום אל אותו איש ותבע את עלבונו, איש החברא קדישא שהיה אדם חזק לא נבהל מהחלום, הוא גער בו בחלום והוכיחו על עזותו לתבוע את עלבונו, שעה שהוא נחשב לאדם נקלה ביותר בחייו ומה לו עם תביעה של כבוד שעה שכל ימיו התנהל בחוסר כבוד? תקפו ללא רחם.

על טענתו השיב הנפטר לחולם: דבר זה אינו מעניינך, לכל אדם יש את כבוד האדם כי בצלם אלוקים נברא, גם לאחד רשע יש צלם אלוקים, לפיכך אין לך את הזכות לבזות אותו, על כן אני תובע אותך בבית דין של מעלה שתצדיק את מעשיך".

כשקם החולם ביטל את החלום מכל וכל "חלומות שווא ידברון" אין לו מה להתרגש מחלום לא סמפתי, בפרט שעוסק כל החיים עם המתים, אם יתרגש עליו להתפטר מהתפקיד שמתחכך כל הזמן עם המוות.

אלא שהלה היה נודניק אמיתי, כבחיי כך הוא במותו, הוא הגיע אליו לילה אחר לילה עם תביעה שיבוא איתו לבית דין של מעלה לדון על חומרת העניין.

בחלום האחרון סיים: "דע לך שהדבר כבר לא נתון בבחירתך, בעוד שבוע תעמוד בבית דין של מעלה גם אם לא תרצה, תבעתי אותך שם אתמול והתביעה התקבלה".

הפעם כבר אותו ליצן לא ביטל את החלום, הוא נחרד עד לעמקי נשמתו, בשעת בוקר השכם קם והתייצב בפני הגאון המהרש"ל זי"ע וביקש שיעמוד לימינו, הגאון ייסר קשות את איש החברא קדישא על שנהג קלות במת, כמעט ולא קורה שנוהגים לעשות ד' מיתות לאחר המיתה, רק במקרים קיצוניים למען עשות כפרה לנפטר עושים פעולות כדי להוריד מעונשו החמור למעלה, אבל אתה לא בעל דברים עם הנפטר ואי אתה רשאי לנהוג נגד המקובל שאנשי חברה קדישא מטפלים בנפטרים עם כל הכבוד הראוי, בלי להפלות איש. אפילו הכי אמור מחר לנפטר: התורה ניתנה למטה והדין נפסק למטה ולא למעלה. על כן אני אומר לך בשם הרב שיחי', כי את התביעה יעשו בבית דין של מטה אצל רב העיר, שם אקבל את הפסק והעונש על המעשה הנלוו שעשיתי.

איש החברא קדישא נרגע ומסר את הדברים למנוח שקיבל את תשובתו.

באותו שבוע הזמינו את נפטר לבוא לדין, השמש של המהרש"ל הלך עם עוד שנים מחשובי הקהילה ובידם המטה של המהרש"ל זי"ע, השמש עמד כולו רוטט מאימה כשהקיש על גבי קברו הטרי של המנוח ומסר את ההודעה, כי עליו לבוא אל בית הדין של המהרש"ל זי"ע.

באותו יום היו בבית הדין עשרות תלמידים של הגאון, קליעה נפרסה לציין את המקום בו יעמוד המנוח ויגולל את תביעתו בפני המהרש"ל ובית דינו.

בהגיע השעה נשמע לפתע קול משונה כקול אוב, רק מי שהיו לו אוזניים חזקות יכול היה להבין כי זהו קולו של המנוח בעודו בחיים, הוא גולל את אימת הדין אותו הוא חש כעת, כשהוא נמצא בבית דין העליון, אין דבר שנעלם, הכל מוחש ממש, כל צעד אפילו הקל ביותר נראה בבירור בשמיים, אין שכחה מלפני כיסא הכבוד.

אבל גם בתוך כל אימת הדין, לא נעלם הביזיון שנעשה לו וזה מפריע לו מאד, אותו איש חברה קדישא הוא לא מוכיח הדור, גם מעשיו לא הכי רצויים, אם יבוא לפרט את מעשיו ברבים תסמרנה שערות הראש, על כן אין לו שום זכות לצער אותו לאחר מותו, ועל כן הוא בא לתבוע את עלבונו.

הרב הקדוש שמע את טענתו ופסק כי על איש ח"ק יהיה ללמוד לעילוי נשמת המנוח כל יום פרק משניות, כמו כן יתפלל לפני העמוד ויאמר קדיש עליו משך י"א חודש, כאילו היה בנו. המת התרצה בפסק, לפתע נשבה רוח פתאומית, כאילו קם המת ועזב את המקום כדי לשוב לשמים.

אימה ופחד איום נפל בבית המדרש, אנשים הרגישו במוחש את עומק הדין למעלה, על כל פרט ופרט אדם נתבע לתת את הדין" סיים דודי סטוויצקי את סיפורו המסעיר, אותו קרא באחד מסיפורי המעשיות של ר' ראובן נענע ז"ל (בעל אוצר האגדות ג' או ד' חלקים ובהם מעשים מבהילים שהתרחשו בכל קהילות ישראל כמו כן מובאים מעשיות מהירושלמי הזוהר הקדוש והמדרשים).

”גם אני פוחד מאד שמא יבוא אלי המנוח בחלום, הרגשתי את ידו החזקה עוד בטרם קבורה, מה יהיה אחר הקבורה? לפיכך קיבצתי עשרה אנשים שהכרתי והתחננתי לפניהם שיבואו עמי בעת שאבקש מחילה מהמנוח, עוד בטרם הוא מגיע למנוחת עולמים, אמרו לי עתה, מה עלי לעשות כדי לפייס את המנוח על עלבוננו” סיים דודי את סיפורו כשהוא מתייפח כילד בלי בושה.

כל הנוכחים כולל אנשי חברה קדישא עמדו פעורי פה מהסיפור המסעיר שסופר בקול בוכים, אבל אחד מהם לייבל שטרייכער שכונה ”הלץ שבחבורה” הבין היטב על מה מדובר, הוא כבש בכוח את צחוקו שעמד להתפרץ למרות המעמד המכובד.

ראש הדגל ר' מנחם קליין הרגיע את דודי וטפח על גבו שיירגע.

”המצב אינו כה חמור כפי שאתה חושב, היית שוגג, יותר נכון, בלא דעת. אולם איש חברה קדישא דאז היה מזיד ועשה הכל לבזות את הנפטר”

הוא הביא לדודי נוסח מיוחד שחובר כדי לבקש מחילה מהנפטר.

דודי אמר את הנוסח בקול רוטט מבכי והקהל אמר לו, מחול לך ג' פעמים. לאחר מיכן יצאה הלוויה להר המנוחות, בשל התארכות העניין הוטמן הנפטר שעה ארוכה אחרי השקיעה.

דודי חש שאולי גם בזה נגרם איזו שהוא בזיון לנפטר, שהגיע לקבורה אחרי השקיעה, הוא ביקש שוב מחילה מהנפטר אחרי כיסוי הגולל והקהל אמר שוב ג' פעמים מחול לך ובכך הסתיימה הפרשיה העצובה.

*

שלושה חודשים עברו מאז ואין קול ואין קשב, דודי כאילו נעזב למעצבה, שמוליק כבר הספיק להיות חתן עם משפחה מכובדת מפתח תקוה, ואילו לדודי לא נפתח אפילו פתח קטן של תקוה.

כל יום ששמוליק מגיע ללמוד ניכר עליו שהוא חתן, זה מודגש בכל ההלוך ילך שלו, הוא לוקח הרבה שעות מהסדר כדי ללמוד את הנהגות הבית היהודי, לדודי הוא משאיר כמה עצמות גרומות.

דודי מרגיש חלישות הדעת מכל הנושא, שמוליק שנופל ממנו כמעט בכל תחום נושע כבר ואילו הוא נותר האחרון על המדף, לפני זמן קצר יצא מולי כהן האלטערער האחרון של השיעור מהישיבה, הוא העדיף ללכת ללמוד במסגרת כולל ולא להישאר מסכן, כעת כשמוליק ילך ישאר דודי עם ארבעת הקירות, הוא לא ילך ללמוד עם בחורים צעירים זה לא מקובל ועם הזקנים אין כמעט מה לעשות.

יום אחד חש דודי שהוא לא יכול יותר להותיר את כל הכאב בלבו, עליו לחלוק אותו עם ידידו לפני שגם הוא יעלם לחלוטין מהישיבה.

”שמוליק מה אתה אומר על ההרהורים שעוברים במוחי זה זמן. מי יודע אולי הנפטר ר' מאיר רויטנבורג ז”ל מקפיד עלי מאד על זה שבזיתי אותו, הוא לא התפייס עם מה שעשיתי

ולכן לא זו אצלי כלום. אולי עלי להביא שוב מניין של עשרה אנשים לבית הקברות ולבקש ממנו מחילה?"

"למה אתה מפליג בהבלים, אתה יודע חשבונות שמים? לכל אחד יש תאריך מתי הוא אמור להינשא, כנראה שהתאריך שלך עוד לא הגיע, אסור לך ללכת באובדן עשתונות, זה לא יקרב את ישועתך".

דעתו של דודי לא מתיישבת.

"אני דורש סמוכים, אתה גם היית כמעט מאחרוני האחרונים שבשיעור, לא אחת ולא שתיים סיפרת לי את התלאות שאתה עובר בשידוכים, אבל גם לך באה הישועה, כל הבחורים החלשים שהתביישתי ללמוד איתם נושעו מכבר ומי מהם נעשו הורים, לעומתם דודי שחשב את עצמו כגאון העולם נשאר על המדף כחפץ נטוש בגנוך מאובק, אמור לי ביאור בעניין"

"לאן אתה מוביל עם המחשבות התבוסתניות שלך?" התריס שמוליק לעומתו.

"אני דורש סמוכים במשנה תורה, אתה עשית למען כבוד הנפטר עד כמה שידך הייתה מגעת והנפטר הרגיש אסיר תודה כלפך, הוא המליץ עליו בשמיים שתקבל את זיווגך ולכן נושעת, ואילו אני כיון שלא נהגתי בכבוד הראוי הקמתי לעצמי לא סניגור אלא קטגור".

"אני לא יודע לדרוש בתורת הסוד, אין לי בזה יד ורגל, נדמה לי שגם לך אין שום שייכות לזה, אז למה אתה נכנס לפרד"ס קודם זמנך?"

מה תאמר? אתה מתבגר ואינך רואה תזווה במצבך, אני חלוק עליך. אתה עוד לא זקן העולם, פעם לפני כמה שנים בחור בגילך היה נחשב "בייבי" שרוצה לנטוש את הגמרא, זכורני ששכני ר' דוד משה המבורגר סיפר לי שהוא התארס בגיל 27 ניגש אליו ראש הישיבה שלו ואמר לו: דודקע אמור לי, מאימתי אפרוח נעשה תרנגול בעל כרבולת ביום אחד?" ניסה שמוליק להרגיע את דודי.

"אני חושב אחרת ממך, לפי קצב התזווה בביתי, אני אישאר בישיבה עוד ארבע שנים לכל הפחות"

"למה אתה פותח פה לשטן, אין לך אמונה בבורא עולם שישלח לך את המתאימה ברגע המתאים ואולי ישר לבית שלך.

אספר לך אפיזודה שקרתה עם אחי נתנאל שיחי, הוא התייגע בשידוכים לא פחות ממך, ארבע שנים היה היה בשוק ברציפות, מגיל 22 עד כבן 26 הוא היה מוצלח ממני מכל הבחינות, בחור מושלם שלא חסר לו דבר "צום גאט און צום לייט" (טוב לבורא וטוב לבריות) אמרו עליו כל המשבחים.

אבל כפי שהיה אצלך, שידוכים לא הגיעו כמעט, אלו שהגיעו באו רק לעשות עצבים, אבל כשהגיע הרגע הנכון, הבחורה פשוט הגיעה לבית שלנו על מגש של כסף, כלומר הבחורה מבלגיה הגיעה לבית הסבא שלה שהתגורר בשכנות לבית הורי, נתנאל מצא חן בעיני אחד החתנים של הסבא וכשהגיעה הנכדה, הוא המליץ בכל פה על אחי, הוא לא

רק המליץ, אלא נטל את המושכות, תוך שבוע וחצי אחי היה מאורס, כיום הוא גר בבלגיה ועושה חייל בתחום היהלומים, הוא קובע עיתים לתורה, לא פחות משש שעות ביום, יש לו חברותות בבוקר ובערב, הרי לך שברגע שמגיע הרגע הנכון אתה אפילו לא יודע מאיפה זה צץ”

”אני שומע, אבל מה אומר לך, אני מאד מפחד מקפידה של הנפטר, כל עוד לא אעשה מעשה, מי יודע אם לא יקלקל לי את כל השידוכים” אמר דודי את דבריו בשיברון לב.

”אם בא לך ללכת לבית הקברות מי אני שאפריע לך, לא נראה לי ששומר בית הקברות יסלק אותך, אתה יכול אפילו ללון שם כמה ימים, יש איזה יהודי שהפך את בית הקברות לביתו הראשון, הוא מגיע להתפלל על הקברים מדי יום, הוא פשוט מאוהב במצבות, כל חודש הוא בוחר לעצמו איזה נפטר שהתחבר אליו ופורס עליו את חסותו, למשך חודש שלם, הוא מנקה את המצבה מכל אבק ולפעמים מחדש את המצבה, הוא גומר את ספר התהילים שם מדי יום, אחרי כן הוא מחפש מנוי חדש, הוא נפרד מהנפטר הקודם ומבקש ממנו את סליחתו על כך שהוא כעת מטפל באחד השכנים שלו, תור תור”.

”אתה לועג לי שאני גם איזה מטורף, אין לי ”מחלת קברים” אני לא מבקר בבית הקברות, רק על קבר אוה”ח הקדוש וקבר הרשב”י, לפעמים אני פוקד את הציון של מהר”א מבעלז, בגלל שאמי באה מבית של חסידי בעלז, כל עוד הורי חיים וקיימים אין לי סיבה לבקר שם, אבל הפעם יש לי תחושה שעשיתי עוול לנפטר אומלל ועל כך אני נענש”.

”געזונטערהייט (לבריאות) אתה מוזמן לעשות אצלו תורנות מדי שבוע” סיים שמוליק בנימת לעג בלתי מוסוות.

”שמוליק אתה יודע מה? אתה לועג לי בציניות שלא כהרגלך, אומר לך במשפט אחד הגדרה חזקה בעניין ”אין השבע מרגיש בצערו של הרעב” כל עוד לא התארסת, היית איתי באוניה המקרטעת, שווה בשווה, התחלקנו בים התלאות ביחד, אני עודדתי אותך בעתות משבר וכן להיפך, אבל מיום שנכנסת לברית האירוסין הפכת את עורך, אתה חש את עצמך בעננים ואותי עזבת לאנחות” רטן דודי באכזבה גלויה.

”אני לא כועס עליך על צורת התגובה הצינית שלך, אבל כדי שאראה לך שאני מלא אמפטיה לעניינך, אציע לך שם של שדכן שמתגורר בסנהדריה המורחבת, שמו בנימין מובושוביץ הוא אברך בן 45 מלא אנגריות כמו ארבעים כוח סוס, אם תבוא אליו הוא יראיין אותך, תצטרך לתת לו הרבה פרטים אישיים כדי שיבנה לך פרופיל אישי, אתה לא תתחרט על כך, כדאי לך ללכת אליו עוד היום”.

”מה שומעות אוזני? שאני אפנה לשדכנים? אני לא מאמין שאתה מציע לי כזה רעיון אווילי, הרי בכך אני מוזיל את כל האישיות שלי עד עפר, איפה נשמע כדבר הזה שבחור הולך לשדכן, אם לא שהוא סחורה סוג ד’?” נעלב דודי מעצם הרעיון המגוחך.

”שתי תשובות לי בדבר, אני עצמי עשיתי זאת, אגלה לך סוד, את השידוך שלי הוא עשה במיומנות, הוא אמנם ביקש כסף כבר בפגישה הראשונה שלי עמו, גם אם לא יעשה כלום,

היה התנאי הכפול, הוא היה חייב זריקת תמריץ כדי להוגיע את מוחו למצוא עבורי הצעה לעניין.

שלמתי לו 100\$ ואני לא מתחרט על כך. הכסף דיבר ועוד איך דיבר, לא חשתי ביזיון, ידעתי שהורי כבר מבוגרים וקשה להם לעשות את הפעולה הזאת, לקחתי על עצמי לעשות זאת, זה לא יותר גרוע ממה שאני רואה בכל יום בזיכרון משה או בשטיבלאך של מאה שערים, בחורים שאוספים כסף עבור עצמם, הם יודעים שהוריהם לא מסוגלים לפשוט יד, אבל כסף מנלץ? אין ברירה מפשילים שרוולים, אמנם ב"ה את זה איני צריך לעשות, הורי שמו כסף בצד, שלא אצטרך להיות אומלל, אבל את הטרדה לחפש שדכן הותירו לי ועשיתי זאת, פחות מחודש מהרגע שדרכתני אצלו במשרד הייתי מעוטר בעטרת חתנים."

"וואו מעולם לא סיפרת לי שנטלת את התפקיד לחפש לעצמך שידוך בידיים, האם הכלה גם עשתה כמוך?"

"חלילה וחס, בושטה של בת גרועה כמה וכמה מונים משל בן, אותו שדכן מרושת עם כל הסמינרים של בית יעקב ומקבל מידע על כל אלו שעומדות על הפרק, אבל בישיבות קצת קשה לו, אין לו שליחים בכל ישיבה למפות לו את מצבת הבחורים שעומדים על הפרק, לפיכך לא ידע עלי מאומה, יתכן שגם עליך אינו יודע, אבל הסיבה הפשוטה יותר, הוא חייב שמישהו ישמן לו את המערכת"

"קשה לי עם הרעיון שלך, אני לא מסוגל להשפיל את כבודי עד כדי כך"

"על זה נאמר את המשל של הקוצקער רבי זי"ע בעת ששמע על אדם שגווע מרעב, על כך התבטא בחדות: אל תאמרו מת מרעב, אין כזה דבר, עם ישראל עם של חסד, אם היה חושף את מצבו היה נושע, אמור מעתה, הוא מת מגאוה" אף אתה מת מגאוה מנופחת, אתה בא ובוכה כתינוק מגודל שלא זו אצלך שום דבר וכשאומרים לך רעיון אדיר אתה מבטל אותו "כעפרא דארעא".

אבל אם קשה לך, אמור לאביך שיחיי שיפנה אל אותו שדכן, הוא לא יתחרט על כך אפילו לא לרגע."

"מהם בכלל אתה יכול לשכוח, לאמי יש משנה ברוריה (כשמה) לא להתלכלך, כל השידוכים שהגיעו עד עתה היו אנשים שיצרו קשר ישיר אלינו, אף פעם לא יצרו הורי קשר כל שהוא עם שדכן, לקום וללכת אל שדכן ועוד לשלם לו מראש מאה דולר דמי קדימה, כשאבי הוא דלפון מוצהר, לא יעלה על הדעת".

"אני מחולק בנקודה הזאת עמך, מאה דולר לעומת כל ההוצאות שנלוות, זה אפס אפסים, אבל אתה בדעה שהם צודקים... אוקי, אז תחכה כמו אחי נתנאל שהשידוך יגיע אליך ישר לבית, יתכן שזה יקרה ואני מקוה מאד. אבל יש לי בשורה טובה לומר לך, אני מוכן לממן עבורך את סכום דמי הקדימה, אם אתה או הורייך פונים אל השדכן.

יש לי אמון מלא באדם, ראיתי שבאמת לא ניסה להתעשר על חשבוני, הוא פשוט צריך לממן את הפעולות, לפעמים צריכים להוציא עשרות טלפונים לכל מיני אנשים, לבסוף לא

יוצא כלום, אם אתה לא משלם לו מאומה, יתכן שהוא יצטרך לממן אלפי שקלים הוצאות על טלפונים, עד שיצא לו שידוך אחד, זה לא דבר ברור ששדכן עושה מכל שידוך שהוא מציע ווארט, כך לכל הפחות הוא מכסה את ההוצאות, זה נותן לו מרץ לעשות עבורך, לעומת זה אותם שדכנים שעושים לשם שמים הם גם נרפים, בקושי שומעים מהם, חוץ מכאב לב אין לך כלום.

"ישר כוח על הרעיון, אתה נדיב לב מאד, אחשוב היטב אם אעשה את הצעד הזה, גם אם כן, לא אקח ממך אגורה שחוקה, יש לי קופת חסכון, יש בה יותר מהסכום הזה, אממן במו ידי את השידוך שלי ולא תאמר "אני העשרתי את אברהם".

"בינתיים צריכים לחשוב על התקופה הקרובה, אני מתכוון בעוד שבוע לעזוב את המסגרת, החתונה כבר קרובה מאד, הוצע לי לעבור לכולל בו אלמד לאחר החתונה, אפילו קבעו לי חברותא, אברך מיד לאחר החתונה, עדיף לי כבר עתה להסתגל לחיי כולל, מאשר להתמודד עם ההסתגלות לאחר החתונה, כשהראש עוד נמצא בפלנטה אחרת" הודיע במפתיע שמוליק.

דודי נדהם כולו הוא ידע ששמוליק מתחתן בעוד כחודש אבל שכבר עתה יצא מהישיבה לא חלם.

"זה בסדר גמור, אתה צריך לדאוג לעתידך שתתחיל ברגל ימין" הפטיר חסר חיים.

"אבל מה תעשה אתה, בלי חברותא?" מתעניין שמוליק האכפתי.

"אתה שואל טוב, באמת שאני לא יודע מה לעשות, אין לי עם מי לקבוע חברותא, לא בא לי ללמוד עם אחרוני האלטערערס של הישיבה, הם כבר נראים לי שחוקים אחרי הרבה שנות אכזבה. לעבור לכולל, לא בא בחשבון, זה יביא את הקץ עלי, אנשים כבר יבינו שאני איזה מסכן שלא הצליח את דרכו, אולי כדאי שאלמד לבד, אשתדל ללמוד חלק מהנושאים שלומדים בישיבה, בנוסף אתחיל ללמוד טור שו"ע חו"מ, זה מקצוע רציני שמצריך הרבה יגיעה אני מאמין שזה יתן לי סיפוק".

"מה דעתך לרעיון שיש לי, לא אפעל מאחורי גבך, אבל אם תרשה לי אפעל בעזרת השי"ת מיידית".

דודי מסתקרן על איזה רעיון חושב שמוליק, הוא כבר מכיר כמעט את כל הרעיונות שלו, חלקם לא רעים.

"הבה נשמע מה עוד יש לך עבורי?"

"להיות נושא ונותן בישיבה, אני מתכוון לא במקום הקיימים, זה לא בא בחשבון, אבל ראיתי כבר בכמה ישיבות שישנם בחורים מהשיעורים הגבוהים שעוזרים לבחורים הצעירים לבנות את הסוגיא, לא כולם משופשפים כמוך בכל "הרייד" הם עדיין לא יודעים להניח את האצבע על הנקודות המרכזיות שבסוגיא, אתה תוכל להנחות אותם איך מפתחים סוגיא. האם תרצה לתת לי לדבר עם צוות הישיבה?"

הרעיון קסם מאד לדודי, הפעם הוכרח להודות שטעה, שמוליק אינו הטיפוס של "השבע שאינו מרגיש בצערו של הרעב" הוא בחור מאד אכפתי, לא רק שהוא חושב על העתיד שלו אלא גם על החברותא הוותיק שצעד איתו יד ביד כמה שנים טובות ויחד חוו את כל החוויות הטובות והקשות.

"על זה אשמח מאד, אם תוכל להמליץ עלי, ישר כוח גדול לך, וכשתהיה לי האפשרות, אשיב לך כגמולך הטוב" הבטיח דודי בהתרגשות רבה.

סיפור / מתוך המדור 'לוית ח"ן' באספקלריא הנוכחי

סיפור מרטיט ומטלטל על כוחו של רגע

סיפור נורא נורא ששמעתי לאחרונה מהמגיד משרים המפורסם הגה"ח ר' יוסף יצחק יעקובזון שליט"א ממונסי ששמע מכלי ראשון מיהודי מבוגר בן למעלה מתשעים בשמו של ר' יעקב פראנק שליט"א, ששימש שנים רבות כרב-קהילה בפתח תקווה, נכד הגאון הרב צבי פסח פראנק, רבה של ירושלים עד שנת תשכ"א, וזכה לקשר קרוב ופנימי עם זקנו במשך למעלה משלושים שנה. וסיפר סיפור מצמרר: ביום או"י באב תרפ"ט פרצו 'מאורעות תרפ"ט', בהן טבחו הערבים ביהודים בכל הארץ. עיקר הטבח היה בחברון, בה נרצחו 67 יהודים ומתוכם 24 היו תלמידי ישיבת חברון. באותה שבת קודש, רב צבי פסח היה מיועד להיות בעיר חברון, עבור שבת שבע-ברכות של אחד מבני משפחתו, אולם מכיון שנכדו ר' יעקב היה לו הברית שלו בו ביום בשבת קודש, לכן נשאר בעיה"ק ירושלים, וזב זכה שהוא והרבנית נצלו חייהם ולא היו אז באותה שבת בחברון. ופעם גילה לנכדו - כי מצד אחד חייו ניצולו מכח הברית שלו - אולם מצד שני יש לו כאב לב אודות מה שהרגיש אחראי אחד מאלו שנרצחו.

כי הנה מבין ה-24 בחורי תלמידי ישיבת חברון, למד בחור אמריקאי, מפילדלפיה. אביו של הבחור היה פעיל יהודי חשוב בארה"ב והוא ואשתו חשש לגורל בנם בעיר המעורבת ביהודים וערבים. ההורים דרשו מראש הישיבה הגרמ"מ אפשטיין לשלוח את הבן חזרה לאמריקה ואולם הוא חשש לעתידו הרוחני של הבחור. הרב אפשטיין פנה אל הגרצ"פ פרנק שיכתוב להורים וירגיע את חששם. ואמנם הרב הבטיח להורים כי הוא אחראי לגורל הבחור ואין מה לדאוג, כי באמת היה שם יהודי שהיה מכובד בין הערביים והמצב היה רגוע. אולם מאותו יום שאותה בחור אכן נרצח לא מצא הרב פראנק מרגוע. הוא היה חָדוּר-אשמה שבעידודו נותר הבחור בישיבה עד שנהרג. בכל פעם שהיה עולה הנושא בשולחן המשפחה, היה משתק בכאב שפילח את לבו.

"חלפו כשלושים שנה", סיפר הנכד יעקב פראנק, ופגשתי יהודי שהיה חוקר והיסטוריון לתולדות היישוב היהודי בארץ. כנכד של הרב פראנק פְּבַדְנִי מאד ומתוך הדברים התגלגלתי לספר על הכאב הצרוב בלבו של סבי. החוקר הופתע וביקש להשלים לי את הפאזל. הוא סיפר שאביו של הנער היה משפיע בולט בארה"ב ומינף את האסון כדי לזעזע את הדיפלומטיה האמריקנית על אודות הצביעות של הבריטים השולטים בארץ. הרי מפקד המשטרה הבריטי ראה מול עיניו את הטבח בחברון ולא נקף אצבע לעצור את הפורעים. כתוצאה מהרעש שלו הפעילו האמריקאים לחץ על הבריטים עד שניאותו לשלוח נציב עליון חדש בשם סר ארתור גֶרְנֶפֶל וקופ. הוא האיר פניו לתושבי הארץ והכפיל את כמות הסרטיפיקאטים (אשרות) לעלייה ארצה, עד כדי שנכנסו כ-200,000 מאירופא מחמתו.

"כך נפתחו מעט שערי הארץ בפני עולי פולין שהזדרזו לעלות לפני המלחמה וחייהם ניצלו מאימי השואה, וגם היו תוספת כח משמעותית לכח הלוחם כנגד הערבים בראשית ימי היישוב. אותו חוקר הזכיר באזוני את הפסוק 'בדמייך חיי': אותו נער הציל בדמו חיי אלפים - הן את אלה שעלו בזכותו וניצלו מאימי השואה והן אלו שניצלו בזכות אותם עולים, בהיותם תגבור משמעותי לכח הלוחם.

"שמעתי את הדברים וצמרמורת חלפה בגופי. החלטתי למהר ולספר זאת לסבא, הרב פראנק. עזבתי את הצבא ותכננתי לעלות באותו לילה לירושלם. אשתי ניסתה להניאני מכך בטענה שבמילא נשבות בירושלם, וכרגיל תלך לבקרו בעשר ומחצה לפנה"צ... אבל בידעי את כאבו החרישי של סבא, התעקשתי לעלות מיד ירושלמה. ביום רביעי בלילה, עלינו לבית סבא, בכבודו ובעצמו פתח את הדלת למרות היותו בן 88, ומזג לנו כוסות תה. - איככה באת הנה מוקדם כל-כך, כולך עיף ויגע, טרוט-עינים בבגדים בוציים? מדוע חשת כל-כך לבקרני? - - - ואז ספרתי לו את כל הסיפור... הסבא הקשיב בדמיע ואמר: "אני מעריך את העובדה שמיהרת, ולא חיכית עד שבת". ביום ששי אחה"צ הותקף לבו של סבא. הרופאים עמלו בביתו לחזקו ולהחיותו, אך לפני השעה 8 בבקר השיב נפשו וצדיק את נשמתו ליוצרה... כבר לא יכולתי לפגשו בעשר ומחצה...". ר יעקב סיפר זאת פעם להרבי מליובאוויטש, הרבי הקשיב לסיפור ומיד השיב: "הן זהו מה שאני אומר תמיד: הערך של מעשה טוב הוא עצום ואסור לעכב אותו אפילו רגע אחד! כי נבוא ונחשוב, אלאמלא היית מחכה עד שבת קודש לגלות לזקנך גודל התוצאות הטובות של פטירת החבור, שניצולו 200,000 יהודים מאושוויץ, ובפועל לא היית מצליח לספר לו, כי היה כבר נפטר, הרי כל ימיך לא היית מוחל עצמך שלא הצלחת להרגיע אותו.. ורק בגלל שאמנם הלכת מיד ובזריזות זכית עוד לגלות לו מה ששמעת. והוסיף, כי הנני אומר תמיד לחסידים שלי, הרי ממה נפשך, אם הענין הוא דבר טוב, עליך לעשותה תיכף ומיד, ואם אינה טוב, הרי גם לאחר ששה חדשים אין לך לעשות את זה.

הסיפור מעורר מאד, שלא לדחות דבר טוב אף רגע, אף מעשה מצות חסד לבשר בשורה טובה להרגיע מישהו - והזמן גרמא, להכין בהכנה דרבה בבחינת "ושמרתם את המצות" שלא להחמיץ המצוות, אלא היום לעשותם תיכף ומיד.